

OULUN STEINERKOULUN
OPETUSSUUNNITELMA
Perusopetus vuosiluokat 1-6

SISÄLLYS

ESIPUHE 10

I YLEINEN OSA 11

LUKU 1 PAIKALLISEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA 11

1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma..... 11

1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet..... 11

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen..... 18

1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut..... 18

2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA 22

2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet..... 22

2.2 Perusopetuksen arvoperusta..... 22

2.2.1 Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen..... 22

2.2.2 Ihmisyys, sivistys ja demokratia..... 23

2.2.4 Kulttuurinen moninaisuus rikkautena..... 25

2.2.5 Kestävän elämäntavan välttämättömyys..... 25

2.2.6 Steinerpedagoginen ihmiskäsitys..... 27

2.3 Oppimiskäsitys..... 31

2.3.1 Oppimisympäristö, motivaatio ja opettajan roolit..... 31

2.3.2 Oppilaan oma aktiivisuus, sosiaalisuus ja vuorovaikutustaidot..... 33

2.3.3 Oppiminen eri ikävaiheissa..... 34

2.3.4 Lähestymistavat ja vaiheittain oppiminen..... 35

2.3.5 Oppiminen on päämääräsuuntautunutta toimintaa..... 35

2.3.6 Oppiminen nähdään tiedon jäsentymisenä aiemmin opittuun..... 36

2.3.7 Kehitysvaiheiden ja ikäkauden huomioiminen..... 37

2.4 Paikallisesti päätettävät asiat..... 40

LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET 41

3.1 Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tehtävä..... 41

3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet..... 42

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen..... 43

3.3.1 L1 - Ajattelu ja oppimaan oppiminen..... 43

3.3.2 L2 - Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu..... 45

3.3.3 L3 - Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot..... 48

3.3.4 L4 – Monilukutaito..... 49

3.3.5 L5 - Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen..... 50

3.3.6 L6 - Työelämässä tarvittava osaaminen ja yrittäjyys..... 51

3.3.7 L7 - Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen.....	52
3.4 Paikallisesti päätettävät asiat.....	53

LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI 54

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen.....	54
4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.....	55
4.2.1 Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.....	55
4.2.2 Hyvinvointi ja turvallinen arki.....	56
4.2.3 Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely.....	57
4.2.4 Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.....	58
4.2.5 Osallisuus ja demokraattinen toiminta.....	59
4.2.6 Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen.....	60
4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat.....	62
4.3.1 Oppimisympäristöt.....	62
4.3.2 Työtavat.....	67
4.3.3 Leikki, draama ja teatteri.....	67
4.3.4 Taiteellinen toiminta, kerronta ja kuvaopetus.....	68
4.3.5 Kysymään oppiminen.....	70
4.3.6 Tieto- ja viestintätekniikka.....	73
4.3.7 Työvihkomenetelmä ja oppimateriaalit.....	74
4.3.8 Keskusteleva opetus.....	75
4.3.9 Rytmii oppimisessa.....	76
4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet.....	79
4.4.1 Vuosiluokka 1 ja 2: Retket ja majanrakennus, seikkailu ja puuhastelu.....	81
4.4.2 Vuosiluokka 3: Talonpoikaiselämä: vilja leiväksi ja vanhat ammatit.....	82
4.4.3 Vuosiluokka 4: Kalevala.....	82
4.4.4 Vuosiluokka 4: Kotiseutuni.....	83
4.4.5 Vuosiluokka 5: Muinaiset kulttuurit, osallisena maailmassa.....	83
4.4.6 Vuosiluokka 5: Näytelmä.....	84
4.4.7 Vuosiluokka 6: Keskiäika.....	84
4.4.8 Vuosiluokka 6: Yrittäjyys.....	
4.4.9 Vuosiluokka 6: Eurooppa.....	
4.4.10 Vuosiluokka 6: Kosketus luonnon ilmiöihin.....	84
4.4.11 Vuosiluokka 7: Tähtitiede.....	85
4.4.12 Vuosiluokka 7: Kahvio.....	85
4.4.13 Vuosiluokka 8: Leirikoulu.....	
4.4.14 Vuosiluokka 9: Vaellus.....	86

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat.....	86
--	----

LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN 88

5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä.....	88
5.2 Yhteistyö.....	89
5.2.1 Oppilaiden osallisuus.....	89
5.2.2 Kodin ja koulun yhteistyö.....	90
5.2.3 Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa.....	91
5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö.....	92
5.4 Opetuksen järjestämistapoja.....	95
5.4.1 Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu.....	95
5.4.2 Opetus erityisissä tilanteissa.....	97
5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta.....	97
5.5.1 Kouluruokailu.....	97
5.5.2 Välitunnit, päivänavaukset ja muut koulun yhteiset tapahtumat.....	98

LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI - Steinerkoulujen arviointikulttuurin tavoitteet sekä keskeiset piirteet 102

6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri.....	102
6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet.....	103
6.2.1 Arvioinnin perustuminen tavoitteisiin ja kriteereihin.....	103
6.2.2 Itsearviointin edellytysten kehittäminen.....	104
6.2.3 Oppilaiden ikäkauden ja edellytysten huomioon ottaminen sekä monipuoliset arviointikäytännöt.....	105
6.2.4 Numeroarviointi ja sanallinen arviointi.....	106
6.2.5 EPC-Portfolioarviointi.....	108
6.3 Arvioinnin kohteet.....	109
6.3.1 Oppiminen arvioinnin kohteena.....	109
6.3.2 Työskentely arvioinnin kohteena.....	110
6.3.3 Käyttäytyminen arvioinnin kohteena.....	110
6.4 Opintojen aikainen arviointi.....	111
6.4.1 Arviointi lukuvuoden aikana.....	111
6.4.2 Arviointi lukuvuoden päättyessä ja nivelkohdissa.....	112
6.4.2.1 Vuosiluokat 1-3.....	
6.4.2.2 Vuosiluokat 4-7.....	
6.4.2.3 Vuosiluokat 8-9.....	
6.4.3 Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana.....	115
6.5 Perusopetuksen päättöarviointi (lainaus perusteista 2014).....	116

6.5.1 Päätösarvosanan muodostaminen (lainaus perusteista 2014).....	116
6.5.2 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päätösarviointi (lainaus perusteista 2014).....	118
6.6 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät (lainaus perusteista 2014) ja lukio-opintojen aikainen arviointi.....	119
6.7 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset.....	125
LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI	126
7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	126
7.1.1 Ohjaus tuen aikana.....	126
7.1.2 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana.....	129
7.1.3 Kokonaisvaltainen tuki ja varhainen puuttuminen (tätä lukua ei ole perusteissa).....	132
7.2 Yleinen tuki.....	133
7.2.1 Opetuksen eriyttäminen (tätä lukua ei ole perusteissa).....	133
7.2.2 Yleisen tuen käytännön järjestäminen (tätä lukua ei ole perusteissa).....	133
7.2.3 Yhteistyö ja vastuut sekä työnjako (tätä lukua ei ole perusteissa).....	134
7.3 Tehostettu tuki.....	134
7.3.1 Pedagoginen arvio.....	135
7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana.....	135
7.4 Erityinen tuki.....	138
7.4.1 Pedagoginen selvitys.....	139
7.4.2 Erityisen tuen päätös.....	140
7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.....	141
7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen.....	143
7.4.5 Pidennetty oppivelvollisuus.....	145
7.4.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus.....	147
7.5 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.....	148
7.5.1 Tukiopetus.....	148
7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus.....	150
7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet.....	151
7.5.4 Yhteistyö tuen eri vaiheissa (tätä lukua ei ole perusteissa).....	154
7.6 Paikallisesti päätettävät asiat.....	157
LUKU 8 OPPILASHUOLTO	160
8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	160
8.2 Yhteisöllinen oppilashuolto.....	162
8.3 Yksilökohtainen oppilashuolto.....	163
8.4 Oppilashuoltosuunnitelmat.....	164

8.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta...	165
8.5.1 Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta.....	165
8.5.2 Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma.....	165
8.5.3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen.....	180
8.5.4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. .	184
8.5.5 Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen.....	186

LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ 188

9.1. Saamelaiset ja saamenkieliset.....	188
9.2. Romanit.....	188
9.3. Viittomakieliset.....	188
9.4. Muut monikieliset oppilaat.....	188
9.5 Paikallisesti päätettävät asiat.....	188

LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS 189

LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS 190

11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet.....	190
---	-----

LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA 191

12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit.....	191
12.2 Valinnaiset aineet (vähintään 9 vuosiviikkotuntia perusopetuksessa).....	192
12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät (lainaus perusteista 2014)	193
12.4 Paikallisesti päätettävät asiat.....	193

II OSA PERUSOPETUS 267

LUKU 13 VUOSILUOKAT 1-9 268

13.1 Siirtymävaiheet.....	268
13.1.1 Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen sekä vuosiluokkien 1-2 tehtävä (lainattu perusteista 2014).....	268
13.1.2 Oppilaan ikävaiheen kuvaus, ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät ja kuvaus luokka-asteiden keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista.....	269
13.1.3 Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe ja vuosiluokkien 3-6 tehtävä (lainattu perusteista 2014).....	272
13.1.4 Oppilaan ikävaiheen kuvaus, ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät ja kuvaus luokka-asteiden keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista.....	273

13.1.5 Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe sekä vuosiluokkien 7–9 tehtävä (lainattu perusteista 2014).....	277
13.1.6 Oppilaan ikävaiheen kuvaus, ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät ja kuvaus luokka-asteiden keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista.....	279
13.2 Laaja-alainen osaaminen.....	283
13.2.1 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 1–2.....	283
13.2.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 3–6.....	283
13.2.3 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 7–9.....	283
13.3. Paikallisesti päätettävät asiat.....	284
13.3.1 Paikallisesti päätettävät asiat vuosiluokilla 1–2 (lainaus perusteista 2014).....	284
13.3.2 Paikallisesti päätettävät asiat vuosiluokilla 3–6 (lainaus perusteista 2014).....	284
13.3.3 Paikallisesti päätettävät asiat vuosiluokilla 7–9 (lainaus perusteista 2014).....	285
13.4 Oppiaineet vuosiluokilla 1–9.....	286
13.4.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS.....	286
13.4.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, RUOTSI, A-OPPIMÄÄRÄ.....	343
13.4.3 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, RUOTSI, B1-OPPIMÄÄRÄ.....	382
13.4.4 VIERAAT KIELET, ENGLANTI, A-OPPIMÄÄRÄ.....	396
13.4.5 VIERAAT KIELET, SAKSA, A-OPPIMÄÄRÄ.....	441
13.4.6 MATEMATIIKKA.....	468
13.4.7 YMPÄRISTÖOPPI.....	507
13.4.8 BIOLOGIA.....	533
13.4.9 MAANTIETO.....	547
13.4.10 FYSIIKKA.....	563
13.4.11 KEMIA.....	581
13.4.12 TERVEYSTIETO.....	599
13.4.13 USKONTO.....	616
13.4.14 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO.....	639
13.4.15 HISTORIA.....	658
13.4.16 YHTEISKUNTAOPPI.....	676
13.4.17 MUSIIKKI.....	693
13.4.18 KUVATAIDE.....	718
13.4.19 KÄSITYÖ.....	756
13.4.20 LIIKUNTA.....	781
13.4.21 KOTITALOUS.....	812
13.4.22 OPPILAANOHJAUS.....	821
13.4.23 EURYTMIA.....	831
13.4.24 PUHE JA DRAAMA.....	865

Liitteet 909

Liite 1. Tukiaineisto opetussuunnitelman koulukohtaistamista ja opetuksen suunnittelua varten 909

Liite 2. Opetussuunnitelman koulukohtaistamisohje 909

Liite 3. Opetussuunnitelmarungon tuntijako 909

ESIPUHE

Steinerkasvatuksen liitto ry. organisoii opetussuunnitelman perusteiden uudistamiseen liittyen valtakunnallisen steinerkoulujen opetussuunnitelmien kehittämis- ja uudistamisprojektin. Sen tuloksena syntyi steinerkoulujen ja steinerpedagogisen esiopetuksen opetussuunnitelmarunko. Opetussuunnitelmarunko on valtakunnallisten perusteiden pohjalta laadittu steinerpedagoginen kokonaisuus ja paikallisen opetussuunnitelman laadinnan avuksi tarkoitettu työkalu.

Opetuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä ja yhteisistä seudullisista opetussuunnitelmalinjauksista. Vastuu opetussuunnitelman laatimisesta sekä lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta sisällöstä on jokaisella koulutuksen järjestäjällä eli steinerkoulua ylläpitävällä yhdistyksellä tai muulla yhteisöllä.

Opetussuunnitelmarunko-teoksessa kuvataan yhteisiä linjauksia, jotka kukin opetuksen järjestäjä voi sisällyttää vahvistamaansa paikalliseen opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelmarunko ei tällaisenaan ole minkään koulun tai esiopetusta toteuttavan päiväkodin opetussuunnitelma eikä sillä itsessään ole juridista statusta. Esimerkiksi paikallista oppimisympäristöä, toimintakulttuuria ja toimintakäytänteitä ei voida kuvata yhteisellä asiakirjalla. Opetuksen järjestäjän on paikallisessa opetussuunnitelmatyössä kiinnitettävä erityisesti huomiota perusteiden eri luvuissa esiin tuotuihin paikallisesti päätettäviin asioihin.

Opetussuunnitelmatyössä on kyse pedagogisen teorian ja käytännön edelleen kehittämisestä. Dialogista ja tutkimuksellista otetta painottamalla vältetään oppien muodostumista, jäykkyyttä ja traditioon perustuvaa toimintaa. Pedagogiikka pitää synnyttää uudelleen jokaisella tunnilla ja jokaisena koulu- ja esiopetuspäivänä.

29.10.2015

Opetussuunnitelmarungon toimittajat

Raija Lautela

Jarno Paalasmaa

Eeva Raunela

I YLEINEN OSA

LUKU 1 PAIKALLISEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA

1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat.

Perusteet ovat Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma valmistellaan.¹ Steinerkasvatuksen liiton organisoiman valtakunnallisen steinerkoulujen opetussuunnitelmien kehittämis- ja uudistamisprojektin tuotoksena on syntynyt steinerkoulun opetussuunnitelmarunko. Runko-ops yhdistää suomalaista koululainsäädäntöä (mm. opetussuunnitelman perusteet) ja steinerpedagogisia lähtökohtia (mm. Steinerkoulun kansainvälinen opetussuunnitelma).

Opetussuunnitelmarunko on valtakunnallisten perusteiden pohjalta laadittu steinerpedagoginen kokonaisuus ja paikallisen opetussuunnitelman laadintaan avuksi tarkoitettu työkalu. Kyseessä on pitkäkestoinen ja suunnitelmallinen steinerpedagogisten toimijoiden: koulujen, päiväkotien ja muiden asiantuntijoiden yhteistyöprojekti.

Koulukohtaisella opetussuunnitelmalla on tärkeä merkitys yhteisen perustan ja suunnan luomisessa päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa sekä koulujen työtä. Opetussuunnitelma liittyy koulujen toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi.

1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

1 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 13 §

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä². Koulukohtaisella opetussuunnitelmalla täydennetään ja painotetaan steinerkoulun runko-opetussuunnitelman suuntaviivojen mukaan opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, sisältöjä ja muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja paikallisesta näkökulmasta. Opetuksen järjestäjä ottaa opetussuunnitelmaa laatiessaan huomioon perusteiden ja steinerkoulun opetussuunnitelmarungon lisäksi myös oppilaiden tarpeet, paikalliset erityispiirteet sekä itsearvioinnin ja kehittämistyön tulokset.

Opetussuunnitelmatyön tehtävänä on edistää opetuksen jatkuvaa kehittämistä ja vahvistaa koulutuksellista jatkumoa. Se luo perustan esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtymiselle. Laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten esimerkiksi

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma³
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁴
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma

Kaikki oppilaiden yksilölliset suunnitelmat perustuvat yhteiseen opetussuunnitelmaan⁵. Lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, miten opetussuunnitelmaa toteutetaan kussakin koulussa lukuvuoden aikana. Oppilaille ja näiden huoltajille tiedotetaan keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista.⁶

Steinerkoulujen yhteistyö opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman laadinnassa edistää sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja lisää opetuksen ja kasvatustyön yhtenäisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii opetustoimen henkilöstön mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön ja edistää sekä oppiaineiden yhteistyötä että eri toimijaryhmien välistä monialaista yhteistyötä. Osallistumismahdollisuuksista huolehditaan riippumatta siitä, mikä suunnitelmien laatimistapa on. Oppilaille ja huoltajille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua koulun toiminnan suunnitteluun⁷. Yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa koulutyötä ja liittää sen ympäröivän yhteisön elämään. Yhteistyössä kunnan viranomaisten kanssa laaditaan opetussuunnitelman oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskeva suunnitelma⁸.

Oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista perusopetusta⁹. Opetuksen järjestäjä huolehtii tämän oikeuden toteutumisesta, ja jokainen oppilaiden kanssa työskentelevä toteuttaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja noudattaa muita työtä ohjaavia normeja.

2 Perusopetuslaki 15 § 1 mom.

3 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

4 Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

5 Perusopetuslaki 16 a §, 17 § ja 17 a § (642/2010)

6 Perusopetusasetus 9 §

7 Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

8 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

9 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Steiner (2004) korosti, että kaikki opetukseen liittyvät yksityiskohdat on jätettävä opettajan yksilöllisyyden varaan. ”Jos hän todella ymmärtää ihmisluontoa ja sen kehitystä, hän pystyy jokaisessa kasvatustilanteessa itse – eräänlaisena kasvatustaiteilijana – tekemään siihen sopivan teon.”¹⁰ Vapaus on kuitenkin luonteeltaan suhteellista. Opettajalla on paljon vapautta, mutta myös suuri vastuu. Mitä nuoremista lapsista on kyse, sitä vaikuttavampaa on esimerkiksi kasvattaminen. Aikuisen arvostukset, asenteet ja innostuminen tarttuvat lapsiin. Opettajuuteen kuuluu jatkuva oman työskentelynsä reflektointi ja ihmistuntemuksen syventäminen.¹¹

Caroline von Heydebrandin kokoama ensimmäisen steinerkoulun opetussuunnitelma sisältää edelleen arvokkaita pedagogisia näkökulmia¹². Sekä maailman muuttuminen, steinerpedagogiikan jatkuva kehittämis- ja tutkimustyö että suomalainen lainsäädäntö edellyttävät uudenlaista ja laajempaa opetussuunnitelmaa. Opettajan tulee edelleen olla vapaa visualisoimaan, mikä on oikein sille erityiselle yhdistelmälle ihmisolosuhteita, joka on luokassa hänen edessään. Opetussuunnitelma ei ole kokoelma tarkkoja toimintaohjeita tai valmiita vastauksia, mutta opettaja voi ymmärtää opetussuunnitelman luonnehdintojen avulla lapsen olemusta sekä lapsen ja nuoren kehitystä ja sitten käyttää sitä mainittuun visualisointiin¹³.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on koulutuksen kehittäminen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴. Paikallisen opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Oleellista on arvioida myös kirjoitetun opetussuunnitelman ja oppilaan kokeman elävän opetussuunnitelman vastaavuutta.

Koulujen itsearviointinissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia, perusopetuksen valtakunnallisia laatukriteereitä¹⁵ sekä esimerkiksi steinerkouluihin kehitettyä laadunarviointimateriaalia. Oppilaiden, huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa pyritään edistämään avointa ja rakentavaa itsearviointia.

1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma, sitä tarkentavat lukuvuosisuunnitelmat sekä muut opetussuunnitelmaa täydentävät suunnitelmat ja oppaat laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla edellä kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen.

Opetussuunnitelman perusteiden 1.4 luvussa määrätään ne paikallisesti päätettävät opetussuunnitelmaratkaisut sekä opetussuunnitelmassa kuvattavat asiat, joita ei käsitellä muissa luvuissa. Opetussuunnitelman perusteiden kussakin pääluvussa määrätään tarkemmin, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisessä luvussa käsitellyn

10 Steiner 1989, 5.

11 Steiner 1996, 156-158

12 von Heydebrand 1966

13 Ks. G.L. Rowen esipuhe von Heydebrandin (1966) opetussuunnitelman englanninkielisen laitoksen esipuheessa.

14 Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

15 Perusopetuksen laatukriteerit, opetus- ja kulttuuriministeriö 2012: 29

kokonaisuuden osalta päättää ja kuvata. Näitä paikalliseen opetussuunnitelmatyöhön liittyviä ohjeita on huomioitu myös tässä opetussuunnitelmarungossa. Opetussuunnitelmarungossa on myös tuotu esiin perusteiden korostamalla tavalla erityistä paikallista työtä edellyttäviä kohtia.

Opetuksen järjestäjälle paikallisen opetussuunnitelmatyön yhteydessä päätettäviksi tulevia asioita kuvataan tarkemmin perusteissa.

LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA

2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteissa kuvataan luvussa 2.1 opetuksen järjestämistä ohjaavat lainsäädäntöön perustuvat velvoitteet.

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.16 Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetusryhmät muodostetaan siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Oppilashuollon järjestämistä ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Oppilaalle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria. Ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tasa-arvolaki velvoittaa kaikkia oppilaitoksia huolehtimaan siitä, että ihmisillä on sukupuoleen katsomatta samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon opetushenkilöstön määrään ja kelpoisuuteen liittyvät säännökset sekä muun muassa turvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä, julkisuutta ja yksityisyyden suoja koskevat säännökset, tekijänoikeussäännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus muodostaa historiallisen ja eettisen perustulkinnan ihmisoikeuksien merkittävydestä. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka edellyttävät jokaisen lapsen oppimisesta ja

hyvinvoinnista huolehtimista. Näistä keskeisiä ovat Lapsen oikeuksien sopimus, Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli ns. TSS-sopimus, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus sekä Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus. Saamelaiden oikeuksien turvaamiseksi otetaan lisäksi huomioon YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista. YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.

2.2 Perusopetuksen arvoperusta

2.2.1 Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen

Steinerpedagogiikka on lapsilähtöistä. Steinerpedagogisessa ihmiskäsityksessä jokainen lapsi nähdään ainutkertaisena ja yksilöllisenä minuutena. Lapsilähtöisyys määritellään pyrkimyksenä ymmärtää lasta ja ihmistä sekä haluna rakentaa lasta aktivoiva opetus sen mukaan, mitä lapsen ja nuoren kehitysvaiheista tiedetään ja voidaan havaita. Lapsilähtöisyydellä ei tarkoiteta lapsijohtoisuutta eikä myöskään lapsen itsensä varaan jättämistä. Lapsuutta pidetään ainutlaatuisena ja suojeltavana ikävaiheena. Ajatus on, että kasvatuksen ja opetuksen käytännöt perustellaan lapsesta käsin. Lapsuuden kunnioittamiseen sisältyy oppilaan henkisen vapauden kunnioittaminen. Lapsia ei kasvateta ennalta määrättyyn standardimuottiin.

Tavoitteena on yhdistää yksilön kunnioittaminen ja yksilöiden välinen tasa-arvo. Sukupuolten tasa-arvo ja sukupuolten moninaisuuden edellyttää opetukselta sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa.

Lapsuuden kunnioitus on myös lapsen persoonallisuuden näkemistä ja arvostamista. Ilmapiiri ja arviointikulttuuri tukevat luovuutta, kannustavat virheistä oppimiseen yrittämisen ja erehtymisen kautta. Hyvässä opetuksessa nähdään myös, miten moninaista lahjakkuutta on olemassa. Lahjakkuus voi olla monitaitoisuutta ja toisinaan myös erityistä taitoa esimerkiksi kielissä, musiikissa tai liikunnassa. Jokaisen lapsen lahjakkuutta ja luovuutta tuetaan samaan aikaan, kun pyritään yleiseen tasapainoiseen eettisenä ihmisenä kehittymiseen. Koulu tavoittelee kunnioitettavaa ja arvostavaa vuorovaikutusta yhteisön eri tasoilla. Steinerkoulut ovat vanhempien perustamia ja ylläpitämiä kouluja. Yhteisten ideaalien ja arvojen pohdinta luo perustan koulun kehittämistyölle.

Lapsuuden kunnioitukseen kytketään korostetusti ikäkausipedagoginen ajattelu. Lapsi ei ole pieni aikuinen, eikä lapsuus ole vain välivaihe kohti aikuisuutta. Lapsuus on arvo sinänsä, jotakin itsessään arvokasta. Lapsilähtöisyys on keskeisiltä osiltaan toiminnallisuutta ja aktiivisuutta.¹⁶

2.2.2 Ihmisyys, sivistys ja demokratia

Koulun tehtävänä on ihmisyyteen kasvu. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea kykyä kunnioittaa toisia ihmisiä, luontoa ja itseä. Ihmisenä kasvaminen on varsinaisten arvojen eli totuuden, kauneuden ja hyvyyden toteutumista. Steinerkoulun kehittämistyössä lähdetään siitä, että totuudellisuus, esteettisyys ja eettisyys ovat ihmisen sivistysominaisuuksia ja hyveitä, joita kasvatuksella ja opetuksella pyritään tietoisesti vahvistamaan.

Steinerkoulussa antiikin filosofian klassiset arvot totuus, kauneus ja hyvyys painottuvat erikäisten opetuksessa. Erityisesti pienen lapsen kasvulle on tärkeää perusluottamuksen tunne ja kokemus siitä, että maailma on hyvä. Lapsuus on luontaisesti myös toiminnan, leikin ja tekemisen aikaa, ja nimenomaan teoissa pyrimme hyvyyteen. Hyvyyteen kasvamisessa on suurelta osin kyse toisten huomioimisesta, vuorovaikutuksesta ja sosiaalisista kyvyistä ja teoista. Rudolf Steinerin¹⁷ mukaan hyvää voidaan tehdä aidosta rakkaudesta hyvää kohtaan. Alaluokkien oppilaille on tärkeää saada vahva tuntuma maailman kauneudesta, siksi opetussuunnitelmassa ja menetelmissä korostuu taide. Erityisesti murrosiästä alkaen voimistuu omakohtainen ajattelu, joten yläluokkien pyrkimyksenä on painottaa erityisesti totuudellisuutta, arvostelukykyyn kehitystä ja ajattelun johdonmukaisuutta.

Steinerpedagogisessa kasvatustraditiossa korostuu moraalisen hyveen kehittäminen kasvatuksen tärkeimpänä tehtävänä. Taloudellisen ja mitattavan tehokkuuden sijaan kasvatusta ja opetusta suunnitellaan edistämään moraalisuuden ja oikeudenmukaisuuden hyveitä.

Steinerkoulu on kasvatusyhteisö ja arvoyhteisö. Kasvatusta on prosessi, jolla on suunta ja päämääriä. Näiden päämäärien arvioiminen nähdään oppivassa yhteisössä jatkuvana filosofisena tehtävänä. Varsinaiset arvot totuus, kauneus ja hyvyys ovat filosofiaa. Esimerkiksi kauneutta ei tulkita vain sopimuksenvaraiseksi asiaksi eli subjektiiviseksi mielipiteeksi. Kauneudentaju on ihmisen olemukseen olennaisesti kuuluva ominaisuus, ja pedagogiikassa sen vaikutukset näkyvät taiteen merkityksellisyytenä. Toisin sanoen taiteen avulla kehittyy kauneusaisti ja korkeampi rakkauden taju.¹⁸

Koulun tehtävä on kasvattaa ja opettaa. Kasvatusta ja opetuksen päämääränä on hyvä elämä. Hyvän elämän voi määritellä vain arvojen kautta. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyyden kasvaminen eivät ole toisiaan poissulkevia asioita. Eettinen yhteisöön kasvun ulottuvuus on siis välttämätön osa omaksi itsekä kasvamisessa eli yksilöllistymisessä.

Steinerkoulun olemassaolo itsessään on ruohonjuuritason kansalaisaktiivisuutta. Myös koulun ensisijaisena pyrkimyksenä on synnyttää aktiivista toimijuutta ja tulevaisuuden maailman rakentajia, eikä pelkästään järjestelmään sopeutujia ja vallitseviin oloihin mukautujia. Kasvatusta ja opetustyö ovat yhteiskunnallista toimintaa, jonka tavoitteena on vastuullinen osallisuus.

Opetusta on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Koulu ei pyri välittämään tiettyä maailmankatsomusta oppilaille. Tärkeää on, että kukin oppilas tulee omaksi itsekseen ja luo itse oman ihmiskäsityksensä ja maailmankuvansa. Toisaalta kasvatusta idean mukaista on myös, että nuorten ihmis- ja maailmankäsityksestä kehittyy eettinen eli toiset ihmiset ja luonnon huomioon ottava.

Rudolf Steiner katsoi, että luonnontieteen todellisuutta tulee täydentää sellaisella hengentieteellä, jossa otetaan huomioon ihmisen ja maailman sielullinen (tajuinen) ja henkinen (itsetajuinen) puoli. Steiner otti käyttöön jo 1800-luvun alkupuolella esiintyneen antroposofia-sanan (viisautta ihmisydestä). Antroposofia on tietoteoreettisena ja ihmiskäsityksellisenä perustana steinerpedagogiikassa, vaikka sen sisältöjä ei opeteta koulussa¹⁹. Antroposofiaa sovelletaan steinerkouluissa opettajan yksityisenä ja kollegiaalisena itsekasvatusvälineenä. Steiner²⁰ kuvasi antroposofian ja steinerpedagogiikan

17 (1979, 109–113; 1988a, 13)

18 (Steiner 1988a, 1988b, ks. myös Paalasmaa 2009, 2014, Skinnari 2004.)

19 (Rawson & Richter 2003)

20 (1996b)

suhteen puheessaan ensimmäisen steinerkoulun alkamisen yhteydessä:

*"Teidän ei tarvitse olla lainkaan huolissanne siitä, että tekisimme tästä koulusta yhtä määrättyä filosofiaa edustavan koulun, tai että me takoisimme lasten päihin antroposofiaa tai jotain muita dogmeja. Se ei ole aikomuksenamme. Jokainen, joka väittää meidän yrittävän opettaa lapsille antroposofista vakaumusta, erehtyy. Sitä vastoin pyrimme kehittämään kasvatustaidetta sen pohjalta, mitä antroposofia meille itsellemme merkitsee. Pyrimme löytämään henkisestä ymmärtämisestä kasvatuksellisen "miten", emme suinkaan täyttämään lasten päitä omilla mielipiteillämme. Me uskomme kuitenkin hengentieteen eroavan muista tieteistä siinä, että se ottaa huomioon koko persoonan lisäämällä ihmisten taitoja kaikilla alueilla, mutta ennen kaikkea ihmisluonnon huomioonottamisessa. Tähän "miten" -puoleen kiinnitämme huomionsamme, emme niinkään siihen "mitä" lapsille opetetaan. "Mitä" on riippuvainen sosiaalisista välttämättömyyksistä; meidän on mitä suurimmalla kiinnostuksella johdettava se siitä, mitä luemme ympäristöstämme, mitä ihmisen on tiedettävä ja taidettava, jotta hän voi täyttää paikkansa omassa ajassaan pystyvänä yksilönä. "Miten" taas, miten opetamme lapsille jotain, voi nousta ainoastaan perinpohjaisesta, syvällisestä ja rakkaudellisesta ihmisolemuksen ymmärtämisestä. Tämän ajatuksen on tarkoitus toimia ja vallita meidän Waldorf-koulussamme."*²¹

2.2.3 Kulttuurinen moninaisuus rikkautena

Monikulttuurisuus on yhteydessä globalisoitumiskehitykseen. Maailma, myös koulumaailma, monimuotoistuu nopealla tahdilla sekä kulttuurillisesti, katsomuksellisesti että kielellisesti. Koulun pitää ottaa aktiivinen rooli ja hyödyntää ihmisten erilaisten lähtökohtien mahdollisuudet oppimista rikastavasti. Tavoitteena on ihmisoikeuksia kunnioittava maailmankansalaisuus.

Erilaisista kulttuurisista, kielellisistä, etnisistä, uskonnollisista ja sosiaalisista taustoista tulevat ihmiset muotoutuvat yhdeksi sosiaaliseksi ryhmäksi, joka pysyy pääpiirteissään samana koko kouluajan. Luokkayhteisössä tutustutaan yhdessä erilaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Steinerkoulussa opitaan tarkastelemaan elämää ja sen ilmiöitä eri näkökulmista. Oppiminen yli kieli-, kulttuuri- ja katsomusrajojen luo edellytyksiä kunnioittavalle vuorovaikutukselle ja aidolle yhteistyölle.²²

2.2.4 Kestävän elämäntavan välttämättömyys

Ihminen on erottamaton osa luontoa. Tulevaisuuden hyvän elämän kannalta ydinkysymys on vastuullisen luontosuhteen kehittyminen. Tämä on koulun tärkeimpiä tavoitteita. Ympäristö- ja luontokasvatus on varsinkin alaluokilla konkreettista ja paljolti luonnossa tapahtuvaa. Ihmisellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka parhaalla mahdollisella tavalla varmistaa ihmisen ja luonnon tulevaisuuden.

Oppilaat kasvatetaan pienestä pitäen perusteelliseen kierrätys- ja lajittelukulttuuriin. Tässä koulun ja opettajien toimintakulttuuri on myös omalla esimerkillään ohjaava tekijä. Inhimillisen tulevaisuuden takia oppilaiden on tärkeää sisäistää eettinen ja tiedostava kuluttajuus. Niin yhteiskuntaopin kuin muidenkin kouluaineiden avulla tuetaan jatkuvan talouskasvun ideologian ja kulutuskeskeisen elämäntavan korvaamista kestävän kehityksen ja vihreän talouden arvomaailmalla.

Luonnon kunnioittaminen edellyttää henkilökohtaista luontosuhdetta, ympäristöherkkyyttä ja vastuullisuutta. Se on asenteita ja tekoja. Pelkät yksilön omat arvovalinnat eivät riitä, vaan elämän edellytysten turvaamiseksi koulun on luotava tahto yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja vaikuttamiseen. Ilmastonmuutoksen nopea eteneminen ilmastokatastrofiksi vaatii seuraavalta sukupolvelta yhä järeämpiä uusia säädöksiä ja muita käytännön tekoja.

21 (ks. myös Rawson & Richter 2003, 22)

22 (ks. esim. Rawson & Richter 2003, 33-34.)

2.2.5 Steinerpedagoginen ihmiskäsitys

Steinerpedagogiikan taustalla vaikuttaa Rudolf Steinerein (1861-1925) aikanaan luoma ja nyt jo usean opettajasukupolven soveltama ja edelleen kehittämä kokonaiskuva ihmisen kehityksestä ja kasvusta. Steinerpedagogisen käsityksen mukaan ihminen on yksi kokonaisuus, jossa on erilaisia tasoja tai kerroksia. Siitä rakentuu niin kasvatuksen käytäntö kuin päämääräkin. Käsitys ihmisestä ohjaa kasvatusta tiettyyn suuntaan.

Steinerpedagoginen ihmiskäsitys ei ole kuitenkaan valmis, vaan ajassa elävä prosessi.

Ihmiskäsityksessä keskeisestä on, ettei ihmisyksilöä käsitetä ainoastaan perimänsä ja ympäristötekijöidensä tuotteeksi, vaan ihmisellä on myös yksilöllinen ydinminuus, joka jäsentyy osaksi kokonaispersoonallisuutta. Ihmisellä on persoonallisuuden sisällä monta minuutta. Ydinminän lisäksi voidaan erottaa sosiaalinen minä, kulttuurinen minä ja kasvatettu minä. Myös yksilöllinen temperamentti on osa ihmisen persoonallisuutta. Lapsessa on ainutlaatuisia yksilöllisyyttä jo syntyessään. Kasvatuksella autetaan lasta kasvamaan eli tuomaan esiin yksilöllisyyttä ja tulemaan enemmän omaksi itsekseen. Jokaista oppilasta pidetään ainutkertaisena ja yksilöllisenä minuutena.

Yksilöllisyyden huomioiminen konkretisoituu myös opetusmenetelmissä, ikäkausien huomioimisessa ja esimerkiksi oppilasarviointissa. Yksilöllisyyteen ja yhteisöllisyyteen kasvaminen eivät ole toisiaan poissulkevia asioita.

Steinerpedagogiikan mukaan ihmisessä on paitsi fyysis-kehollinen taso myös tajunnallinen taso. Kolmantena ihmisellä on vielä itsetajunta, johon liittyy keskeinen kokemus ajattelevasta minästä, joten sitä voidaan kutsua myös minätajunnaksi. Toisin sanottuna ihminen on sekä fyysinen, sielullinen että henkinen olento.

Steiner²³ hahmotteli eri yhteyksissä paljon tätä kolmijakoa tarkentavia luonnehdintoja. Ihmisestä voi erottaa enemmänkin erilaisia kerroksia eli perusominaisuuksia, jotka läpäisevät toisensa.

Kaiken kaikkiaan ihminen on monikerroksinen kokonaisuus, ja eri näkökulmia painottamalla saadaan erilaisia luonnehdintoja. Steinerpedagogisen ihmiskäsityksen kannalta keskeistä on erottaa neljä ihmisen perusominaisuutta. Tällöin ihmisen fyysis-kehollinen olemisen taso jaetaan kahtia fyysiseen ja elolliseen (elämänvoimat). Ihmisessä on paitsi fyysis-kehollinen taso myös tajunnallinen eli sielullinen taso. Lisäksi ihmisellä on vielä itsetajunta eli henki.

2.2.5.1 Kehollisuus, fyysinen taso

Fyysis-aineelliseen puoleen liittyvät esimerkiksi lihaksisto, luusto ja yleensä ihmisen fyysikaalinen rakenne. Jos tarkastellaan eri tieteiden ihmiskäsitystä koskevia painotuksia, voisi fysiikassa, kemiassa ja anatomiasa painottua tämä puoli ihmisestä. Kyse on siis aistein havaittavasta – käsin kosketeltavasta ja silmin nähtävästä – alueesta. Steinerpedagogiikka huomioi ihmisen aineellisena luonnontieteiden selittämänä olentona, mutta ei pelkästään sellaisena.

2.2.5.2 Elollinen taso

Toinen fyysis-kehollisen tason puoli on elollisuus. Tähän liittyvät erilaiset kasvuprosessit, lisääntyminen, hengitys, verenkierto ja aineenvaihdunta. Tieteiden alueella varsinkin biologiassa voi korostua tämä puoli. Käytännössä biologinen ihmiskäsitys korostaa usein ihmisen ja eläimen yhteisiä piirteitä. Steinerpedagogisessa tulkinnassa ihminen ei ole vain laji lajien joukossa.

2.2.5.3 Tajunnallinen taso

Kolmantena voidaan erottaa tajunnan eli tietoisuuden taso. Tähän alueeseen viitataan vaihtelevin termein (tajunta, tietoisuus, sielu, mieli, psyyke). Tällä tasolla tapahtuvat kokeminen, aistiminen, vietit, vaistot, tunteminen ja tahtominen. Tieteiden näkökulmasta varsinkin psykologiassa sivutaan tätä psyykkistä tasoa. Jo filosofi Platonin määritelmän mukaan ihminen on sielu, joka käyttää ruumista. Ihmisessä on steinerpedagogiikan mukaan aineellisen lisäksi sielullinen kerros.

2.2.5.4 Itsetajunnallinen taso

Neljäntenä ja korkeimpana perusominaisuutena voidaan erottaa vielä itsetajunta (itsetietoisuus, minätietoisuus, yksilöllisyys, minä, minus tai henki). Tämä on nimenomaan ihmiselle tyypillinen ominaisuus. Ihmisellä on kyky ajatella omia ajatuksiaan, tarkastella itseään ja pohtia elämän tarkoitusta. Kysymys itsetietoisuuden olemuksesta on erityisesti filosofian alan ongelma. Tätä tasoa sivuavat filosofi Erik Ahlman²⁴ käsitteellään varsinainen minä ja filosofi Sven Krohn (1996) puhuessaan ydinihmisestä. Psykologi Tony Dunderfeltin²⁵ mukaan voimme itsetuntemustamme kehittämällä löytää omasta sisäisyydestämme kohdan tai olemuksen, joka aina ja kaikkialla voi melko hyvin riippumatta siitä, mitä ulkoisesti tapahtuu. Hän kutsuu tätä ydinminäksi. Se on sisäisyyden rauhallista aluetta, ok-kohta, läsnä oleva tietoisuus tai avoin ydinolemus.

Tähän henkiseen itsetietoisuuden ja arvotajunnan tasoon perustuu myös ihmisen vapaus ja vastuu. Meillä on mahdollisuus valita ja mahdollisuus moraalisuuteen. Tässä on keskeinen ihmisen ja eläimen ero: eläin toimii enemmän viettiensä, vaistojensa ja lajiominaisuutensa mukaan. Eläin ei ole esimerkiksi niin tietoinen omasta ajattelustaan kuin ihminen.

Steinerpedagogisen ihmiskäsityksen mukaan meillä on perimän ja ympäristön lisäksi myös yksilöllinen ja henkinen minus, ydinminä. Kyse on ihmispersoonallisuuden tietävästä ylärakenteesta. Henkinen minus on kaikkia ihmisen toimintoja ja tasoja toisiinsa yhdistävä tekijä.²⁶

2.2.5.5 Kokoavia näkökulmia

Tietyissä mielessä vapauden aste kasvaa aina seuraavalle tasolle siirryttäessä. Ensimmäisellä tasolla (kivi) on mahdollista aineellinen olemassaolo ja toisella tasolla (kasvi) myös elämä, mutta ollaan kuitenkin paikkaan sidoksissa. Kolmanteen tasoon (eläin) liittyy vapaampi liikkuminen ja valveinen tajunta ja neljänteen (ihminen) muun muassa ajan kokeminen.²⁷

Dosentti Heikki Kannisto²⁸ ja kasvatustieteilijä Simo Skinnari (2004) esittelevät neljä keskeisintä ihmiskäsitystä: essentialistinen, naturalistinen, kulturalistinen ja eksistentiaalinen. Naturalismi painottaa ihmistä biologisena luonnon olentona, kulturalismi

24 (1982)

25 (2006)

26 Edellä kuvatut olemisen tasot voidaan esittää myös vaikeatajuisemmin käyttämällä perinteistä antroposofista sanastoa. Erityisesti vanhemmassa antroposofisessa kirjallisuudessa käytetään esim. termejä fyysinen ruumis, eetteriruomis tai muotovoimaruomis, astraaliruomis ja minä. Steiner erotteli vielä ihmisen tulevaisuuden tasoja eli niin sanottuja korkeampia olemuspuolia. Ihmisen olemassaolo kokonaisuudessaan on aina enemmän tai vähemmän arvoituksellinen. Oleellista on ymmärtää, että ihminen ei ole valmis vaan keskeneräinen ja kehittyvä olento. Ihmiskäsityksen on oikeastaan hyväkin olla yhtä aikaa sekä nöyrä että ylevä. (Paalasmaa 2009, 51–55; ks. myös Wilenius 2003, 11–58.)

27 (Paalasmaa 2009, 2011.)

28 (1984)

painottaa ihmisen kulttuurisidonnaisuutta ja eksistentialimissa ihminen on vapaa luomaan itse itsensä. Eksistentialismissa ihmisen kasvulle ei ole ns. valmista pohjapiirrosta. Steinerpedagogiikka pyrkii huomioimaan eri näkökulmat, mutta sen ihmiskäsitystä voi luonnehtia erityisesti essentialistiseksi. Essentialistinen ihmiskäsitys lähtee olettamuksesta, että on olemassa jokin kaikille ihmisille yhteinen ihmisolemus (lat. essentia 'olemus'). Ilman käsitystä yhteisestä hyvästä ihmisyydestä on vaikea ymmärtää kasvatuksen tavoitteita ja arvokasvatuksen mielekkyyttä. Lähelle steinerpedagogista ihmiskäsitystä tulevat esimerkiksi suomalaisten filosofien Lauri Rauhalan²⁹ ja Reijo Wileniuksen³⁰ hahmottelemat ihmiskäsitykset.

Ihminen on aina sidoksissa ympäröiviin olosuhteisiin, mitä voi tarkastella situationaalisella tasolla. Ihmisen olemassaolon eräs perusmuoto on situationaalisuus (olemassaolo suhteissa omaan elämäntilanteeseen eli situaatioon). Psykologi ja filosofi Lauri Rauhalan³¹ mukaan ihmiselle on keskeistä toimia sosiaalisessa kentässä. Jokaisen oman elämäntilanteen erityispiirteet rakentavat ihmistä, jopa siinä määrin, että situationaalisuutta on perusteltua pitää omana tasonaan ihmisen monikerroksisuudessa. Situationaalisuus on kietoutuneisuutta omaan elämäntilanteeseen ja kietoutuneisuutta maailmaan oman elämäntilanteen kautta. Elämäntilanne tarkoittaa kaikkia kohteita, asioita ja ihmisiä, joihin ihminen joutuu suhteeseen. Situaatio ei siis ole sama asia kuin fyysinen ympäristö. Se on esimerkiksi kulttuuria, luonnon olosuhteita, toisia ihmisiä, arvoja ja normeja. Jo Aristoteles korosti, että ihminen on monessa merkityksessä sosiaalinen olento. Ihmisen suhteita elämäntilanteensa tekijöihin tutkitaan erityisesti sosiaali- ja käyttäytymistieteissä. Situationaalinen taso korostuu eri yhteiskuntatieteiden ja varsinkin sosiologian alueella.³²

Fysiikka, kemia ja biologia kertovat, mitä ihminen eräiltä ominaisuuksiltaan on, sosiologia kuvaa, miten ihmiset toimivat, psykologia selittää, miten ihmiset tuntevat ja ajattelevat ja filosofian avulla voidaan hahmotella, miten asioiden pitäisi olla. Tavoitteiden ja kasvatuksen päämäärän selkiyttämiseksi on tärkeitä hahmotella, minkälainen ihmisen tulisi olla ja miten ihmisen pitäisi toimia, ajatella ja tuntea. Steinerpedagogiikka pyrkii huomioimaan eri tieteiden näkökulmat ihmiseen.

2.2.5.6 Ajattelu, tunne ja tahto

Jäsentäessään sielullisuuden moninaisuutta Steiner käytti Antiikin filosofiasta peräisin olevaa tajunnan toimintojen klassista perusjakoa kolmeen perustoimintoon: ajatteluun, tunteeseen ja tahtoon. Näistä tietoisin, ajattelu, ohjaa kaikkea ihmisen tietoista toimintaa. Emotionaalinen eli tunteen alue taas sisältää ainakin arvostelukyvyn, arvot ja sosiaalisen vastuun. Vaikeimmin tiedostettava eli alitajuisin näistä alueista on tahdon eli toiminnallisuuden alue, joka on kaiken inhimillisen toiminnan liikkeellepaneva voima.

29 (2009)

30 (2003)

31 (2009)

32 Filosofi Ilkka Niiniluoto (2011) määrittelee ihmisen moniulotteiseksi – aineelliseksi, elolliseksi, ajattelevaksi, tuntevaksi ja tahtovaksi olennoksi, joka on jatkuvasti vuorovaikutuksessa luonnon ja toisten ihmisten kanssa. Hänen mukaansa ihminen on kulttuurieläin, jonka luonteesta saa irti vain yksipuolisen viipaleen, jos viitekehikseksi valitaan esimerkiksi materialismi, biologismi, psykologia, humanistinen hengentiede tai uskonto. Niiniluodon kuvaus tukee monikerroksista ihmiskäsitystä, vaikka ei otakaan kantaa henkiseen ydinminuuteen. Esimerkiksi fysiikan ymmärryksellä ihminen olemassaolo selittyy fysiikalla, biologian ymmärryksellä ihminen on biologinen olento ja filosofian alalta katsottuna ihmisen voi nähdä itsestään tietoisena henkisenä olentona.

Kasvatuksen tulee kehittää monipuolisesti koko ihmistä eli ajattelua, tunnetta ja tahtoa, ja siten kasvatukseen tulee tiedon lisäksi sisältyä paljon taidetta ja toimintaa. Kokonaisvaltaisuus on valinnaisuutta korostavan yksipuolistavan erikoistumisen sijaan erikoistumista monipuolisuuteen, tasapainoisuuteen ja laaja-alaiseen yleissivistykseen.

Inhimillistä kasvatus- ja opetuskäytäntöä rakennettaessa on oleellista tarkastella ihmisen eri kerrostumia toisiaan täydentävinä, ei toisiaan poissulkevinä. Pyritään tasapainoisesti koko ihmistä kehittävään pedagogiikkaan. Ihminen on fyysis-kehollis-elollinen olento, ja siksi myös koulussa pitää harjoittaa fyysistä, liikunnallista ja elämänvoimia vahvistavaa puolta. Oppiminen ja kasvu tapahtuvat yhdessä toisten ihmisten kanssa. Tajunnallisena ja itsetajunnallisena olentona kehittymiseen tarvitaan taiteen, tieteen ja toiminnallisuuden läpäisemää koulua.

2.3 Oppimiskäsitys

Oppimiskäsitysluku on muotoiltu ajatellen sekä perus- että lukioastetta. Oppilas- ja opiskelija-käsitteitä käytetään toistensa synonyymeina. Oppiminen on erilaista eri ikäkausina. Alkuopetuksessa hyödynnetään hyvin paljon mielikuvaoppimista, kun taas ylemmille luokille ja lukioon siirryttäessä opetuksessa painottuu enemmän oppisisältöjen tietoinen.

2.3.1 Oppimisympäristö, motivaatio ja opettajan roolit

Oppimisympäristöissä korostetaan ihmisten vuorovaikutuksen mahdollisuutta, kohtaamista, kuulluksi tulemisen kokemusta ja kokonaisvaltaista oppimista mahdollisimman monien aistien kautta. Tavoitteena on, että oppilas voi tasapainoisesti käyttää ajatteluaan, tunnettaan ja tahtoaan niin koulupäivän kuin oppitunnin aikana.

Oppimisprosessissa vaihtelevat tasapuolisesti primaarikokemus, keskustelu, kuuntelu, yhteistoiminnallisuus ja yksin työskentely. Yhdessä saadut oppimiskokemukset vahvistavat oppimista entisestään. Uusia opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä otetaan käyttöön eri ikävaiheissa, esimerkiksi opetussuunnitelman nivelvaiheissa ja esimerkiksi siirryttäessä luokanopettajavaiheesta aineenopettajavaiheeseen ja lukioon. Oppimisympäristöksi luetaan oppilaan koko elinpiiri, kuten lähiympäristö, luontokohteet, kaupunkiympäristö, kulttuurikohteet, liikuntapaikat, tieto- ja viestintätekniikan mahdollistamat ympäristöt sekä ympäristöt, joita on luotu yhteistyössä esimerkiksi kaupungin/kunnan eri toimijoiden kanssa.

Oppilaan motivoiminen on opettajan suurimpia haasteita. Ratkaisevaa on positiivisen ilmapiirin luominen. Ohjauksessa ja palautteenannossa korostetaan kannustavaa ja rohkaisevaa näkökulmaa. Opetus järjestetään aina siten, että oppilas kokee oppimisen itselleen mielekkääksi.

Opettaja toimii monessa roolissa, hän on opettaja, suunnittelija, tutkija, ohjaaja ja tukija; hän osallistuu tavoitteiden määrittelyyn yhdessä opiskelijoiden kanssa; auttaa tiedon muodostuksessa, vaikuttaa elävän sosiaalisen vuorovaikutuksen syntyyn; käyttää sellaisia opetusmenetelmiä, jotka perustuvat yhteistoiminnallisuuteen; kannustaa itseohjautuvuuteen ja tarjoaa näkökulmia; rohkaisee ja kannustaa sekä oppimiseen että yhteistyöhön; kehittää yhteistoiminnallisuutta ja sosiaalisia taitoja; on oppilaan tukena eikä rankaise virheistä.

Opettaja nähdään sekä taiteilijana että tutkijana, aloitteellisena, maailmasta ja ympäristöstä kiinnostuneena, totuudellisena, uudistumiskykyisenä ja harjoittelevana ihmisenä. Opettajuuden lähtökohtana on opettajan itsekasvatus. Opettaja vaikuttaa lapseen ja nuoreen koko olemuksellaan. Taiteilija- ja tutkijaopettaja, omaa työtään tarkkaileva ja opetustaan refleктоiva opettaja, kehittää ja soveltaa omaa näkemystään; aloitteellinen opettaja innostaa, motivoi ja poistaa tekijöitä, jotka kuormittavat liikaa sekä antaa haasteita;

maailmasta ja ympäristöstään kiinnostunut opettaja ymmärtää oppilasta; totuudellinen opettaja on aito ja uskottava; uudistumiskykyinen opettaja edistää kokeilua ja soveltamista; harjoitteleva opettaja seuraa oppimista ja rohkaisee itseohjautuvuuteen.

Lapsilähtöinen pedagogiikka lähtee liikkeelle siitä, että kasvattaja ei voi etukäteen tietää, mitä lapsesta ja nuoresta tulee myöhemmässä elämässään. Hän voi kuitenkin mielessään nähdä, millaiseksi nuori aikuisena voi tulla. Tarvitaan tasa-arvoa, joka oppilaiden/opiskelijoiden ja opettajien kesken näkyy pyrkimyksenä siihen, että oppilas kokee olevansa tasa-arvoinen keskustelija opettajansa rinnalla, vaikka hänen tiedollinen osaamisensa ei olisikaan samalla tasolla. Tältä pohjalta yhteistoiminnallisuus tukee oppilaan sosiaalista kehitystä ja itsetuntemusta.

Oppimisen olennaisena käsitteenä toimiikin vapaus, ja ihminen nähdään vapaana silloin, kun hän toteuttaa omaa itsenäistä ja yksilöllistä eettistä oivallustaan ja toimii rakkaudesta tekoon. Toisin sanoen toiminta on vapaata, kun sen motiivit ovat peräisin puhtaasta ajattelusta, jonka taustalla on moraalisen intuition kyky. Tämän tason taustalla on näkemys siitä, että ihminen on itsestään tietoinen henkinen olento. Steinerpedagogiikkaan liittyy pyrkimys järjestää opetus tavalla, joka tuottaisi oppilaalle ja opiskelijalle terveyttä myöhempää elämää varten. Tähän liittyy Anton Antonovskyn kehittämä käsite salutogeneesi, terveyden luominen. Antonovskyn tutkimusten mukaan terveyttä tuottavat yhtenäisyyden ja koherenssin kokemuksen lisäksi kokemus nähdä, kuulla ja ymmärretä tulemisesta; osallisuus sosiaaliseen oppimisyhteisöön ja ylipäätään fyysistä, psyykkistä ja henkistä hyvinvointia. Steinerpedagogiikan erityiset pyrkimykset oppimisen lisäksi ovat juuri nämä.

Olennaista oppimisessa on, että oppilas ja opiskelija kokee yhtenäisyyttä ja koossapysyvyyttä, että maailma koetaan mielekkäänä ja ymmärrettävänä. Tämä johtaa siihen, että oppilas ja opiskelija haluaa ymmärtää maailmaa; hän uskoo voivansa osallistua ja sitoutua maailmaan ja hänellä on siihen tietoa ja taitoa; lisäksi oppilas kokee osallistumisen ja sitoutumisen merkitykselliseksi. Opetuksessa pyritään oppilaan aktiivisuuden maksimoimintiin ja opettajajohtoisuuden minimointiin. Tämä edellyttää opettajalta oppilaan yksilöllisyyden kunnioitusta sekä luovaa lähestymistapaa opetukseen.

Oppiaineiden välinen integraatio ja poikkitieteellinen ja -taiteellinen lähestymistapa tukevat oppimista. Siksi on hedelmällistä kehittää niitä taitoja, joita voi siirtää oppiaineesta toiseen; tällaisia taitoja ovat esimerkiksi kädentaidot, vuorovaikutustaidot ja ajattelun taidot.

2.3.2 Oppilaan oma aktiivisuus, sosiaalisuus ja vuorovaikutustaidot

Oppiminen on sekä yksin että yhdessä kokemista, tekemistä, ajattelemista, suunnittelua ja näiden prosessien monipuolista arvioimista ikäkauteen sopivalla tavalla, ja oppilaan omaa aktiivisuutta korostetaan kaikessa oppimisessa. Näihin pyritään määrittelemällä oppimisen tavoitteita yhdessä oppilaan kanssa, sillä tällöin autetaan oppilasta motivoitumaan ja suuntamaan energiaansa oppimisen kannalta oikeisiin asioihin. Oppilaiden/opiskelijoiden mukaan ottaminen opetuksen suunnitteluun nähdään tärkeänä arvostuksen ja kuulluksi tulemisen kokemuksen antamisena, mikä vaikuttaa oppimismotivaatioon.

Todellisuus hahmottuu ihmisten sosiaalisen kanssakäymisen tuloksena. Tieto syntyy niin puheena, tekstinä kuin diskurssinakin, joka on sidoksissa sosiaalisiin suhteisiin, aikaan ja paikkaan, se on tämän vuoksi myös hyvin henkilökeskeistä. Ihminen luo teoillaan todellisuutta, tieto syntyy faktan tai totuuden havainnosta. Havainnon taustalla on aina ihminen, joten vuorovaikutuksessa oppilaan kaikkien ympärillä olevien ihmisten ja yhteisöjen kanssa voidaan pohtia, miten toisen ihmisen havainto vastaa omaa havaintoa. Tieto syntyy sosiaalisten suhteiden ja tilanteiden kautta, se ei ole ihmisen ulkopuolella, sitä rakennetaan yhdessä. Oppimisprosessissa ymmärretään, että uusinkin tieteellinen tieto on vain senhetkinen totuus, joka muuntuu sosiaalisten tilanteiden ja uuden tiedon myötä.

Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen (kuuntelu, yhteistoimintakyky, neuvottelutaito, luovuus, esiintymistaito, avoimuus, viestintätaito, tilanneherkkyys ja empatia) kehittäminen edistää oppimista. Kommunikaatiolla, näkemysten vaihtamisella, vuoropuhelulla ja väittelyllä on oma paikkansa oppitunneilla. Alaluokilla näille taidoille luodaan pohja, kun kertomusten avulla esitellään vuoropuhelun rakenne, näytetään, miten kokemukset voi sanallistaa ja kehitetään kuuntelun taitoa. Yhteistoiminnallisuus nähdään välinearvona pyrittäessä kohti ymmärrystä omasta itsestä ja tietoisuutta ihmisenä olemisesta.

Steinerpedagogiikka painottaa holistista ja kokemuksellista, taiteellista ja esteettistä, aktiivista tai toimintasuuntautunutta oppimista, ikäkausioppimista sekä tiedon syventymistä unen aikana.

2.3.3 Oppiminen eri ikävaiheissa

Steinerpedagogisessa oppimiskäsityksessä erityistä on sen ajallinen ulottuvuus: lapsen ja nuoren ei ajatella oppivan kaikissa ikävaiheissa samalla tavalla: alle kouluikäisen oppimista leimaa jäljittely. Alle seitsemänvuotias lapsi oppii jäljittelemällä lähellä olevia aikuisia. Siksi päiväkodissa ja esikoulussa opettajan itekasvatuksen merkitys korostuu: opettajan on kehitettävä itseään jäljittelemisen arvoiseksi ihmiseksi. Tämä kyky oppia jäljittelemällä säilyy jopa 9 vuoden ikään saakka. Kyse ei ole behavioristisesta oppimiskäsityksestä; siihen ei liity palkkioita tai rangaistuksia, vaan näkemys, että lapsi jäljittelee luonnostaan aikuisia ja aikuinen pyrkii itseään kehittämällä olemaan mallioppimisen arvoinen aikuinen.

Simo Skinnarin³³ käyttämä termi pedagoginen rakkaus sopii alakoululaisen oppimista kuvaamaan paremmin kuin perinteisesti steinerpedagogiikassa käytetty termi auktoriteetti. Sana auktoriteetti sekoitetaan helposti autoritääriin, mistä ei kuitenkaan ole kysymys. Tarkoitus ei ole pelon tai keinotekoisien valta-aseman avulla opettaminen.

Steinerpedagogiikassa käytetään joskus käsitettä tietoisuuden evoluutio. Sillä tarkoitetaan näkemystä, jonka mukaan lapsen ja nuoren terveen kehityksen toistaa ihmiskunnan historian kulttuurikausia, esimerkiksi kolmasluokkalaisten ulottuville pyritään tuomaan muinais-egyptiläisen kulttuurin virikkeitä, kuten mittamista, viljelyä ja rakentamista. Toisaalta murrosiässä nähdään tapahtuvan samanlainen kuvaannollisten horisonttien laajentuminen kuin renessanssiin ja suuriin löytöretkiin liittyy. Tietoisuuden evoluutio on opettajan työväline, jotta hän osaisi muuntaa opetusaineistoaan ja suhtautumistaan eri-ikäisiin riittävästi, sitä ei opeteta oppilaille.

Steinerpedagogiikassa korostetaan yksilönkehitykseen liittyvien ja kuuluvien kehityskriisien merkitystä yksilön kehittymiselle itsenäiseksi, ajattelevaksi yksilöksi. Keskeinen varhaiskouluajan kriisi on 9-vuotiaan kriisi. Tässä kriisissä lapsi kokee erillisyytensä perheestään ja muusta maailmasta, mikä voi johtaa esimerkiksi suureen yksinäisyyden tunteeseen. Toinen tärkeä kouluajan kehityskriisi tulee murrosiän vaiheessa, jolloin nuori ei ole enää vastaanottavainen ulkopuolisille sielullisuuteen vaikuttaville virikkeille, vaan alkaa rakentaa tähän mennessä vastaanottamaansa ainesta omaksi sielunelämäkseen.

2.3.4 Lähestymistavat ja vaiheittain oppiminen

Vuosiluokilla 1–8 steinerkoulussa on useita oppimista tukevia käytäntöjä: pitkäkestoiset oppilas-opettaja-suhteet, opetuksen rytmittäminen päivä- ja viikko- ja vuositasolla luku-, taito- ja taideaineiden vuorottelu, vuodenaikojen vaihtelu ja erilaiset lukuvuotta rytmittävät juhlat.

Rytmittämällä pyritään kaikilla vuosiluokilla aktivoimaan oppilaan tarkkaavaisuutta, kehittämään keskittymiskykyä ja sisällönhallintaa. Yksittäisissä oppiaineissa myös

oppisisältöjä rytmitetään erityisesti alkuopetuksessa, esimerkiksi kertotauluja opetellaan rytmittämällä kehollisesti. Aiemmin opittuja asioita ja kokemuksia, syvennetään tietoa aiemmin opitun pohjalta, vaihtelemalla itsenäistä, käytännöllistä ja yhteistoiminnallista työskentelytapaa.

Oppiminen tapahtuu aina vaihteittain. Opetus järjestetään niin, että opittavan asian annetaan levätä ennen uuden kokonaisuuden opettelua. Tauon aikana aiemmin opittu tieto alkaa muuttua kyvyksi, joka voidaan myöhemmin nostaa esiin seuraavalla jaksolla tai seuraavana vuonna. Noin neljän viikon pituiset jaksot, jossa oppiainetta opetetaan päivän ensimmäisellä kaksoistunnilla, tukevat vaihteittain oppimista. Samoin oppilaan oman kokemuksen nostaminen esiin uudelleen laajemmassa yhteydessä tukee oppimista. Muistamisen luonteita on erilaisia: rutiinit vahvistavat tilannemuistia, rytmistä muistamista tarvitaan esimerkiksi ulkoa opettelussa. Aktiivista muistiin palauttamista harjoitellaan joka päivä.

Pääasiassa oppimisen vaihteita on kolme: uuden aiheen esittely ja käsittely, sen muisteleminen ja aiheesta keskustelu. Opiskelijoita kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan, ja opettaja ohjaa oppilaita ja opiskelijoita löytämään kokemusten, arviointien ja näkökulmien joukosta synteetin ja löytämään käsitteitä ja tieteellisiä lainalaisuuksia ikä kautensa mukaisesti. Toinen vaihe seuraa pian ensimmäistä seuraavalla tunnilla. Kolmas käsitteenmuodostusta edistävä vaihe voi toteutua joko kolmannella tunnilla tai myöhemmin samana tai jopa seuraavana vuonna.

2.3.5 Oppiminen on päämääräsuuntautunutta toimintaa

Steinerkoulujen opetussuunnitelmarunko on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen perustuu oppilaan omiin, henkilökohtaisiin, kokemuksiin. Kokemuksella tarkoitetaan oppilaan sisäistä suhdetta kohteeseen, joka voi ilmetä esimerkiksi näkemyksenä, tunteena, havaintona tai konkreettisena tilanteena. Kokemuksiinsa nojaten, vuorovaikutuksessa ympärillä olevien ihmisten kanssa, oppilas muodostaa näkemyksistään käsityksiä ja tulee näin tietoisemmaksi opittavista ilmiöistä ja itsestään. Oppiminen on siten päämääräsuuntautunutta toimintaa, jossa ikäkauden mukaisesti kokemusten havainnoiminen edellyttää tietoista havainnontekoa, omien ajattelutapojensa tunnistamista ja niiden arviointia.

2.3.6 Oppiminen nähdään tiedon jäsentymisenä aiemmin opittuun

Oppiminen nähdään tiedon jäsentymisenä aiemmin opittuun. Oppiminen tapahtuu vaihteittain ja dynaamisesti. Oppitunneilla kuljetaan tästä syystä yhteisöllisestä kokemusten jakamisesta kohti yksilöllistä oppimista, holistisesta koko ryhmän jäsenten kokemusten joukosta kohti pohdintaa oman kokemuksen jäsentymisestä ryhmän jäsenten kokemusten joukkoon. Tällä tavoin oppilas saa mahdollisuuden syventää ymmärrystään, oppia käsitteellistämään kokemuksiaan ja reflektoimaan oppimisprosessiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Toisten kanssa keskustelemalla oppilas tulee tietoiseksi myös omista kokemuksistaan, mikä puolestaan auttaa oppimista. Kieli mahdollistaa kommunikaation, kommunikaatio dialogin ja dialogi itseymmärryksen. Ihmisen minuus siis syntyy vuorovaikutuksessa, jossa oppilas oppii tuntemaan oppisisällön lisäksi myös itseään.

Oppimisessa hyödynnetään oppilaan aiempaa tietoa, taitoa, toimintaa, tunteita, havaintoja ja kokemuksia. Oppilas etenee omista kokemuksistaan kohti sisäistynyttä tietoa ja ymmärrystä. Tässä prosessissa teoria ja käytäntö kytkeytyvät toisiinsa ja antavat oppimiselle ja ihmisenä kasvamiselle merkityksen. Oppimisprosessiin vaikuttavat myös kulttuuri, kieli ja aikaisemmat kokemukset. Yhteistoiminnallinen ja turvallinen oppimisympäristö ja -ilmapiiri nähdään kaiken oppimisen edellytyksenä.

2.3.7 Kehitysvaiheiden ja ikäkauden huomioiminen

Steinerpedagogiikassa korostuu kasvavan ihmisen ikäkauden huomioiminen ja ikäkaudelle tyypillisten kehitysvaiheiden kuvaaminen. Jo 1700-luvun valistusfilosofi Rousseau edusti kehitysvaiheajattelua ja näki lapsen ja aikuisen erilaisuuden. ”Lapsilla on oma omituinen tapansa käsittää, ajatella ja tuntea; mikään ei ole mielettömämpää kuin koettaa niiden sijalle tyrkyttää meidän käsitys-, ajatus- ja tuntemistapaamme”³⁴.

Ajatus yleisistä elämänkulkua ohjaavista kehitysvaiheista on paljon Rousseautakin vanhempaa viisautta. Jo Pythagoras ja Hippokrates jakoivat elämän tietyin piirtein erottuviin jaksoihin. Antiikin Kreikassa todettiin, että seitsemäs ja neljästoista ikävuosi muodostavat kasvuiän ratkaisevimmat taitekohdat. Myös keskiajan elämänmuodot ritarilaitos ja katolinen kirkko sovelsivat vanhaa periodijakoa, jossa elämä etenee suurin piirtein seitsenvuotisin askelin. Kunakin ikä kautena ihminen katselee maailmaa kuin eri ikkunasta.³⁵

Rudolf Steiner³⁶ puhui ja kirjoitti paljon seitsenvuotiskausista ja Maria Montessori³⁷ herkistä kausista. Steinerin mukaan opetusmenetelmät voi valita lapsen kehityksen mukaan. Yksittäinen opettaja havainnoi oppilaiden kehitystä ja olemusta ja pyrkii toimimaan eri tilanteissa luovasti ja tarkoituksenmukaisesti. Koulun opetussuunnitelma ja toimintakulttuuri rakentuvat kehityspsykologisen tutkimuksen avulla

Steinerpedagoginen ikäkausiopetus ihmisen kehityksessä havaittaviin mukaan on havaittavissa niin sanottuja seitsenvuotiskausia. Ensimmäinen ikäkausi syntymästä koulukypsyyteen on tahdon ja toiminnallisuuden kehityksen päävaihetta, jolloin lapsi suurelta osin jäljittelee toiminnassaan aikuista. Kasvun painopiste on fysiologisessa kehityksessä. Aika koulukypsyydestä murrosikään eli 6–7 vuoden iästä 13–14-vuotiaaksi on emotionaalisen kehityksen päävaihetta. Opetuksessa suositaan taiteellista lähestymistapaa, ja kasvun painopistealueena on tunne-elämän kehitys. Kolmannessa kehitysvaiheessa, joka kestää murrosiästä täysi-ikäisyyteen eli 13–14-vuotiaasta 18–21 vuoteen, painottuu omakohtaisen ajattelun kehittyminen.³⁸ Todellisuudessa lapsen kehitys ei ole yksiselitteistä ja opetussuunnitelmissa kuvattuja yleisiä lainalaisuuksia noudattelevaa. Yksilölliset erot ovat suuria, ja mitä erilaisinta kasvua ja oppimista tapahtuu koko ajan. Steinerpedagoginen opetussuunnitelma huomioi kuitenkin kehitysvaiheiden ja ikäkausijattelun perusviisauden. Opetusmenetelmien täytyy muuttua, kun oppilas muuttuu ja kehittyy. Varhaiskasvatuksessa maailmaa tehdään ymmärrettäväksi ensisijaisesti toiminnan avulla. Alakouluikäisen kehitykselle on hyväksi ymmärtää maailmaa enemmän sydämellä. Tällöin opetuksen kannattaa pyrkiä vaikuttamaan erityisesti tunnekokemuksiin. Yläkoulussa ja lukiossa maailmaa pyritään ymmärtämään yhä enemmän ajattelulla todeksi. Lahjakkuus kehittyy tietystä järjestyksessä eikä vaiheiden yli ole viisasta hyppiä.

Kehitysvaiheajattelun peruspainotuksia

Ikäkausi syntymästä koulukypsyyteen eli 6–7 ikävuoteen asti

- Tahto, toimintaan aktivointi
- Hyvyys
- Kehollisuus
- Konkreettisen ajattelun vaihe
- Leikki, turvallisuus, toiminnallisuus, lämpö, ilo, vilpityn rakkaus, ympäristön vaikutus, mielikuvitus
- Mallioppiminen ja jäljittely

34 (Rousseau 1933, 126, alkuteos 1762)

35 (Paalasmaa 2014, 71-72)

36 (1983; 1989)

37 (1940; 1989)

38 (Paalasmaa 2009; Steiner 1989; 1996.)

- Kasvattaja on turvallinen esikuva

Ikäkausi koulukypsyydestä murrosikään eli 6–7 vuodesta 13–14-vuotiaaksi

- Tunne, tunteen ja mielikuvituksen aktivointi
- Kauneus
- Elollisuus, rytmisyys
- Taiteellisuus, elävät mielikuvat
- Opettaja on luonnollinen auktoriteetti ja kanssaoppija
- 8–9 vuoden iässä ajattelu alkaa muuttua konkreettisemmaksi, itsearviointitaidot kehittyvät ja yksilöllisyys vahvistuu

Ikäkausi murrosiästä aikuisuuteen eli 13–14-vuotiaasta 18–21 vuoden ikään

- Ajattelu, älyn aktivointi
- Totuus
- Sielullisuus
- Oman minuuden löytäminen, itsearviointikyky
- Opettaja on asiantuntija, joka osaa jakaa asiantuntijuuttaan
- 13–14 vuoden iässä ajattelu alkaa muistuttaa enemmän aikuisen ajattelua. Tämän ikäiselle on kuitenkin vielä tyypillistä ajattelun mustavalkoisuus, tunne-elämän ailahtelevaisuus ja rajojen etsiminen.

On tärkeää ymmärtää, että alkuopetuksessa oppilaalla on tarve oppia uusia asioita ilman oman mielipiteen muodostuksen pakkoa ja ylemmillä luokilla taas oppiminen tapahtuu nimenomaan keskustelussa, eri näkökulmia tarkastelemalla ja omien oivallusten ja päättelyketjujen kautta. Yläluokilla sen sijaan maailman eettisistä ongelmista on luontevaa keskustella abstraktisti ja yleismaailmallisesti.

Alkuopetuksessa monin kohdin on viisasta hyödyntää vielä oppilaiden jäljittelytaipumusta ja muistia. Parhaiten kasvattava kokonaisvaltainen oppiminen tapahtuu alkuopetuksessa konkreettisesti ja käytännönläheisesti tekemällä asioita. Alkuopetuksen aikana lapsen mielikuvitus ja ajattelu eivät ole samalla tavalla toisistaan eriytyneitä kuin aikuisella. Tällöin keskeistä on aistiminen ja tavoiteltavaa on moniaistinen oppiminen. Arjessa on hyvä olla paljon liikettä, leikkiä ja luontoa. Pulpetin äärellä istuminen ei kehitä monipuolisesti ihmistä.

Steiner luonnehti 12 eri aistia (minäaisti, ajatusaisti, puheaisti, kuuloaisti, lämpöaisti, näköaisti, makuu- ja hajuaisti, tasapainoaisti, liikeaisti, elämänaisti ja kosketusaisti) ja sitä miten aisteja kehitetään eri tavoin eri ikäisten kanssa. Neljää viimeksi mainittua kutsutaan usein alemmiksi aisteiksi ja niitä pyritään aktivoimaan erityisesti esi- ja alkuopetuksessa. Niiden herättämistä (esim. oppitunnin rytminen osa) ja kehittämistä pidetään tärkeänä pohjana kehittyville kognitiivisille taidoille

Dosentti Taina Kinnusen³⁹ mukaan nykyisen luonnontieteellisen tutkimuksen pohjalta voidaan puhua jopa reilusta kolmestakymmenestä eri aistista, joista osa on tiedostamattomia ja osa tiedostettuja. Alkuopetuksessa ruokitaan intoa uuden oppimiseen ja hyödynnetään leikin, satujen, ilon ja mielikuvituksen mahdollisuudet. Koska ensimmäisen ja toisen luokan oppilaan ajattelu on konkreettista, tulee myös opetuksen olla konkreettista. Ajattelun taitojen tulee antaa kehittyä vähitellen. Kolmannelle luokalle tullessa looginen päättely alkaa vähitellen kehittyä ja toden ja kuvitellun raja vahvistuu. Edelleen konkreettinen ja havainnollistava opetus on tärkeää. Tästä eteenpäin on kehityspsykologisesti perusteltua vähitellen hyödyntää oppimisessa oppilaiden metakognitiota eli kykyä arvioida omaa suoritustaan. Moraalin ja luovuuden kehittymiseksi alkuopetusikäisen annetaan elää myös mielikuvituksestaan satujen ja leikin täyttämää lapsuuden maailmaa.

2.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetuksen järjestäjä voi sisällyttää paikalliseen opetussuunnitelmaansa oheisen arvoperusta- ja oppimiskäsitystekstin sellaisenaan ja lisäyksenä kuvata ja konkretisoida arvoja omassa koulu yhteisössä käytyjen arvokeskusteluiden pohjalta huomioiden myös valtakunnalliset Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteet.

Arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista seurataan ja arvioidaan käyttäen pohjana Steinerkasvatuksen liiton työryhmän kääntämiä Steinerkoulujen kansainvälisen neuvoston aiheesta kirjoittamia periaatepapereita (2009, 2015). Niiden pohjalta on laadittu kouluille itsearviointilomake. Koulut kehittävät edelleen arvojen ja toimintakulttuurin arviointia paikallisesti ja kansallisesti. Yllä mainituissa periaatepapereissa kiinnitetään huomiota mm. koulun hallintoon, opettajakuntatyöskentelyyn, yhteiseen opiskeluun ja syventymiseen, oppilaan ja opiskelijan kohtaamiseen sekä opettajan itsekasvatukseen. Opettajakunta vastaa seurannasta ja arvioinnista lukuvuosittain.

LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

3.1 Perusopetuksen tehtävä

Steinerkoulut toteuttavat kasvatus- ja opetustehtävänsä osana suomalaista julkista koulujärjestelmää sekä osana kansainvälistä steinerkoululiikettä. Steinerkoulut ovat ensisijaisesti inhimilliseen kasvatukseen tähtäviä yhteisöjä. Steinerkoulut pitävät tehtävänä rikastaa ja monipuolistaa yleistä koulujärjestelmää soveltamalla lapsilähtöistä ja vaihtoehtopedagogista kasvatusajattelua käytäntöön. Opetuksenjärjestämisluvissa erityisenä koulutustehtävänä mainitaan steinerpedagogiikkaan painottunut opetus lukiokoulutuksessa. Steinerkoulut toimivat perinteisesti 12-vuotuisina yhtenäiskouluina ja opetuksenjärjestämisluvissa todetaan, että perusopetusta ja lukiokoulutusta varten voidaan hyväksyä yhteinen opetussuunnitelma.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti tehtävänä on kaikkien oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen, oppilaiden myönteisen identiteetin rakentaminen ihmisinä ja oppijoina. Steinerkoulun tehtävänä on tukea oppilasta oman itsensä ja oppimispolkunsä rakentamisessa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Steinerkoulut ovat yleensä vanhempien perustamia, kodin ja koulun yhteistyö on tiivistä ja monipuolista.

Steinerpedagoginen sivistyskäsitys painottaa sekä ns. sydämen sivistystä⁴⁰ että ekologista⁴¹ sivistystä Kokonaisvaltainen sivistystulkinta sisältää niin ihmisen eettisen sisäisen tilan ja asenteen sekä erilaisen inhimillisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kartuttamisen. Opetuksella pyritään myös vastaamaan yhteiskunnallisiin muutoksiin ja reagoimaan ajankohtaisiin tilanteisiin.

3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteissa kuvataan valtakunnalliset tavoitteet jaottelemalla kolme aluetta:

- Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen (28)⁴²
- Tarpeelliset tiedot ja taidot (29)⁴³
- Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen (30)⁴⁴

Sekä ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen kasvun että tarpeellisten tietojen ja taitojen tulkinnassa näkyy sivistyskäsitys. Steinerpedagoginen sivistyskäsitys korostaa erityisesti terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmaa sekä kestävästä kehitystä ja ihmisen luontosuhdetta.

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen

Steinerpedagogisessa opetuksessa valtakunnallisten laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutus rakennetaan lapsen ja nuoren kehitysvaiheisiin ja ikäkausiopetukseen perustuvista tulkinnoista. Laaja-alaisen osaamisen alueita tarkastellaan enemmän persoonallisuuden monipuolisen ja tasapainoisen kehittymisen kannalta kuin esimerkiksi kilpailuyhteiskunnan ja elinkeinoelämän tuottavuusnäkökulmasta.

Steinerkoulun toimintakulttuurissa erityisesti säännölliset opettajankokoukset, kouluyhteisön jäsenten yhteiset tapaamiset eri kokoonpanoissa sekä kodin ja koulun välinen tiivis yhteistyö antavat mahdollisuuksia arvioida ja toteuttaa laaja-alaisen osaamisen alueita. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista tukevat opetusjärjestelyt, jotka suosivat kiireetöntä, rauhallista ja turvallista ilmapiiriä, aikuisen läsnäoloa, kunnioittavaa, keskustelevaa ja sosiaalista vuorovaikutuksen kulttuuria. Sekä laaja-alaiset osaamisalueet että monialaiset oppimiskokonaisuudet vahvistavat oppiainerajat ylittävää osaamista ja edellyttävät oppiaineiden ja opettajien välistä tiivistä yhteistyötä.

Seuraavaa lukuvuotta suunniteltaessa luodaan opettajankokouksissa vuosittaiset laaja-alaisen oppimisen tavoitteet sekä oppiaineittain että opettajakohtaisesti. Lukuvuosittain päätetään laaja-alaisen oppimiskokonaisuuksien painotuksista. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja reflektoidaan opettajakunnassa kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Opettajan

40 Paalasmaa 2011, 11-21.

41 Ekologisen sivistyksen käsite on lähellä Veli-Matti Värin käyttämää ekologisen sivistysprojektin määrittelyä sekä Arto Salosen käyttämää ekososiaalisen sivistyksen käsitettä.

42 (28) Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 2 §

43 (29) Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 3 §

44 (30) Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 4 §

tueksi voidaan luoda keväällä tarkastuslista, jonka avulla opettaja voi reflektoida tavoitteiden toteutumista oman oppiaineen ja luokka-asteen mukaisesti.

3.3.1 L1 - Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Steinerkoulun sivistyskäsityksen pohjana ovat holistinen ihmis- ja arvokäsitys, erityisesti perusarvot totuus, kauneus ja hyvyys. Steinerkoulun sivistyskäsitykseen kuuluvat sivistyksen eri ulottuvuudet. Tiedollisen osaamisen, ajattelun ja oppimaan oppimisen alueen rinnalla painotetaan yhtä tärkeänä tunteen sivistyksen (sydämen sivistys) aluetta, johon kuuluvat myös kauneuden kokemus ja kauneudentaju sekä tahdon ja toiminnan alueen sivistystä.

Oppimisprosessissa on tärkeää oikeus erehtyä, palata alkuun ja lähteä uuteen suuntaan. Tämä on helpompaa silloin kun opetus ei etene valmiin oppimateriaalin mukaisesti, vaan suositaan toiminnallisia oppimistehtäviä, joissa lopputulos ei ole ennalta tiedossa. Kokeilevaa etsimisen ja hapuilun, erehtymisen ja virheistä oppimisen kulttuuria tuetaan myös välttämällä suoritusten numeroarviointia ja opettajakeskeistä monologipetusta.

Alkuopetuksen aikana lapsen mielikuvitus ja ajattelu eivät ole samalla tavalla toisistaan eriytyneitä kuin aikuisella. Koska ensimmäisen ja toisen luokan oppilaan ajattelu on konkreettista, tulee myös opetuksen olla konkreettista. Ajattelun taitojen annetaan kehittyä vähitellen. Kolmannelle luokalle tultaessa looginen päättely alkaa vähitellen kehittyä ja toden ja kuvitellun raja vahvistuu. Edelleen konkreettinen ja havainnollistava opetus sekä elävästi kerrotut opetuskuvat ovat tärkeitä. Tästä eteenpäin hyödynnetään oppimisessa myös oppilaiden metakognitiota eli kykyä arvioida omaa suoritustaan. Moraalin ja luovuuden kehittämiseksi alkuopetusikäisen annetaan elää mielikuvituksesta satujen ja leikin täyttämää lapsuuden maailmaa. Luovan ajattelun ja oivaltamisen edellytyksiä vahvistetaan oppimisen ilon, leikin, fyysisen aktiivisuuden, toiminnallisten työtapojen ja taiteen eri muotojen avulla.

Oman suorituksen arvioinnin kehittämisen rinnalla kulkee yläkoulun ja lukion opetuksessa tavoite auttaa oppilasta ja opiskelijaa löytämään perusteet omalle toiminnalle esimerkiksi keskustelujen kautta. Ihmisenä kasvaminen ja kehittyminen toteutuvat vain itsestä tietoiseksi tulemisen avulla. Itsestään ja toiminnastaan voi tulla tietoiseksi dialogin kautta. Myös kaikenlaiset projektityöt ja omien työskentelyprosessien seuraaminen ja muokkaaminen tukevat tätä. Dialogi syntyy kommunikaatiosta, jonka kieli mahdollistaa. Yhdeksi vaihtoehdoksi jää siis ymmärtää oppiminen ”sosiaalisesti ilmiöksi”⁴⁵ ja kokemaan oppimiseksi⁴⁶. Sosiaalinen oppiminen toteutuu, kun oppilas löytää oppisisältöjen ja oman kokemusmaailmansa välille merkityksellisen yhteyden. Kielen avulla voimme tulla tietoiseksi itsestämme. Kieli on yksi niistä asioista, jotka tekevät ihmisestä ihmisen⁴⁷.

Ihminen on vapaampi silloin, kun hän tiedostaa elämänsä konkreettiset tapahtumat monipuolisesti omien havaintojensa, tunteidensa, näkemystensä ja käsitystensä taustalla. Hän tuntee itsensä paremmin, kun hän tiedostaa, mihin hänen käsityksensä, näkemyksensä ja tunteensa pohjautuvat.

Kun ihminen tuntee ja tiedostaa itsensä, hän on vapaa toimimaan maailmassa omasta itsestään käsin, eikä ole toisten tai yhteiskunnan vaikutuksen alaisena. Kun opetuksessa pyritään keskustelemaan kokemuksista, toteutetaan steinerpedagogiikan pyrkimystä kasvattaa vapauteen⁴⁸. Tämä tapahtuu oppilaslähtöisyyden kautta. Ihminen on vapaa, kun hän tiedostaa oman toimintansa perusteet. Yhteistoiminnalliseen oppimiseen kuuluu

45 Kauppila 2007b, 114

46 Marton & Booth 1997, 210

47 Heidegger 2001, 187; Heikkinen 2007, 9; Mansikka 2012

48 Paalasmaa 2012

vastavuoroisuus, jossa ajattelu tulee näkyväksi niin puhujalle itselleen kuin muille, mikä puolestaan luo edellytykset oppimiselle.⁴⁹

Kaiken toiminnan taustalla onkin havainto ja ajattelu⁵⁰. Opettajalla on mahdollisuus auttaa oppilasta havainnoimaan kokemuksia, tulemaan tietoisiksi niistä ja ajattelemaan niitä. Tätä kautta oppilaan on mahdollista saavuttaa vapaus. Steiner⁵¹ toteaa, että ”havainto ja ajattelu ovat ihmisen kaiken henkisen toiminnan lähtökohdat, sikäli kuin hän on tästä toiminnastaan tietoinen.” Jos opettaja voi kohdata ihmisen kokonaisuutena, ei pelkästään aineellisena tai sielullisena olentona, vaan myös henkisenä, kaikki edellytykset ydinminän esiin saattamiseen kasvatuksen avulla ovat olemassa.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen toteutuvat vuorovaikutuksessa ympäristön ja muiden ihmisten kanssa. Asioita ei opita ainoastaan kuuntelemalla ja muistamalla, vaan mylläämällä mieli välillä täysin ylösalaisin ja kaivelemalla tieto ja tärkeimmät opit syvältä sisimmästä, toisinaan tuskan ja työn kautta, ja useimmiten ystävän kanssa yhteisvoimin. Oikeastaan voisi sanoa, että oppiminen on oppimaan oppimista itseltään. Sellainen prosessi kehittää ajattelua ja näkemyksiä paljon arvokkaammin kuin mihin pelkällä lukemisella ja ulkoa muistamisella pystyy. Päämääränä on sisältöjen oppimisen sijaan sisältöjen oikeanlainen soveltaminen siten, että ihminen ei pelkää tehdä omaa elämäänsä koskevia itsenäisiä ratkaisuja, vaan ymmärtää olevansa oman elämänsä kuljettaja. Ajattelun avulla hän voi kaiken kaaoksenkin keskellä tehdä maailmastaan mielekkään ja elämisen arvoisen. Jos omaa ajattelua on vähän, yksilön yhteiskuntaa muokkaava osuus elämäkulussa jää vähäiseksi. Kun ihminen pystyy muokkaamaan ympäristöään haluamallaan tavalla, edellytykset hyvään ja onnelliseen elämään ovat paremmat.

3.3.2 L2 - Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Maailma moninaistuu yhä enemmän kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti. Monikulttuurisuus nähdään myönteisenä voimavarana, jonka merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa.

Yksilöllistymisprosessissa kieli auttaa löytämään sellaisen identiteetin, jossa hän voi ilmaista itseään ja ajatuksiaan sekä löytämään oman äänensä.⁵² Ihmisen minuus syntyy vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa⁵³. Dialogin toteutumisen ehtona on hyväksyvä ilmapiiri. Hannula⁵⁴ puhuu rakkauden ja toivon ilmapiiristä. Jos oppilaat eivät koe, että heitä halutaan kuunnella, opetuskin muuttuu enemmän opettajakeskeiseksi. Opettajan tehtävänä on luoda sellainen ilmapiiri, joka mahdollistaa dialogin⁵⁵. Opettajan tehtävä on ohjata kaikkia oppilaita rakentamaan vuorovaikutukseen. Tähän liittyy myös Skinnarin⁵⁶ ajatus pedagogisesta rakkaudesta, kun hän sanoo, että koulussa ihmiset kohtaavat toisensa. Tarkoituksenmukaista on, että jokainen voi saada kokemuksen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta täysin omana itsenään. Vain tätä kautta ihminen voi kasvaa ja tulla sellaiseksi,

49 Rauste-von Wright, von Wright & Soini 2003, 61

50 Paalasmaa 2009, 44.

51 1985, 25

52 Rawson & Richter, 2004, 268–269.

53 Gergen 2009, 204

54 2011, 258

55 Hannula 2011, 258

56 (2011)

joka hän sisimmässään on.⁵⁷ Ei silti riitä, että asioista vain puhutaan, tarvitaan tarkoituksellisuutta ja rehellisyyttä, kykyä seistä sanojensa takana. Todellinen oppiminen on teorian ja käytännön vuorovaikutusta, jota varten tarvitaan totuuden ja vilpittömyyden asennetta dialogissa, muuten tekeminen jää touhuamiseksi ja sanat sanahelinäksi⁵⁸.

Keskustelu puolestaan linkittyy oppilaslähtöisyyteen, sillä opetuksen sisältö ja vuorovaikutus koetaan yhtä tärkeiksi. ”[V]uorovaikutuksessa painottuu oppijan oman aktiivisuuden merkitys⁵⁹. Keskustelu on yksi vaikuttavimmista tavoista opettaa, sillä se aktivoi oppilaan osallistumaan⁶⁰. Tätä kautta oppilaslähtöisyys ja keskustelu siis liittyvät toisiinsa. Lisäksi keskustelu on tapa toteuttaa oppilaslähtöisyyteen kuuluvaa kaksisuuntaisuutta ja yhteistyötä, jossa opettajallakin on mahdollisuus oppia⁶¹.

Oppilaat eroavat toisistaan myös vuorovaikutustaidoiltaan, mutta tärkeää on keskustelussa se, että kaikki saavat kokemuksen samassa ryhmässä ja samassa sosiaalisessa kentässä olemisesta⁶². Vuorovaikutus toisten kanssa voi alkaa vilkkaammin erilaisten leirikoulujen myötä. Sosiaalisia taitoja harjoitellaan muuallakin kuin perinteisessä luokahuoneympäristössä, havainnoivan ja konkreettisen opetuksen lisäksi tavoitellaan ryhmässä kasvamista⁶³.

Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehittämiseen kuuluu, tapahtukoon se millä luokka-asteella tahansa: sosiaalisen kyvykkyyden, yhteistoimintakyvyn, neuvottelutaitojen, luovuuden, esiintymistaidon, avoimuuden, viestintätaidon, sosiaalisen havaitsemisen, sosiaalisen herkkyyden ja empatian kehittäminen⁶⁴. Ajattelu, kieli ja vuorovaikutus ovat oppimisen taustalla, ja ajattelu kehittyy kielenkehityksen myötä.

Kielenkehitys on puolestaan riippuvainen sosiaalisista yhteyksistä⁶⁵. Kauppilan⁶⁶ mukaan yhteistoiminnallisuus tukee oppilaan sosiaalista kehitystä ja itsetuntemusta. Yhteistoiminnallisuudesta voidaan puhua yläkäsitteenä, johon keskustelukin kuuluu.

Perusasioita ovat muun muassa puheenvuoron pyytäminen ja odottaminen sekä se, että on epäkohteliaista puhua toisen puheen päälle. Vuorovaikutustaitojen oppimisessa on kyse sosiaalistumisesta⁶⁷. Sosiaalisia taitoja tulisikin opettaa lapsille ja nuorille mahdollisimman varhain esimerkiksi draaman keinoin⁶⁸. Oppilaita rohkaistaan mielikuvituksen käyttöön, luovuuteen ja kekseliäisyyteen.

Steinerpedagogiikan mukaan ikävuodet koulukypsyydestä murrosikään ovat otollista aikaa tunne-elämän kehittymiselle, ja opetuksessa pyritään tukemaan tätä herkkyydenkautta

57 Skinnari 2011, 300.

58 Hannula 2011, 259

59 Rauste-von Wright, von Wright & Soini 2003, 33

60 Kazepides 2010, 89

61 katso myös Kauppila 2007

62 Kauppila 2007, 111

63 Paalasmaa 2011, 162

64 Kauppila 2007, 170

65 Kauppila 2007, 150.

66 2007, 151, 156

67 Kauppila 2007, 164

68 Kauppila 2011, 130

taiteellisesti, toisin sanoen muuntamaan opetussisällöt ”luovasti eläviksi mielikuviksi”. Opetuksessa suositaan vertauskuvia, joilla lapsen omaa mielikuvitusta aktivoidaan.⁶⁹ Kommunikaatiolla, näkemysten vaihtamisella, vuoropuhelulla ja väittelyllä on oma paikkansa oppitunneilla. Alaluokilla näille taidoille luodaan pohja, kun kertomusten avulla esitellään vuoropuhelun rakenne, näytetään, miten kokemukset voi sanallistaa ja kehitetään kuuntelun taitoa⁷⁰.

Myös opettajan pitää harjoittaa kuuntelun taitoaan. Opettajan, ja oppilaan, kuuntelutaidon voi määritellä empaattiseksi kuunteluksi, jossa ”omia tunteitamme ja ajatuksiamme viivästyttämällä voimme aidosti keskittyä toisen kuuntelemiseen ja osoittaa sanoilla ja eleillämme olevamme aidosti kiinnostuneita toisesta”⁷¹.

Kauppila⁷² toteaa, että vuorovaikutustaidot eroavat yksilöittäin niin paljon, että vuorovaikutustaitojen opetus on myös suunniteltava yksilöllisesti. Ryhmän tuki ja kannustava ilmapiiri auttavat erilaisia oppilaita liittymään vuorovaikutustilanteeseen. Luokkakokous ja ryhmähengen syntyminen on myös annettava aikaa. Oppilaan on helpompaa puhua, kun hän kokee, että häntä halutaan kuunnella. Tunnekasvatukseen auttaa myös konkreettisten tapahtumien havainnointi ja se, että lapsi ja nuori oppii tunnistamaan kokemustensa avulla, mitkä tilanteet tuottavat minkäkinlaisia tunnereaktioita⁷³. Oppiaineksen liittäminen oppilaan kokemusmaailmaan, siis oppilaaseen itseensä, tuo aina tunteen mukaan opetukseen⁷⁴. Monet tunteet syntyvät sosiaalisissa yhteyksissä ja yhteistoiminnallisuus voi hyvin olla areena, jossa tunne tunnistetaan ja käsitellään⁷⁵. On tärkeää oppia tunnistamaan tunteensa, jolloin sitä voi myös työstää kokemusta prosessoimalla⁷⁶.

Luokanohjaaja kuuntelee säännöllisellä luokanohjaajan tunnillaan, mitä oppilaille kuuluu, miten opinnot etenevät ja ryhmädynamiikka toimii. Opettajat keskustelevat säännöllisesti luokkien tilanteesta ja pohtivat, miten omassa opetuksessaan tukevat yhteistoiminnallisuutta ja tätä kautta nuoren kasvua.

3.3.3 L3 - Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Steinerkoulussa pyritään kaikin tavoin tukemaan ja kehittämään oppilaan aktiivisuutta kaikilla elämän osa-alueilla. Perusajatuksena on se, että oman aktiivisuuden kautta löytyy tie kestäväan ja turvalliseen elämäntapaan. Mitä enemmän ihminen pystyy vaikuttamaan siihen, mitä tässä maailmassa tekee, oppii hän tuntemaan itseään ja yhteiskuntaa ja tätä kautta kokee olonsa hyväksi ja turvalliseksi. Turvallisuuden tunnetta voi kokea osallistumiensa ryhmien lisäksi myös omassa ajattelussaan.

Aktiivisuutta tuetaan erityisesti yhteistoiminnallisilla menetelmin. Esimerkiksi keskustelutaitoja harjoittaessaan oppilaat kehittävät itseään ja kokevat olevansa ajattelevia yksilöitä. Vertaistensa joukossa, erilaisia mielipiteitä arvostavassa ympäristössä turvallisuuden tunne luo tilanteen, jossa omia näkemyksiä on helppo puolustaa tuntematta tulleensa tai edes tulematta tuomituksi mielipiteensä perusteella. ”Osallistuessaan rationaaliseen keskusteluun

69 Paalasmaa 2009, 57.

70 Rawson & Richter 2006, 31

71 Stenberg 2011, 72

72 2007, 164

73 Lipman 2007, 134

74 Steiner 1996, 24

75 Järvenoja & Järvelä 2013, 177

76 Nikkola, Rautiainen, Moilanen, Rähkä & Löppönen 2013, 155

vertaistensa kanssa lapset oppivat, että he voivat olla eri mieltä myös riitelemättä keskenään ja että rauhanomaisessa yhteisössä näkemuserot eivät taannu tunteenomaisiksi kiistoiksi. He oppivat kuuntelemaan toisiaan ja kunnioittamaan eroja.”⁷⁷

Omien tunteiden tunnistamisen harjoittelu nähdään tärkeänä osana oman itsensä tuntemista. Esimerkiksi kieltenopetuksen yhtenä tavoitteena on saada oppilaat sanoittamaan omat tunteensa ja ajatuksensa. Humanistisissa aineissa keskustelujen pohjalta esseitä kirjoittamalla, draaman keinoin ja portfoliotyöskentelyllä oppilaalle mahdollistuu keskustelu itsensä kanssa ja siten omien ajatusten selkiytyminen ja jäsentyminen. Näin oppilas alkaa ymmärtää paremmin omia tunteitaan. On helpompaa katsoa muita, kun tunnistaa omat tunteensa ja tietää oman paikkansa ja tavoitteensa.

Steinerkoulussa pyritään inhimillisesti toimivaan kouluyhteisöön⁷⁸, mikä ohjaa pedagogisia ratkaisuja, jotka koskevat oppiaineiden tavoitteiden ja sisältöjen lisäksi myös yleistä hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Teknologia nähdään hyödyllisenä välineenä silloin, kun se aktivoi oppilasta. Oppilaiden kuluttajataitoja ja kykyä toimia teknologisoituneessa arjessa vahvistetaan.

3.3.4 L4 – Monilukutaito

Monilukutaito liittyy vahvasti ajattelu- ja tiedonhallintataitoihin. Näitä taitoja kehitetään kaikissa oppiaineissa kunkin oppiaineen luonteen mukaisesti. Jotta itsenäiseen ajatteluun päästään ja kriittinen ajattelu mahdollistuu, on oppilaan kyettävä ajattelemaan kussakin oppiaineessa oppiaineensa luonteen mukaisesti. Tämä tarkoittaa esimerkiksi matematiikassa matemaattista ajattelua, historiassa historiallista jne. Opiskelussa ei ole siis kyse muistamisesta, vaan ajattelusta, jossa tietoa sovelletaan tähän päivään ja omaan elämään. Oppilaan tulee myös nähdä yhteyksiä ja suhteita eri oppiaineiden sisältöjen välillä⁷⁹. “Ajattelun elävyyteen pyritään esimerkiksi tarkastelemalla asioita monesta eri näkökulmasta.”⁸⁰

Oppikirjaton opetus tukee sitä, että opetuksessa käytetään autenttisia tekstejä niiden oikeissa esiintymisympäristöissään. Tällä tavoin perinteistä luokkahuonetta oppimisympäristönä laajennetaan myös tekstilajien osalta. Erilaiset museokäynnit ja vierailut tuovat oppiaineen lähelle oppilaan omaa kokemusta. Tekstin, kuvan, äänen ja niiden yhdistelmien tuottamisessa pyritään siihen, että ne tehdään aina jotain varten. Oppilas opettelee itsenäistä ja yksilöllistä tapaa hakea tietoa ja luoda erilaisia tekstejä. Oppilas kokee mielekkääksi aiheet, jotka hän voi liittää omaan henkilökohtaiseen elämäänsä⁸¹. Oppilaiden tulee voida harjoitella taitojaan myös monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Monilukutaitoon liittyy myös oppilaan käsitys kielestä, kielitietoisuus. Kielitietoinen ihminen ei ole tietoinen pelkästään siitä, miten kieltä ja tekstejä käytetään eri tilanteissa, hän osaa myös pohtia sitä, miten kieli vaikuttaa häneen itseensä. Steiner⁸² toteaa, että kielen kehityksen voidaan ajatella ilmaisevan myös puhujiensa sielunelämää, vaikkakin ihmisten suhtautuminen kieleen vaihtelee vuosisadoista toiseen. Jos ajatellaan kielen ja ajattelun suhdetta toisiinsa ja sitä, että kielen avulla ihmiset muotoilevat ajatuksensa muiden

77 Tomperi & Juuso 2009, 46.

78 Paalasmaa 2009, 49-50

79 Juuso 2009, 103

80 Paalasmaa 2009, 58.

81 Rauste-von Wright, von Wright & Soini 2003, 163

82 (1995)

kuultavaksi, on otettava huomioon se, että kielten rakenteellinen järjestelmä ei salli kaikissa kielissä sanojen liittymistä toisiinsa mielivaltaisessa järjestyksessä. On sääntöjä, joiden mukaan kielellä ilmaistaan asioita, ja nämä säännöt ohjaavat myös ajattelua. Ihmiset siis osittain ajattelevat stereotyyppisillä lauseilla, kun eivät voi ajatustaan ilmaista ihan millä tavalla tahansa⁸³. Samoin kuin eri kielillä ilmaistaan asioita eri tavoin, eri oppiaineilla on oma tehtävänsä kuvata maailmaa "omalla kielellään". Näistä tavoista tietoisesti tuleminen kuuluu monilukutaitoon.

Koska tarkoituksena ja tavoitteena opetuksessa on kasvattaa maailmaa muuttamaan kykeneviä ihmisiä, ei vain maailmassa eläviä ihmisiä, tarvita ajattelua, jossa on sisältöä. Sisällöllinen ajattelun taito tarkoittaa kykyä arvioida ympärillä olevaa maailmaa⁸⁴. Ilman taitoa arvioida ympäristöään ihminen ei pysty muuttamaan elinpiiriään.

Ympäristön havainnointiin ja arviointiin kuljetaan oppilaiden lähimmistä tekstiympäristöistä kohti eri tieteen- ja taiteenalojen tekstiympäristöjä. Niitä lähestytään kokemuksellisuuden kautta. Steiner⁸⁵ esittää ajatuksen siitä, että "rikkain kokemus on ihmisellä, jolla on suurin määrä yksilöityneitä käsitteitä. -- Todellisuus ilmenee meille havaintona ja käsitteenä; -- Ajattelumme yhdistää meidät maailmaan; tunteminen palauttaa meidät itseemme, ja se vasta tekee meistä yksilön. -- Täysin ajatukseton tunne-elämä kadottaisi välttämättä kaiken yhteyden muuhun maailmaan. Maailman tiedostaminen kulkee kuitenkin kokonaisuudessa käsi kädessä tunne-elämän kehittymisen kanssa. Tunne on tie, jolla käsitteet saavat konkreettista elämää." Steiner⁸⁶ toteaa, että ei ole parempaa metodia työntää lapsia kohti materialismia kuin antaa abstrakteja ohjeita; henkinen tapa opettaa on opettaa konkreettisten esimerkkien kautta, kun muistaa tuoda sielun laadut (tahto, tunne, ajattelu) ja hengen näihin konkreettisiin esimerkkeihin.

3.3.5 L5 - Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Laaja-alaisten osaamisalueiden kehittymistä tukevissa pedagogisissa ratkaisuisissa ikäkausipedagoginen tulkinta korostuu erityisesti tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen alueessa. Tietoteknologiaa käytetään harkitusti ja lapsen ikävaihe huomioiden. Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisessä suositetaan oppilasta aktivoivia ja osallistavia tapoja.

Opetuksessa painotetaan teknologian välinearvoa pyrittäessä kohti itseisarvoa, hyvää elämää. Teknologian vaikutusta erityisesti oppilaan omaan elämään tutkitaan yhdessä muun muassa mediapäiväkirjojen avulla ja erilaisilla projektitoilla. Tieto- ja viestintäteknologialla on tärkeä tehtävänsä tiedon hankinnan ja jäsentelyn näkökulmasta. Chomsky⁸⁷ toteaa, että teknologian käytön pitäisi olla apuväline, ei itsetarkoitus, vaikkakin se helpottaa opetettavan aineen esiin tuomista, oppilaan arviointia ja nopeuttaa tiedonkäsittelyä. Mitä vähemmän tarjoamme nuorelle valmiiksi muotoiltuja työskentelykaavoja opetustilanteissa sitä parempi.⁸⁸

Ihminen nähdään luovana ja taidetta tarvitsevana ihmisenä, jonka mielikuvitusta, kykyä eläytyä ja ajatella tilanteita nykyhetkeä pidemmälle tuetaan antamalla oppilaalle mahdollisuus opiskella tiedon, taidon ja taiteen alueilla tasapainoisesti kaikkien lukuvuosien ajan. Jotta oppilaista kasvaisi maailmaa muuttamaan kykeneviä ihmisiä, luovuus ja mielikuvitus ovat tärkeitä taitoja oppia. Ihmisen on pystyttävä mielessään näkemään valmis

83 Steiner 1995, 15–17.

84 Tomperi 2009, 18

85 1985, 74–75

86 1995, 94

87 (2006)

88 Chomsky 2006, 89–90.

työ tai tilanne, jonka haluaa tehdä, jotta muutos voisi syntyä. Steinerkoulu ei ole tekniikkavastainen. Steiner totesi jo 1922, että *“Tärkeämpää kuin vanhan kouluperinteen kannalta luullaan, on perehtyminen nykyiseen tekniikan maailmaan”*⁸⁹

Tieto- ja viestintäteknologiseen osaamiseen kuuluvat käytännön tvt-aidot omien tuotosten laadinnassa, vastuullinen käyttö, tvt tutkivassa ja luovassa työskentelyssä sekä tvt:n käyttö vuorovaikutuksessa, verkostoitumisessa ja vaikuttamisen keinona.

Tietoteknologista osaamista tukevia järjestelyitä ja painotuksia kuvataan tarkemmin oppimisympäristöt ja työtavat -lukuissa sekä ainekohtaisissa osioissa, mm. eurytmian kohdalla kuvataan, miten tietojenkäsittelytieteen/koodauksen perusasioita opetellaan toiminnallisesti ihmisiä ja ihmisryhmiä liikuttamalla.

3.3.6 L6 - Työelämässä tarvittava osaaminen ja yrittäjäyys

Steinerkoulun käytännöt ja tavoitteet sekä työelämän perimmäiset edut ovat keskenään yhteneväiset. On tärkeämpää tukea aktiivista toimijuutta kuin kasvattaa sopeutujia. Luova, eettisesti toimiva yksilö sopii sekä humanin sivistuskoulun että työelämän yhteiseksi tavoitteeksi. Yhä harvempi on koko työuransa samalla alalla, saati samoissa työtehtävissä. Siksi työelämässä tarvittavaan osaamiseen vastaa parhaiten laaja-alaisesti sivistynyt ja monipuolinen ihminen, jolla on vahva pohja luoda ja omaksua uutta sekä hyvät vuorovaikutustaidot. Erilaisten projektien avulla harjoitellaan itsensä työllistämisen taitoja ja hallittua riskien ottamista.

Vanhempien osaamista ja verkostoja hyödynnetään erityisesti työelämässä tarvittava osaaminen ja yrittäjäyys -alueella. Steinerkouluissa työelämään tutustumisen käytännöt liittyvät esimerkiksi kolmannen luokan vanhat ammatit -opintokokonaisuuteen tai kuudennen luokan yrityskylä-jaksoon. Maanviljelyyn tutustutaan konkreettisesti sekä kolmannella luokalla viljajaksolla että yhdeksännellä luokalla maatalousalan työharjoittelun muodossa.

Työelämässä tarvittavaa osaamista harjoitellaan läpi perusopetuksen erilaisilla talkootyön muodoilla. Varainhankinnalla, kahvilan pidolla, erilaisilla projekteilla tehdään työtä yhteiseksi hyväksi. Toisinaan työskentelyssä rajoitutaan oman luokan piiriin, toisinaan työprojekti tai varainhankinta liittyy koulun tasolle, toisinaan yleismaailmallisempaan hyväntekeväisyysprojektiin.

Pidempää työelämään tutustumisjaksoja toteutetaan yläkouluiässä ja lukiossa. Oppilaita tuetaan tunnistamaan ammatillisia kiinnostuksen kohteita sekä tekemään jatko-opintovalintansa omista lähtökohdistaan käsin perinteisten sukupuoliroolien vaikutukset tiedostaen.

3.3.7 L7 - Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

Steinerkoulun peruslähtökohta tukee kestävä tulevaisuuden rakentamista, jossa ihminen ja lapsi ovat keskiössä. Koulun kehittämisessä kyse on pyrkimyksestä ymmärtää ihmistä, lapsen ja nuoren kehitysvaiheita. Sekä ihminen että luonto ovat itsessään arvokkaita lähtökohtia, eivätkä esimerkiksi jatkuvan talouskasvun mahdollistajia. Steinerpedagogiikka ei rakennu yhteiskunnan valtarakenteiden eikä erilaisten tehokkuus-, talous- tai hyötynäkökohtien mukaan. Kasvatustavoitteet eivät rakennu yksinomaan yhteiskunnallisen tarkoituksenmukaisuuden pohjalta.

Koulun arjessa pyritään tukemaan aktiivista kansalaisuutta ja toimijuutta. Vaikuttamista ja osallistumista harjoitellaan mitä moninlaisimmalla tavoin, mm. oppilaskuntatoiminnassa, vihreä

lippu -ohjelmassa, kansainvälisyysprojekteissa, liikunta -ja hyvinvointiprojekteissa sekä KiVa-koulu -toiminnassa.

Vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia tarjotaan steinerkoulussa sekä oppilaille, huoltajille että koko koulun henkilökunnalle. Osallistamisen muotoja ovat esim. aktiiviset oppilas-, opettaja- ja vanhempaintoimikunnat, yhteistyöprojektit, kansalliset ja kansainväliset tapahtumat ja koulu yhteisöstä huolehtiminen arjessa.

Steinerkouluissa kunnioitetaan oppilaiden oikeutta osallistua päätöksentekoon kehitysvaiheensa mukaisesti. Oppilaat osallistuvat oman oppimisensa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin ikäkautta vastaavalla tavalla. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaat saavat myös tilaisuuksia harjoitella sovittelusta ja riitojen ratkaisua ja neuvottelemista.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat.

Opettajakunta vastaa laaja-alaisten tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Lukuvuosittain voidaan sopia, että jokin tavoite nostetaan painopistealueeksi. Tämä kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen

Toimintakulttuuria kehitetään ilmentämään koulun arvoperustaa, ihmiskäsitystä ja oppimiskäsitystä. Kehittämisen perusedellytys on avoin ja vuorovaikutteinen kaikkia yhteisön jäseniä osallistava keskustelu. Sekä tiedostamattomat että tiedostetut tekijät muovaavat toimintakulttuuria. Aikuisten tapa toimia välittyy oppilaille, jotka omaksuvat koulu yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja. Toimintakulttuurin kehittämisessä on tärkeää yhdessä pohtia ja pyrkiä tunnistamaan ei-toivottuja piirteitä. Esimerkiksi sukupuoliroolit saattavat siirtyä oppilaille.

Steinerkoulujen toimintakulttuurissa korostuvat lapsilähtöisen ja aktivoivan opetuksen oppimisympäristöt ja työtavat. Steinerkoulun arkea jaksottavat erilaiset projektit, työelämään tutustumiset, leirikoulut ja opintovierailut.

Steinerkoulussa suositaan toiminnallisuutta ja yhdessä tekemällä oppimista. Kyse on oppilaiden toimijuudesta. Oppilaiden innostaminen juurtuu osallistavaan ja aktiiviseen pedagogiikkaan. Innostaminen onnistuu lisäämällä oppilaiden aktiivisuutta oppimisen eri prosesseissa. Toisinaan on jopa haitallista antaa oppilaiden istua pitkään paikoillaan oppisisältöihin reagoiden ja rutiineja toistellen.

Eräs opettajan ja oppilaan kohtaamiseen liittyvä käytäntö on esimerkiksi steinerkoulun opettajien tapa aloittaa aamu kättelemällä jokainen oppilas. Näin varmistetaan, että opettaja tulee kohdanneeksi koulussa jokaisen oppilaan yksilöllisesti. Oppilaiden ja yhteisön aikuisten keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseen toimiva käytännön apukeino on esimerkiksi Suomen sovitteluforumin kehittämä Verso-ohjelma. Yhteisön aikuisten keskinäistä

vuorovaikutussuhdetta voidaan kehittää versoon liittyvällä restoratiivinen koulu -ohjelmalla, yhteisellä arvo- ja pedagogisella kehittämistyöllä sekä huolehtimalla, että opettajat ovat varsinaisen työajan lisäksi tekemisissä toistensa kanssa koulutukseen ja työhyvinvointiin liittyen.

Koulu täsmentää paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden mukaisesti opetussuunnitelmassaan toimintakulttuurin kehittämisen painopisteitä sekä kuvaa toimintakulttuurin kehittämisestä huolehtivan yhteistyön käytännöt.

4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Koulu kehittää ja muuttaa omaa toimintakulttuuriaan näiden periaatteiden hengessä. Tavoitteena on luoda aiempaa vahvemmin kestävää elämäntapaa, osallisuutta, hyvinvointia ja oppimista edistävää toimintakulttuuria. Kehittämistyö ei ole vain opettajakunnan asia, vaan keskeistä on yhteistyö huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aito mukanaolo yhteisön kehittämisessä.

4.2.1 Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Oppivassa yhteisössä kaikki sen jäsenet ovat oppimassa. Huomio ei ole vain oppilaan oppimisessa, vaan myös opettaja on oppimassa. Kyse on yhdessä tekemisestä, kokemuksellisuudesta ja aktivoimista korostavasta toimintakulttuurista. Aktiivinen toiminta ja sosiaalisuus liittyvät yhteen⁹⁰. Pyrkimys on opettajasta, oppikirjoista ja kuuntelua varten järjestetystä opetustilasta kohti lasta ja nuorta. Niin ikään taiteen merkitys mielikuvituksen kehittämisessä korostuu. Koulu on ikään kuin työpaja, johon kuuluvat sekä ulkotyötilat eli luonnonympäristö että erityiset sisätyötilat. Koulu on monipuolinen käden työn, älyn ja taiteen työpaja, joka kehittää tasapainoisia ja aktiivisia ihmisiä huomispäivän yhteiskuntaan⁹¹.

Steinerkoulujen hallintokulttuurissa pyritään kehittämään jaettava johtajuutta hallintolain ja muun lainsäädännön mukaan Steinerin⁹² kehittämän yhteiskunnallisen kolmijäsenusteorian pohjalta. Steiner⁹³ liitti koulun hallinnon järjestämiseen opettajien pedagogisen opiskelun merkityksen. Tarvittava yhtenäisyys on luotavissa opettajakunnan syventävällä ja tutkivalla pedagogisella työskentelyllä ja yhteisillä tavoitteilla. Näin koulussa voi toimia opettajan asiantuntijuuteen nojaava tasavaltainen kollegio. Oppiva yhteisö tukee sekä opettajan aloitteellista ja luovaa työtä että oppilaan yksilöllistä kehitystä. Asiantuntijaorganisaatiossa johtajuudessa korostuu tunneälyyn perustuva johtajuus. Pedagogisten päätösten pohjana voi olla kollegiaalinen yhteistyö, joka perustuu jokaisen opettajan jatkuvasti kehittyvään asiantuntijuuteen ja itsenäiseen vastuuseen. Myös Steinerin⁹⁴ määritelmä opettajankokouksesta jatkuvana ja elävänä yliopistona korostaa säännöllisten pedagogista työskentelyä sisältävien opettajainkokouksien roolia. Sekä hallinnon että pedagogiikan kehittäminen perustuu monipuoliseen ja aktiiviseen sekä yksilölliseen että yhteisölliseen tutkivaan työskentelyyn. Pedagogisen työskentelyn, oman työn säännöllisen arvioinnin ja tavoitteiden pohdinnan lisäksi päätettävistä asioista pyritään saavuttamaan mahdollisimman suuri yhteisymmärrys luovan dialogin avulla. Opetuksen järjestäjät kuvaavat omissa johtosäännöissään pedagogisen hallinnon ja taloushallinnon tehtävien ja vastuiden jaon.

90 Dewey 1957, Steiner 1996

91 Freinet 1987

92 (1920)

93 (2008)

94 (2008)

Oppivassa yhteisössä opitaan yhteistyössä ja toinen toisiltaan, hyödynnetään kodeilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatua palautetta ja rohkaistaan myös virheistä oppimiseen.

4.2.2 Hyvinvointi ja turvallinen arki

Lähtökohtana on ylittää näennäinen ristiriita yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden, vapauden ja tasa-arvon välillä. Jokaisen oppilaan yksilöllisen minuuden ja ainutlaatuisuuden kunnioittaminen juontuu ihmiskäsityksestä. Yksilöllisyyden kehitys nähdään omaksi itseksi tulemisena ja ydinminuuden vahvistumisena (ks. tarkemmin luku Ihmiskäsitys). Yksilöllisyyden huomioiminen konkretisoituu myös opetusmenetelmissä ja esimerkiksi oppilasarvioinnissa. Toisaalta koulun arjessa ja rakenteissa (esim. luokkamuotoisuus) korostetaan yhteisöllisyyttä ja arvostetaan vahvasti inhimillistä vuorovaikutusta. Myös kasvatus- ja opetustyössä painotetaan vahvasti toisten huomioimista, niin sanottua sydämen sivistystä. Esimerkiksi taiteen, kädentöiden ja mielekkäiden toiminnallisten projektien avulla voidaan ilmaista tunteita, avartaa mielikuvitusta ja oppia tulkitsemaan muita ihmisiä, elämää ja maailmaa eli lisätä yleistä suvaitsevaisuutta ja hyvinvointia. Myös draamapedagogiikkaa hyödynnetään runsaasti. Ilmaisutaidon lisäksi opitaan ryhmätyöskentelyä ja toisten huomioon ottamista.

Kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään kiinnitetään erityistä huomiota ennalta ehkäisevästi arjen tilanteissa. Näkyvän kiusaamisen lisäksi pyritään tietoisesti havainnoimaan ja tunnistamaan ns. näkymätöntä kiusaamista. Tällöin kyse ei ole esimerkiksi käsiksi käymisestä, tavaroiden piilottelusta ja nimittelystä, vaan esimerkiksi siitä, kun jonkun puheen päälle puhutaan, jonkun tullessa paikalle luodaan merkitseviä silmäyksiä tai huokaillaan kuuluvasti, jonkun jutuille ei naureta, jonkun keskustelunavauksiin ei tartuta, jollekin ei kohdisteta puhetta tai jostakusta puhutaan takanapäin pahaa. Esimerkiksi Verso-ohjelmat (vertaissovittelu), KiVa Koulu -hanke⁹⁵ ja muut arjen hyvinvointia ja turvallisuutta lisäävät ohjelmat tarjoavat monipuolisesti keinoja kiusaamisen vähentämiseksi.

Kiusaamisen havaitsemista ja varhaista puuttumista auttaa, jos sekä oppilaat, opettajat että vanhemmat tuntevat hyvin toisensa. Pysyvät kasvatussuhteet ja johdonmukainen luokkayhteisön ryhmäyttämistyö helpottavat kiusaamisen ehkäisemistä. Alaluokilla steinerkoulun opettajat myös keksivät ja kertovat moraalitarinoita. Näiden niin sanottujen sosiaalisten tarinoiden etuna on hienovaraisuus, eli niissä ei ole vaarana satuttaa ketään, eivätkä ne ole osoittelevia. Moraalitarinat ovat osa alaluokille painottuvaa mielikuvaopetusta. Kysessä on lapselle ominainen tapa oppia ja omaksua asioita.

Koulutuksen järjestäjä täsmentää paikallisessa opetussuunnitelmassaan ja siihen liittyvässä kiusaamisen torjuntasuunnitelmassaan koulukohtaiset kiusaamiseen liittyvät toimintamallit.

Turvallisuutta ja hyvinvointia arjessa edesauttavat koko koulun yhteisöllisyys ja osana sitä vanhempien vahva rooli osana yhteisöä. Hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät myös esimerkiksi yhteistyö luokkien välillä, rikas ja monipuolinen juhlatraditio, oppilas- ja opiskelijahuollon toimivuus sekä koulukohtaisesti hyvin rakennettu hyvinvointisuunnitelma.

4.2.3 Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely

Opettaminen ymmärretään yhä enemmän yhteistyöksi. Opetusta toteutetaan myös yhdessä muiden opettajien ja yhteistyötahojen kanssa ja oppiainerajoja murtaen. Näin etsitään opettajia inspiroivia luovia työtapoja sekä oppilaiden ymmärrystä ja toimintaa aktivoivaa opetusta. Koulun toimintakulttuuria kehitetään suuntaan, jossa koulun arkea läpäisevät yhä vahvemmin taide, leikki, draama, luonto, työn tekeminen, aito yhdessä oppiminen, vuorovaikutus ja kohtaaminen. Työskentelyä pyritään säännöllisesti viemään ulos luokahuoneesta. Luodaan myös yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tieto-

ja viestintäteknologiaa hyödynnetään ikäkauden mukaisesti vuorovaikutusta ja oppilaiden aktiivista toimintaa lisäävästi. Vuorovaikutuksen ja monipuolisen työskentelyn kulttuuria kuvataan tarkemmin oppimisympäristö ja työtavat -kohdissa.

4.2.4 Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Paikallinen ja globaalinen kohtaavat niin näkemysten kuin toimintatapojen tasolla. Kulttuurienvälinen ymmärrys, kunnioitus ja vastuullisuus kehittyvät yhteisössä, jossa yksilöt voivat esittää näkemyksiään keskusteleavassa ilmapiirissä. Dialogisuus ja yhteistoiminnalliset menetelmät edistävät kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä ja toteutumista. Koulu ymmärtää olevansa osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa erilaiset kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa.

Oppiaineiden lisäksi jokaisella ihmisellä on oma kielensä ja tapansa käyttää kieltä. Kieli mahdollistaa kommunikaation, kommunikaatio dialogin ja dialogi itseymmärryksen. Toisaalta myös näkemys siitä, että oppiminen on kokemaan oppimista⁹⁶, kertoo siitä, että opiskelijan on löydettävä oppisisältöjen ja oman kokemusmaailmansa välille merkityksellinen yhteys. Tällöin tieto on jossain muodossa jo olemassa sekä oppijassa itsessään että maailmassa, ja tämä yhteys on löydettävä, jotta ihminen voisi oppia. Oppimisella ei tarkoiteta pelkästään jonkin asian oppimista tai jonkin asian tekemään oppimista, vaan myös oppia olemaan ihminen⁹⁷, toteuttamaan itsessään oleva ihminen.

Kokemus on sitä monipuolisempi mitä tietoisempi oppilas on kohteesta⁹⁸. Kokemus on sitä monipuolisempi, mitä paremmin hän pystyy kertomaan kieleen liittyvästä konkreettisesta, itseään koskevasta tapahtumasta.

Kielitietoisuudella tarkoitetaan ihmisen käsitystä⁹⁹ siitä, mitä kieli on ja miten se vaikuttaa ihmiseen. Kielitietoisuuteen sisältyy täten ymmärrys kielen merkityksestä ”maailman hahmottamisen välineenä sekä yksilön ja kansakunnan identiteettiä rakentavana voimana”.¹⁰⁰

Myös vallan näkökulma kuuluu kielitietoisuuteen. Kielestään tietoinen ihminen pystyy kertomaan ja selittämään ajatuksiaan muille ihmisille ymmärrettävällä tavalla; tämän vuoksi kielitietoisuus on kansalaistaito, jota ilman ihminen on johdateltavissa ja hallittavissa. Kielikin pitää osata kyseenalaistaa, jotta ihminen kykenee kiistämään ja väittämään vastaan, ylipäätään olemaan kriittinen lukemilleen teksteille.¹⁰¹ Valtanäkökulma liittyy maailman hahmottamisen sisälle. Kun ihminen osaa tarkastella kieltä ja kielenkäyttöä kriittisesti, hän myös oivaltaa kielen vallan itseensä ja näkee yhteyden oman maailmankuvan ja identiteetin muokkaajana. (Nykyään kielitietoisuuteen on liitetty myös ajatus kielenkäyttäjän läheisestä suhteesta kieleen, ja kielestään tietoinen ihminen ”on herkkä oivaltamaan ja tietoisesti havaitsemaan ihmiskielen luonteellomaisia piirteitä ja sen käyttöä ihmisten kanssakäymisessä”)¹⁰².

96 Marton & Booth 1997, 210

97 Kazepides 2010, 98

98 Marton & Booth 1997, 122–123

99 Termiä käsitys käytetään silloin, kun tarkoitetaan nimenomaan käsitystä siitä, mitä kieli on. Käsitys on parempi vaihtoehto kuin mielipide tai näkemys, sillä käsitys sallii ajatuksen siitä, että oppilas/opiskelija ei välttämättä edes tiedä muita mielipiteitä. Näkemyksillä voi kertoa kielen merkityksestä itselle, mutta käsitys on enemmänkin johtopäätös tilanteesta kuin näkemys.

100 Mantila 2002, 489

101 Heikkinen 2007.

102 James & Garret 1991, xi Dufvan 1993, 11–12 mukaan

Kielitietoisuuden laajentamiseen kuuluu olennaisena osana oppijakeskeisyys sekä keskustelu ja tätä kautta ”kielellisten asioiden keksiminen ja löytäminen”. Tätä varten opiskelijan pitää pystyä liittämään kieli ja kulttuuri yhteen¹⁰³. Kielitietoisuus, sen kehittyminen ja opiskelijalähtöisyys liittyvät tiiviisti toisiinsa.

Kielitietoisuuden laajentamiseen liitettynä asian voi ilmaista niin, että opiskelijalähtöisyys ja keskustelu linkittyvät toisiinsa ja ottamalla ne huomioon on mahdollista laajentaa kielitietoisuutta.

4.2.5 Osallisuus ja demokraattinen toiminta

Steinerkoulujen perustaminen ja ylläpito itsessään on aktiivista kansalaistoimintaa. Myös steinerkoulun matalahierarkinen hallinnollinen ja pedagoginen kulttuuri korostaa yksilöiden aloitteellisuuden ja aktiivisuuden merkitystä. Aikuisten aktiivinen elämänsäsenne ja toiminta voivat osaltaan tukea oppilaan kasvua aktiiviseksi toimijaksi.

Koulussa pyritään luomaan oppilaille tilaisuuksia vaikuttaa ja edistetään oppilaiden osallistumista. Suositaan oppilaiden osallistamista ikävaiheen mukaisesti esimerkiksi oppituntien, oppimiskokonaisuuksien, oppimisympäristöjen ja juhlien suhteen. Demokraattisuutta ja osallisuutta tukevaa toimintaa ovat myös vertaissovittelu ja erilaiset vertaiskerhot. Koulun toimintakulttuurissa varmistetaan, että oppilaiden ääni kuuluu muutenkin kuin vain oppilaskuntatoiminnan kautta. Oppilaskuntatoiminta on yksi luonteva väylä eri ikäisten oppilaiden demokratian, yhteistyön ja vaikuttamisen taitojen harjoitteluun. Alaluokkien oppilaille myös oma luokkayhteisö on tuttu ja turvallinen kenttä, jossa harjoitellaan demokraattista vuoropuhelua sekä tuetaan osallisuuden ja kuulluksi tulemisen kokemuksia. Aktiivisuutta suunnataan koulun toiminnan kehittämisen ja oman yhteisön hyvinvoinnin lisäksi laajempaan vaikuttamiseen, oikeudenmukaisuuteen ja hyvinvointiin tähtääviin projekteihin¹⁰⁴.

Keskusteleva opetus tarjoaa mahdollisuuksia vuorovaikutteisen ja innostavan ilmapiiriin luomiseen. Mitä isompia oppilaat ovat, sitä tärkeämpää on, että toimintakulttuurissa ei keskitytä liikaa kuunteluun perustuvaan oppimiseen, hiljaa olemiseen ja että tuetaan riittävästi kyselemistä. Yhteydet eri maissa toimivien koulujen kanssa ovat tärkeitä globaalissa maailmassa toimimisen taitojen kehittymiselle.

4.2.6 Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

Oppivassa yhteisössä kaikki sen jäsenet oppivat toisiltaan. Aikuisten esimerkin voima on merkittävä kestävä elämäntavan rakentumisessa.

Kouluille on tarjolla useita konkreettisia apuvälineitä ympäristö- ja luontokasvatukseen, kuten Vihreä lippu -ohjelma, erilaiset kestävä kehityksen ja ympäristökasvatuksen oppaat ja kouluruokailussa Portaat luomuun -konsepti. Esimerkiksi Vihreä lippu on käytännönläheinen ja tehokas työkalu koululle. Oleellista on, että tehdään todellisia tekoja eli vähennetään ympäristökuormitusta ja samalla lisätään oppilaiden osallisuutta ja ekososiaalista sivistystä. Myös yhteistyö eri ympäristöjärjestöjen kanssa tukee ja monipuolistaa luonto-, ympäristö- ja ilmastoaiheiden käsittelyä. Alaluokkien oppilaille välitetään yksinkertaisuudessaan puhuttelevia tapoja (esimerkiksi Roska päivässä -liike, energiansäästöviikko) toimia kestävä kehityksen hengessä. On tärkeätä osoittaa, miten jokaiselle mahdolliset pienetkin teot vaikuttavat kokonaisuuteen. On tärkeätä, että koulutasolla konkretisoidaan ympäristökasvatukseen ja kestävä elämäntapaan liittyvät toimenpiteet yhteisellä työskentelyllä.

103 Dufva 1993, 12.

104 esim. WOW - Waldorf one World, nälkäpäivä, taksvärkki, varjovaalit

4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat

4.3.1 Oppimisympäristöt

Koska oppimista tapahtuu kaikkialla, on oppimisympäristökin kaikkialla. Oppilaiden kannalta mielekkäintä oppimista tapahtuu paljon koulurakennuksen ulkopuolella, kuten internetissä ja muissa medioissa, kaverien ja sosiaalisen median kautta sekä harrastuksissa ja kerhoissa. Tiedon hankkiminen ja tuottaminen on demokratisoitunut. Yksityiskohtaisen tiedon opettamisella ei ole aiempaa merkitystä, koska se on kenen tahansa saatavilla ja milloin tahansa esiin näppäiltävissä. Merkitystä on sen sijaan kokemuksellisella ja viisautta lähestyvällä tiedolla. Koulun arvo oppimispaikkana tulee keskeisesti sen kyvystä synnyttää oikeita sosiaalisia ryhmiä. Ryhmien syntyminen on kasvatuksen yhteisöllisyyden ehto. Se, että yksilön oppiminen tapahtuu perheen, vertaisryhmien, median, työn, koulun ja vapaa-ajan organisaatioiden yhteydessä, vain korostaa oppimisen sosiaalista luonnetta. Steinerkoulu pyrkii suosimaan oppimisympäristöjä, joissa päästään irti perinteisestä pedagogiikasta, jossa opettaja puhuu luokan edessä ja oppilaat istuvat pulpettien äärellä edessään joko paperiset tai sähköiset oppikirjat. Odotukset oppilaiden osallistumisesta ovat erilaiset sen mukaan, istuvatko oppilaat riveissä kasvot edessä seisovaan opettajaan päin vai esimerkiksi kaareissa niin, että he näkevät toisensa.

Pyritään luomaan rauhallinen, kiireetön ja turvallinen oppimisympäristö. Luovassa oppimisprosessissa huomioidaan hautomisen ja kypsyttelyn merkitys. Rakennetaan oppimisympäristöä, joka mahdollistaa ikävaiheen mukaista ohjattua vapautteen kasvamista. Oleellista on luovuuteen kannustava ilmapiiri ilman virheiden tekemisen ja arvostelun pelkoa. Oppimisympäristö voi olla sekä esteettisesti että älyllisesti innostava. Hyvään opiskeluun ja harjoitteluun liittyy sekä kyky nauttia tekemästään että sisäinen motivaatio.¹⁰⁵

Koulu ja koulussa käsitellyt asiat ovat osa elämää. Steinerkoulussa kehitetään oppimisympäristöä esimerkiksi murtamalla itsestään selväksi miellettyjä ennako-oletuksia siitä, millainen on luokkahuone.

Oppimisympäristön luomisessa huomioidaan myös ikäkausipedagogiset perusteet. Steinerpedagogisessa alkuopetuksessa kehitetyllä muunneltavalla luokkatilalla eli niin sanotulla penkkipedagogiikalla, jossa pulpeteista on luovuttu kokonaan, päästään tilan monipuoliseen käyttöön ja siinä liikkeen, leikin ja toiminnan kautta tapahtuvaan oppimiseen. Alaluokilla korostuu opetuksen konkreettisuus. Pelkkä pulpetissa istuminen ei ole alkuopetusikäiselle kovin luonteva tapa opiskella, eikä se kehitä monipuolisesti lapsen kehollisia aisteja ja taitoja.¹⁰⁶ Ideaali oppimista tukeva tila olisi perinteistä luokkatilaa avarampi, läpinäkyvämpi, valoisampi ja muuntelukykyisempi.

Steinerpedagogiikassa estetiikan merkitys näkyy myös siinä, että rakennetun ympäristön väreihin, materiaaleihin ja muotokieleen kiinnitetään erityistä huomiota. Tärkein osa oppimisympäristöä ovat kuitenkin ihmiset – sekä aikuiset että lapset. Sisätiloja pyritään täydentämään luonnonympäristöllä, kuten puutarhalla, kasveilla ja eläimillä.¹⁰⁷ Oppimisympäristöä laajennetaan esimerkiksi puutarhatyöskentelyllä ja koulun ulkopuolista elämää retkien ja järjestettyjen tutustumiskäyntien muodossa. Konkreettinen kestävä elämäntapaan kasvaminen edellyttää oppimisympäristön laajentamista luonnonympäristöön.

Oppimisympäristöä voidaan monipuolistaa ja oppiainerajoja murtaa oppilaiden ikävaihe huomioiden mm. näytelmäprojekteilla, kulttuurimatkoilla, retkillä ja leirikouluilla. Erityisesti

105 Uusikylä 2012.

106 Paalasmaa 2011a.

107 Freinet 1987, Steiner 1996.

perusopetuksen viimeisillä luokilla ja lukiossa monipuolisiin oppimisympäristöihin ja työskentelytapoihin kuuluvat myös opintovierailut, työharjoittelut ja muut koulun ulkopuolisten tahojen kanssa toteutettavat projektit.

Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään tarkoituksenmukaisella tavalla oppimisympäristön monipuolistamiseen, oppilaiden osallisuuden ja yhteisöllisen työskentelyn lisäämiseen. Oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita voidaan käyttää oppimisen tukena huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla. Tällöin varmistetaan kaikkien oppilaiden mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön.

Koulun tieto- ja viestintäteknologista toimintakulttuuria rakennettaessa huomioidaan peruslähtökohdat:

- Miten tieto- ja viestintäteknologiaa ja erilaisia verkkoympäristöjä hyödynnetään opetusmenetelmänä?
- Mitä tieto- ja viestintäteknologisia taitoja ja valmiuksia oppilas tarvitsee jatko-opintoja ja työelämää silmällä pitäen?

Perusopetuksessa opittavia, elämässä tarvittavia, perustaitoja ovat esimerkiksi tietokoneen vastuullinen hyöty- ja viihdekäyttö, kymmensormijärjestelmä ja tekstinkäsittely sekä tiedonhaku.

4.3.2 Työtavat

Steinerkoulujen työtapoja kuvaavia sanoja ovat: monipuolisuus, kokemuksellisuus, elämyksellisyys, toiminnallisuus ja moniaistisuus. Suositaan oppilasta aktivoivia työtapoja, yhteistoiminnallisuutta sekä mielikuvitusta kehittävää ja tutkivaa oppimista. Työtapojen valinnassa korostuvat kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmat ja eri ikäkausien ja erilaisiin oppimistilanteisiin soveltuvat työtavat. Opetusta eheytetään oppiaineiden integraation avulla. Oppilaan yksilöllisyys huomioidaan eriyttämällä opetusta tarpeen mukaan.

4.3.3 Leikki, draama ja teatteri

Tärkeä osa lapsi- ja elämälähtöistä ajattelua on leikki. Eryityisesti steinerpedagogisessa esiopetuksessa ja alkuopetuksessa leikki on osa rikasta toiminnallista ja luovaa oppimista. Lapsen maailma täyttyy leikistä ja mielikuvituksesta¹⁰⁸. Aikuisen tehtävä on turvata lapsen mahdollisuus kiireettömään leikkiin. Hyvä arki rakentuu siis leikistä, jossa on vapautta, iloa ja mielikuvitusta.¹⁰⁹

Leikki on mielenterveyden suoja ja vahvistaja¹¹⁰. Myös aivotutkija ja emeritusprofessori Matti Bergström¹¹¹ selvittää, miten juuri vapaassa leikissä kehittyä aivojen mahdollisuuspilvi ja mielikuvituksesta tehdään todellisuutta.¹¹² Leikki on lapsen tapa olla maailmassa ja oppia. Siksi steinerpedagogiikassa pyritään hyödyntämään erilaiset leikin muodot.

108 Kyrönlampi-Kylmänen 2010

109 Kyrönlampi-Kylmäsen (2010) mukaan mikään muu ei ole leikkiä tärkeämpää, ja mitä vanhemmaksi lapsi leikkii, sitä onnellisempi aikuinen hänestä tulee. Leikki ei kuulu vain päiväkotiin.

110 Pohjoismaisissa vertailututkimuksissa muita aiemmin leikkimisen lopettaneilla lapsilla oli enemmän aggressiivista käyttäytymistä, ulkonäköpaineita ja itsetunto-ongelmia. Aula 2007.

111 (2009)

112 Steinerpäiväkoteja ja -kouluja yhdistävä pedagoginen ja tutkimusta vaativa kysymys on Minkälainen leikkiminen on lapsen tervettä hyvinvointia ja kehitystä lisäävää? Kysymys tulee yhä ajankohtaisemmaksi, kun fyysinen ja digitaalinen maailma yhdistyvät.

Läheistä sukua leikille on draamakasvatus. Draamapedagogiikkaa voidaan hyödyntää kaikilla luokka-asteilla. Ilmaisutaidon lisäksi opitaan ryhmätyöskentelyä, toisten huomioon ottamista, läsnäoloa, itsetuntemusta ja kulloinkin opiskeltavaa aihetta. Varsinaisesti esitykseen tähtäävä laajempi teatteritaideproduktio toteutetaan steinerkouluissa usein viidennellä, kahdeksannella sekä lukion loppuvaiheessa.

4.3.4 Taiteellinen toiminta, kerronta ja mielikuvaopetus

Steinerkoulussa taide on keskeinen osa toiminnallisuutta ja tekemällä oppimista. Opetuksen käytäntö pyritään perustamaan luovaan ja taiteelliseen prosessiin. Steiner¹¹³, Freinet¹¹⁴ ja muu vaihtoehtopedagoginen kasvatustraditio korostavat, ettei luovan ilmaisutaidon merkitystä voi yliarvioida ja että taiteelliselle ilmaisulle kuuluu tärkeä rooli opetuksessa. Musiikilla, laululla, piirtämisellä, maalaamisella, näyttelemisellä, nukketeatterilla ja monella muulla taiteellisella ilmaisutavalla on erityinen merkitys ihmisen tunne-elämän, sielullisen tasapainon, itseluottamuksen ja luovuuden kehitykselle.¹¹⁵

Steinerkoulu pyrkii toimintakulttuurillaan tukemaan humanin ihmisyyden rakentamista sekä synnyttämään oppilaissa kiinnostusta ja rakkautta taiteisiin ja kulttuuriin. Taiteen määritelmä on avara. Taide on tunne-elämän kehittäjä, mielikuvituksen rikastuttaja, sosiaalisuuden vahvistaja sekä pohjan luoja itsenäiselle ajattelulle ja itsetuntemukselle.

Taidekasvatuksella pyritään kehittämään laadullisten erojen tajuamista, joka on arvostelukyvyn perusta. Erillisten taideaineiden lisäksi taidetta pidetään tärkeänä työtapana ja ilmaisun välineenä kaikissa oppiaineissa. Steinerkoulussa opettajan tehtävänä on itsekkin pyrkiä olemaan eräänlainen opetustaiteilija ja saamaan koko oppimistilanteen luovaksi ja taiteelliseksi tapahtumaksi.¹¹⁶ Steiner¹¹⁷ kirjoitti paljon kasvatustaiteesta ja korosti taiteen merkitystä sekä ihmisenä kehittymiselle että myös koko ihmiskunnalle.

Taide eri muodoissaan on hyvinvointia lisäävä tekijä niin koulussa kuin muussakin elämässä. Sekä taiteen tekeminen että taiteen kokeminen on ihmisen koko persoonallisuuden kasvua rikastavaa. Taiteen laadullinen ja moraalinen ulottuvuus auttaa kehittämään moraaliaistiamme. Etiikka ja estetiikka ovat toisiinsa kietoutuneita. Steinerkoulun oppimisympäristöissä ja työtavoissa näkyy pyrkimys taiteellistaa ja estetisoida koulutyötä, tukea luovuutta ja mielikuvitusta.

Kysymys ei ole vain erillisistä taideaineista ja niiden määrästä vaan koko opetuksen muuntamisesta taiteelliseen muotoon. Esim. alkuopetuksessa taidetta on tarinankerronta. Oppilas vahvistaa mielikuvitustaan luomalla vahvoja sisäisiä kuvia. Mielikuvaopetuksessa opetettavaa asiaa lähestytään mielikuvien kautta. Jotta mielikuvilla päästäisiin opetettavan asian ytimeen, täytyy niiden vastata kutakin ikäkautta ja pyrkiä herättämään oppilaassa tunne-elämyksiä.

113 (1996)

114 (1987)

115 Ks. esim. Steiner 1996, 1989.

116 Paalasmaa 2011b; Steiner 1996, Syrjäläinen 1990.

117 *"Taiteella on kyky koota itseensä maailmankaikkeuden valo. -- taiteella on kyky antaa lapsen sielulle sitä henkistä loistetta, jonka kautta lapsi voi astua elämään niin, ettei hänen enää tarvitse tuntea työtä pelkästään raskaaksi taakaksi, vaan että työ ihmiskunnan sosiaalisessa yhteistyössä vähitellen voidaan vapauttaa pelkän taakan luonteesta. Sosiaalinen elämä voi syventyä ja samalla merkitä vapautusta ihmiskunnalle juuri sen kautta, että me – niin paradoksaaliselta kuin asia kuulostaakin – kykenemme oikealla tavalla tuomaan taiteen kouluun."* Steiner 1988a, 22.

Lukiossa taiteen sukuinen luova oppimisprosessi voi esim. ilmetä innostavana keskusteluna, josta syntyy oivalluksia ja uusia näkökulmia.

4.3.5 Kysymään oppiminen, tutkiva oppiminen

Kysymään oppiminen mahdollistaa astumisen totutun ulkopuolelle, riskin oton, epäonnistumisista oppimisen ja näiden kautta mielenkiinnon heräämisen maailman ilmiöitä kohtaan. Alaluokilla on tarkoituksenmukaista tukea leikkiä ja pyrkiä mielikuvitusta kehittäväan oppimiseen. Etsitään oppilasta motivoivia, kullekin oppilaalle sopivia luovuutta tukevia tapoja oppia¹¹⁸. Kysymään oppiminen toteutuu erityisen hyvin monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa, jokaisessa oppiaineessa oppilaiden kysymykset huomioidaan ja niitä pohditaan. Kysymään oppimisessa on aina kyse ajattelemaan oppimisesta, jota kohti kuljetaan alaluokkien mielikuvitusta ja leikkiä tukevasta opetuksesta kohti yläluokkien ajattelua harjoittavaan opetukseen. Metodina voidaan käyttää esimerkiksi tutkivan oppimisen pedagogista mallia.

Koska tavoitteena opetuksessa on kasvattaa maailmaa muuttamaan kykeneviä ihmisiä, ei vain maailmassa eläviä ihmisiä, tarvitaan ajattelua, jossa on sisältöä. Sisällöllinen ajattelun taito tarkoittaa kykyä arvioida ympärillä olevaa maailmaa¹¹⁹. Ilman taitoa arvioida ympäristöään ihminen ei pysty muuttamaan elinpiiriään. Tämän vuoksi filosofinen keskustelu, tutkiminen ja asioiden perusteellinen pohdinta on sekä koulun työtapana että opetuksen alue ja että opetuksen tavoitteena on opiskelijan sekä moraalinen että persoonallinen kehitys¹²⁰.

Steinerkoulun tavoitteena on kasvattaa oppilas ajattelevaksi kansalaiseksi. Tärkeänä osana tämän arvon toteutumiselle ovat tutkiva oppimisyhteisö ja filosofiset keskustelut. Keskustelu on keskustelun harjoittamista, mikä puolestaan on edellytys demokratian toteutumiselle. Jotta ihminen voisi ilmaista itseään vapaasti, on keskustelukumppanin tiedettävä ja osattava samat keskusteluperiaatteet kuin kumppaninsakin. Ajattelu kehittyy keskusteluissa ja terävä arviointikyky siinä samalla.¹²¹ Kun ihminen osaa itse arvioida ja keskustella sekä ottaa muut huomioon, hän hallitsee itseään ja suhtautuu toimintaansa eettisesti.

Keskustelutaitoja harjoitellessa on selvää, että myös kielenkäyttötaito kehittyy; kun kielenkäyttötaito kehittyy, kehittyy myös ajattelun taito. Kieli on ajattelun apuväline, kun ajatus halutaan ilmaista selkeästi ja täsmällisesti.¹²² Täsmällisen ja selkeän ilmauksen löytäminen puolestaan tarkoittaa sitä, että ajatus on saanut käsitteen ja vasta käsitteen löytyessä voidaan puhua ajattelusta, kuten Vygotski¹²³ sanoo.

On puolustettava niitä käytäntöjä, jotka ennakkoluuloista vapaana kehittävät opiskelijoiden itsenäistä ajattelua. Sama pätee opettajiin: ”Opettajille täytyy antaa älyllinen ja pedagoginen vapaus tehdä asiayhteyteen soveltuvia valintoja, aivan kuten oppilaille on annettava vapaus ajatella itse”¹²⁴.

Tärkeätä on kuunnella oppilaiden kysymyksiä ja kehittää niitä, sillä kysymykset kehittävät mielenkiintoa aiheeseen ja niistä syntyy aiheen ajankohtaisuus. Ajattelun kehittymisen näkökulmasta tähän tilanteeseen voi varautua, kun muistaa valita kysymykset niin, että ne

118 Osswald 2014

119 Tomperi 2009, 18

120 Tomperi 2009, 18, 20

121 Tomperi & Juuso 2009, 46.

122 Tomperi & Juuso 2009, 47.

123 1988, 107

124 Tomperi & Juuso 2009, 53

eivät edellytä minkäänlaista ”faktuaalista, teknistä tai tieteellistä vastausta, vaan sen sijaan niillä on filosofinen ulottuvuus – ne edellyttävät pohdintaa, koska ne ovat vaikeita tai niihin saattaa olla monia erilaisia (jopa ristiriitaisia) vastauksia tai sitten selkeää vastausta ei ole lainkaan”¹²⁵.

Opettaja ohjaa oppilaita ajattelemaan itsenäisesti tuomatta esille omia mielipiteitään ja valmiita vastauksia. Tomperi & Juuso (mts.) määrittelevät tällaisia taitoja olevan

1. taito rohkaista esittämään kysymyksiä ja seuraamaan omaa ajatuspolkua täsmällisesti. Tätä varten opettaja ei itse saa ajautua dogmatismiin tai relativismiin.
2. kyky havaita oikeat kohdat, tilanteet ja edellytykset, joiden kautta keskustelun eteneminen on mahdollista ja oppilaat voivat ilmaista itseään. Tätä varten opettaja ei saisi antaa valmiita vastauksia, jotka sulkevat muut vastaukset tai vastausyriytykset pois.

Omien mielipiteiden esittämisestä pitää pidättäytyä, jotta oppilaille ei tulisi tunnetta ainoan oikean vastauksen saamisesta opettajaltaan.¹²⁶

Oppilaan tulee myös kyetä arvioimaan kriittisesti oppiaineiden sisältöihin liittyviä oletuksia ja kyseenalaistamaan niitä; kyettävä ajattelemaan itsenäisesti; ymmärtää käsitteistö, jolla aiheesta puhutaan; argumentoida ja tehdä johtopäätöksiä; kyetä erottamaan tosi epätodesta, hyvä pahasta ja niin edelleen; arvioida samanlaisuutta, erilaisuutta ja huomioida kontekstin merkitys. Opettajan tehtäväksi jää luoda olosuhteet pohtivalle keskustelulle ja tehdä opiskelusta näin merkityksellistä opiskelijalle.¹²⁷

4.3.6 Tieto- ja viestintätekniikka

Tietotekniikka tuodaan opetukseen steinerpedagogisen ikäkausitulkin ja eri ikävaiheiden mukaisesti. Alaluokilla suositaan tieto- ja viestintätekniikan toiminnallista ja yhteisöllistä hyödyntämistä.

Tieto- ja viestintätekniikalla on oma roolinsa myös tiedonhankintataitojen suhteen. Erilaisten tieto- ja viestintätekniikoiden sovellusten harkittu käyttö opetuksessa lisää opetuksen monipuolisuutta. Tieto- ja viestintätekniikan suhteen on tärkeitä mm. oppia välineen käyttöä, mediakielitaitoa sekä kasvaa aktiiviseksi vaikuttajaksi osallistavassa toimintakulttuurissa, jossa oppilas on aktiivisesti mukana tiedon ja oppisisältöjen tuottamisessa.

Tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäviä projekteja voivat olla erilaiset oppilaiden tekemät animaatiot, lyhytelokuvat ja digitarinat. Yksin tekemisen sijaan suositaan yhdessä tekemistä.

4.3.7 Työvihkometelmä ja oppimateriaalit

Aidon tekemisen korostamisesta seuraa kriittinen asenne valmista oppimateriaalia, oppikirjapedagogiikkaa ja muita perinteisen koulun muotoja kohtaan. Oppikirjalla tarkoitetaan tässä yhteydessä joko painetussa tai sähköisessä muodossa olevaa valmista opetuskokonaisuutta. Kun opettaja etenee oppikirjan ja opettajan oppaiden mukaan, saattaa olla vaikeampaa kehittää aidosti luovaa, toiminnallista, etsivää ja avointa pedagogiikkaa. Steinerkoulussa oppilaat tekevät itse oppimis- ja opiskelumateriaalia. Pyritään innostuksen pedagogiikkaan. Asiat, jotka ovat opettajan sisäisen aktiivisuuden kohteina vielä eräänlaisessa syntytilassa, herättävät myös oppilaissa kiinnostusta ja aktiivisuutta. Kyse on

125 Tomperi & Juuso 2009, 54

126 Tomperi & Juuso 2009, 58.

127 Juuso 2009, 103–104.

myös opettajan ja oppilaiden yhdessä oppimisesta. Opettaja käyttää ja ohjaa myös oppilaita käyttämään mahdollisimman laajaa oheisaineistoa ja keräämään tietoa useista eri lähteistä.

Oppimateriaalia valmistamalla oppilas saa omakohtaisen suhteen käsiteltyihin asioihin. Työvihkojen tekeminen avaa mahdollisuuksia sekä tahdon kasvatukselle että luovuudelle. Tärkeää on saada oppilaat muuttumaan passiivisista tarkkailijoista aktiivisiksi osallistujiksi. Oleellista on myös, että oppitunnin taustalla on luova prosessi eli että opettaja on itse alusta loppuun suunnitellut ja valmistellut oppitunnin. Näin hän on myös saanut opettamaansa aiheeseen tutkimuksellisen otteen.¹²⁸

Työvihkotyöskentely mahdollistaa oppilaan yksilölliset ratkaisut. Kyse on opetuksen omakohtaistamisesta ja taiteellistamisesta.

Useita eri lähteitä hyödyntävän opetuksen vahvuus on oppimisprosessin korostumisessa sekä tietoa yksilöllistävässä ja omakohtaistavassa prosessissa. Tekstit kirjoitetaan usein yhdessä, joko koko ryhmän kanssa tai pienemmissä ryhmissä. Myös tarinat ja runot ovat tärkeitä. Teksteistä keskustellaan, niitä käsitellään ja arvioidaan yhdessä.

4.3.8 Keskusteleva opetus

Dialogisessa opetuksessa oppilas ei ole pelkästään sisällön vastaanottaja vaan myös sisällön rakentaja ja luoja. Oppilaiden kasvaessa osallistavuutta lisätään erityisesti keskustelun keinoin, joten dialoginen opetus lisääntyy vähittäin ja vuosittain. Kyselevä ja keskusteleva opetustyyli toimii hyvin esimerkiksi reaaliaineissa yläkouluikäisten ja lukiolaisten kanssa. Kyse on ajatusten vaihdosta, yhdessä ajattelusta ja ihmettelystä. Sokraattisessa metodissa opettaja on oppimisen kättilö. Hän miettii mielekkään kysymyksenasettelun, täydentää keskustelua lisäkysymyksillä, avaa ja määrittelee käsitteitä. Oppilas synnyttää itse ajatuksia. Opettaja on faktojen sijaan kiinnostuneempi faktojen perusteluista ja ajatusprosesseista. Hyvä kysymys aktivoi ja opettaa ajattelua, myös moraalista ajattelua. Kysymysten herättelyä ja omakohtaiseen pohdintaan kannustamista voi pitää yhtenä koulun päätehtävänä. Opettaja pyrkii vaihtelevilla ja innostavilla kysymyksillä herättelemään oppilaat ajattelemaan kulloistakin aihetta.

Eräs opettajan apukeino on jaotella kysymykset avoimiin ja suljettuihin. Tilanteen mukaan eri kysymystyyppisiä vaihdellen voi opetukseen luoda rytmiä ja hengittävyyttä. Avoimissa kysymyksissä on tilaa monenlaisille vastauksille. Niissä ihmettely saa ajattelun liikkeelle ja avaa väyliä mielikuvitukselle. Avoimet kysymykset myös synnyttävät helpommin uusia kysymyksiä ja antavat paremmin tilaa huumorille. Avoimissa kysymyksissä liikutaan tuntemattomammilla vesillä ja lähempänä olemassaolon mysteeria. Suljetuissa kysymyksissä sen sijaan on yksi vastaus tai harvoja mahdollisia vastauksia. Selkeät, eksaktit ja tiiviit faktakysymykset luovat hedelmällisen kontrastin suurille avoimille ihmettelykysymyksille.

Erottelu ongelman ja mysteerin välillä on sukua tälle jaottelulle. Avoimet kysymykset ovat mysteerikysymyksiä. Ne käsittelevät elämän arvoituksellisuutta, eikä näitä kysymyksiä saa koskaan kokonaan ratkaistua. Ongelmakysymykset kuuluvat teknisempään ja rationaalisempaan ajattelutapaan. Kasvatuksessa sekä mysteerit että ongelmat ovat arvokkaita.¹²⁹ Opetuksessa kannattaa käyttää molempia kysymystyyppisiä, vaikkeivät kaikki kysymykset tällaisiin jaotteluihin istukaan.

Lukio-opetuksessa keskustelevan opetuksen päämääränä on käsityksenmuodostuminen eri aiheista. Alaluokilla keskustelevan opetuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on oppilaan

128 Paalasmaa 2009; 2011.

129 Mathisen 2012

aktiivisuuden, motivaation ja tutkivan oppimisen edistämisen rinnalla kehittää oppilaan vuorovaikutustaitoja.

4.3.9 Rytmisi oppimisessä

Rytmillä on keskeinen ja moninainen merkitys steinerpedagogiikassa sovellettavissa työtavoissa. Sen lisäksi, että tuetaan lapsen kasvamista omassa yksilöllisessä rytmisä ja oman ikävaiheensa mukaisesti, rytmillä on sitä tärkeämpi osa elämässä ja oppimisessä, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Niin yksittäisellä oppitunnilla, koulupäivässä, jakso-opetuksessa kuin kouluvuodessakin huomioidaan kokemuksellinen tasapaino kuuntelemisen ja osallistumisen, keskittymisen ja rentoutumisen, henkisen ja fyysisen työn, liikkeen ja levon sekä havainnoinnin ja tekemisen välillä. Jokaisen tunnin aikana lapsen tulisi voida käyttää ajatteluaan, tunnettaan ja tahtoaan.¹³⁰

Myös eri aineiden opetuksessa hyödynnetään niin sanottua kolmen päivän rytmiä. Esimerkiksi kemian opetuksessa voidaan ensimmäisen päivänä tehdä koe, toisena päivänä kerätä oppilaiden havainnot ja keskustella niistä. Kolmantena päivänä voidaan yhdessä hakea syy–seuraus-ketjua ja oppilaat voivat kirjoittaa vihkoonsa olennaisen aiheesta. Myös vuodesta toiseen toistuvilla vuodenvieritöön liittyvillä juhlilla rytmitetään ja tasapainotetaan kouluvuotta.¹³¹

4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet

Olipa oppimisen kohteena vesi, sähkö, avaruus, globalisaatio, ilmastonmuutos tai vaikka ihminen, aihetta on hyvä tarkastella monen eri aineen näkökulmasta. Ilmiölähtöinen ja eheyttävä ajattelutapa tehostaa ja elävöittää opetusta. Tuntijaolla ohjailtua ja oppiaineisiin paloiteltua lukujärjestyistä viedään kohti laajempia kokonaisuuksia ja esimerkiksi arjen hallinnan ja itsestä huolehtimisen taitoja. Monialaiset oppimiskokonaisuudet tukevat myös opettajien pyrkimyksiä korvata yksin tekemistä yhteistyöllä.

Ihanteena on kokonaisvaltainen ja monipuolinen ihminen., joka löytää itseään motivoivia oppimisen tapoja ilman, että eri kykyjen monipuolinen harjoittaminen unohtuu. Steinerpedagoginen opetussuunnitelma rakentaa monessa kohdissa eri oppiaineiden välille siltoja ja luo oppilaille yhtenäistä ja kokonaista kuvaa maailmasta. Monialaisia oppimiskokonaisuuksia kehittämällä vahvistetaan tämän suuntaista kehitystä.

Monialaisilla oppimiskokonaisuuksilla murretaan oppiainelähtöistä kouluperinnettä. Ilmiöoppiminen, ilmiöperustainen oppiminen, teemaoppiminen, aiheilähtöinen oppiminen, eheyttäminen, projektioppiminen ja tutkiva oppiminen kuvaavat kaikki irtautumista

130 Tyypillisesti esimerkiksi perusopetuksen keskivaiheilla historian oppitunnin kulku voi edetä esimerkiksi seuraavanlaisesti: Ensin palautetaan mieleen edellisenä päivänä opiskeltu asia. Oppilaat kertovat, miten ovat sisäistäneet asian ja mitä kysymyksiä siitä on mahdollisesti herännyt. Sitten opettaja tai joku oppilaista kertoo uuden käsiteltävän aiheen suullisesti ja mahdollisimman elävästi kuvaillen ja tarinanomaisesti. Kuuntelemisen jälkeen oppilaat voivat kysellä ja keskustella sisällöistä. Lopputunnista oppilaat piirtävät, maalaavat, muovailevat tai esimerkiksi suunnittelevat vihkotekstiä. Opetus tapahtuu siis niin sanotulla yön yli -rytmillä, jolla pyritään vahvistamaan asioiden sisäistämistä. Jokaisella oppitunnilla pyritään käyttämään ajattelua, tunnetta ja tahtoa. Oppitunnilla on myös oma rytmensä kuuntelemisen (ns. sisäänhengittämisen) ja tekemisen (ns. uloshengittämisen) välillä.

131 Paalasmaa 2009, Rawson & Richter 2004, Taskinen 2004.

oppiainejakoisesta ajattelusta. Sirpalemaisien tiedon sijaan tavoitellaan eheää ja kokonaisvaltaista kokemusta ja ymmärrystä. Oppiaineiden välistä yhteistyötä tarvitaan, jotta oppilaille on mahdollisuus aiempaa mielekkäämpiin oppimiskokonaisuuksiin ja kokonaisuuksien hahmottamiseen. Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat toimintakulttuuria kehittävä ja oppimista eheyttävä työkalu.

Oppiainejakoisuutta murretaan sekä seitsemällä laaja-alaisen osaamisen alueella että monialaisilla oppimiskokonaisuuksilla. Ilmiölähtöisessä oppimisessa hyödynnetään mitä moninaisimpia tapoja koko koulun yhteisestä teemasta yksittäisten oppiaineiden sisäisiin projekteihin. Oppilaiden aktiivisuutta tuetaan ottamalla heidät mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Monialaisia oppimiskokonaisuuksia voidaan toteuttaa oppilaslähtöisesti, koko luokan tai koulun tasolla tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat pitkäkestoisia eheyttäviä projekteja, joiden toteuttamiseen osallistuu useampia oppiaineita, opettajia ja oppilaita. Sekä monialaisia oppimiskokonaisuuksia että eheyttämistä ylipäätään voidaan toteuttaa

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti
- jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi
- toteuttamalla oppilaita yhdistäviä ja toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja

Lisäksi eheyttämistä toteutetaan

- muodostamalla oppiaineista integroituja kokonaisuuksia kuten valtioneuvoston asetuksessa määritelty ympäristöoppi-oppiaine, joka muodostuu viidestä eri oppiaineesta (fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto)
- kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan eheyttynä kuten esiopetuksessa.

Oppilaiden mielekkyyden kokemuksen, motivaation, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että koulussa tehdään yhä enemmän oikeita asioita. Steinerkouluissa tyypilliset monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat myös esimerkkejä oppimisympäristön laajentamisesta, kokemuksellista tietoa korostavasta, osallistavasta ja toiminnallisesta oppimisesta.

Koulun toimintakulttuuri ja siihen kuuluvat monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat opetussuunnitelman koulukohtaisesti rakentunutta omaleimaista ja paikallisesti ideoitavaa kehitystyötä. Seuraavat kuvaukset rakentuvat steinerkoulujen perinteiden ja hyväksi havaittujen kokemusten pohjalta ja toimivat virikkeinä ja pohjana koulukohtaiseen monialaisten oppimiskokonaisuuksien kehittälyöhön:

4.4.1 Vuosiluokka 1 ja 2: Retket ja majanrakennus, seikkailu ja puuhastelu

Viikottaisiin kävely- ja luontoretkeihin voi yhdistää majanrakennusprojektin. Oppilaat luontaisesti ryhtyvät johtamaan toimintaa, suunnittelevat ja ovat vähän kuin työnjohtajia. Työnjako, rakennustarvikkeiden hankinta ja toisaalta varsinainen rakentelu ohjautuvat keskinäisten sopimusten pohjalta. Samanaikaisesti saattaa olla kolme neljä majaa tekeillä. Oppilaat opettavat toinen toisiaan ja työ opettaa. Omat oivallukset ovat keskeisiä majanrakennuksessa: aina on useita oikeita ratkaisumahdollisuuksia, ja vuorovaikutuksessa niistä päästään yhteisymmärrykseen. Majanrakennuksella voidaan elävöittää ja eheyttää koulun opetussuunnitelmaa. Liikunnalliset, sosiaaliset, luontoon liittyvät ja

työkasvatukselliset tavoitteet yhdistyvät. Omaperäiset majat voidaan dokumentoida kuvaamalla ja vaikkapa julkaista koulun viestintäkanavilla. Tällöin oppimiskokonaisuuteen liittyy myös tieto- ja viestintäteknologinen ulottuvuus. Majarakennuksessa yhdistyvät työ ja leikki. Se johdattelee lapset tunnetäyteiselle mielikuvituksen alueelle, jolta oikea sosiaalisuus kasvaa.

4.4.2 Vuosiluokka 3: Talonpoikaiselämä: leipä viljaksi ja vanhat ammatit

Steinerkoulun eräs perinteinen oppilaita aktivoiva, oppimisympäristöä laajentava ja monialainen oppimiskokonaisuus on kolmannen luokan talonrakennusjakso. Siinä yhdistyvät rakennushistoria, materiaalien käytännölliset ja ekologiset ulottuvuudet, mittaustekniikat, kädentaidot ja sosiaaliset prosessit. Projektissa lapset käyttävät kehoaan (kaikki työvaiheet), tunteitaan (suhde kokonaisprosessiin, innostus, sosiaalinen toiminta), mielikuvitustaan (suunnittelu, työnjako), älyään (mittaaminen ja arviointi) ja aistejaan. Talonrakennusprojektin tuotoksena syntyy esimerkiksi varastorakennus, leikkimökki tai muu rakennus, jolle löytyy käyttöä. Projekti on erityisen suositeltava myös, koska se tarjoaa paljon mahdollisuuksia vanhempien ammattitaidon hyödyntämiseen ja yhteistyöhön.

4.4.3 Vuosiluokka 4: Kalevala

Steinerkouluissa osa neljännen luokan kertomusaineistoa on pohjoismainen mytologia, erityisesti Kalevala. Ikävaihe on hyvä ajankohta ensimmäiselle, mielikuvia muodostavalle tutustumiselle kalevalaiseen kansanrunouteen. Omaan kansanrunouteen tutustutaan toisaalta yleissivistyksen takia, toisaalta se tukee ja syventää kotiseutuhistorian opetusta. Oman kielen syntyyn tutustuminen vahvistaa myös lapsen identiteettiä. Erityisesti äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineeseen liittyvään Kalevala-projektiin voi integroitua esimerkiksi käsityötä, musiikkia, kuvataidetta, draamaa ja historiaa. Lopputuotoksena voi olla esimerkiksi musiikkiesitys tai taidenäyttely.¹³²

4.4.4 Vuosiluokka 4: Kotiseutuni

Steinerkoulussa neljännellä luokalla luodaan kuva omasta kulttuurihistoriasta ja oman asuinalueen kehityksestä, jotta lapsi tuntee hyvin lähiympäristöään ja sen historiaa. Lähiseudun historia-projekti integroituu osittain esimerkiksi ympäristöoppiin ja maantietoon. Kotiseudun historia oppimiskokonaisuuteen liittyen pyritään myös vierailemaan useissa historiallisissa kohteissa. Opetus on ikävaiheen mukaisesti mahdollisimman toiminnallista ja havainnollista. Esimerkiksi jääkautta käsiteltäessä voidaan oman alueen jääkauden jään paksuus osoittaa niin, että lapset kävelevät ensin noin 1–1,5 km:n matkan ja sitten käännetään suunta ylöspäin: ”niin korkealla oli jäämassa”¹³³. Tällä tavoin historia ja liikunta ovat integroituneet ja opittu asia on konkretisoitunut.¹³⁴

4.4.5 Vuosiluokka 5: Muinaiset kulttuurit, osallisena maailmassa

Steinerkoulujen opetussuunnitelma rakentaa eri tavoin yhteyksiä oppiaineiden välille. Viidennen luokan historian opintoihin sisältyy antiikin Kreikka ja niinpä viidennen luokan liikunnan opetukseen kuuluvat myös perinteiset antiikin kreikan olympialaisten lajit, kuten juoksu, keihään- ja kiekonheitto, paini ja hyppylajit. Useiden steinerkoulujen yhteisessä tapahtumassa, viidensien luokkien olympialaisissa oppilaat pääsevät kamppailemaan näissä lajeissa.

132 Paalasmaa 2009

133 Pärssinen 2002

134 Paalasmaa 2009

Varsinainen tapahtuma on yleensä yksi tai kaksipäiväinen. Olympialaiset aloitetaan järjestäytymällä kaupunkien lippujen alle. Luokat on jo hyvissä ajoin jaettu eri kaupunkien edustajiin. Ateenalaiset, spartalaiset, Olympoksen edustajat jne. erottuvat omiksi ryhmikseen. Kaupunkijaolla pyritään myös häivyttämään eri koulujen välille mahdollisesti syntyvää kilpailua ja antamaan oppilaille mahdollisuuden tutustua muiden koulujen urheilijoihin.

Järjestäytymisen jälkeen siirrytään suureen piiriin juhlalliseen avajaisseremoniaan. Eri koulujen oppilaat voivat esittää ohjelmaa, esim. musiikkia ja runonlausuntaa. Koko tapahtumaan pyritään luomaan reilua tunnelmaa harjoituksista alkaen. Korostetaan sitä, että mitattavan tuloksen ohella kreikkalaiseen tapaan kaunis tyyli on tärkeää. Jokainen voi onnistua tekemään suorituksen hienolla tyyllillä, vaikka ei pystyisikään heittämään pitkälle tai hyppäämään korkealle. Jokaisen osallistuminen on yhtä arvokasta.¹³⁵

4.4.6 Vuosiluokka 5: Näytelmä

Näytelmäprosessin ytimessä on ryhmän sosiaalinen kehitys. Koko ryhmän on yhdistettävä voimansa yhteiseen ponnistukseen ja sopeutettava omat ideansa kokonaisuuteen. Ilmaisutaidon lisäksi opitaan ryhmätyöskentelyä ja toisten huomioimista. Draamapedagogiikan keinoin voidaan monipuolisesti syventää oppimisprosessia. Draamassa yhdistyvät ihmisen tunne, tahto ja äly. Oppilaille on omat vastuutehtävänsä. Projektin yhteydessä oppilaiden on luontevaa harjoitella yhteistyötä eri tahojen kanssa. Näytelmän valinnasta ja toteutuksesta riippuen siihen voi integroitua luontevasti esimerkiksi kielten, historian, eurytmian, musiikin, kuvataiteen, käsityön, tieto- ja viestintäteknologian taitojen kehittämistä.

4.4.7 Vuosiluokka 6: Keskiäika

Kuudennen luokan historian opetukseen liittyvään keskiäikateemaa voi syventää monialaisella oppimiskokonaisuudella. Historian, uskonnon, kuvataiteen, musiikin, kotitalouden, kielten ja käsitöiden lisäksi keskiajan elämää ja kulttuuria väritetään mitä erilaisimmilla tavoilla ja mitä erilaisimpien aineiden tunneilla. Teemaa täydennetään erilaisilla opintorekillä, museovierailuilla, keskiäikatapahtumaan osallistumalla tai sellaisen järjestämällä.

4.4.8 Vuosiluokka 6: Yrittäjäyys. Kuudes luokka osallistuu valtakunnalliseen Yrityskylä-opetuskokonaisuuteen.

4.4.9 Vuosiluokka 6: Eurooppa

4.4.10 Vuosiluokka 6: Kosketus luonnon ilmiöihin

Yksi steinerkoulun perusajatuksista on tarjota oppilaille todellinen kosketus luonnonilmiöihin ja avata siten silmiä maailman kauneudelle.

4.4.11 Vuosiluokka 7: Tähtitiede

Seitsemännen luokan tähtitieteen teemakokonaisuus voidaan liittää maantietoon ja historiaan. Oppilaille näytetään kopernikaaninen maailmankuva ja keskustellaan siitä, miten erilaiselta taivas näyttää eri puolilla maailmaa. Tähtitieteen opinnoissa lähtökohta on usein käytännönläheinen tähtien havainnoimiseen perustuva astronomia. Voidaan opettaa

käytännöllistä navigointia, jolloin varhaisen löytöretket liittyvät yhteen tähtitieteen ja suunnistamisen kanssa.¹³⁶

4.4.12 Vuosiluokka 7: Kahvio

Monialaisia oppimiskokonaisuuksia rakennetaan myös esimerkiksi yrittäjyys-teeman ympärille.

4.4.13 Vuosiluokka 8: Leirikoulu

Leirikoulu, johon sisältyy suunnittelua, budjetointia, varainkeruuta ja itse matka. Oppiaineet: maantiede, matematiikka, äidinkieli, kielet, historia, yhteiskuntaoppi ja taideaineet. Leirikoulun tavoitteena on uoren itsenäistymisen harjoittelu ja vastuunkannon opettelu.

4.4.14 Vuosiluokka 9: Vaellus

Koulussa toteutetaan vaellus Lapissa. Kyseessä on oppiainerajat ylittävä liikuntaa, biologiaa, maantietoa, kotitaloutta, elämänhallintaa ja sosiaalisia taitoja integroiva elämänlähtöinen ja monialainen oppimiskokonaisuus.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien järjestämisestä kunkin lukuvuoden aikana päätetään lukuvuosisuunnitelmaa laadittaessa. Opettajakunta suunnittelee ja arvioi oppimiskokonaisuuksien toteutumisen. Monialaiset oppimiskokonaisuudet kuvataan tarkemmin lukuvuosisuunnitelmassa.

LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN

5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä

Ihmiskäsitys, arvoperusta, oppimiskäsitys, kehitysvaihetheoria ja toimintakulttuuri ilmenevät koulutyön käytännöissä. Järjestämisen tulee edistää kasvatukselle ja opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja perusopetuksen tehtävän toteuttamista. Järjestämisellä luodaan edellytykset oppilaiden hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle sekä huolehditaan koulu yhteisön sujuvasta toiminnasta ja yhteistyöstä. Koulutyön käytännöt edistävät myös kestävästä elämäntapaa.

Lähtökohtana on yhteinen ja yhteisöllinen vastuu jokaisen hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Koulutyön järjestämisessä otetaan huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet. Huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tässä onnistumista. Opetussuunnitelman mukainen opetus, ohjaus, oppilashuolto ja tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen oppilaan oikeus.

Opetussuunnitelman mukainen opetus, ohjaus, oppilashuolto ja tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen oppilaan oikeus. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilaan oikeudet toteutuvat ja huolehtii edellytysten luomisesta tätä edistävälle koulutyölle. Koulun johdolla on käytännön vastuu opetuksen, ohjaukseen, oppilashuollon ja tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista koulu yhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Tähän sisältyy myös ongelmien ennaltaehkäisy sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen koulun toimintatavoista. Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Opettajat vaikuttavat näihin pedagogisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen. Opettaja huolehtii osaltaan siitä, että oppilaiden oikeus ohjaukseen sekä opetukselliseen ja oppilashuollolliseen tukeen toteutuu. Tämä edellyttää vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa, opettajien keskinäistä yhteistyötä ja erityisesti oppilashuollon henkilöstön kanssa tehtävää yhteistyötä.

Oppilailla on koulu yhteisön jäsenenä oma vastuunsa. Se ilmenee säännöllisenä osallistumisena koulutyöhön, reiluna ja arvostavana suhtautumisena koulutovereihin ja koulun aikuisiin sekä yhteisten sääntöjen noudattamisena. Toisten ihmisten loukkaamattomuuden sekä työn ja työrauhan kunnioittaminen ja sovituista tehtävistä huolehtiminen on koulutyössä välttämätöntä. Laki velvoittaa oppilaan osallistumaan perusopetukseen ja suorittamaan tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymään asiallisesti. Oppilaan on käytäytävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, koulu yhteisön tai opiskelu ympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Vapautus opetukseen osallistumisesta voidaan myöntää oppilaalle vain tilapäisesti erityisestä syystä. Koti ja koulu yhdessä ohjaavat oppilaita toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja tukevat oppilaita näiden ponnisteluuissa. Koulun tehtävänä on puuttua poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään.¹³⁷

5.2 Yhteistyö

Koulu tekee monipuolista yhteistyötä perusopetuksen yhtenäisyyden ja eheyden varmistamiseksi, toiminnan avoimuuden lisäämiseksi sekä oppilaiden hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi. Yhteistyötä tarvitaan myös oppimisympäristöjen monipuolisuuden ja turvallisuuden takaamiseksi. Yhteistyö on suunnitelmallista ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

5.2.1 Oppilaiden osallisuus

Koulutyötä järjestetään oppilaiden osallisuutta ja kuulluksi tulemisen kokemusta lisäävästi. Huolehditaan siitä, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa.

Oppilaiden osallistuminen oman koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun on luonteva tapa vahvistaa osallisuutta. Autonomian kokemus eli asioiden omaksi kokeminen ja kokemus siitä, että omilla teoillaan voi vaikuttaa, on yhteenkuuluvuuden ja osaamisen kokemusten ohella keskeisiä oppilaan sisäisen motivaation lähteitä. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa oppilaiden osuus on tärkeä. Lisäksi oppilaita rohkaistaan vaikuttamaan myös koulun yhteisen toiminnan ja oppimisympäristöjen

137 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ja perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013); Perusopetuslaki 35 § 2 mom.; Perusopetuslaki 35 § 1 mom.

suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppilaille järjestetään mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun¹³⁸. Oppilaat ovat myös mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä. Koulun oppilaat muodostavat oppilaskunnan. Oppilaskunnan ja sen toimielinten tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista. Se innostaa oppilaita esittämään näkemyksiään, toimimaan ja vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin. Oppilaskunta sekä koulun muut osallisuutta tukevat rakenteet (esim. Vihreä lippu, Verso) ja toimintatavat tarjoavat tilaisuuksia harjoitella yhteistyötaitoja ja demokraattista päätöksentekoa käytännössä.

5.2.2 Kodin ja koulun yhteistyö

Steinerkoulut toimivat yksityisinä opetuksen järjestäjinä ja ovat yleensä vanhempien perustamia. Kodin ja koulun yhteistyö on tiivistä ja monipuolista ja näkyy mm. vanhempien aktiivisena talkootyönä koulun tapahtumissa ja retkissä. Yhteistyömuotoja ovat niin viestintä, talkoot, myyjäiset, retket, juhlat, avointen ovien päivät, vanhempainillat, yleisöluennot kuin julkaisutkin. Vanhemmat voivat myös hyödyntää omaa ammattiaan tai verkostojaan koulun toiminnassa. Luokka voi esimerkiksi tutustua eri ammatteihin tekemällä vierailuja vanhempien työpaikoille. Vanhempien rooli koulun johtokuntatyössä ja kannatusyhdistyksen hallituksessa on yksityisinä opetuksen järjestäjinä toimivissa steinerkouluissa keskeinen.

Luokanopettajan ja vanhempien yhteistyöhön kuuluvat opettajan vierailut jokaisen oppilaan luona. Tutustuminen madaltaa lapsen ja vanhemman yhteydenottokynnystä opettajaan, ja se voi syventää opettajan kokonaiskuvaa lapsesta.

Luokan vanhempien ryhmästä muodostuu oma yhteisönsä, joka parhaimmillaan antaa innostusta ja tukea kasvatukseen. Vanhempainilloissa kaikki aikuiset asettuvat tasavertaisina pohtimaan kulloisenkin ikäkauden tunnusomaisia piirteitä.¹³⁹

Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämässä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Hänen on myös huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta kouluyhteisön jäsenenä.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan koulun henkilöstön aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa sekä muutoin monipuolista viestintää.

Huoltajan tulee saada tietoa lapsensa oppimisen ja kasvun edistymisestä sekä mahdollisista poissaoloista. Lisäksi huoltajan kanssa keskustellaan opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen tavoitteista, oppimisympäristöistä ja

138 ks. myös luku 8

työtavoista, oppimisen tuesta ja oppilashuollosta, arvioinnista ja todistuksista sekä opiskeluun liittyvistä valinnoista ja lukuvuoden erilaisista tapahtumista. Kannustavat ja oppilaan oppimista ja kehitystä myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Säännöllisen palautteen avulla huoltaja voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan koulupolun nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Henkilökohtaisten ja ryhmätapaamisten lisäksi yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua koulun arkeen ja osallistua koulun toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä koulun henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Yhteinen arvopohdinta luo perustaa yhteiselle kasvatustyölle. Kodin ja koulun yhteistyössä edistetään myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta ja kannustetaan vanhempainyhdistys-, johtokunta- ja varainhankintatyöhön. Vanhempien verkostoituminen ja yhteinen toiminta vahvistavat yhteisöllisyyttä ja antavat tukea opettajien ja koulun työlle.

5.2.3 Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa

Henkilöstön tiivis yhteistyö edesauttaa koulun kasvatus- ja opetustavoitteiden toteuttamista. Koulutyö järjestetään joustavasti yhdessä toimien ja työtä jakaen. Aikuisten yhteistyö mallintaa koulun toimintaa oppivana yhteisönä myös oppilaille. Yhteistyö on välttämätöntä erityisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, oppimisen arvioinnissa ja tuessa sekä oppilashuollon toteuttamisessa. Yhteisopettajuudella voidaan yhdistää sekä luokanopetusvaiheen että aineenopetusvaiheen parhaat puolet¹⁴⁰. Opetusmenetelmien ja opettajan roolin muuttuminen 6.-8. luokilla ja painopisteen siirtyminen tutkivaan oppimiseen muuttaa opettajan luonnollisesta auktoriteetista asiantuntijaksi.

Steinerkoulut tekevät yhteistyötä sekä keskenään että laajemmin eri oppilaitosten ja organisaatioiden kanssa. Tavoitteena on edistää opetuksen kehittämistä sekä vahvistaa henkilöstön osaamista. Usein myös eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon sujuva järjestäminen edellyttää hyvää koulujen välistä yhteistyötä. Toiminta paikallisissa, kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa edistää pedagogiikan kehittämistä.

Eheän oppimispolun varmistamiseksi koulu toimii yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Hyvä yhteistyö kerho- sekä iltapäivätoiminnan kanssa edistää oppilaiden hyvinvointia. Yhteistyö nuoriso-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen, poliisin sekä seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden lähiympäristön toimijoiden kuten luontokoulujen, museoiden ja nuorisokeskusten kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee koulun kasvatustehtävää.¹⁴¹

5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Rudolf Steinerin¹⁴² mukaan paraskaan opettaja ei kokonaan välttä kurittomuuksia ja hän kuvailee runsaasti metodisia keinoja opettajille. Kuvauksissa tulee esiin opetuksen rytmisyys, temperamenttien huomioiminen, huumorin käyttö pikkurikkeiden yhteydessä sekä myös se, miten huomioidaan lasten vaikutus toisiinsa, miten opettaja keksii tilanteeseen

140 Paalasmaa 2015, 14-16

141 Perusopetuslaki 26 § 2 mom. (477/2003)

142 2008

sopivan moraalisen tarinan ja kertoo sen koko luokalle. Tämä voi onnistuessaan kehittää luokan sosiaalisia suhteita ja auttaa lapsia suhtautumaan myötätuntoisemmin toisiinsa.

Toiminnallisuutta, yhteisöllistä oppimista ja oppilaiden aktiivisuutta painottavassa pedagogiikassa työrauha ei lähtökohtaisesti tarkoita hiljaisuutta. Hiljaisuus saattaa toisinaan olla merkki oppilaiden vähäisestä vuorovaikutuksesta ja jopa vähäisestä oppimisesta. Rawson & Richter¹⁴³ tulkitsevat järjestyksen olevan seurausta taiteellisuudesta. Alaluokilla järjestyksen kannalta ratkaisevaa on hyvin valmistellut tunnit, opetusstrategioiden oikeaan osuminen ja opettajan jatkuva pyrkimys itsensä kehittämiseen. Yläluokilla kyse on myös siitä, miten oppilailla painopiste siirtyy tietoiseen itsekuuriin ja siitä, miten opettaja on murrosikäiselle tietyn aihepiirin innostava asiantuntija¹⁴⁴.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Työrauhaan voidaan vaikuttaa monilla koulun keinoilla, joista keskeisiä ovat opettajan antama ohjaus ja palaute, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle. Opetuksen järjestäjällä on oikeus käyttää työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi myös kasvatustieteellistä ja erilaisia kurinpitotoimia. Kasvatustieteellisessä ja kurinpitotoimissa noudatettavasta menettelystä säädetään perusopetuslaissa.

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitotoimia.

Kasvatustieteellinen keskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Keskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti, kuulla oppilasta, selvittää laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä pohtia keinoja tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tavoitteena on löytää myönteisiä keinoja koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Opetuksen järjestäjä päättää, millaisissa tapauksissa kasvatustieteellistä keskustelua käytetään.

Kurinpidollisia keinoja ovat perusopetuslain mukaan jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun tilaisuudesta. Lisäksi työrauhan turvaamiseksi oppilaan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan tai muun henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan edellä mainitulla perusteella evätä myös seuraavaksi työpäiväksi, mikäli opetuksen järjestäjä tarvitsee aikaa suunnitella oppilaan paluuta takaisin opetukseen ja tarjota oppilaalle oppilashuollon palveluita sekä tukea turvallista paluuta opetukseen. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36h §:ssä tarkoitettuna oppilashuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään

143 2004, 33

144 Rawson & Richter 2004, 32

suunnitelma palaamisen tukemiseksi. Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys.

Opetuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. Ennen kurinpitotoimesta päättämistä on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäamisestä tarvittaessa lisäksi koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata. Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on varattava tilaisuus osallistua tässä momentissa tarkoitettun opetussuunnitelmaan perustuvan henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen. Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty kurinpitotoimi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa, kun hänet on poistettu luokkahuoneesta, muusta tilasta tai koulun tilaisuudesta tai kun oppilaan opetukseen osallistuminen on evätty jäljellä olevan ja sitä seuraavan työpäivän ajaksi.

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan ja ohjeistamaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kasvatustieteellisten ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä oppilaiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös koulun järjestyssääntöjen toteutumista.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokaisella sen alaisella koululla on käytössään kasvatustieteellisten ja kurinpitomenettelyjen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia osana opetussuunnitelmaa tai erillisenä. Se voidaan laatia kokonaisuudessaan koulujen yhteisenä tai siten, että suunnitelman rakenne ja keskeiset toimintatapalinjaukset ovat yhteisiä ja suunnitelma täsmennetään koulukohtaisesti.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa mainittuja keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Myös oppilaan ikä ja kehitysvaihe otetaan huomioon. Kurinpidollisia keinoja ei saa käyttää oppilaita häpäisevällä tai loukkaavalla tavalla.

Opetuksen järjestäjä päättää suunnitelman laatimisesta ja valmisteluun osallistuvista tahoista. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun. Yhteistyö huoltajien ja muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kanssa tukee suunnitelman toteutumista. Henkilöstöä ja oppilaskuntaa tulee kuulla ennen suunnitelman hyväksymistä tai päivittämistä.¹⁴⁵

145 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 § (477/2003) ja 36 a § (1267/2013); Perusopetuslaki 36 (477/2003) ja 36 a - 36 i § (1267/2013); Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

Henkilökunta perehtyy Vastuun portaisiin ja kurinpidollisten keinojen käyttöön opettajainkokouksessa. Opettajakunta seuraa suunnitelman toteutumista sekä arvioi sen vaikuttavuutta. Kurinpitosuunnitelmasta ja järjestyssäännöistä tiedotetaan koulun peda.net-sivuilla.

Vastuun portaat luokat 1-5

Vaihe 1:

Puuttuminen rikkeeseen. Kenen tahansa koulun henkilökunnan jäsenen puuttuminen ja keskustelu oppilaan kanssa, Harkinnan mukaan ilmoitus oppilaan omalle luokanopettajalle, joka kerää merkinnät seurantakansioon.

Vaihe 2:

Kurinpitokeskustelu. Luokanopettaja tai -valvoja keskustelee oppilaan kanssa. Mukana mahdollisesti rehtori tai apulaisrehtori. Ilmoitus huoltajalle Wilmassa.

Vaihe 3:

Kasvatuskeskustelu, jossa mukana ovat oppilas, huoltaja, rehtori tai apulaisrehtori ja oppilashuoltoryhmän edustaja.

Vaihe 4:

Kirjallinen varoitus

Vaihe 5:

Määräaikainen erottaminen koulusta

Käytäntö

Vaihe 1:

Rikkeeseen puuttuminen. Kuka tahansa koulun aikuinen puuttuu välittömästi tilanteeseen, jossa näkee koulun käytänteitä ja sääntöjä rikottavan. Hän keskustelee ja selvittää tilanteen oppilaan kanssa viipymättä jälki-istunnon antamisen sijaan, jonka jälkeen tekee asiasta harkintansa mukaan ilmoituksen oppilaan omalle luokanopettajalle. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti ainakin seuraavista rikkeistä:

Toistuva myöhästely. Luokanopettaja seuraa myöhästymisiä ja kirjaa ensimmäisen merkinnän seurantakansioon viiden myöhästymiskerran jälkeen. Mikäli oppilaalle tämän jälkeen tulee vielä viisi myöhästymistä, seuraa kurinpitokeskustelu (vaihe 2) ja siitä eteenpäin viiden myöhästymisen erissä portailta seuraavalle. Myöhästymiset nollautuvat lukukauden päättyessä.

Oppituntien vakava häiritseminen. Esim. kännykän käyttö tunnilla, kiroilu, luokassa vaeltelu luvatta, sotkeminen, jatkuva toisen oppilaan opiskelurauhan häiritseminen, opettajalle uhittelu, tehtävien laiminlyönti → viisi merkintää aiheuttavat kurinpitokeskustelun (vaihe 2)

Sopimaton käytös kouluaikana. Vilppi tehtävissä ja kertauksissa/kokeissa, luvaton välituntien viettäminen sisällä, käytävämekkalat ja -kahakat, ruuan tuominen pois ruokalasta, karkkien tai muiden herkkujen syöminen luvatta, limsojen/energijuomien juominen luvatta, wc ja välituntimaleksimiset, kännykän käyttö luvatta. → viisi merkintää aiheuttaa kurinpitokeskustelun (vaihe 2).

Luvaton koulualueelta poistuminen. → yksi merkintä aiheuttaa kurinpitokeskustelun (vaihe 2)

Tupakointi, nuuskan käyttö, alkoholi, huumeet. → yksi merkintä aiheuttaa kasvatuskeskustelun (vaihe 3). Lisäksi koulu tekee lastensuojeluilmoituksen.

Tarkoituksellinen koulun omaisuuden rikkominen/töhriminen, varastaminen, vanhemman nimen väärentäminen, osallistuminen tappeluun. → yksi merkintä aiheuttaa kurinpitokeskustelun (vaihe 2). Mikäli rike uusiutuu, kutsutaan oppilas huoltajan kanssa koululle kasvatuskeskusteluun (vaihe 3).

Vaihe 2:

Kurinpitokeskustelu. Kun luokanopettaja on merkinnyt seurantakansioon samaa oppilasta ja hänen tekemäänsä rikettä koskien merkintöjä edellä kuvatun mukaisesti, hän järjestää (halutessaan ophr-edustajan tai lo-parin tuella) kurinpitokeskustelun oppilaan kanssa. He kirjoittavat asiasta selvityksen seurantakansioon ja tekevät siitä myös ilmoituksen oppilaan huoltajalle puhelimitse tai Wilmassa.

Vaihe 3:

Kasvatuskeskustelu. Mikäli oppilaan kurinpitokeskustelussa tekemä sopimus ei pidä ja oppilas uusii rikkeen, hänet kutsutaan huoltajan kanssa kasvatuskeskusteluun ophr-edustajan ja rehtorin kanssa. Myös muita opettajia voidaan pyytää mukaan asian selvittämiseksi.

Vaiheet 4 ja 5:

Perusopetuslain mukaan vakavimmat puuttumisen muodot ovat kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen koulusta. Koulu tekee hallintopäätöksen ja lastensuojeluilmoituksen.

Tavoitteet:

Vastuunportaiden käytön tavoitteet ovat

- vähentää järjestyssääntöjen vastaista käyttäytymistä koulussa
- kehittää oppilaan vastuunkantoa omasta käyttäytymisestään
- kodin ja koulun välinen yhteistyö kasvatuskumppanuuden vahvistamiseksi

Kasvatuskeskustelujen sisältö ja vaiheet:

Kasvatuskeskustelussa oppilas kertoo itse mitä on tapahtunut, mikä siinä meni mahdollisesti väärin ja miten tilannetta voi parantaa.

- 1) Myöntäminen: oppilasta rohkaistaan myöntämään tekonsa.
- 2) Ymmärtäminen: oppilasta pyydetään miettimään mitä seurauksia hänen teollaan on.
- 3) Sovittaminen: oppilasta pyydetään miettimään voiko hän sovittaa tekoaan jotenkin.
- 4) Sitoutuminen: oppilasta rohkaistaan lupaamaan, että hän pyrkii välttämään rikkeen toistamisen ja hänen kanssaan käydään läpi seuraamus mahdollisesta uudesta rikkeestä.
- 5) Vastuuntunto: oppilasta autetaan huomaamaan mitä hän on tapahtuneesta oppinut sekä miettimään miten muutkin voisivat hyötyä tästä huomiosta.

Keskustelun loppuksi opettaja kirjoittaa selvityksen (liite 1) seurantakansioon. Ikätason huomioiden oppilas voi soittaa itse kotiin ja kertoa keskustelusta tai lo/lv tiedottaa asiasta Wilmassa ja pyytää huoltajan kuittauksen.

Vastuun portaat luokat 6-9

Vaihe 1:

Puuttuminen rikkeeseen. Kenen tahansa koulun henkilökunnan jäsenen puuttuminen rikkeeseen ja keskustelu oppilaan kanssa. Harkinnan mukaan ilmoitus oppilaan omalle

luokanopettajalle tai luokanvalvojalle. Vastuunporrasmerkinnän antanut henkilö laittaa lapun seurantakansioon. Ilmoitus Wilmassa.

Vaihe 2:

Kurinpitokeskustelu. Luokanopettaja/luokanvalvoja keskustelee oppilaan kanssa. Mukana mahdollisesti rehtori tai apulaisrehtori.

Vaihe 3:

Kasvatuskeskustelu, jossa mukana oppilas, rehtori tai apulaisrehtori ja ophr-edustaja. Oppilaan huoltajalle varataan mahdollisuus osallistua kasvatuskeskusteluun.

Vaihe 4:

Kirjallinen varoitus

Vaihe 5:

Määräaikainen erottaminen koulusta

Käytäntö

Vaihe 1:

Kuka tahansa koulun aikuinen puuttuu välittömästi tilanteeseen, jossa näkee koulun käytänteitä ja sääntöjä rikottavan. Hän keskustelee ja selvittää tilanteen oppilaan kanssa viipymättä jälki-istunnon antamisen sijaan, jonka jälkeen tekee asiasta harkintansa mukaan ilmoituksen oppilaan omalle luokanopettajalle tai -valvojalle. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti ainakin seuraavista rikkeistä:

- **Toistuva myöhästely.** Luokanopettaja/ -valvoja seuraa myöhästymisiä ja kirjaa ensimmäisen merkinnän seurantakansioon viiden myöhästymiskerran jälkeen. Mikäli oppilaalle tämän jälkeen tulee vielä viisi myöhästymistä, seuraa kurinpitokeskustelu (vaihe 2) ja siitä eteenpäin viiden myöhästymisen erissä portailta seuraavalle. Myöhästymiset nollautuvat lukukauden päättyessä.
- **Oppituntien vakava häiritseminen.** Esim. kännykän käyttö tunnilla, kiroilu, sotkeminen, jatkuva toisen oppilaan opiskelurauhan häiritseminen, opettajalle uhittelu, tehtävien laiminlyönti -> viisi merkintää aiheuttavat kurinpitokeskustelun (vaihe 2)
- **Sopimaton käytös kouluaikana.** Vilppi tehtävissä ja kertauksissa/kokeissa, luvaton välituntien viettäminen sisällä, käytävämekkalat ja -kahakat, ruuan tuominen pois ruokalasta, karkkien tai muiden herkkujen syöminen luvatta, limsojen/energiajuomien juominen luvatta, wc- ja välituntimaleksimiset, kännykän käyttö luvatta. → viisi merkintää aiheuttaa kurinpitokeskustelun (vaihe 2).
- **Luvaton koulualueelta poistuminen.** → yksi merkintä aiheuttaa kurinpitokeskustelun (vaihe 2)
- **Tupakointi, nuuskan käyttö, osallistuminen tappeluun.** → yksi merkintä aiheuttaa kurinpitokeskustelun (vaihe 2). Mikäli rike uusiutuu, siirrytään vaiheeseen 3 (kasvatuskeskustelu).
- **Alkoholi, huumeet.** → yksi merkintä aiheuttaa kirjallisen varoituksen. Lisäksi koulu tekee lastensuojeluilmoituksen.

- **Tarkoituksellinen koulun omaisuuden rikkominen/töhriminen, varastaminen, vanhemman nimen väärentäminen.** → yksi merkintä aiheuttaa kurinpitokeskustelun (vaihe 2). Mikäli rike uusiutuu, siirrytään vaiheeseen 3 (kasvatuskeskustelu).

Vaihe 2:

Kurinpitokeskustelu. Kun opettaja on merkinnyt seurantakansioon samaa oppilasta ja hänen tekemäänsä rikettä koskien merkintöjä edellä kuvatun mukaisesti, hän järjestää (halutessaan ophr-edustajan tai lo-parin tuella) kurinpitokeskustelun oppilaan kanssa. Mukana voi olla rehtori tai apulaisrehtori. Opettaja kirjoittaa asiasta selvityksen seurantakansioon ja ilmoittaa asiasta huoltajalle.

Vaihe 3:

Mikäli oppilaan kurinpitokeskustelussa tekemä sopimus ei pidä ja oppilas uusii rikkeen, siirrytään vaiheeseen 3 (kasvatuskeskustelu).

Vaiheet 4 ja 5:

Perusopetuslain mukaiset vakavimmat puuttumisen muodot ovat kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen koulusta. Koulu tekee lastensuojeluilmoituksen.

Tavoitteet:

Vastuunportaiden käytön tavoitteet ovat

- vähentää järjestyssääntöjen vastaista käyttäytymistä koulussa
- kehittää oppilaan vastuunkantoa omasta käyttäytymisestään
- kodin ja koulun välinen yhteistyö kasvatuskumppanuuden vahvistamiseksi

Kurinpitokeskustelun sisältö ja vaiheet:

Kurinpitokeskustelussa oppilas kertoo itse mitä on tapahtunut, mikä siinä meni mahdollisesti väärin ja miten tilannetta voi parantaa.

- 1) Myöntäminen: oppilasta rohkaistaan myöntämään tekonsa.
- 2) Ymmärtäminen: oppilasta pyydetään miettimään mitä seurauksia hänen teollaan on.
- 3) Sovittaminen: oppilasta pyydetään miettimään voiko hän sovittaa tekoaan jotenkin.
- 4) Sitoutuminen: oppilasta rohkaistaan lupaamaan, että hän pyrkii välttämään rikkeen toistamisen ja hänen kanssaan käydään läpi seuraamus mahdollisesta uudesta rikkeestä.
- 5) Vastuuntunto: oppilasta autetaan huomaamaan mitä hän on tapahtuneesta oppinut sekä miettimään miten muutkin voisivat hyötyä tästä huomiosta.

Keskustelun lopuksi opettaja kirjoittaa selvityksen seurantakansioon. Luokanopettaja/ -valvoja huolehtii oman luokkansa oppilaskohtaisista keskustelujen kirjaamisista ja kotiin ilmoittamisesta.

5.4 Opetuksen järjestämistapoja

5.4.1 Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu on yksilöllisen opinnoissa etenemisen mahdollistava joustava järjestely. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, vain tiettyjen vuosiluokkien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Sitä voidaan

hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimintatapana.

Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun toteuttaminen edellyttää tätä koskevaa päätöstä opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelmassa päätetään tällöin, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta kunkin oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Oppilaan oma opinto-ohjelma rakentuu opetussuunnitelmassa määräytyistä opintokokonaisuuksista. Opintokokonaisuudet suunnitellaan eri oppiaineille määriteltyjen tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta. Näiden opintokokonaisuuksien suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiselle ao. oppiaineessa ja opinnoissa kokonaisuutena. Opetussuunnitelmassa on määrättävä, mitkä opintokokonaisuudet ovat oppilaalle pakollisia ja mitkä valinnaisia. Oppilaan opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista tulee seurata säännöllisesti. Oppimisen arviointi oman opinto-ohjelman mukaan edettäessä käsitellään luvussa 6.

Vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytettäessä tuntijako sekä oppiaineiden opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät sisällöt määritellään opintokokonaisuuksittain. Opintokokonaisuudet muodostetaan kussakin aineessa valtioneuvoston asetuksen määrittelemien tuntijaon nivelkohtien väliin muodostuvien vuosiluokkakokonaisuuksien pohjalta. Vuosiluokkakokonaisuudet voidaan jakaa kahdeksi tai useammaksi opintokokonaisuudeksi. Opintokokonaisuuksien sisältö voidaan myös muodostaa yhdistämällä eri oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä vuosiluokkakokonaisuuksien sisällä tai tarvittaessa yli tuntijaon nivelkohtien.

Tarvittaessa oman opinto-ohjelman mukaan etenemistä koskeva ratkaisu voidaan tehdä hallintopäätöksenä yksittäiselle oppilaalle myös perusopetuslain 18 §:n nojalla. Tällainen hallintopäätös on mahdollinen silloinkin, kun paikallista opetussuunnitelmaa ei ole laadittu vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua varten. Oppilaalle tulee laatia oppimissuunnitelma. Siinä on mainittava opintokokonaisuudet, jotka sisältyvät oppilaan opinto-ohjelmaan sekä määriteltävä niiden suorittamisjärjestys, aikataulu ja mahdolliset erityistavoitteet.

Perusopetusasetuksen 11 § 3 momentin mukaan oppilas voi vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan edetä opinnoissa oman opinto-ohjelman mukaan. Opintokokonaisuudet, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opintojen etenemiselle, tuntijako opetuksen tavoitteet ja sisällöt sekä opetuksen pakollisuus ja valinnaisuus määritellään oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa. Opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista seurataan ja arvioidaan luokanopettajan tai -ohjaajien järjestämässä tapaamisissa. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu voi koskea yksittäisiä koulussa opiskelevia oppilaita, mikäli se on oppilaan edun mukaista.

5.4.2 Yhdysluokkaopetus

Yhdysluokalla tarkoitetaan opetusryhmää, jossa opiskelee eri vuosiluokilla olevia tai vuosiluokkiin sitomattomasti edettäessä eri-ikäisiä oppilaita. Yhdysluokka voidaan perustaa joko oppilasmäärän pienuuden vuoksi tai pedagogisista syistä. Opetus yhdysluokassa voidaan toteuttaa kokonaan oppilaiden vuosiluokkien mukaisesti tai osittain vuorokurssiperiaatetta noudattaen. Vuorokurssittain opiskeltaessa tulee huolehtia opiskeltavien sisältöjen jatkuvuudesta ja johdonmukaisesta etenemisestä. Erityisesti on huolehdittava oppilaiden opiskelutaitojen kehittymisestä. Mikäli yhdysluokan eri vuosiluokilla on joissakin oppiaineissa erilaiset viikkotuntimäärät, oppiaineiden vuosiviikkotunnit voidaan myös jakaa osiin ja siten tasata oppiaineiden opetustunnit. Oppiaineiden opetustunteja tasattaessa tulee aina turvata oppilaan oikeus opetussuunnitelmassa määriteltyyn kokonaistuntimäärään. Mikäli oppilas siirtyy vuorokurssiperiaatteen mukaisesta opiskelusta vuosiluokittain etenevään opiskeluryhmään, oppilaan opetus järjestetään yksilöllisesti mahdollisen puuttuvan oppimäärän tai sen osan suorittamiseksi.

Opiskelu yhdysluokassa voidaan toteuttaa myös vuosiluokkiin sitomattomana perusopetusasetuksen mukaisesti⁴⁹. Tällöin oppimäärä määritellään opetussuunnitelmassa opintokokonaisuuksina jakamatta sitä vuosiluokkiin. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu voi koskea kaikkia koulun oppilaita, tiettyä yhdysluokkaa tai yksittäisiä oppilaita.

Yhdysluokkaopetuksessa on hyvät edellytykset edistää opetuksen eheyttämistä ja käyttää monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Yhdysluokkaopetuksessa hyödynnetään erityisesti vertais- ja mallioppimisen mahdollisuuksia. Yhdysluokissa lähiopetusta voidaan tukea ja rikastaa myös etäyhteyksiä hyödyntäen.

Yhdysluokkaopetusta ei järjestetä tällä hetkellä.

5.4.3. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Perusopetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta ja näin täydentää opetusta sekä tarjota monipuolisia opiskelumahdollisuuksia eri oppiaineisiin. Etäyhteyden kautta annettavasta opetuksesta vastaa aina perusopetuksen järjestämisluvan saanut opetuksen järjestäjä. Opetustavan soveltuvuutta pohditaan erityisesti oppilaiden iän ja edellytysten näkökulmasta.

Etäyhteyksillä voidaan tukea erityisesti harvemmin opiskeltujen kielten ja uskontojen sekä valinnaisten aineiden opetusta. Etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella edistetään oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia monipuoliseen ja laadukkaaseen perusopetukseen koulun koosta ja sijainnista riippumatta. Etäyhteyksien käyttö lisää osaltaan koulun toiminnan ekologista kestävyyttä. Etäyhteyksiä hyödyntämällä opetusta voidaan sekä eriyttää että eheyttää. Opetuksella voidaan vastata oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin - tarjota erityislahjakkuuden kehittymistä tukevaa opetusta, syventää koulun tarjoamaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea tai huolehtia opetuksesta joissakin poikkeustilanteissa, esimerkiksi oppilaan pitkän sairausjakson aikana. Etäyhteyksien ja erilaisten opetusteknologioiden käyttö monipuolistavat oppimisympäristöjä. Tällöin voidaan käyttää eri opettajien osaamista sekä koulun yhteistyökumppaneiden ja mahdollisten kansainvälisten verkostojen asiantuntemusta oppilaiden tarpeiden ja opetuksen tavoitteiden mukaisesti.

Oppimisympäristön turvallisuudesta sekä oppilaiden valvonnasta ja ohjauksesta huolehditaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muissakin opetustilanteissa. Opetusryhmällä tulee olla turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaava opettaja ja oppilaiden mahdollisuudet oppimista edistävään vuorovaikutukseen tulee turvata. Oppilaiden tarpeet huomioonottavalla ja opetusteknologian mahdollisuuksia hyödyntävällä pedagogisella suunnittelulla varmistetaan opetuksen laadukas toteuttaminen. Tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön toteutumiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta ei tällä hetkellä järjestetä.

5.4.4 Opetus erityisissä tilanteissa

Oppilaan opetuksen järjestäminen ja oppilaan tarvitsema tuki edellyttää erityistä pohdintaa esimerkiksi oppilaan sairastuessa vakavasti tai vaikeassa elämäntilanteessa. Perusopetusta voidaan tällöin järjestää muun muassa sairaalaopetuksena, koulukodissa, vastaanottokodissa tai -keskuksessa taikka vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa annettavana opetuksena.

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se oppilaan terveys huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta

vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole perusopetuslain tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunta, jossa on erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voi järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle. Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetuksessa yhdistyvät oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Oppilaan opetuksen järjestäjä ja sairaalan sijaintikunta sopivat ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömän tuen sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin omaan kouluun siirtyväle oppilaalle. Sairaalaopetuksessa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien kautta tapahtuvaa opetusta. Oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan kotikuntakorvauksen sairaalakoulussa olevista oppilaista.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten opetuksesta vastaa se kunta, johon lapsi on sijoitettu. Lastensuojelulaitokseen sijoitetun oppilaan opetuksesta vastaa laitoksessa toimiva koulu, jos laitoksella on opetuksen järjestämislupa. Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen oppilaiden kotikunnalle on säädetty velvollisuus maksaa kotikuntakorvaus. Oppivelvollisuusikäisten vankilaopetuksesta vastaa se kunta, jossa vankila sijaitsee.

Kunta voi osoittaa oppilaan lähikouluksi sopimuksen mukaisesti oman kunnan koulun sijasta myös toisen kunnan koulun, sellaisen yksityisen yhteisön tai säätiön ylläpitämän koulun, jolla on opetuksen järjestämislupa, tai valtion koulun.

Sairaalassa annettava opetus

Siirtymätilanteissa koulun puolelta vastuuhenkilö (luokanopettaja tai -ohjaaja), joka hoitaa yhteistyön sairaalakouluun (siirtopalaverit + opetuksen koordinointi). Mikäli oppilas on tehostetun tai erityisen tuen piirissä, vastuuhenkilö voi olla myös erityisopettaja. Vastuuhenkilö koordinoi opetusta sairaalakoulun ja koulun välillä tiiviissä yhteistyössä oppilasta opettavien opettajien kanssa.

Siirryttäessä sairaalakouluopetuksesta takaisin omaan kouluun siirtopalaverissa selvitetään oppilaan tilanne ja suunnitellaan tuki tapauskohtaisesti. Siirtopalaverissa ovat läsnä oppilas, huoltaja(t), sairaalakoulun edustaja, oman koulun edustaja sekä tarvittaessa oppilashuollon ohjaaja tai sosiaalitoimen edustaja. Tiedonsiirto sairaalakoulusta omaan kouluun on ensiarvoisen tärkeää esim. oppilaan kokonaistilanteen, jaksamisen sekä koulun ulkopuolisen tuentarpeen arvioimiseksi.

Kotona opiskelu

Opetus voidaan poikkeuksellisesti järjestää kotiin esimerkiksi vaikean sairauden vuoksi, jolloin oppilas säilyy koulun kirjoilla ja on oikeutettu koulun etuihin, esimerkiksi oppilashuoltoon. Opetuksessa voidaan hyödyntää tietotekniikkaa ja etäyhteyksiä.

Huoltajan päätöksellä kotona opiskeleva oppivelvollinen lapsi tai nuori ei sen sijaan ole oppilaana kirjoilla missään koulussa. Hänen opiskelunsa ja opetuksensa on huoltajan vastuulla. Tällaisella kotona opiskelevalla oppivelvollisella ei myöskään ole subjektiivista oikeutta koulun oppilaalle kuuluviin maksuttomiin palveluihin ja etuihin kuten oppikirjoihin ja muuhun oppimateriaaliin tai oppilashuollon palveluihin.

5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

5.5.1 Kouluruokailu

Kouluruokailu on oleellinen osa fyysistä oppilashuoltoa ja päivittäinen ruokailu on osa koulun opetus- ja kasvatustehtävää. Hyvien ruokailutapojen noudattaminen ja toisen ihmisen huomioon ottava käyttäytyminen on merkittävä sosiaalisen kasvun oppimistilanne. Tavoitteena on tarjota koululounas, joka edistää oppilaan terveyttä ja työtehoa sekä hyviä ruokailutapoja. Se täydentää kotona tapahtuvaa ruokailua, ohjaa terveelliseen ravitsemukseen sekä kehittää maku- ja ruokailutottumuksia. Hyvä kouluateria on maukas, terveellinen, monipuolinen ja vaihteleva. Oppilaita ohjataan vastuuntuntoisuuteen ja siisteyteen sekä koostamaan ateriansa oikein ja tasapainoisesti.

5.5.2 Välitunnit, päivänavaukset ja muut koulun yhteiset tapahtumat

Perusopetusasetuksen mukaan opetukseen tulee käyttää tuntia kohti vähintään 45 minuuttia ja opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Osa työajasta voidaan käyttää työelämään tutustuttamiseen sekä lukuvuoden päättäjäisiin ja muihin yhteisiin tapahtumiin. Säännös luo edellytykset koulupäivän monenlaiseen rytmittämiseen sekä välituntien järjestämiseen oppilaiden hyvinvointia edistävällä tavalla. Yhteisiä tapahtumia voivat olla muun muassa koulun juhlat, teemapäivät ja retket. Opintokäynnit ja leirikoulut voivat koskea koko kouluyhteisöä tai vain joitakin tai jotakin opetusryhmää. Myös niissä hyödynnetään perusopetusasetuksen mukaista koulutyön joustavan järjestämisen mahdollisuutta. Päivän työ aloitetaan lyhyellä päivänavauksella.

Alaluokilla päivänavauksena toimii jaksotunnin rytmisen osuus. Tämä on luokan yhteinen taiteellinen aloitus. Luokka viritetään aktiiviseen oppimisen tilaan laulamalla, lausumalla ja leikkimällä hetki yhdessä. Aamuruno pysyy samana koko kouluvuoden. Musiikin osuus on suuri. Yleensä aamut alkavat yhteisellä huilun soitolla tai laululla. Rytmisen osuus sisältää ikäkauteen sopivat peruselementit, joihin lisätään uusia, vaativia harjoituksia tilanteen mukaan.¹⁴⁶

Koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden terveen kehityksen, sosiaalisten suhteiden sekä opiskelussa jaksamisen kannalta välitunnit, päivänavaukset ja monenlaiset yhteiset tapahtumat ovat tärkeitä. Niitä hyödynnetään myös osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Ne vahvistavat oppilaiden laaja-alaista osaamista ja tekevät näkyväksi koulun kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Opintokäynnit ja leirikoulut puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia oppimisympäristön laajentamiseen ja oppimiseen autenttisissa tilanteissa sekä yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa.

Lukujärjestyksiä laadittaessa pyritään ottamaan huomioon oppilaiden jaksaminen ja aktiviteettitaso vaihtelut koulupäivän aikana. Päivät alkavat jaksotunnilla (yleensä kaksoistunti) niin, että oppilas keskittyy yhteen oppiaineeseen koko ajan usean viikon jaksossa.

Jakso-opetus tarkoittaa 3-4 viikon mittaisina periodeina etenevää opetusta mm. äidinkielessä, matematiikassa, historiassa ja luonnontieteissä, jolloin kyseistä pääainetta opiskellaan kaksoistunti joka päivä. Syventyminen yhteen aineeseen kerrallaan auttaa pirstaleisen sirpaletiedon välttämiseksi. Jakso-opetuksessa kokonaisuuksien hahmottaminen helpottuu ja tietoa on helpompi prosessoida muistijärjestelmissä. Syvempi kiinnostuksen herääminen aiheeseen on todennäköisempää, kun aihetta käsitellään perusteellisemmin. Jakso-opetuksella opiskellaan uusi oppiaine. Sen sijaan säännöllistä harjoittelua vaativia taitoja (kuten vieraat kielet, matematiikka ja musiikki) opiskellaan viikkotunneillakin. Pidetyin jakson jälkeen aihe jätetään lepäämään ja nostetaan tietoisuuteen myöhemmin. Tauot edistävät opitun syventymistä ja tiedon muuttumista kyvyksi.

Intensiivisen opiskelun ja ”unohtamisen” vaihtelu antaa asioille ja oppimiselle tilaa elää prosessissa.¹⁴⁷

6. OPPILAAN OPPIMISEN JA OSAAMISEN ARVIOINTI PERUSOPETUKSESSA

6.1. Arvioinnin tehtävät perusopetuksessa

Perusopetuslain¹⁴⁸ ja -asetuksen¹⁴⁹ mukaan perusopetuksen oppilaan arvioinnilla on kaksi toisiaan tukevaa tehtävää. Arvioinnin tehtävänä on

- ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaiden itsearvioinnin taitoja (formatiivinen arviointi).
- määrittää, missä määrin oppilas on saavuttanut oppiaineille asetetut tavoitteet (summatiivinen arviointi).

Perusopetuksessa arviointi kohdistuu oppimiseen, osaamiseen, työskentelyyn ja käyttäytymiseen. Opiskelun ohjaaminen ja kannustaminen sekä itsearvioinnin taitojen kehittäminen toteutuvat formatiivisen arvioinnin avulla. Summatiivisesti arvioidaan sitä, miten oppilas on saavuttanut eri oppiaineille asetetut tavoitteet.

Arvioinnin tehtävien toteuttamisessa tulee noudattaa arvioinnin yleisiä periaatteita. Kouluissa tulee olla yhtenäiset arvioinnin periaatteet ja käytänteet, jotka ilmenevät koulun arviointikulttuurissa. Opetuksen järjestäjä seuraa arvioinnin periaatteiden toteutumista kouluissa ja tukee yhtenäisen arviointikulttuurin kehittymistä.

6.1.1 Formatiivinen arviointi

Formatiivisen arvioinnin tehtävänä on ohjata oppilaan opintojen edistymistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Formatiivinen arviointi auttaa oppilasta ymmärtämään omaa oppimistaan, tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämään työskentelyään oppiaineille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Formatiivinen arviointi on osa opetusta.

Formatiivinen arviointi on oppimista tukevaa ja ohjaavaa palautetta. Palautteen tulee auttaa oppilasta ymmärtämään oppiaineen tavoitteet, hahmottamaan oma edistymisensä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin sekä se, miten voi parantaa suoriutumistaan suhteessa tavoitteisiin ja arviointikriteereihin.

147 Perusopetuslaki 3 § 2 mom., 31 a § 1 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 13 §; Perusopetusasetus 3 § 4 ja 5 mom.; Perusopetusasetus 6 §; Perusopetuslaki 32 §; Perusopetuslaki 29 § 7 mom. (1267/2013)

148 Perusopetuslaki (628/1998) 22 § 1 mom.

149 Perusopetusasetus (852/1998) 10 § 2 mom.

Itsearviointi ja vertaispalaute ovat osa formatiivista arviointia. Oppilaat harjoittelevat opettajan ohjaamana itsearvioinnin ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja. Niitä tulee harjoitella osana kaikkien oppiaineiden opiskelua. Itsearviointi ja vertaispalaute eivät vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon.

Oppilaille on selvitettävä oppiaineiden tavoitteet sekä arvioinnin periaatteet ikäkaudelle tarkoituksenmukaisella tavalla. Jokaisen oppilaan tulee saada käsitys siitä, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen suoriutumistaan arvioidaan.

Oulun steinerkoulussa oppilaita ohjataan itsenäisesti ja ryhmänä tarkastelemaan edistymistään ja työnsä tuloksia suhteessa tavoitteisiin ja niihin onnistumisen kriteereihin, joista on yhdessä keskustellen sovittu työtä aloitettaessa. Tavoitteiden pohtiminen ja oman oppimisen edistymisen tarkastelu suhteessa tavoitteisiin on tärkeä osa myös oppilaan itsearviointitaitojen kehittämistä. Palaute ohjaa oppijaa oman edistymisen tiedostamisessa, oppimisen eri vaiheiden jäsentämisessä sekä erilaisten keinojen löytämisessä tavoitteisiin pääsemiseksi

Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan lukuvuoden aikana tietoa oppilaan opintojen edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä.¹⁵⁰ Formatiivista arviointia tehdään aina perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettujen ja paikallisessa opetussuunnitelmassa täsmennettyjen oppiaineiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Formatiivinen arviointi ei edellytä dokumentointia.

Oulun steinerkoulussa palautetta annettaessa kiinnitetään huomiota oppilaiden onnistumisiin ja oppimisen edistymiseen suhteessa aiempaan osaamiseen. Yhteistyö kotien kanssa on osa hyvää arviointikulttuuria. Huoltajien kanssa keskustellaan koulutyön tavoitteista ja koulun arviointikäytänteistä. Opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteiset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja välittävät tietoa oppilaan tilanteesta. Tukea tarvitsevien oppilaiden huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää.

Vanhemmille järjestetään mahdollisuus osallistua arviointikeskusteluun yhdessä opettajan kanssa lukuvuosittain. Arviointikeskustelujen ajat on kirjattu arvioinnin vuosikelloon, joka löytyy koulun peda.net -sivulta. Oppilas voi olla itse paikalla keskusteluissa ikäkaudelle tarkoituksenmukaisella tavalla.

6.1.2 Summatiivinen arviointi

Summatiivisen arvioinnin tehtävänä on kuvata, kuinka hyvin ja missä määrin oppilas on saavuttanut opetussuunnitelmassa oppiaineille asetetut tavoitteet.

Summatiivinen arviointi tehdään vähintään jokaisen lukuvuoden päätteeksi sekä perusopetuksen päättyessä. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan kuitenkin myös lukuvuoden aikana tietoa oppilaan opintojen edistymisestä, työskentelystä ja

käyttäytymisestä.¹⁵¹ Kunkin lukuvuoden päättyessä oppilaalle annetaan lukuvuositolustus, jota varten tehdään summatiivinen arviointi siitä, miten oppilas on kyseisenä lukuvuonna saavuttanut tavoitteet opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Lukuvuositolustukseen sisältyy myös käyttäytymisen arviointi.¹⁵²

Summatiivinen arviointi tehdään suhteessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja niiden pohjalta paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain tarkennettuihin oppiaineiden tavoitteisiin. Lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi on summatiivinen kokonaisarviointi oppilaan koko lukuvuoden suoriutumisesta. Päätösarviointi kohdistuu oppiaineille asetettuihin tavoitteisiin perusopetuksen oppimäärän päättyessä.

Oppilaille on selvitettävä oppiaineiden tavoitteet sekä arvioinnin periaatteet ikäkaudelle tarkoituksenmukaisella tavalla. Jokaisen oppilaan tulee saada käsitys siitä, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen suoriutumistaan arvioidaan. Summatiivisen arvioinnin tekee aina oppilasta opettanut opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä.¹⁵³

Opettajan tulee dokumentoida arvioinnit niistä näytöistä, jotka vaikuttavat oppilaan summatiiviseen arviointiin.

6.2. Arvioinnin yleiset periaatteet

Arvioinnissa tulee noudattaa seuraavia periaatteita jokaisella vuosiluokalla.

Arviointi on yhdenvertaista

Arviointi perustuu kaikilla vuosiluokilla oppilaiden yhdenvertaiseen kohteluun. Vuosiluokkien 1–8 päätteeksi annetun lukuvuosiarvioinnin ja perusopetuksen päätösarvioinnin tulee perustua perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa täsmennettyihin tavoitteisiin. Jokaisen oppilaan tulee saada tietää, mitä on tarkoitus oppia ja miten oppimista, osaamista, työskentelyä ja käyttäytymistä arvioidaan. Päätösarvosanat muodostetaan valtakunnallisesti yhdenvertaisin perustein.

Arviointi edellyttää avoimuutta, yhteistyötä ja osallisuutta

Arvioinnin tehtävänä on auttaa oppilasta hahmottamaan opintojensa etenemistä. Tämä edellyttää vuorovaikutusta opettajan ja oppilaan välillä sekä palautteen antamista tavoitteiden saavuttamisen edistämiseksi. Arvioinnin toteuttamiseen liittyy oppilaiden osallisuuden mahdollistaminen, vahvuuksien tunnistaminen ja kannustaminen.

Arvioinnin toteuttaminen edellyttää yhteistyötä sekä koulussa että kotien kanssa. Yhteistyön tarkoituksena on selkiyttää huoltajille arvioinnin periaatteita ja käytänteitä. Oppilaan ja huoltajan tulee saada riittävästi tietoa oppilaan oppimisesta, osaamisesta, työskentelystä ja

151 Perusopetusasetus 10 §

152 Perusopetusasetus 10 § 2 mom.

153 Perusopetusasetus 13 § 1 mom.

käyttäytymisestä.¹⁵⁴ Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus saada tieto arvioinnin perusteista ja siitä, miten niitä on sovellettu oppilaan arviointiin.¹⁵⁵

Arviointi on suunnitelmallista ja johdonmukaista

Arviointikäytänteet on suunniteltava johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi ja varmistettava arviointiperiaatteiden yhtenäisyys koulussa. Arviointia toteutetaan sekä lukuvuoden aikana että sen päättyessä. Arvioinnin tulee kohdistua vain siihen, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa on asetettu tavoitteeksi. Opettaja toteuttaa arvioinnin näyttöihin perustuen.

Oppilaiden suorituksia ei verrata toisiinsa. Arviointi ei kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Arvioinnin avulla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Arviointi toimii myös tärkeänä välineenä oppilaan mahdollisten tuen tarpeiden tunnistamisessa. Opettajien yhteistyö koulu yhteisössä on välttämätöntä arvioinnin johdonmukaisuuden toteutumiseksi.

Arviointi on monipuolista

Oppilaiden oppimista, osaamista, työskentelyä ja käyttäytymistä arvioidaan monipuolisesti.¹⁵⁶ Monipuolinen arviointi perustuu eri menetelmin kerättyihin näyttöihin. Opettaja valitsee arviointimenetelmät arvioinnin tehtävien ja oppiaineen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Oppilaalle tulee tarjota mahdollisuuksia osoittaa oppimistaan ja osaamistaan eri tavoin ja tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisin keinoin. Arviointimenetelmien valinnassa on otettava huomioon, että vain yhden arviointimenetelmän avulla ei voida arvioida kaikkia oppiaineille asetettuja tavoitteita.

Arviointi perustuu tavoitteisiin ja kriteereihin

Oppimisen, osaamisen ja työskentelyn arvioinnin tulee perustua perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain tarkennettuihin oppiaineiden tavoitteisiin. Käyttäytymistä arvioidaan suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin.

Oppilaan osaamisen arvioinnissa käytetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, oppiaineiden tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä. Arviointikriteerit on laadittu eri vuosiluokkien päätteeksi annettavaan arviointiin ja päättöarviointiin. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan ne määrittelevät eri arvosanoihin vaadittavan osaamisen tason.

154 Perusopetusasetus 10 § 1 mom.

155 Perusopetusasetus 13 § 2 mom.

156 Perusopetuslaki 22 § 1 mom.

Jos erityistä tukea saava oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, hänen suorituksiaan arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän yhteisiin tavoitteisiin edellä mainittuja arviointikriteerejä käyttäen.

Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Osaamisen tason määrittelyssä ei käytetä edellä mainittuja arviointikriteerejä. Oppimäärä yksilöllistetään vasta, kun oppilas ei tuetustikaan näytä saavuttavan arvosanan 5 edellyttämää osaamisen tasoa.

Toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa toiminta-alueittain määriteltyihin tavoitteisiin.

Jos oppilas on opiskellut oppimissuunnitelmassa määriteltyjen oppiaineen erityisten painoalueiden mukaisesti, hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä arviointikriteereitä käyttäen.-

Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden ikäkausi ja edellytykset

Arviointikäytännöt suunnitellaan ja toteutetaan oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä otetaan huomioon ja huolehditaan siitä, ettei osaamisen osoittamiselle ole esteitä.

Arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppilaan terveydentila ja erityistarpeet. Oppimisen tuen tarpeet sekä muut osaamisen osoittamista vaikeuttavat syyt tulee ottaa arviointikäytännöissä huomioon siten, että oppilaalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisin tapoihin osoittaa osaamisensa.

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten oppilaiden arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppilaan kielitaidon taso koulun opetuskielessä sekä arvioinnin kohteena olevan oppiaineen tiedonalan kielessä.

6.3 Oppimisen ja osaamisen arviointi

Perusopetuksessa arviointi kohdistuu oppilaan oppimiseen ja osaamiseen. Oppimisen arviointi liittyy oppimisprosessin ohjaamiseen ja siitä annettavaan palautteeseen. Osaamisen arviointi puolestaan kohdistuu oppilaan tiedollisen ja taidollisen osaamisen tasoon. Oppilaan oppimista ohjataan ja osaamista arvioidaan aina suhteessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa eri oppiaineille määriteltyihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain täsmennettyihin tavoitteisiin.

Oppilaan osaamisen arvioinnissa käytetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä eri vuosiluokkien päätteeksi annettavassa arvioinnissa ja päättöarvioinnissa.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden saavuttamista ei arvioida oppiaineista erillisinä. Kun opettaja toteuttaa arvioinnin oppiaineiden tavoitteiden ja kriteereiden mukaisesti, tulevat myös laaja-alaisen osaamisen tavoitealueet arvioiduiksi.

Jos erityistä tukea saava oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä arviointikriteerejä käyttäen.

Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin eikä osaamisen tason määrittelyssä käytetä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä arviointikriteerejä.

6.4 Työskentelyn arviointi

Työskentelyn arviointi on osa oppiaineen arviointia. Työskentelyä ei siis arvioida oppiaineista erillisenä. Työskentelyn arviointi perustuu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain täsmennettyihin oppiaineiden tavoitteiden sisältämiin työskentelytaitojen tavoitteisiin. Kun opettaja toteuttaa arvioinnin oppiaineiden tavoitteiden ja kriteerien mukaisesti, tulee myös työskentely arvioiduksi.

Työskentelytaidoilla tarkoitetaan perusopetuksen aikana kehittyvää taitoa työkennellä itsenäisesti ja yhdessä, taitoa suunnitella ja arvioida omaa työskentelyään, taitoa toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taitoa toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.

Oppilaan työskentelyyn liittyviä erityistarpeita tulee tarvittaessa kirjata oppimissuunnitelmaan tai henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS), jotta ne voidaan ottaa huomioon työskentelyn arvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa.

6.5 Käyttäytymisen arviointi

Käyttäytymistä arvioidaan suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen. Käyttäytymiselle asetetut tavoitteet perustuvat koulun toimintatapoihin ja järjestyssääntöihin. Käyttäytyminen arvioidaan todistuksissa omana kokonaisuutena, eikä siitä saatu arvosana tai sanallinen arvio vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arviointiin.

Oppilaan käyttäytymiseen liittyvät erityistarpeet tulee tarvittaessa kirjata oppimissuunnitelmaan tai henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS), jotta ne voidaan ottaa huomioon käyttäytymisen arvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa.

Oulun steinerkoulussa käyttäytymisen ohjaus sekä käyttäytymiseen liittyvien tietojen ja taitojen opettaminen ovat osa koulun kasvatustehtävää. Oppilaita ohjataan ottamaan huomioon muut ihmiset ja ympäristö sekä noudattamaan yhteisesti sovittuja toimintatapoja ja sääntöjä. Heille opetetaan koulun erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiallista, tilannetietoista käyttäytymistä ja hyviä tapoja.

Oulun steinerkoulussa käytössä olevat käyttäytymisen kriteerit ovat yhteneväiset Oulun kaupungin käyttäytymisen kriteerien kanssa (ks. peda.net Opetussuunnitelmat Käyttäytymisen arviointikriteerit).

6.6 Opintoissa eteneminen perusopetuksen aikana

6.6.1 Opintoissa eteneminen vuosiluokittain

Oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle, jos hän on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä oppiaineissa vähintään välttäviä tietoja ja taitoja osoittavan numeron tai vastaavan sanallisen arvion.¹⁵⁷ Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänen vuosiluokan suorituksensa jossakin oppiaineessa olisi hylätty, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opintoista hyväksytysti. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen lukuvuotta koskeva suorituksensa yhdessä tai useammassa vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa oppiaineessa on tukitoimista huolimatta hylätty.

Mikäli oppilaan koko vuosiluokan suoritus jossakin oppiaineessa on vaarassa tulla hylätyksi, tulee siitä tiedottaa lukuvuoden aikana oppilasta ja huoltajaa sekä sopia toimenpiteistä oppimisen tukemiseksi. Ennen luokalle jättämistä oppilaalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta osoittaa saavuttaneensa asianomaisessa oppiaineessa hyväksyttävät tiedot ja taidot erillisessä näytössä.¹⁵⁸ Mahdollisuuksia voidaan antaa paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla yksi tai useampia lukuvuoden aikana tai lukuvuoden koulutyön päätyttyä. Erillinen näyttö voi sisältää monipuolisesti erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita suorituksia, joilla oppilas parhaiten kykenee osoittamaan osaamisensa.

Oulun steinerkoulussa oppilaalle annetaan mahdollisuus osaamisen osoittamiseen erillisellä näytöllä enintään kolme kertaa yhdessä oppiaineessa lukuvuoden aikana.

Jos suoritushenkilö annetaan lukuvuoden koulutyön päätyttyä, vuosiluokalle jättämisestä voidaan koulutyön päätyttyä tehdä lukuvuosittodistukseen ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksytyt suorittaminen erillisessä näytössä on vuosiluokalta siirtymisen edellytys.

Oppilas voidaan myös jättää vuosiluokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos se katsotaan hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaiseksi. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

157 Perusopetusasetus 11 § 1 mom.

158 Perusopetusasetus 11 § 1 ja 2 mom.

Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.¹⁵⁹

6.6.2 Eteneminen oman opinto-ohjelman mukaan

Oppilas voi edetä opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan vuosiluokkiin sitomattomasti oman opinto-ohjelman mukaisesti. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määrätään opintokokonaisuuksista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen asianomaisessa oppiaineessa. Oman opinto-ohjelman mukaan opiskeleva oppilas saa lukuvuoden päätteeksi lukuvuositoludistuksen kyseisenä lukuvuonna hyväksytysti suorittamistaan opinnoista ja siirtyy lukuvuoden koulutyön päätyttyä opinnoissaan eteenpäin.¹⁶⁰

Oman opinto-ohjelman mukaisella etenemisellä voidaan tarvittaessa välttää luokalle jättäminen, jonka myötä oppilaan kaikki opinnot kyseiseltä vuosiluokalta raukeaisivat. Oman opinto-ohjelman mukaisesti etenevä oppilas voidaan jättää vuosiluokalle vain yleisen heikon koulumenestyksen perusteella. Yhdeksännellä vuosiluokalla oleva oppilas luetaan tämän vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai eroaa koulusta.¹⁶¹

6.7 Lukuvuoden päätteeksi arvioitavat yhteiset oppiaineet ja valinnaiset aineet

Perusopetuksessa kaikki oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluvat yhteiset oppiaineet arvioidaan kunkin lukuvuoden päätteeksi erillisinä.¹⁶² Arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, ympäristöoppi, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämäkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Oulun steinerkoulussa arvioitavia yhteisiä oppiaineita ovat myös eurytmia sekä puhe ja draama. Lukuvuositoludistukseen merkitään sanallinen arvio tai arvosana siitä, miten oppilas on saavuttanut opinto-ohjelmaansa kuuluneiden oppiaineiden tavoitteet lukuvuoden aikana.

Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, jolloin oppilas saa yhden sanallisen arvion tai arvosanan kustakin taide- ja taitoaineesta kaikilla niillä vuosiluokilla, joilla hän niitä opiskelee. Taide- ja taitoaineiden valinnaisina tunteina tarjotuista ja suoritetuista opinnoista ei anneta todistuksiin erillistä sanallista arviota tai arvosanaa.

Monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa opiskellut oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt sekä monialaisten oppimiskokonaisuuksien opiskelun yhteydessä annetut näytöt otetaan huomioon kunkin oppiaineen arvosanaa muodostettaessa. Oppiainekohtainen arviointi tulee

159 Perusopetusasetus 11 § 2 mom.

160 Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

161 Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

162 Perusopetusasetus 10 § 2 mom.

suunnitella ja olla oppilaiden tiedossa jo oppimiskokonaisuuden alkaessa. Monialaisista oppimiskokonaisuuksista ei anneta erillisiä sanallisia arvioita tai arvosanoja.

Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, arvioidaan numeroin. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävät valinnaiset aineet ja tällaisista oppimääristä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti hyväksyty-merkinnällä. Oulun steinerkoulussa sanallisesti arvioitu valinnainen aine, joka katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäviksi opinnoiksi, voi korottaa kyseisen oppiaineen arvosanaa.

Perusopetuksen tuntijaon mukaiset valinnaiset aineet arvioidaan vuosiluokilla 1–3 opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti joko sanallisesti tai numeroin. Vuosiluokilla 4–9 vähintään 2 vuosiviikkotunnin laajuisista valinnaisista aineista annetaan numeroarvosana.

Oulun steinerkoulussa lukuvuoden päätteeksi annettava summatiivinen arviointi on vuosiluokilla 1-3 yksinomaan kirjallista (kirjallinen arvio eli lausunto, joka muodostuu vuoden aikana oppilaalle annetuista jaksopalautteista). Vuosiluokilla 4-9 annetaan lausuntojen lisäksi numeroarviointi. Jaksopalautteissa kuvataan oppilaan oppimisprosessia ja osaamista. Kirjallinen arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja rehellistä. Oppimista, osaamista ja työskentelyä arvioidaan erikseen.

6.8 Perusopetuksen päättöarviointi

Päättöarvioinnin tehtävänä on määrittää, kuinka hyvin ja missä määrin oppilas on saavuttanut perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa oppiaineille asetetut tavoitteet perusopetuksen päättyessä. Päättöarvioinnissa annettava numeroarvosana tai sanallinen arvio kuvaa oppilaan osaamisen tasoa suhteessa kunkin oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin. Päättötodistus annetaan perusopetuksen päättyessä oppilaalle, joka on saavuttanut perusopetuksen koko oppimäärän tavoitteet vähintään arvosanan 5 edellyttämän osaamisen mukaisesti.

Päättöarviointi tehdään vuosiluokkien 7–9 aikana osoitetun osaamisen perusteella suhteessa oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin käyttäen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä päättöarvioinnin kriteereitä.

6.8.1 Päättöarvosanan muodostaminen

Päättöarvosanan muodostaminen perustuu oppilaan osoittaman osaamisen tasoon suhteessa oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt oppiaineen oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle 7, 8 tai 9 yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Niiden oppiaineiden tavoitteiden, joiden osalta osaaminen on osoitettu vuosiluokilla 7 ja 8, arviointi otetaan huomioon päättöarviointia tehtäessä. Näihin tavoitteisiin perustuva osaamisen taso tulee arvioida käyttäen päättöarvioinnin kriteereitä.

Päätöarvioinnin kriteerit määrittelevät numeroarvosanoihin viisi (5), seitsemän (7), kahdeksan (8) ja yhdeksän (9) vaadittavat tieto- ja taitotasot kussakin oppiaineessa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta. Oppilas on saavuttanut perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet oppiaineessa välttävästi (5) mikäli hän osoittaa jossakin määrin oppiaineelle asetettujen tavoitteiden mukaista osaamista. Tällöin oppilas on suorittanut yleisen oppimäärän ko. oppiaineessa hyväksytysti.

Päätöarvosana on oppiaineen tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta.

Työskentelyn arviointi sisältyy oppiaineen arvosanaan myös päätöarvioinnissa.

6.8.2 Erityistä tukea saavan oppilaan päätöarviointi

Jos erityistä tukea saava oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, hänen suoriutumistaan arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin käyttäen päätöarvioinnin kriteereitä. Jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suoriutumista näissä oppiaineissa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) suhteessa hänelle määriteltyihin, yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin ja sisältöihin, ei päätöarvioinnin kriteereihin.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskeltujen oppiaineiden arvioinnissa voidaan antaa numeroarvosanan sijaan sanallinen arvio myös päätöarvioinnissa. Oppimäärän yksilöllistäminen tehdään vasta silloin, kun oppilas ei annetusta tuesta huolimatta näytä saavuttavan arvosanan 5 edellyttämää osaamisen tasoa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan päätöarviointi perustuu perusopetuksen oppiaineiden yleisiin oppimääriin tai yksilöllistettyihin oppimääriin sen mukaan, mitä oppilaan erityistä tukea koskevassa päätöksessä on päätetty. Jos pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas opiskelee opintokokonaisuuksia, annetaan arviointi todistuksessa kuitenkin oppiaineittain.

Jos oppilaan opiskelu on järjestetty toiminta-alueittain, päätöarviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) asetettuihin tavoitteisiin, ja jokaisesta toiminta-alueesta annetaan sanallinen arvio.

6.8.3. Arvioitavat yhteiset oppiaineet päätöarvioinnissa

Perusopetuksen päätöarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia,

maantieto, terveystieto, uskonto tai elämänkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Päätöarvioinnin kriteerit määrittelevät numeroarvosanoihin 5, 7, 8 ja 9 vaadittavan osaamisen tason kussakin oppiaineessa.

Oulun steinerkoulussa perusopetuksen päätöarvioinnissa numeroin arvioitavia yhteisiä oppiaineita ovat edellisessä kappaleessa lueteltujen oppiaineiden lisäksi eurytmia sekä puhe ja draama.

Äidinkielessä ja kirjallisuudessa oppilas on voinut opiskella kahta tähän oppiaineeseen määriteltyä eri kielen oppimäärää. Tällöin arvioidaan molemmat oppilaan suorittamat äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärät.

Jos oppilas on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen tai vieraiden kielten oppimäärää, arvioidaan päätöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos oppilas on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Mikäli oppilas on perusopetuslain 18 §:ssä¹⁶³ tarkoitetulla päätöksellä vapautettu kokonaan jonkin perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opiskelusta, ei tätä oppiainetta arvioida. Oppiaineen opiskelusta vapauttamiseen tulee olla erityisen painavat syyt ja sen tulee perustua jokaisen oppilaan osalta yksilölliseen ratkaisuun.

6.8.4 Taide- ja taitoaineiden oppimäärien arviointi päätöarvioinnissa

Kaikille oppilaille yhteisiä taide- ja taitoaineita ovat musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta, sekä kotitalous. Oulun steinerkoulussa kaikille oppilaille yhteisiä taide- ja taitoaineita ovat myös eurytmia sekä puhe ja draama. Paikallinen tuntijako ja mahdolliset oppilaiden omat valinnat vaikuttavat siihen, milloin oppilaille annetaan päätötodistukseen tuleva arvosana eri taide- ja taitoaineissa.

Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, jolloin oppilas saa yhden arvosanan kustakin taide- ja taitoaineesta päätötodistukseen. Taide- ja taitoaineiden valinnaisina tunteina tarjotuista ja suoritetuista opinnoista ei anneta päätötodistukseen erillistä arvosanaa.

Päätöarvosanaa muodostettaessa käytetään näihin oppiaineisiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä päätöarvioinnin kriteereitä. Päätöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun kunkin taide- ja taitoaineen koko oppimäärä, sisältäen myös mahdolliset valinnaiset taide- ja taitoaineiden tunnit, on opiskeltu. Kunkin taide- ja taitoaineen osalta päätötodistukseen merkitään oppilaan opiskeleman oppimäärän laajuus.

6.8.5 Valinnaisten aineiden arviointi päätöarvioinnissa

Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, arvioidaan numeroin. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävät valinnaiset aineet ja tällaisista oppimääristä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti hyväksyty- merkinnällä. Yhteiseen oppiaineeseen liittyvässä sanallisesti arvioitavassa valinnaisessa aineessa osoitettu osaaminen voi korottaa kyseisen oppiaineen päättöarvosanaa. Oulun steinerkoulussa sanallisesti arvioitu valinnainen aine, joka katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäviksi opinnoiksi, voi korottaa kyseisen oppiaineen päättöarvosanaa.

6.8.6 Johonkin oppiaineeseen painottuva opetus ja päättöarviointi

Mikäli koulu painottaa opetussuunnitelmassaan jotakin oppiainetta tai oppiainekokonaisuutta tai toteuttaa kaksikielistä opetusta, ovat opetuksen koulukohtaiset tavoitteet tässä oppiaineessa tai kielessä yleensä korkeammat kuin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet. Oppilaiden yhdenvertaisuuden vuoksi myös painotetussa opetuksessa tai kaksikielisessä opetuksessa tulee oppilaiden suoriutumista kuitenkin arvioida perusopetuksen päättyessä suhteessa oppiaineiden tavoitteisiin. Osaamisen tason määrittämisessä käytetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä päättöarvioinnin kriteerejä.

Jos painotettu opetus toteutetaan käyttäen valinnaisten aineiden vuosiviikkotunteja, arviointi suoritetaan näiden tuntien osalta valinnaisten aineiden arvioinnin periaatteita noudattaen. Kaksikielisessä opetuksessa oppilaan opiskeleman kohde- tai kielikylypykielen osaaminen arvioidaan vieraiden kielten tai toisen kotimaisen kielen A-oppimäärän tavoitteiden ja kriteerien mukaan.

Painotetusta opetuksesta ja oppilaan suoriutumisesta siinä voidaan tarvittaessa antaa lisätietoja erillisellä todistuksen liitteellä.

6.9 Poissaolojen vaikutukset arviointiin

Oppilaan tulee osallistua opetukseen, ellei hänelle ole sairaudesta tai muusta erityisestä syystä tilapäisesti myönnetty siitä vapautusta.¹⁶⁴ Oppilaan opiskelu ja siihen perustuva arviointi voidaan järjestää osittain toisin, jos se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.¹⁶⁵

Jos oppilas on luvottomasti poissa eikä osallistu opetukseen, kokeisiin eikä muihinkaan hänelle tarjottuihin näyttömahdollisuuksiin, eikä hänellä ole hyväksytyjä suorituksia suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin oppiaineen tavoitteisiin, hän voi saada oppiaineesta hylätyn arvosanan lukuvuosidodistukseen.

164 Perusopetuslaki 35 §

165 Perusopetuslaki 18 § 1 mom.

6.10 Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

Mahdollisuus arvioinnin uusimiseen ja oikaisuun koskee päättöarviointia sekä opinnoissa etenemistä ja vuosiluokalle jättämistä koskevaa päätöstä. Pyyntö arvioinnin uusimisesta osoitetaan koululle ja huoltajan on tehtävä se kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja oppilaan opettajat yhdessä.¹⁶⁶

6.11 Todistukset

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat

- lukuvoositodistus
- välitodistus
- erotodistus
- päättötodistus.

Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

6.11.1 Sanalliset arviot ja numeroarvosanat todistuksissa

Vuosiluokilla 1–3 arviointi lukuvoositodistuksiin ja mahdollisiin välitodistuksiin annetaan sanallinen arvio tai numeroarvosana opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Mikäli annetaan sanallinen arvio, todistuksesta tulee ilmetä, onko oppilaan suoritus hyväksytty vai hylätty.

Vuosiluokkien 4–8 lukuvoositodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa annetaan numeroarvosanat. Päättötodistuksessa ja mahdollisessa 9. vuosiluokan välitodistuksessa annetaan numeroarvosanat. Numeroarvosanaa voidaan täydentää kuvailevalla sanallisella arviolla, joka annetaan todistuksen liitteenä.

Käyttäytymisestä annetaan numeroarvosana lukuvoositodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa vuosiluokilla 4–8. Jos käyttäytymisestä annetaan vuosiluokilla 1–3 sanallinen arvio, se annetaan todistuksen liitteenä. Myös numeroarvosanaa täydentävä sanallinen käyttäytymisen arvio annetaan todistuksen liitteenä. Käyttäytymisen sanallista arviota koskevasta liitteestä merkitään tieto todistuksen lisätietoihin.

Sanallista arviota voidaan käyttää päättöarviointia lukuun ottamatta myös niiden oppilaiden arvioinnissa, joiden äidinkieli on muu kuin opetuksessa käytettävä kieli.¹⁶⁷ Yksilöllistetyistä oppimääristä annetaan sanallinen arvio tai numeroarvosana opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Toiminta-alueittain annettavassa opetuksessa käytetään sanallista arviota.

Oulun steinerkoulussa lukuvuoden päätteeksi annettava summatiivinen arviointi on vuosiluokilla 1-3 yksinomaan kirjallista (kirjallinen arvio eli lausunto). Vuosiluokkien 4-8 lukuvoositodistuksissa ja 8. luokan välitodistuksessa annetaan numeroarvosanat.

166 Perusopetusasetus 19 §

167 Perusopetusasetus 10 § 4 mom.

Päättötodistuksessa ja 9. vuosiluokan välitodistuksessa annetaan numeroarvosanat. Lukuvuositodistusten ja päättötodistuksen numeroarvosanoja täydennetään lausunnolla, joka muodostuu vuoden aikana oppilaalle annetuista jaksopalautteista. Lausunto annetaan todistuksen liitteenä. Lausunnossa kuvataan oppilaan oppimisprosessia ja osaamista. Kirjallinen arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja rehellistä. Oppimista, osaamista ja työskentelyä arvioidaan erikseen. Näin toteutetaan myös yksilöllistettyjen oppimäärien opetuksen arviointi.

Käyttäytymisestä Oulun steinerkoulussa annetaan numeroarvosana lukuvuositodistuksissa vuosiluokilla 4–8 sekä 8. ja 9. luokan välitodistuksissa. Käyttäytymisestä annetaan vuosiluokilla 1–3 sanallinen arvio todistuksen liitteenä.

Lisäksi arvioinnin tukena luokilla 1-7 Oulun steinerkoulussa on käytössä Sulkavihko, jota täytetään yhdessä huoltajien ja oppilaan kanssa arviointikeskusteluissa. Sulkavihkoon kirjataan vuosittain asetetut yksilölliset tavoitteet, joita arvioidaan vuosiluokan päättyessä.

6.11.2 Lukuvuositodistus

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä jokaisella vuosiluokalla lukuun ottamatta vuosiluokkaa 9, jolloin oppilas saa päättötodistuksen. Lukuvuositodistukseen merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja oppiaineittain sanallinen arvio tai numeroarvosana siitä, missä määrin oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet lukuvuoden aikana. Lukuvuositodistus on päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle tai hänen jättämisestään luokalle.

Kun todistuksessa käytetään numeroarvosanaa, todistukseen merkitään myös arviointiasteikko¹⁶⁸.

Sanallista arviota voidaan käyttää lukuvuositodistuksissa vuosiluokilla 1–3. Sanallisistakin arvioista tulee käydä ilmi, onko oppilas suoriutunut hyväksytysti lukuvuoden opinnoista kussakin opinto-ohjelmaansa kuuluvassa oppiaineessa.

Lukuvuositodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa käyttäytymisen numeroarvosana merkitään todistukseen. Silloin kun käyttäytymisestä kirjoitetaan sanallinen arvio, se annetaan todistuksen liitteenä.

Uskonnon ja elämäntiedon sanallinen arvio tai numeroarvosana merkitään lukuvuositodistukseen ja mahdollisiin välitodistuksiin muodossa ”uskonto/elämäntieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä todistuksiin. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa sanallinen arvio tai numeroarvosana merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua sanallista arviota tai numeroarvosanaa ei merkitä todistukseen.

168 Perusopetusasetus 10 § 3 mom.

Jos oppilas on opiskellut kaksikielisessä opetuksessa, lukuvuositodistukseen merkitään oppilaan opiskelema kohde- tai kielikylpykieli.

Jos erityistä tukea saava oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, lisätään numeroarvosanan tai sanallisen arvion perään tähti (*). Todistuksen lisätietoja-kohdassa mainitaan, että oppilas on opiskellut nämä oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Lukuvuositodistukseen merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- koulun opetuskieli
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- opintojen laajuus vuosiviikkotunteina kyseisellä vuosiluokalla jokaisessa yhteisessä oppiaineessa sekä valinnaisessa aineessa
- arvio oppilaan käyttäytymisestä
- oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät seuraavista oppiaineista: äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
- luokalta siirtyminen tai mahdollinen luokalle jättäminen
- perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko, jos todistukseen merkitään numeroita
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 10.2.2020 hyväksymien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Oulun steinerkoulussa lukuvuositodistuksen liitteenä annetaan aina kuvaileva kirjallinen arvio eli lausunto, jossa kuvataan oppilaan oppimisprosessia, edistymistä sekä osaamista ja työskentelyä oppiaineittain.

6.11.3 Välitodistus

Opetuksen järjestäjä päättää mahdollisten välitodistusten antamisesta. Välitodistus annetaan samoin perustein kuin lukuvuositodistus.

Erillinen välitodistus tulee tarvittaessa antaa yhdeksännen luokan oppilaalle jatko-opintoihin hakeutumista varten.

Välitodistukseen merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- koulun opetuskieli
- oppilaan nimi ja syntymäaika

- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- opintojen laajuus vuosiviikkotunteina kyseisellä vuosiluokalla jokaisessa yhteisessä oppiaineessa sekä valinnaisessa aineessa
- oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät seuraavista oppiaineista: äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
- arvio oppilaan käyttäytymisestä (lukuun ottamatta 9. luokalla jatko-opintoihin hakeutumista varten annettavaa välitodistusta)
- perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko, jos todistukseen merkitään numeroita
- maininta siitä, että todistus on Opetushallituksen 10.2.2020 hyväksymien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Oulun steinerkoulussa lukuvuoden aikana annetaan välitodistus 8. ja 9. luokalla sekä tarvittaessa yhdeksännen luokan oppilaalle jatko-opintoihin hakeutumista varten.

6.11.4 Erotodistus

Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa toiseen kouluun, eroaa kesken perusopetuksen oppimäärän suorittamista koulusta¹⁶⁹ tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritetuksi oppivelvollisuutensa aikana. Erotodistuksen liitteenä tulee olla koulussa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos oppilas siirtyy saman opetuksen järjestäjän ylläpitämään toiseen kouluun.

Erotodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositodistus. Erotodistukseen ei merkitä käyttäytymisen arvioita.

Erotodistukseen merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- koulun opetuskieli
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- opintojen laajuus vuosiviikkotunteina kyseisellä vuosiluokalla jokaisessa yhteisessä oppiaineessa sekä valinnaisessa aineessa
- oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät seuraavista oppiaineista: äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet

- perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko, jos todistukseen merkitään numeroita
- maininta siitä, että todistus on Opetushallituksen 10.2.2020 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

6.11.5 Perusopetuksen päättötodistus

Perusopetuksen päättötodistus annetaan 9. vuosiluokan koulutyön päättyessä oppilaalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Numeroarvosanoja käytettäessä tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota ”hyväksytty”.

Päättötodistukseen merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- koulun opetuskieli
- oppilaan koko nimi ja henkilötunnus
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisten aineiden arviointi numeroin (5–10) ja sanoin (välttävä–erinomainen)
- opintojen laajuus vuosiluokilla 7–9 jokaisessa yhteisessä oppiaineessa sekä valinnaisessa aineessa
- suoritettu oppimäärä tai oppimäärät seuraavista oppiaineista: äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
- maininta siitä, että oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista
- perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko
- maininta siitä, että todistus on Opetushallituksen 10.2.2020 hyväksymien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen
- maininta siitä, että perusopetuksen oppimäärä sijoittuu tasolle kaksi kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä ja eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä.

Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

Vuosiluokilla 7–9 oppilaan opiskelemien yhteisen oppiaineiden ja valinnaisten aineiden laajuus merkitään päättötodistukseen vuosiviikkotunteina.

Jos oppilas on opiskellut kaksikielisessä opetuksessa, päättötodistukseen merkitään oppilaan opiskelema kohde- tai kielikylpykieli.

Uskonnon ja elämänkatsomustiedon numeroarvosana merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä päättötodistukseen. Jos

oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa numeroarvosana merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua numeroarvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Oppilaan oman äidinkielen opetuksesta mahdollisesti saatua sanallista arviota tai numeroarvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilas on opiskellut yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, myös päättöarviointi voi näissä aineissa olla sanallinen. Päättötodistuksessa voidaan käyttää näissä oppiaineissa myös numeroarviointia. Sekä numeroarvosana että sanallinen arvio varustetaan tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja-kohtaan tulee merkintä siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättötodistus on sanallinen.

Päättötodistukseen merkitään arvosanat niistä erityisessä tutkinnossa suoritetuista oppiaineista, jotka on suoritettu ennen päättötodistuksen antamista.

Päättötodistukseen voi kuulua liitteitä, esimerkiksi arvio oppilaan käyttäytymisestä sekä sanallinen liite alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista. Jokaisesta liitteestä tulee ilmetä oppilaan tunnistetiedot. Päättötodistuksen liitteistä ei tule mainintaa päättötodistukseen.

Niistä valinnaisista aineista, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotuntin oppimäärän, merkitään päättötodistukseen numeroarvosana. Yhteisiin oppiaineisiin liittyvistä syventävistä numeroin arvioitavista valinnaisista aineista merkitään päättötodistukseen yhteisen oppiaineen nimen alle valinnaisen aineen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja annettu arvosana. Kaikki yhteisiin oppiaineisiin liittyvät oppilaan suorittamat syventävät valinnaiset aineet merkitään päättötodistukseen välittömästi kyseisen oppiaineen alle. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä syventävistä valinnaisista aineista ja tällaisista oppimääristä koostuvista kokonaisuuksista merkitään todistuksiin sanallinen arvio. Sanallisesti arvioitavan valinnaisen oppiaineen nimen alle merkitään valinnaisen aineen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja merkintä ”hyväksytty”.

Ne valinnaiset aineet, jotka eivät liity mihinkään yhteiseen oppiaineeseen merkitään päättötodistukseen otsikon ”soveltavat valinnaiset aineet” alle. Aineesta mainitaan nimi, vuosiviikkotuntimäärä sekä arvio joko numeroarvosanana tai merkinnällä ”hyväksytty”.

Mikäli oppilas vaihtaa valinnaisen aineen toiseen joko omassa koulussaan tai koulun vaihdon yhteydessä, päättötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet. Kesken jäänyt valinnaisaine arvioidaan numeroin, mikäli oppilas on ehtinyt suorittaa kyseisestä aineesta vähintään kahden vuosiviikkotuntin laajuisen osuuden. Mikäli osuus on alle kaksi vuosiviikkotuntia, kesken jääneen valinnaisaineen kohdalle tulee merkintä ”osallistunut”. Kesken jääneestä valinnaisesta aineesta merkitään todistukseen myös oppilaan suorittama tuntimäärä. Uudesta valinnaisesta aineesta tulee todistukseen joko

numeroarvosana tai sanallinen arvio ”hyväksyty” suoritetusta vuosiviikkotuntimäärästä riippuen.

Mikäli oppilaan huoltaja pyytää kirjallisesti, ettei oppilaan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskeltavasta A2- tai B2- kielestä, arvosana jätetään pois ja päättötodistukseen tulee merkintä ”hyväksyty”. Toista kotimaista kieltä opetetaan kuitenkin yhteisenä oppiaineena ja siitä annetaan numeroarvosana.

Koulu ei voi muuttaa tai korjata jälkikäteen jo saatuun päättötodistukseen kirjattuja arvosanoja lisänäyttöjen perusteella. Oppilaan on hankittava uusi, erillinen todistus mahdollisesta parantuneesta osaamisesta. Uuden todistuksen voi saada joko osoittamalla osaamisensa erityisessä tutkinnossa¹⁷⁰ tai opiskelemalla perusopetuksen lisäopetuksessa tai aikuisten perusopetuksessa.

Oulun steinerkoulussa annetaan päättötodistuksen liitteenä kirjallinen arvio eli lausunto kaikista oppiaineista sekä arvio oppilaan käyttäytymisestä.

6.12 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset

Oulun steinerkoulussa ei ole erityiseen tutkintoon perustuvaa koulutusta.

6.13 Paikallisesti päätettävät asiat

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt arvioinnin linjaukset siirretään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan noudatettaviksi. Myös valtakunnalliset arviointikriteerit 6. vuosiluokan loppuun sekä päättöarvioinnin kriteerit siirretään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan noudatettaviksi.

Lisäksi opetuksen järjestäjä täsmentää paikallisessa opetussuunnitelmassa seuraavat asiat:

- yhteistyö huoltajien kanssa arvioinnin osalta
- arvioinnista tiedottamisen muodot
- käyttäytymisen arviointi ja sen perustana olevat tavoitteet
- valinnaisten aineiden arviointi sen mukaan, miten opetuksen järjestäjä niitä tarjoaa
- opinnoissa etenemisen, vuosiluokalta siirtymisen ja vuosiluokalle jättämisen periaatteet ja käytännöt
- sanallisen arvion ja numeroarvosanan antaminen todistuksissa eri oppiaineissa sekä käyttäytymisen arvioinnissa
- valinnaisten aineiden arviointi päättöarvioinnissa sen mukaan, miten opetuksen järjestäjä niitä tarjoaa
- välitodistukset, mikäli opetuksen järjestäjä niitä päättää antaa
- erityisen tutkinnon suorittamisen mahdollisuudet ja ajankohdat.

LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKEA

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Yksityiskouluja sitovat samat lait ja velvoitteet kuin muutakin perusopetusta. Tässä luvussa kerrotaan perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Oppilashuolto sisältyy lukuun 8.

7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Huomiota kiinnitetään oppimisen esteettömyyteen sekä oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia oppimisen ja kehityksen turvaamiseksi. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Erilaisia tukimuotoja voidaan käyttää sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on ensisijaisen tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan koulumme moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle ja oppilaalle annetaan tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta.

Tuki annetaan oppilaalle omassa koulussamme erilaisin joustavin järjestelyin, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä oppilaan siirtymistä erityisluokkaan tai -kouluun. Erityisesti tärkeää on huolehtia, että tuki jatkuu kaikissa nivelvaiheissa eli lapsen siirtyessä koulusta toiseen, päivähoidosta esiopetukseen, esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta toiselle asteelle.

7.2 Yleinen tuki

Oppimisen ja koulunkäynnin tukea tarjotaan kolmentasoisena: yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Yleinen tuki on kaikille oppilaille suunnattua ja ensimmäinen keino vastata oppilaan ilmenneeseen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleisen tuen antaminen / aloittaminen ei edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä.

Oppimisen ja koulunkäynnin tukikeinojamme ovat tukiopetus, eriyttäminen, samanaikaisopettajuus, opettajien yhteistyö, joustavat opetusryhmittelyt ja koulunkäynninohjaajien työpanos yksittäisen oppilaan tai koko opetusryhmän tueksi. Lisäksi yleisen tuen tukimuotoina voidaan käyttää oppimissuunnitelmaa ja osa-aikaista erityisopetusta.

Tukiopetus

Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetuksessa oppilas voi saada yksilöllisiä tehtäviä, aikaa sekä ohjausta. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin oppitavoihin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös

poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella.

Tukiopetusta antaa useimmiten luokan- tai aineenopettaja yksilö- tai pienryhmäopetuksena. Huoltajille tulee antaa tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista, sen merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen. Tukiopetus on aloitettava heti, kun oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja, mutta sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja. Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet tukiopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös tukiopetuksen tavoitteet ja antaminen.

Eriyttäminen

Eriyttämisellä tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluvaa oppisisältöä, tehtävämuotoa, opetusmenetelmää tai havainnollistamistapaa muokataan. Oppilaiden erilainen oppimiskyky, -nopeus ja / tai -vaikeudet pyritään näin ottamaan huomioon opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Opettaja voi tarpeen mukaan vaihdella myös oppimiseen ja opettamiseen käytettävää aikaa. Opetusmateriaalit ja kotitehtävät voivat myös olla eriytettyjä. Oppimisympäristöä voi muokata joustavasti mm. istumajärjestyksellä ja erilaisilla sisustuksellisilla ratkaisuilla.

Samanaikaisopetus

Samanaikaisopetuksessa opettajat jakavat vastuun opetusryhmän opetuksen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. He työskentelevät yhtäaikaaisesti ja vuorovaikutteisesti toistensa ja oppilaidensa kanssa käyttäen esimerkiksi yhteistoiminnallisia opetusmenetelmiä ja hyödyntäen kukin omia vahvuuksiaan. Samanaikaisopettajuus mahdollistaa aikuisten tiiviimmän ohjauksen, tuen ja vuorovaikutuksen koko ryhmän oppilaille.

Joustavat ryhmittelyt

Oppilasryhmiä voidaan aiheesta ja opetusmenetelmästä riippuen muodostaa esimerkiksi huomioiden oppilaiden erilaiset oppimisvalmiudet, taitotaso ja oppimistyyli. Ryhmittelyä voidaan tehdä eri luokkatasojen välillä, saman ryhmän ja luokkahuoneen sisällä tai jakautumalla tietty vuosiluokkaryhmä koulun eri tiloihin. Oppilasryhmä voi esimerkiksi aloittaa tunnit yhdessä ja jakautua tunnin lopuksi pienryhmiin omiin tiloihinsa tekemään kaikille ryhmäläisille yhteisiä tai jokaiselle oppilaalle yksilöityjä tehtäviensä.

Oppimissuunnitelma

Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea. Tällöin oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Pidemmälle edistyneen oppilaan opiskelua voidaan syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla.

Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada erityisopettajan antamaa osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksensa ohessa. Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta muun muassa lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan perustaitoihin sekä eri oppiaineiden opisketekniikkoihin. Osa-aikaisessa erityisopetuksessa voidaan keskittyä myös hahmottamisvaikeuksiin sekä toiminnanohjauksitaitojen harjoitteluun. Osa-aikainen erityisopetus voi lisäksi olla tukena oppilaille, joilla on sosiaalisia tai tunne-elämän vaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta voi saada sekä yleisen, tehostetun että erityisen tuen tasoilla. Tehostetun tuen aikana sen merkitys tukimuotona yleensä erityisesti vahvistuu. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena ja sen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja antaminen.

7.3 Tehostettu tuki

Tehostetussa tuessa yleisen tuen muotoja lisätään ja monipuolistetaan. Siihen on oikeus oppilaalla, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin järjestelyin ja niin kauan kuin oppilas sitä tarvitsee.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia yleisen tuen tukimuotoja. Erityisesti osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Yleensä myös oppilashuollon osuutta oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan.

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu oppilasta opettavien opettajien tekemään pedagogiseen arvioon. Sen perusteella tuen antamisesta neuvotellaan koulun oppilashuoltoryhmässä moniammatillisesti oppilashuollon ammattihenkilöiden (kouluterveydenhuolto, -kuraattori ja -psykologi) kanssa. Tehostettu tuki kirjataan oppilaan henkilökohtaiseen oppimissuunnitelmaan, josta oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä on helppo seurata ja arvioida kodin ja koulun yhteistyönä. Oppimissuunnitelman laatimisessa voidaan hyödyntää asiantuntijalausuntoja, mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa tai huoltajan luvalla kuntoutus- tai muita suunnitelmia. Oppimissuunnitelmaa arvioidaan lukuvuosittain yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

7.3.1 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppimissuunnitelma on opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta. Se laaditaan (ellei siihen ole ilmeistä estettä) yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen ylemmille luokille.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- opetukseen osallistumisen edellyttämien perusopetuslain mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa

- Oppimissuunnitelmaa käytetään, vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli
- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
 - opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin
 - perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.

Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

7.4 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan oppilaalle, jonka oppimisen tavoitteet eivät toteudu riittävästi yleisen ja tehostetun tuen muodoilla. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saada pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelustaan.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta koululla annettavasta tuesta. Käytettävissä ovat kaikki tukimuodot (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki). Joskus oppilaan on tarpeen siirtyä erityiskouluun / -luokkaan riittävän tuen saamiseksi. Erityinen tuki voidaan järjestää joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Oppilas voi opiskella eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti.

Ennen erityisen tuen aloittamista oppilaalle tehdään moniammatillisesti pedagoginen selvitys ja sen jälkeen erityisen tuen päätös. Opetuksen tavoitteet ja tarvittava tuki kirjataan oppilaan HOJKSiin (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma).

Erityisopetus

Erityisopetus on osa oppilaalle annettavaa erityistä tukea. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuksen tukimuodot (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki). Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä, koska koulussamme ei ole erityisopetuksen pienryhmiä / -luokkia. Joskus oppilaan on riittävän tuen saamiseksi tarpeellista siirtyä Oulun kaupungin erityisluokkaan tai -kouluun. Erityisopetuksessa voidaan poiketa oppiaineista tai niitä koskevasta valtakunnallisesta tuntijaosta sen mukaan kuin erityistä tukea koskevassa päätöksessä määrätään.

7.4.1 Pedagoginen selvitys

Pedagoginen selvitys on opettajan ja oppilashuoltoryhmän tekemä selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä, tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Selvityksen perusteella oppilashuoltoryhmä tekee arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Pedagogista selvitystä täydennetään tarvittaessa psykologin tai muun asiantuntijan arviolla tai konsultaatiolla. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan oppimisen eteneminen
- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama tehostettu tai erityinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta
- arvio ja perustelut sille, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

7.4.2 Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen päätös on kirjallinen hallintopäätös, joka tehdään erityistä tukea saavalle oppilaalle. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon perustuva lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Päätöstä tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä sekä aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisen tuen jatkamisesta tehdään uusi päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tehdään tuen lopettamisesta päätös. Tällöin oppilas siirtyy saamaan tehostettua tukea.

7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

HOJKS on henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, joka laaditaan erityisen tuen oppilaille. Se on opetussuunnitelmaan perustuva pedagoginen asiakirja oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. HOJKSin laatimisessa voidaan hyödyntää oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- oppilaan kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- oppiaineet ja aineryhmät sekä valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeutus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Opetuksen järjestäminen

- oppilaan opetuksen järjestäminen muun opetuksen yhteydessä ja/tai erityisluokalla
- muun opetuksen yhteydessä opiskelevalle oppilaalle samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena annettava erityisopetus
- erityisluokalla opiskelevalle oppilaalle nimetty yleisopetuksen yhteistyöluokka ja suunnitelma oppilaan opiskelusta tässä luokassa
- oppilaan koulukuljetusten järjestelyt ja vastuut sekä suunnitelma kuljetusta odottavan oppilaan ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
 - oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
 - oppimisen arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
 - HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
 - suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt
- Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi
- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä
 - yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt
 - yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskeltavien oppiaineiden arviointi suhteessa HOJKSissa määriteltäviin tavoitteisiin ja sisältöihin

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Jos oppilas ei saavuta hyväksytysti oppiaineen ydinsisältöihin liittyviä tavoitteita annetusta tuesta huolimatta, voidaan yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetaso määrittelemistä hänen omien edellytystensä mukaiseksi. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös. Kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute tai esimerkiksi puutteellinen opiskelutekniikka eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa muilla sopivilla tavoilla.

Jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Sanallista arviointia voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta kaikilla vuosiluokilla ja myös päättötodistuksessa.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt ja se perustuu jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan.

Oppiaineen oppimäärien yksilöllistäminen ja oppiaineesta vapauttaminen tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Yksilöllistetyn oppiaineet

Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Ne kuvataan riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti oppilaan HOJKSissa. Tämä on tärkeää, koska oppilaan opetus ja arviointi toteutetaan HOJKSiin kirjatun perusteella kyseisessä oppiaineessa. Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKSissa määriteltyihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaan opiskelua tuetaan lisäksi erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittaessa eri tukimuodoilla. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä, laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt.

7.4.5 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista.

Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Jos lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta, perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös. Jos oppilas ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tulee tehdä päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin oppilas siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan tarvittaessa järjestää siten, ettei yhteisenä aineena opeteta toista kotimaista kieltä eikä vierasta kieltä, oppiaineita voidaan yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi ja jakaa osa-alueisiin.

7.4.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Koulussamme ei ole mahdollista antaa toiminta-alueittain järjestettyä opetusta.

7.5 Ohjauksellinen ja muu tuki

Ohjauksen järjestäminen

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Huomiota kiinnitetään oppilaan arjenhallinnassa, opintojen suunnittelu- ja opiskelutaidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta sekä tehostettuun että erityiseen tukeen. Osana pedagogista arviota tai pedagogista selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet ohjaukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon ja oppilasta mahdollisesti avustavan henkilöstön asiantuntemusta.

Päättövaiheen ohjauksessa etsitään yhdessä oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Perusopetuksen päättövaiheessa tukea tarvitsevalle oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä erityisistä kysymyksistä.

Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana

Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Koulun henkilöstö on yhteydessä kotiin heti, jos oppilaalla ilmenee sellaisia ongelmia, että hänen oppimisensa, koulunkäyntinsä tai hyvinvointinsa on vaarantumassa.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta sekä käytettävissä olevista tukimuodoistamme. Huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu on osa kodin ja koulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilas tai huoltaja ei voi kuitenkaan kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn tuen vastaanottamisesta. Oppilas voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Yksilökohtaisen oppilashuollon tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta (katso luku 8 Oppilashuolto).

Ohjaaja- / avustajapalveluiden järjestäminen

Koulussamme on koulunkäynninohjaajia / avustajia, jotka työskentelevät oppilaan ohjaus- ja avustamistehtävissä yhteistyössä opettajan kanssa. Ohjaajat / avustajat voivat olla koko ryhmää tai yksittäistä oppilasta varten. Heidän tehtävänä on tukea ryhmää / oppilasta opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden ja oppilaiden henkilökohtaisten tavoitteiden mukaisesti. He huolehtivat oppilaan / oppilaiden avustamisesta ja ohjaamisesta esimerkiksi oppi-, väli- ja ruokatuntien aikana sekä retkien yms. yhteydessä. Ohjaajat / avustajat voivat huolehtia myös oppilaan apuvälineistä, lääkkeistä, hygieniasta ja oppimisympäristöstä. Tarvittaessa he voivat toimia yhteyshenkilönä kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

Apuvälineet

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä.

Perusopetusta tukeva muu toiminta

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää kerhotoimintaa. Kerhotoiminnan tarkoituksena on edistää myönteisten harrastusten viriämistä ja antaa oppilaalle mahdollisuus omiin valintoihin. Kerhot ovat oppilaille vapaaehtoisia. Kerhojen ohjaamisesta vastaavat koulun opettajat tai isot oppilaat, koulunkäynninohjaajat, oppilaiden vanhemmat tai muut yhteistyökumppanit kuten urheiluseurat.

7.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä mahdollisimman konkreettisesti alla olevissa asioissa.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset

- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit (loppu omaksi kohdaksi)
- toiminta ja yhteistyö nivelvaiheissa
- oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi
- yhteistyö, vastuut ja työnjako opetustoimessa sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- kotien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet oppimisen ja koulunkäynnin tuen kysymyksissä
- oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat oppilaan tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen

- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- oppilaan ja huoltajan kuulemiseen liittyvä menettely
- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
 - HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
 - yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
 - menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
 - menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
 - oppimäärän yksilöllistämiseen liittyvät toimintatavat osana pedagogisen selvityksen laadintaa, erityisen tuen päätöstä ja HOJKSin laatimista.
 - pidennetyn oppivelvollisuuden järjestäminen
 - lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
 - opetuksen käytännön järjestäminen
 - yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
 - yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa
 - eri oppiaineiden mahdollinen yhdistäminen oppiainekokonaisuuksiksi tai jakaminen osa-alueisiin sekä niiden tarkempi kuvaus
 - tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tarkempi kuvaus toiminta-alueittain

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

- käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- oppilaalle ja huoltajille tiedottamiseen ja oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla¹⁷¹.

LUKU 8 OPPILASHUOLTO

Lasten ja nuorten kehitysympäristön ja koulun toimintaympäristön muuttuessa oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy läheisesti koulun kasvatus- ja opetustehtävään. Oppilashuoltotyössä huomioidaan lapsen edun ensisijaisuus.

Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana *yhteisöllisenä oppilashuoltona*. Tämän lisäksi oppilailla on lakisääteinen oikeus *yksilökohtaiseen oppilashuoltoon*. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Työtä ohjaavat

luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Oppilashuollon lisäksi oppilas voi saada pedagogista tukea oppimiseensa ja koulunkäyntiinsä. Tästä tuesta ja sen käytänteistä kerrotaan luvussa 7.

8.1 Monialainen yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä koulumme ja Oulun sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu oppilasta ja perhettä tukeva toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan ja ratkaisuja huolenaiheisiin etsitään yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa.

Oppilashuolto on koulu yhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien (kouluterveydenhoitaja, -kuraattori ja -psykologi) yhteinen tehtävä. Ensisijainen vastuu koulu yhteisön hyvinvoinnista on kuitenkin koulun henkilökunnalla.

Oppilashuollosta ja sen palveluista tiedotetaan ja niitä tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että ne ovat mahdollisimman helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Vuorovaikutus eri kouluasteiden välillä, yhtenäiset käytännöt ja yhteinen monialainen kehittämistyö edellyttävät oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät

Laki edellyttää kolmenlaisia oppilashuoltoryhmiä. Kaikki näistä ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi edustettuna kouluterveydenhuollon sekä psykologi- ja kuraattoripalveluiden jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Laajin oppilashuoltoryhmistä on nimeltään ohjausryhmä. Koulumme oppilashuollon *ohjausryhmänä* toimii Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuritoimi. Ohjausryhmä vastaa Oulun koulujen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.

Lisäksi koulussamme on oma *koulukohtainen oppilashuoltoryhmä*, joka kokoontuu säännöllisesti useita kertoja lukukaudessa. Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulukohtaisesta oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Yleensä ryhmään kuuluvat rehtori, erityisopettaja / -t, opinto-ohjaaja, eurytmiaterapeutti, kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori ja -psykologi. Opetuksen järjestäjä saa itse päättää ryhmän kokoonpanosta. Lisäksi oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla koulun ulkopuolisia asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on koulu yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Ryhmässä käsitellään mm. luokkakohtaisia tuentarvekartoituksia, hyvinvointikyselyjä sekä pyritään ennaltaehkäisemään ja löytämään ratkaisuja oppimisessa ja koulunkäynnissä ilmenneisiin pulmiin. Ryhmässä hyväksytään myös pedagogiset asiakirjat ja tuen kolmiportaisuutta koskevat päätökset (erityisestä tuesta päättää rehtori hallintopäätöksellä).

Yksittäistä oppilasta tai oppilasryhmää koskevat asiat käsitellään *tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä*. Ryhmän kokoa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan ja edellyttää

oppilaan tai huoltajan suostumusta. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön, joka huolehtii tapaamisten dokumentoinneista ja asiaan liittyvistä kodin ja koulun välisistä tiedotuksista ja yhteistyöstä.

Asiantuntijoiden konsultointi

Eri ammattiryhmien välinen konsultaatio on keskeinen työmenetelmä oppilashuollossa. Koululla konsultaatiota toteutetaan kouluhenkilöstön päivittäisen yhteistyön lisäksi oppilashuollon monialaisessa työryhmässä sekä tarjoamalla yksittäisille opettajille ja / tai kouluhenkilöstöön kuuluville mahdollisuus kouluterveydenhuollon ja / tai -kuraattorin ja -psykologin konsultointiin.

Koulun muu yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuoltoryhmien lisäksi koulussamme toteutetaan muutakin oppilashuollollista työtä. Huolehdimme koko yhteisön talkootyönä kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä; jokaisella oppilaalla ja henkilökuntaan kuuluvalla on oikeus turvalliseen kouluympäristöön niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. Pyrimme myös vahvistamaan oppilaiden ja huoltajien kuulluksi tulemistä tiedottamalla oppilashuollollisista asioista mm. kuukausi- ja vuositiedotteissa ja sähköpostilistalla sekä osallistuttamalla heitä suunnitteluun ja toteutukseen niin koulutyössä kuin vanhempainilloissa. Toimiva ja yhteisesti kannettu vastuu oppilashuollosta luo edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Koulussamme osaltaan tätä vastuuta kantavat myös oppilaskunta sekä kummiluokkatoiminta. Näin pyrimme muun muassa edesauttamaan ongelmien ennalta ehkäisyä, varhaista tunnistamista ja pikaista tarvittavan tuen järjestämistä.

Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Kouluilla on oltava oma koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma, jota täydennetään ja tarkistetaan lukuvuosittain. Siinä kuvataan:

- oppilashuoltoryhmän toimintatavat ja käytännöt,
- yhteistyö koulun ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä,
- yhteistyö oppilaan ohjauksessa, koulutuksen siirtymävaiheissa sekä jatko-opintojen suunnittelussa,
- yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa,
- yhteistyö terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välillä,
- järjestyssäännöt,
- poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen,
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus,
- tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen,
- koulukuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet,
- suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Kaikilla kouluilla tulee olla suunnitelma väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseen ja puuttumiseen. Tämä suunnitelma on osa koulun oppilashuoltosuunnitelmaa. Halusimme ottaa sen tässä yhteydessä erikseen esille erityisenä oppilashuollon kehittämis- ja painopistealueenamme. Käytössämme on ollut *KiVa-koulun menetelmä*, mutta nyt kehitämme / muutamme toimintaamme kohti *vertaissovittelua*. Se on vapaaehtoinen, yhteisöllinen konfliktinhallintamenetelmä, jossa puolueettomat sovittelijat toimivat sovinnon mahdollistajina. Sovittelussa asianosaiset itse etsivät ja löytävät ratkaisun tilanteeseen sovittelijoiden tuella. Sovittelussa käsitellään tekoja, tunteita, arvoja ja ratkaisuja.

Ulkopuolinen ei arvota konfliktin suuruutta vaan kaikenlainen mielipaha sovittelaa mahdollisimman varhain. Sovittelussa opitaan vuorovaikutustaitoja niin koulutaipaleelle kuin tulevaakin elämää varten. Sovittelun ydin on dialogissa, oppimisen halussa ja toisen ihmisen näkökulman ymmärtämisessä. Koulusovittelun myötä opitaan menetelmä, joka on käytössä laajasti yhteiskunnan eri alueilla.

Vertaissovittelu on yksinkertainen ja selkeä menetelmä. Vertaissovittelumenetelmän mukaisesti riidan tai konfliktin osapuolia hieman vanhemmat sovittelijoiksi koulutetut oppilaat / opiskelijat auttavat osapuolina olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaansa. Sovittelun aikana osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Sovittelijoilla ei ole valtaa jakaa rangaistuksia ja heitä sitoo vaitiololupaus. Sovittelun kaavaa noudattamalla ristiriidan osapuolet yhdessä etenevät lopulta mahdollisesti sovintoon. Syntyneestä sovinnosta kirjataan sopimus, jonka toteutumista seurataan. Menetelmä lisää oppilaiden osallisuutta, opettaa monia hyödyllisiä taitoja oppilaille, voimaannuttaa syrjäyttämisen sijaan sekä tuottaa vastuunottoa ja yhteisöllisyyttä. Tehtyjen tutkimusten mukaan (Gellin, M. 2007 ja 2011) 95% vertaissovitteluista johtaa sopimukseen, jonka todetaan seurannassa pitäneen.

Koulussa käydään muulloinkin avointa ja asiallista keskustelua siitä, mitä väkivalta, kiusaaminen ja häiritsevä käyttäytyminen tarkoittavat ja kuinka voidaan ehkäistä väärinymmärryksiä ja väärinkäytöksiä. Kouluyhteisössä huolehditaan, että väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puututaan viipymättä. Väkivallasta ja aggressiivisesta käyttäytymisestä tehdään aina kirjallinen muistio.

Opettaja tai rehtori ilmoittaa koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa kiusaamisen erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja kouluyhteisön toimintatavoista sekä koulussa sovellettavista järjestysäännöistä. Koulu huolehtii suunnitelmien päivittämisestä.

Kouluympäristön terveellisuutta ja turvallisuutta sekä kouluyhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvasti. Niitä arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa.

8.2 Monialainen yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavaa, yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa, kouluterveydenhuollon palveluja sekä oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja. Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ennaltaehkäisy. Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen mukaan myös huoltajan suostumukseen. Oppilaan osallisuus on varmistettava ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Oppilashuoltotyössä noudatetaan tietojen luovutusta ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Kouluterveydenhuollossa toteutettavat laajat terveystarkastukset sekä muut määräaikaistarkastukset ovat myös osa yksilökohtaista oppilashuoltoa ja niistä tehtävät yhteenvedot tuottavat tietoa koko koulun yhteisölliseen oppilashuollon toteuttamiseen.

Monialainen asiantuntijaryhmä

Yksittäisen oppilaan asioita käsitellään erikseen koolle kutsuttavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Käsiteltävät asiat voivat liittyä oppilaan oppimiseen, käyttäytymiseen, hyvinvointiin tai terveydentilaan. Ryhmään kutsutaan tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja. Asian käsittely perustuu oppilaan ja tarpeen niin vaatiessa huoltajan

suostumukseen. Oppilaan osallisuus on taattava ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Alaikäinen ja muu vajaavaltainen voi, ottaen huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muut henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä asian laatu, painavasta syyistä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhoitoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhoitoon tietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhoitoon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.

Asiantuntijaryhmässä sovitut asiat kootaan oppilashuoltokertomukseen, jonka ryhmän koollekutsuja kirjaa. Oppilashuoltokertomusten rekisteröinnistä ja sen ylläpidosta vastaa opetuksen järjestäjä. Oppilashuoltokertomukseen tallennetut tiedot ovat salassa pidettäviä. Kuitenkin oppilaan yksilökohtaisen opiskeluhoitoon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaaville viranomaisille sellaisia tietoja, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuoltoon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.

Oppilaan siirtyminen tuen portailta toiselle (esim. yleisestä tehostettuun tai tehostetusta erityiseen tukeen) ja oppilasta koskevat pedagogiset asiakirjat voidaan myös valmistella asiantuntijaryhmässä monialaisessa yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi siellä käsitellään tarvittaessa esim. kurinpitovälikappaleita, erityisluokalle / -kouluun siirtymistä ja yhteistyötä sairaalakoulun kanssa. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa (nuorisotoimi, poliisi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido). Mikäli oppilas tarvitsee erityisruokavaliota, lääkitystä tai sairauden vaatimaa hoitoa koulupäivän aikana, hoito- ja / tai lääkkehoidosuunnitelma täytetään asiantuntijaryhmässä yhdessä huoltajien kanssa.

Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on koko koulu yhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden terveyden edistäminen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen yhteistyössä oppilaiden, oppilashuoltoon muun henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa. Koulullamme on järjestetty kouluterveydenhuolto, josta vastaavat kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri. Terveystarkastukset ja tarpeen mukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Kouluterveydenhuolto toimii osana oppilashuoltoon yhteistyössä oppilaan, koulun henkilöstön ja kodin kanssa. Terveystarkastaja ja tarvittaessa lääkäri osallistuvat koulun oppilashuoltotyöhön oman alansa asiantuntijoina.

Kouluterveydenhuollossa tehdään säännölliset terveystarkastukset koululaisille ja perheille. Kouluiässä järjestetään terveystarkastus jokaisella luokka-asteella, näistä ns. laajoja tarkastuksia on kolme. Laajaan tarkastukseen sisältyy tarvittaessa perheen hyvinvointisuunnitelman laatiminen. Kouluterveydenhoitaja varaa oppilaille ajat terveystarkastuksiin ja vanhemmille esitetään kutsu saapua niihin mukaan.

Huoltajat tai oppilas voivat myös itse ottaa yhteyttä terveydenhoitajaan. Terveystarkastuksen ammattihenkilöt kirjaavat oppilaan yksilötapaamiset potilaskertomukseen.

Terveydenhoitajan

työaika koulu- ja oppilasterveydenhoidossa on järjestettävä siten, että oppilas voi tarvittaessa päästä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta.

Koulukuraattori

Koulukuraattoripalvelut koulumme saa Oulun kaupungilta. Kuraattori on koulussa toimiva sosiaalityön ammattilainen, joka tukee oppilaiden koulunkäyntiä ja hyvinvointia. Oppilas itse, huoltaja tai opettaja voi ottaa kuraattoriin yhteyttä. Ensimmäisenä tehdään oppilaan tilanteen ja tuentarpeen arviointi. Oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus päästä

henkilökohtaisesti keskustelemaan kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä työpäivänä, kun hän, huoltaja tai muu henkilö on sitä pyytänyt. Kiireellisissä tapauksissa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana päivänä. Jos koulun työntekijä arvioi, että oppilaan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi tarvitaan kuraattoripalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä yhdessä oppilaan kanssa oppilashuollon kuraattoriin. Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto edellä mainitusta yhteydenotosta, jollei oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa tai muussa laissa toisin säädetä. Oppilashuollon kuraattori kirjaa yksilötapaamiset kuraattorin asiakaskertomukseen.

Koulupsykologi

Psykologi arvioi lasten ja nuorten oppimisvaikeuksia, selvittelee oppilaan mielialaan, kaveri- tai perhesuhteisiin liittyviä pulmatilanteita ja tarjoaa keskusteluapua. Psykologi suunnittelee tarvittavia kodin ja koulun tukitoimia yhteistyössä perheen, oppilashuollon työntekijöiden ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Huoltajat tai oppilas itse voivat ottaa psykologiin yhteyttä. Myös opettaja, kuraattori tai muu oppilashuollon työntekijä voi ottaa yhteyttä huoltajiin ja esittää ajan varaamista. Oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus päästä henkilökohtaisesti keskustelemaan psykologin kanssa viimeistään seitsemäntenä työpäivänä, kun hän, huoltaja tai muu henkilö on sitä pyytänyt. Kiireellisissä tapauksissa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana päivänä.

Jos koulun työntekijä arvioi, että oppilaan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi tarvitaan psykologipalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä yhdessä oppilaan kanssa oppilashuollon psykologiin. Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto edellä mainitusta yhteydenotosta, jollei oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa tai muussa laissa toisin säädetä. Psykologi tekee asiakirjamerkinnot terveydenhuollon potilasasiakirjoihin.

8.3 Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Oppilaan omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti.

Oppilaalle järjestetään ikäkauden ja edellytysten mukaisesti mahdollisuus osallistua häntä koskeviin oppilashuollollisiin tapaamisiin. Oppilasta tiedotetaan oppilashuoltopalveluista ja kannustetaan kertomaan huolista aikuiselle. Vuorovaikutus oppilaan kanssa pyritään järjestämään avoimeksi, kunnioittavaksi, luottamukselliseksi ja kiireettömäksi. On tärkeää, että oppilas kokee tulleensa kuulluksi.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä oppilaan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Kouluumme tutustumisten yhteydessä, ensimmäisen luokan aikana ja muidenkin luokkien vanhempainilloissa tiedotetaan koulun oppilashuoltopalveluista. Vanhempien osallisuutta tuetaan pyytämällä heitä mukaan lastaan koskeviin oppilashuollollisiin keskusteluihin. Oppilashuollon palvelut ovat oppilaalle ja perheelle vapaaehtoisia toisin kuin pedagogisen tuen vastaanottaminen on velvoittavaa.

LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin¹⁷².

Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyyttä ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja. Koulutyöhön voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja oppilaat käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista. Kulttuurista monilukutaitoa voidaan vahvistaa mediakasvatuksella ja ottamalla huomioon oppilaiden ja heidän perheidensä mediakulttuuri.

Oppilaiden opintoja varten voidaan tarvittaessa laatia oppimissuunnitelma. Suunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma, joka kuvataan alaluvussa 7.3.2.

Oulun steinerkoulussa on perusopetuksessa käytettävä kieli suomi.

9.1. Saamelaiset ja saamenkieliset

9.2. Romanit

Romanien opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden identiteetin kehitystä ja tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetus vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilaille pyritään tarjoamaan romanikielen opetusta, mikäli siihen on mahdollisuus yhteistyössä Oulun kaupungin opetustoimen kanssa.

172 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 §

9.3. Viittomakieliset

9.4. Muut monikieliset oppilaat

Muiden monikielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri sekä maassaoloaika.

Monikielisiä oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamiaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja oppilas oppii viestimään koulun oppiainesisällöistä myös omalla äidinkielellään. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta.-

Valtioneuvoston asetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti¹⁷³. Oppilas opiskelee suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita yhdellä tai usealla kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei ole riittävää yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai oppilaan suomen kielen taito on muutoin riittämätön suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun (katso myös Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus).

Oppilaan oman äidinkielen ja suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttajaoppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma, joka voi olla osa oppilaan kotoutumissuunnitelmaa.

9.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon paikalliset, kieleen ja kulttuuriin liittyvät erityiskysymykset ja ratkaistaan, miten opetus järjestetään. Opetussuunnitelman laadinnassa tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä kyseisten kieli- ja kulttuuriyhteisöjen kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten oppilaiden kieli, kielelliset valmiudet ja kulttuuri otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä ja koulutyössä ja miten opetus käytännössä järjestetään
- minkälaisin toimenpitein oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä tuetaan
- käytetäänkö oppimissuunnitelmaa oppilaan opiskelun tukena sekä mikä on oppimissuunnitelman rakenne ja keskeinen sisältö.

LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS

Oulun steinerkoulussa ei tarjota kaksikielistä opetusta.

LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS

11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet

Steinerkoulujen opetus perustuu luvussa 11 mainittuun erityiseen kasvatusopilliseen (steinerpedagogiikka) järjestelmään. Steinerkoulun opetussuunnitelmarunko on laadittu luvun 11 mukaisesti niin, että perusteiden pedagogisia linjauksia täydennetään steinerpedagogisilla ratkaisuilla ja linjauksilla. Arvoperusta lukuun on lisätty erillinen ihmiskäsitys-luku. Oppimiskäsitysluku on täydennetty erillisellä kehitysvaiheet- ja ikäkausiopetus-luvulla.

Steinerkoulun periaatteita on kuvattu kansainvälisissä julkilausumissa (Pedagogisen osaston sisäisen steinerkoulujen kansainvälisen foorumin kuvaus steinerkoulun peruspiirteistä 2009, päivitetty 2015, Euroopan steinerkoulujen neuvoston steinerkoulujen ja -päiväkotien periaatteet 2011).

LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA

Perusopetuksen valinnaisten opintojen yhteisenä tehtävänä on syventää oppimista, laajentaa opintoja ja vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Valinnaiset opinnot tarjoavat oppilaille mahdollisuuden kehittää osaamistaan kiinnostuksensa suunnassa. Valinnaisuus tukee opiskelumotivaatiota ja kartuttaa valintojen tekemisen taitoja. Valinnaisia opintoja on kahdenlaisia: Opetuksen järjestäjän valitsemat valinnaiset, joita oppilas ei itse valitse (12.1). sekä oppilaalle valinnaiset, jota oppilas itse valitsee (12.2).

Oppilaan oppimiseen liittyvää autonomian kokemusta voidaan vahvistaa myös muilla keinoin (esim. portfoliometodi, erilaiset oppimisen ja suorittamisen tavat), kuin runsaalla eri oppiaineiden valinnaisuudella.

12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

Valtioneuvoston asetuksessa vuosiluokille 1-6 ja vuosiluokille 7-9 osoitetaan kullekin taide- ja taitoaineelle (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta, kotitalous) kaikille yhteisen opetuksen vähimmäistuntimäärä. Lisäksi näiden oppiaineiden opetukseen osoitetaan 1-6 vuosiluokille yhteensä kuusi vuosiviikkotuntia ja vuosiluokille 7-9 yhteensä viisi vuosiviikkotuntia, joista tuntijaossa käytetään nimeä taide- ja taitoaineiden valinnaiset. Valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden opetusta ja ne myös arvioidaan osana tätä opetusta. Valinnaisten tuntien käytöstä päätöksen tekee opetuksen järjestäjä.

Taide- ja taitoaineiden valinnaisiin osoitetut vuosiviikkotunnit voidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa jakaa musiikin, kuvataiteen, käsityön, liikunnan ja kotitalouden kesken opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Vaihtoehtoisesti vuosiviikkotunnit tai osa

niistä voidaan osoittaa oppilaiden valittaviksi taide- ja taitoaineiden opinnoiksi, jotka syventävät oppilaan osaamista. Valinnaisia tunteja voidaan käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen, mikäli paikallisessa opetussuunnitelmassa painotetaan joitakin taide- ja taitoaineita tai niistä muodostettua oppiainekokonaisuutta.

Oulun steinerkoulussa on taito- ja taideaineiden valinnaiset tunnit jaettu eurytmiaan ja käsityöhön vuosiluokilla 3-9. Tarkempi jaottelu näkyy opetussuunnitelman liitteenä olevasta tuntijaosta. Opetuksen tavoitteet ja sisällöt on esitelty oppiaineiden kohdalla.

12.2 Valinnaiset aineet (vähintään 9 vuosiviikkotuntia perusopetuksessa)

Valinnaisten aineiden tehtävänä on syventää ja laajentaa oppilaan osaamista oppilaan valinnan mukaisesti. Valinnaisten aineiden yhteenlaskettu määrä on vähintään yhdeksän vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1-9. Valinnaisena aineena voidaan tarjota perusopetuksen yhteisten aineiden syventäviä ja soveltavia opintoja tai useasta aineesta muodostettuja oppiainekokonaisuuksia. Valinnaisten aineiden tulee edistää perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.¹⁷⁴

Syventävät valinnaiset aineet syventävät ja/tai laajentavat yhteisten oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä. Soveltavat valinnaiset aineet voivat sisältää aineksia useasta eri oppiaineesta tai laaja-alaisesta osaamisesta. Soveltavilla valinnaisilla aineilla voidaan edistää oppiaineiden yhteistyötä esimerkiksi taide- ja taitoaineiden opinnoissa, tieto- ja viestintäteknologiassa, kuluttaja- ja talouskasvatuksessa, globaalikasvatuksessa tai draamaopinnoissa.

Opetuksen järjestäjä päättää, mitä valinnaisia aineita tarjotaan. Opetuksen järjestäjän tulee ottaa valinnaisten aineiden tarjonnasta sekä arvioinnista päättäessään huomioon opiskelijaksi ottamisen perusteet toiselle asteelle¹⁷⁵.

Valtioneuvoston asetuksessa määritellyssä tuntijaossa on vuosiluokilla 1-9 varattu yhdeksän vuosiviikkotuntia opetusaikaa valinnaisille aineille. Mikäli opetuksen järjestäjän hyväksymässä tuntijaossa ylitetään perusopetusasetuksen määrittelemä vähimmäisvuosiviikkotuntimäärä (222 vvt), voivat tunnit ylityksen osalta sisältää myös valinnaisia aineita. Valinnaisiin aineisiin osoitettuja vuosiviikkotunteja voidaan tarvittaessa käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen.

Oulun steinerkoulussa on valinnaisia aineita tarjottu vuosiluokille 5-9. Tarkempi tuntijako on esitelty koulun tuntijakokaaviossa (liitteenä). Kunkin oppiaineen sisällöt ja tavoitteet on esitelty oppiaineen kohdalla.

12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät

Vieraiden kielten osalta opetussuunnitelman perusteissa on määritelty A2- ja B2-kielinä opetettavien vapaaehtoisten ja valinnaisten kielten tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Mahdollisista muista valinnaisista kielistä sekä niiden tavoitteista ja sisällöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

174 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 6 §

175 Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisesta ammatillisessa peruskoulutuksessa (4/2013); Opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006)

Vapaaehtoisen A-kielen (A2-kieli) laajuus on vähintään 12 vuosiviikkotuntia. Opetuksen järjestämiseen voidaan käyttää valinnaisiin aineisiin varattuja vuosiviikkotunteja sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän ylittäviä vuosiviikkotunteja. Vapaaehtoisen A-kielen vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokille opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit ovat samat kuin kaikille yhteisessä A-kielessä. Valinnaisen B-kielen (B-kieli) laajuus on vähintään neljä vuosiviikkotuntia.

Vapaaehtoisen A-saksan tuntijako on esitetty koulun tuntijakokaaviossa (liitteenä). Opetuksen tavoitteet ja sisällöt on esitelty oppiaineen kohdalla.

12.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Steinerkoulut voivat päättää soveltavansa sellaisenaan Steinerkasvatuksen liiton opsruntoon liittyvää minimisuositus tuntijakoa tai taloudellisista resursseista riippuen joko vähentää tai lisätä siihen tunteja.

Opetuksen järjestäjä päättää valinnaisuudesta opetuksessa siten, että tarjonta toteuttaa perusopetukselle asetettuja tavoitteita ja vastaa oppilaiden tarpeisiin. Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit (11 vvt)

- miten taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit käytetään
 - o mikäli opetuksen järjestäjä päättää tuntien jakamisesta eri taide- ja taitoaineiden kesken, laaditaan opetussuunnitelma kunkin taide- ja taitoaineen osalta ottaen huomioon ko. oppiaineen paikallinen kokonaistuntimäärä ja opetussuunnitelman perusteissa määritelty oppiaineen rakenne
 - o mikäli opetuksen järjestäjä päättää, että kaikkien tai joidenkin valinnaisten tuntien käyttö perustuu oppilaan valintaan, laaditaan valinnaisten tuntien muodostamille syventäville opinnoille oma suunnitelmansa, jossa määritellään opintojen nimi, laajuus, tavoitteet, sisällöt, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät mahdolliset erityispiirteet sekä vuosiluokat, joilla valinnaista ainetta tarjotaan.

Steinerkasvatuksen liiton minimisuositustuntijaossa nämä tunnit ovat opetuksen järjestäjän valitsemaa valinnaisuutta.

Valinnaiset aineet

- mitkä ovat oppilaille tarjottavat valinnaiset aineet

- o mikä on kunkin valinnaisen aineen nimi ja laajuus sekä vuosiluokat, joilla kutakin valinnaista ainetta tarjotaan
- o miten vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokittain
- o mitkä ovat kunkin valinnaisen aineen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.

Steinerkasvatuksen liiton minimisuositustuntijaossa oppilaille valinnaiset opinnot muodostuvat A2-kielen ja opetuksen järjestäjän päättämistä valinnaisista opinnoista.

Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät

mitkä ovat oppilaille mahdollisesti tarjottavat vapaaehtoiset ja valinnaiset kielet

- o miten niiden vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokittain
- o mitkä ovat opetussuunnitelman perusteiden pohjalta määritellyt tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.

II OSA PERUSOPETUS

LUKU 13 VUOSILUOKAT 1-9

13.1 Siirtymävaiheet

13.1.1 Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen sekä vuosiluokkien 1-2 tehtävä (lainattu perusteista 2014)

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävänsä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista ja turvallisista siirtymistä koulupolun nivelvaiheissa.

Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön kesken. Tarvitaan oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen molemminpuolista tuntemista. Yhteistyö huoltajien kanssa ja keskinäisen luottamuksen rakentaminen on tärkeitä. Jokaisen lapsen tilanne, oppimisvalmiudet ja tarpeet otetaan huomioon. Lasten mahdollisesti tarvitsema oppimisen

ja koulunkäynnin tuki turvataan koulun aloitusvaiheessa ja tarkistetaan aamu- ja iltapäivätoimintaan tai kerhotoimintaan osallistumisen tarpeet ja mahdollisuudet. Lapsia kannustetaan olemaan ylpeitä esiopetuksen aikana opituista taidoista. Heitä rohkaistaan liittymään uuteen ryhmään ja toimimaan uudessa ympäristössä kohtaamiensa aikuisten kanssa.

Vuosiluokat 1-2: Koululaiseksi kasvaminen

Vuosiluokkien 1-2 opetuksessa otetaan huomioon esiopetuksen ja sitä edeltäneen varhaiskasvatuksen antamat valmiudet. Vuosiluokkien 1-2 erityisenä tehtävänä on luoda perusta oppilaiden myönteiselle käsitykselle itsestä oppijana ja koululaisena sekä kehittää valmiuksia myöhempää työskentelyä ja oppimista varten. Perusopetuksen alussa jokaisen oppilaan edistymisen huolellinen seuranta on erityisen tärkeää, jotta voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa etenemiseen.

On tärkeää, että jokainen oppilas saa rohkaisevaa palautetta ja tilaisuuksia uusien asioiden oppimisesta nouseville ilon ja onnistumisen kokemuksille. Oppilaita kannustetaan tuomaan esiin kiinnostuksen kohteensa ja löytämään uusia. Opetus suunnitellaan riittävän haasteelliseksi kunkin oppilaan tarpeita ajatellen. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaita ohjataan yhdessä toimimiseen, omatoimisuuteen ja vastuunottoon omista koulutehtävistä. Kielellisten, sosiaalisten sekä motoristen taitojen ja muistin kehittymiseen samoin kuin kunkin omaan kehitysrytmiin kiinnitetään erityistä huomiota. Tavoitteena on, että kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vaikeudet tunnistetaan varhain ja tuki annetaan oikea-aikaisesti. Työtavoissa korostuvat havainnollisuus ja toiminnallisuus, leikki ja pelillisuus sekä mielikuvitus ja tarinallisuus. Koulun aloitusta ja koululaiseksi kasvamista tuetaan yhdessä kotien kanssa.

Esiopetuksen oppimiskokonaisuudet muuttuvat vuosiluokilla 1-2 oppiaineiksi, mutta opetus voi olla edelleen pääosin eheytettyä. Oppilaiden omatoimisuutta, yhdessä tekemisen taitoja sekä asioiden välisten yhteyksien ymmärtämistä edistetään toteuttamalla luvun 4 mukaisia monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Tällöin tarjoutuu myös enemmän tilaisuuksia yhteistyöhön niin esiopetuksen kuin ylempien vuosiluokkien kanssa.

Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe

Siirtymävaiheessa on tärkeää varmistaa opiskelun edellyttämien perustaitojen hallinta ja tukea kunkin oppilaan itseluottamusta koululaisena. Oppilaita tuetaan erityisesti lukemisen, kirjoittamisen sekä matematiikan valmiuksissa ja opiskelutaidoissa. Myös itsenäisen ja ryhmässä työskentelyn taitojen vahvistaminen sekä vastuullisuuteen oppiminen tulevat

entistä tärkeämmiksi. Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa koulun tarjoamasta kieliohjelmasta ja opintojen järjestelyistä, alkavista uusista oppiaineista sekä mahdollisista valinnaisista tai vapaaehtoisista opinnoista. Heidän kanssaan pohditaan opiskelun asettamia vaatimuksia ja mahdollisesti uuteen ryhmään liittymistä.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen kolmannen vuosiluokan opintojen alkamista.

13.1.2 Oppilaan ikävaiheen kuvaus, ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät ja kuvaus luokka-asteiden keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista

Vuosiluokka 1-2 (7–8 vuotta)

Lapsi oppii kahden tai kolmen ensimmäisen kouluvuoden aikana osittain vielä jäljitellen ympäristöään, ja hän kokee itsensä osaksi sitä. Opetus muuttuu esiopetuksen oppimiskokonaisuuksista oppiaineiksi, mutta opetus on edelleen pääosin eheytettyä ja koko perusopetuksen ajan ilmiöpohjaista. Myös monialaiset oppimiskokonaisuudet vähentävät jyrkkää oppiainerajaa ja tukevat näin asioiden välisten yhteyksien ymmärtämistä. Koulun aloitusta ja koululaiseksi kasvamista tuetaan yhdessä lapsen huoltajien kanssa.

Lapsen tilannemuisti on vielä vahva, ja siksi kokemuksellinen, toiminnallinen, emotionaalinen ja sosiaalinen oppiminen tukevat lapsen tapaa olla erottelematta itseään ja ympäristöään. Lapsi oppii ilman tarvetta muodostaa mielipiteitä, toiminnallisuuden, muistin, mielikuvituksen, rytmisen toiston, havainnollisuuden, leikin ja tarinoiden kautta kuvan muodossa tuotujen yleispätevien käsitteiden kautta. Opetuksen työtavat tukevat näitä lapsen oppimisen tapoja.

Lasta tuetaan oppimisen kaikissa vaiheissa antamalla oikea-aikaista tukea kehityksen ja oppimisen vaikeuksissa, kielellisten, sosiaalisten ja motoristen taitojen ja muistin kehittämisessä. Opetus suunnitellaan riittävän haasteelliseksi kunkin oppilaan tarpeita ajatellen. Oppilaita kannustetaan tuomaan esiin omia ajatuksiaan ja ottamaan osaa yhteiseen toimintaan sekä ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan ja koulutehtävistään.

Oppilaita rohkaistaan positiivisella palautteella. Tavoitteena on, että lapselle syntyy myönteinen käsitys itsestä oppijana ja että hän saa oppimisesta iloa ja onnistumisen kokemuksia. Aikuinen on lapselle roolimalli, joka vaikuttaa kaikella toiminnallaan ja sanoillaan lapseen. Koulussa ei sallita kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä.

1. luokka: Ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmetodit

Lapsen kokonaisvaltaista ympäristön kokemista tuetaan satujen ja tarinoiden avulla. Lapsi oppii suurimmaksi osaksi toiminnallisuuden ja jäljittelyn kautta, jolloin hän saa opittavasta asiasta kuvan, sisäistää sen ja nostaa uudelleen esiin muististaan yleistääkseen sen sovellettavaksi käsitteeksi. Mielikuvitusta käytetään siksi hyväksi kaikessa oppimisessa ja toimimisessa. Toiminta on rytmistä, elävää ja liikunnallista sekä sisäisesti että ulkoisesti. Tällä tavalla tuetaan lapsen tunnekasvatusta, jotta lapsi voi samaistua opettettavaan asiaan. Oppimisesta tehdään henkilökohtainen sisäinen kokemus, jotta lapsi voi kokea maailman. Taide ja musiikki tukevat opetuksen eläväksi tekemistä ja lapsen tunnetason puhuttelua. Muita ikävaihetta tukevia opintosisältöjä ovat käsityössä neulominen (molempien käsien vahvistaminen) sekä äidinkielessä ja kirjallisuudessa sekä matematiikassa kirjainten ja numeroiden symbolien muodot, äänneet ja peräkkäisyydet. Näitä opetellaan siten, että lapsi saa kokemuksen, jonka hän painaa mieleensä runsaan harjoittelun avulla. Harjoitteluun sisältyy liikkeitä, eleitä, loruja, piirtämistä ja kirjoittamista. Opetuksen toiminnallisuutta tukee luokkatilan muunneltavuus.

Kuvaus 1. luokka-asteen keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista

Pääpaino ensimmäisellä luokalla on oppilaaksi kasvamisessa ja luokkayhteisössä toimimisessa. Opettajan tehtävänä on ryhmäyttää oppilaat sosiaalisesti yhtäpitäväksi ryhmäksi, jossa toisia kuunnellaan ja heistä huolehditaan. Ensimmäinen vuosi luo näin perustan yhteiselle ajalle sekä luokanopettajavaiheessa että muussa oppimisessa. Toisten ihmisten lisäksi tärkeitä on luoda kunnioittava suhde luontoa kohtaan, huolehtia ympäristöstä ja herättää kiinnostus maailmaa kohtaan.

Ehdotuksia monilaisiksi oppimiskokonaisuuksiksi

- metsäretket, retket lähiluontoon (ympäristöoppi, liikunta)

2. luokka: Ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmetodit

Toisella luokalla oppilaat kehittävät ensimmäisellä luokalla oppimiaan motorisia ja hienomotorisia kykyjään, taitojaan ja valmiuksiaan taiteellisen lähestymistavan kautta. Esimerkiksi käsityössä virkkaaminen vahvistaa vahvemman käden työskentelyä. Äly ja ymmärrys heräävät taiteellisen lähestymistavan kautta. Opetussisällöt tuodaan esille edelleen kuvallisesti. Oppilaat jatkavat tutustumista laskemiseen ja lukemisen perusteisiin edelleen toiminnallisesti, mutta toisella luokalla aletaan opetuksessa vaatia jo yksilösuorituksia: omia vuorosanoja, runoja, nukketeatteria jne. Vuorovaikutustaitoja harjoitellaan erityisesti aamuisin keskustellen kuulumisista, jolloin kehittyvät toisten kuuntelemisen ja toisten kanssa omien asioiden jakamisen taito.

Kuvaus 2. luokka-asteen keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista

Toisella luokalla työskentely on toiminnallista, vuorovaikutteista ja monipuolista. Tällä tuetaan sitä, että lapset pääsevät yli vaiheen, jossa esiin nousee vastakohtien kärjistymisen tunnelma. Tarinat vastakkaisista inhimillistä laaduista ja luonteenpiirteistä esimerkiksi legendoissa ja eläintarinoissa tukevat lasta toisen luokan ikävaiheessa. Kaikessa opetuksessa kiinnitetään huomiota kunnioittavaan suhteeseen ihmistä ja luontoa kohtaan, ympäristöstä huolehtimiseen ja maailmaan kiinnostumista kohtaan.

Ehdotuksia monialaisiksi oppimiskokonaisuuksiksi

- Nukketeatteriesitys (käsityö, musiikki, äidinkieli)
- Metsäretket, retket lähiluontoon (kuten ensimmäisellä luokalla)

13.1.3 Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe ja vuosiluokkien 3-6 tehtävä (lainattu perusteista 2014)

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävänsä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista siirtymistä koulupolun nivelvaiheissa.

Vuosiluokkien 2 ja 3 välinen siirtymävaihe

Siirtymävaiheessa on tärkeä varmistaa opiskelun edellyttämien perustaitojen hallinta ja vahvistaa kunkin oppilaan itseluottamusta koululaisena. Oppilaita tuetaan erityisesti lukemisen, kirjoittamisen sekä matematiikan valmiuksissa ja opiskelutaidoissa. Myös itsenäisen ja ryhmässä työskentelyn taitojen kehittäminen sekä vastuullisuuteen oppiminen tulevat entistä tärkeämmiksi. Koulutyön onnistumista tuetaan yhdessä kotien kanssa. Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa koulun tarjoamasta kieliohjelmasta ja opintojen järjestelyistä, alkavista uusista oppiaineista sekä mahdollisista valinnaisista tai vapaaehtoisista opinnoista. Heidän kanssaan pohditaan opiskelun asettamia vaatimuksia ja mahdollisesti uuteen ryhmään liittymistä.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen kolmannen vuosiluokan opintojen alkamista.

Vuosiluokat 3-6: Oppijana kehittyminen

Vuosiluokkien 3-6 erityisenä tehtävänä on oppimaan oppimisen taitojen kehittäminen sekä omien opiskelutapojen ja -taitojen tunnistaminen ja kehittäminen. Oppilaita rohkaistaan itsensä hyväksymiseen, omien rajojen ja oikeuksien tunnistamiseen ja puolustamiseen sekä omasta turvallisuudesta huolehtimiseen. Heitä ohjataan myös velvollisuuksiensa ja vastuunsa ymmärtämiseen sekä rakentavaan mielipiteiden ilmaisuun ja vuorovaikutukseen. Minkäänlaista kiusaamista tai syrjivää käyttäytymistä ei sallita. Oppilaiden kiinnostusta eettisiin ja moraalisiin kysymyksiin hyödynnetään luomalla tilaisuuksia keskusteluun ja pohdintaan sekä osallistumisen ja vastuun ottamisen harjoitteluun. Oppilaita kannustetaan tekemään valintoja omista lähtökohdistaan, sukupuolittuneita ratkaisuja välttäen. Erityistä huomiota kiinnitetään oppilaiden ohjauksen ja tuen tarpeisiin.

Vuosiluokkien 3-6 opetuksessa vahvistetaan ja täydennetään alemmilla vuosiluokilla hankittuja perustaitoja ja opitaan uusia asioita. Oppiaineiden määrä kasvaa. Opetuksessa pyritään löytämään luontevia tilanteita eheyttämiseen. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttaminen vahvistaa oppiaineiden välistä yhteistyötä ja tarjoaa mahdollisuuksia oppilaiden ikäkaudelle tärkeiden kokemusten saamiseen. Oppimiskokonaisuuksilla voidaan lisätä työskentelyn toiminnallisuutta sekä tekemällä ja tutkimalla oppimista erilaisissa oppimisympäristöissä. Oppilaiden osuus suunnittelussa vahvistuu. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat tilaisuuksia yhdessä tekemiseen, omaan ilmaisuun sekä yhteisön kannalta hyödylliseen toimintaan.

Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe

Siirtyminen kuudennelta seitsemännelle luokalle edellyttää koulun tai koulujen henkilöstön suunnitelmallista yhteistyötä, opetuksen kannalta tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen tuntemista. Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu siirtymävaiheessa. Siirtymä tarkoittaa oppilaille usein uuteen ryhmään sopeutumista, uusiin opettajiin ja ympäristöön tutustumista sekä uusien työskentelytapojen ja arviointikäytäntöjen kohtaamista. Tällöin on tärkeää, että kotona ja koulussa huolehditaan oppilaiden mahdollisuudesta tuntea olonsa turvalliseksi samalla kun heitä rohkaistaan uusien asioiden kohtaamiseen. Vastuu omasta opiskelusta lisääntyy ja monet tulevaisuuteen vaikuttavat valinnat tulevat ajankohtaisiksi. Oppilaiden kuunteleminen ja arvostaminen sekä heidän osallisuutensa omista asioista ja valinnoista päättämiseen on tärkeää.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä.

13.1.4 Oppilaan ikävaiheen kuvaus, ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät ja kuvaus luokka-asteiden keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista

Vuosiluokka 3 (9–10 vuotta)

Kolmannella luokalla 9-vuotias lapsi on käännekohtassa, ja hän alkaa nähdä itsensä erillään ympäristöstään. Fyysiset, psykologiset ja kognitiiviset muutokset johtavat siihen, että lapsi voimistuu kaikin puolin. Hän alkaa kyseenalaistaa, kokea subjektiivisuutta ja objektiivisuutta selkeämmin ja tuntee epävarmuutta, epäilyä ja yksinäisyyttäkin. Muutos ensimmäiseen ja toiseen luokkaan on hyvin näkyvä.

3. luokka: Ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät

Kolmannen luokan opetus on toiminnallista ja konkreettista. Erilaisilla työprojekteilla, kuten rakentamisella ja maanviljelyksellä tuetaan lasta löytämään vastuullinen suhde ympäristöönsä. Siihen kuuluu muun muassa projektit ravinnosta, viljelemisestä ja hyvinvoinnista. Talonpoikaismaailma ja vanhat ammatit luovat myös perustan tulevien vuosien historian opiskelulle. Kaikissa projekteissa oppilas saa itse suunnitella ja toteuttaa yhdessä muiden kanssa suuriakin projekteja. Lukemisen ja laskemisen taitoja sovelletaan arkipäivän tilanteisiin, joissa tarvitaan mittaamista ja punnitsemista, yksinkertaisten pulmien ratkaisemista.

Kuvaus 3. luokka-asteen keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista

Kolmannella luokalla työskentely on toiminnallista, vuorovaikutteista ja monipuolista. Sisäisen varmuuden syntymistä tuetaan yhdeksän vuoden taitteen aikana erilaisilla projekteilla, joissa noudatetaan selkeitä ohjeita ja säännönmukaisuuksia. Projektien lisäksi yhdessä keskustellen harjoitellaan velvollisuuksien ja vastuun ymmärtämistä sekä pohditaan eettisiä ja moraalisia kysymyksiä niin ihmistä kuin luontoa kohtaan. Kolmannella luokalla kiinnitetään huomiota oppilaan omien oppimaan oppimisen taitojen kehittämiseen. Tästä eteenpäin oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa.

Ehdotuksia monilaisiksi oppimiskokonaisuuksiksi

- Leipä (ympäristöoppi, äidinkieli, kotitalous)

Vuosiluokka 4 (10–11 v)

Neljännellä luokalla lapsi oppii havainnoimaan ympäristöään objektiivisemmin kuin ennen. Hän alkaa luottaa itseensä enemmän, mikä ilmenee tarmokkuutena ja intona nähdä ja oppia tuntemaan maailma. Lapsessa kehittyä 10-11-vuotiaana tietoisuus omasta yksilöllisyydestä suhteessa maailmaan, jolloin tahdon elementti selkeästi vahvistuu. Luottamus uuteen

olotilaan ilmenee tarmokkuutena, intona nähdä ja oppia uutta maailmasta, jolloin opetuksen tulisi olla riittävän haasteellista ja eloisaa.

4. luokka: Ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät

Neljännellä luokalla työskentely on toiminnallista, vuorovaikutteista ja monipuolista. Ympäristön objektiivista havainnointia harjoitellaan tutustumalla fenomenologisella tavalla eläinkuntaan, jota käsitellessä pohditaan myös ihmisen fyysistä rakennetta. Ristikkäisyydet, symmetria, murtoluvut ja musiikki tukevat lapsen kykyä havainnoida maailmaa. Monialaiset projektit, Kalevala, kotiseutuun tutustuminen ja karttapiirustus auttavat lasta näkemään itsensä suhteessa ympäristöönsä.

Kuvaus 4. luokka-asteen keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista

Opettajan päämääränä on vastata lasten kasvavaan konkreettisen tiedon janoon mielikuvitusta ruokkivilla tunneilla ja antaa heille mahdollisuuksia itsenäiseen työntekoon. Opetuksessa nostetaan esiin minän ja maailman välinen ero. Oppilailla pitää olla haasteita ja heidän täytyy saada venyä joka suuntaan tehdessään työtä. ”Töitä, töitä ja enemmän töitä!” onkin paras motto neljännelle luokalle. Lasten on itse löydettävä uusi suhde työskentelyyn, vertaisiinsa ja opettajiinsa. Kertomusaineisto tukee tätä, kun siinä esitellään suuri joukko yksilöitä vaikuttamassa sosiaaliseen kokonaisuuteen (esimerkiksi Kalevala ja skandinaaviset jumaltarut). Oppilaita kannustetaan tekemään valintoja omista lähtökohdistaan, sukupuolittuneita ratkaisuja välttäen. Kaikessa opetuksessa kiinnitetään huomiota kunnioittavaan suhteeseen ihmistä ja luontoa kohtaan sekä ympäristöstä huolehtimiseen.

Ehdotuksia monialaisiksi oppimiskokonaisuuksiksi

- Kalevala-kuvaelma (musiikki, äidinkieli, eurytmia, ympäristöoppi T10)
- Kotiseutu (ympäristöoppi, historia, yhteiskuntaoppi: työnteko ja yrittäjyys, liikunta, äidinkieli)

Vuosiluokka 5 (11–12 v)

Viidennellä luokalla lapsi elää lapsuutensa kulta-aikaa. Hänellä on harmoninen suhde maailmaan ja hän hallitsee kehonsa liikkeet hyvin. Lapsella on kykyä ymmärtää maailman kysymyksiä ja ilmiöitä realistisesti ajattelunsa avulla ja taitoa pohtia moraalikysymyksiä. Hän alkaa ymmärtää abstrakteja käsitteitä, myös ajantaju on kehittynyt. Se sallii historiallisten tapahtumien tarkastelun ja tulevaisuuden suunnittelun, mikä syventyvään tunteeseen yhdistettynä mahdollistaa omantunnon ja vastuullisuuden heräämisen. Ikävaiheen päättyessä harmonia alkaa kadota murrosiän noustessa esiin, mutta tulee esiin taas viimeisinä kouluvuosina.

5. luokka: Ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät

Viidennellä luokalla työskentely on toiminnallista, vuorovaikutteista ja monipuolista. Tarkastelun kohteina ovat myytit, historia ja merkittävät yksilöt. Elämän ja elinympäristön moninainen vuorovaikutus tulee käsitellyksi, kun pohditaan esimerkiksi Suomen maantiedettä ja kasvillisuutta, erilaisia valtioiden hallintomalleja ja yksilön oikeuksia ja mahdollisuuksia. Lapsia kannustetaan vahvistamaan muistiaan opettelemalla ulkoa kielten sanoja, ja visualisoimaan tilaa kartoja apuna käyttäen.

Kuvaus 5. luokka-asteen keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista

Opettaja alkaa koetella oppilaiden kasvavaa älyä, kun heidän kriittinen harkintakykynsä kasvaa. Kaikessa opetuksessa kiinnitetään huomiota kunnioittavaan suhteeseen ihmistä ja luontoa kohtaan sekä ympäristöstä huolehtimiseen.

Ehdotuksia monialaisiksi oppimiskokonaisuuksiksi

- Demokratia - (historia, yhteiskuntaoppi, draama, ...)
- Näytelmä - (musiikki, draama, äidinkieli, eurytmia)
- Olympialaiset - (historia, liikunta, käsityö)
- Suomi (ympäristöoppi*, historia, yhteiskuntaoppi, äidinkieli...)

Vuosiluokka 6 (12–13 v)

Kuudennella luokalla fyysisten muutosten lisäksi lapsi alkaa ymmärtää syy- ja seuraussuhteita ja oikeudentaju syvenee. Lapsuuden jäädessä taakse aikuisuudenajan ennakkointi alkaa. Ajattelun kehittyminen voimistuu.

6. luokka: Ikävaihetta tukevat opintosisällöt, toimintatavat ja opetusmenetelmät

Kuudennella luokalla työskentely on toiminnallista, vuorovaikutteista ja monipuolista. Oppilaiden muuttuvaa fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista muutosta tuetaan ilmiöihin perustuvalla luonnontieteen opetuksella, talousmatematiikalla sekä erilaisilla käytännön töillä, esimerkiksi puutarhanhoidolla. Erityisesti kovien materiaalien työstäminen antaa oppilaalle vastusta, jota hän tarvitsee. Luontoa tarkastellaan elottoman luonnon näkökulmasta, kuvataiteessa otetaan valon ja varjon (hiilellä tai maalaten) esiin tuominen. Lisäksi pohditaan omia arvoja, ihmisen luomia lakeja ja siirrytään tarkastelemaan Eurooppaa osana maailmaa tehden yleiskatsaus kaikkiin mantereisiin.

Kuvaus 6. luokka-asteen keskeisestä toiminnasta ja tavoitteista

Opettaja ohjaa oppilaita havainnoimaan luonnollista maailmaa tieteelliseltä kannalta ja ottamaan vastuuta omasta luokkayhteisöstä. Tavoitteena on muokata uusi sosiaalinen

suhde oppilaisiin ja opettajaan. Ajattelun kehittyessä oppilaat johdatetaan ymmärtämään maailman kausaalisten syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen. Kaikessa opetuksessa kiinnitetään huomiota kunnioittavaan suhteeseen ihmistä ja luontoa kohtaan sekä ympäristöstä huolehtimiseen.

Ehdotuksia monialaisiksi oppimiskokonaisuuksiksi

- Roomalaisuus ja eurooppalaisuus, Eurooppa osana maailmaa monialaisena teemana
 - Kansainvaelluksista lähtien, Rooma läpäisee eri oppiaineet. Vahvoja oppimisen kokemuksia. (historia, ympäristöoppi, matematiikka) Talous ja raha, korkolaskut.
 - Suomesta yhteys Eurooppaan
 - Systemaattinen yleiskatsaus kaikkiin mantereisiin + tähtitiede, geologia ja kasvioppi, globaali kaupankäynti ja elinkeinot
 - Fysiikan teemat magneetti, kompassi ja lämpötkimukset voisi liittää maapallon globaaliin yleiskatsaukseen

13.1.5 Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe sekä vuosiluokkien 7–9 tehtävä (lainattu perusteista 2014)

Perusopetuksen kullakin vuosiluokkakokonaisuudella on yhteisten tehtävien lisäksi oma erityinen tehtävänsä. Sen hoitaminen edellyttää oppilaiden ikäkauden ja kehitysvaiheen huomioonottamista sekä huolenpitoa oppilaiden sujuvista siirtymistä koulupolun nivelvaiheissa.

Vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymävaihe

Siirtyminen kuudennelta seitsemännelle luokalle edellyttää koulun tai koulujen henkilöstön suunnitelmallista yhteistyötä, opetuksen kannalta tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen tuntemista. Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu siirtymävaiheessa. Siirtymä tarkoittaa oppilaille usein uuteen ryhmään sopeutumista, uusiin opettajiin ja ympäristöön tutustumista. Koulun tehtävä on huolehtia, että myös näillä vuosiluokilla työskentelytavat ja arviointikäytännöt ovat oppilaiden ikäkauteen ja edellytyksiin soveltuvia. Tärkeää on, että kotona ja koulussa huolehditaan myös oppilaiden mahdollisuudesta tuntea olonsa turvalliseksi samalla kun heitä rohkaistaan uusien asioiden kohtaamiseen. Monet tulevaisuuteen vaikuttavat valinnat tulevat ajankohtaisiksi. Oppilaiden kuunteleminen ja arvostaminen sekä heidän osallisuutensa omista asioista ja valinnoista päättämiseen on tärkeää.

Lain edellyttämä erityisen tuen päätöksen tarkistaminen tehdään ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä.

13.2 Laaja-alainen osaaminen

13.2.1 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 1–2

Paikallisessa opetussuunnitelmatyössä voidaan käyttää sellaisenaan luvun 3 opetussuunnitelmarungon tekstejä. Koulukohtaisesti on kuvattava ne järjestelyt ja toimenpiteet, joiden avulla laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta huolehditaan ja toteutumista seurataan.

13.2.2 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 3–6

Paikallisessa opetussuunnitelmatyössä voidaan käyttää sellaisenaan luvun 3 opetussuunnitelmarungon tekstejä. Koulukohtaisesti on kuvattava ne järjestelyt ja toimenpiteet, joiden avulla laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta huolehditaan ja toteutumista seurataan.

13.2.3 Laaja-alainen osaaminen vuosiluokilla 7–9

Paikallisessa opetussuunnitelmatyössä voidaan käyttää sellaisenaan luvun 3 opetussuunnitelmarungon tekstejä. Koulukohtaisesti on kuvattava ne järjestelyt ja toimenpiteet, joiden avulla laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta huolehditaan ja toteutumista seurataan.

13.3. Paikallisesti päätettävät asiat

13.3.1 Paikallisesti päätettävät asiat vuosiluokilla 1–2 (lainaus perusteista 2014)

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten tuetaan oppilaiden siirtymistä esiopetuksesta perusopetukseen sekä toiselta kolmannelle vuosiluokalle
 - toimintatavat siirtymävaiheessa
 - tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut
- mitkä ovat vuosiluokkakokonaisuuden 1-2 erityispiirteet ja tehtävät (perusteiden kuvauksia voidaan hyödyntää sellaisenaan) sekä niihin liittyvät paikalliset painotukset ja miten tehtävän toteutumista seurataan ja kehitetään

- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vuosiluokilla 1-2 (perusteiden tavoitekuvauksia voidaan hyödyntää sellaisenaan) sekä niiden mahdolliset paikalliset painotukset ja miten oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan vuosiluokilla 1-2

- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet ja keskeiset sisällöt vuosiluokalla 1 ja vuosiluokalla 2

mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokkakokonaisuudessa 1-2.

13.3.2 Paikallisesti päätettävät asiat vuosiluokilla 3–6 (lainaus perusteista 2014)

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten tuetaan oppilaiden siirtymistä toiselta kolmannelle vuosiluokalle sekä kuudennelta seitsemännelle vuosiluokalle

- o toimintatavat siirtymävaiheessa
- o tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut

- mitkä ovat vuosiluokkakokonaisuuden 3-6 erityispiirteet ja tehtävät (perusteiden kuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) sekä niihin liittyvät paikalliset painotukset ja miten tehtävän toteutumista seurataan ja kehitetään

- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vuosiluokilla 3-6 (perusteiden tavoitekuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) sekä niiden mahdolliset paikalliset painotukset ja miten oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan vuosiluokilla 3-6

- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet ja keskeiset sisällöt vuosiluokilla 3, 4, 5 ja 6

- mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 3-6.

13.3.3 Paikallisesti päätettävät asiat vuosiluokilla 7–9 (lainaus perusteista 2014)

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten tuetaan oppilaiden siirtymistä kuudennelta seitsemännelle vuosiluokalle sekä perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen

- o toimintatavat siirtymävaiheessa
- o tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut
 - mitkä ovat vuosiluokkakokonaisuuden 7-9 erityispiirteet ja tehtävät (perusteiden kuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) sekä niihin liittyvät paikalliset painotukset ja miten tehtävän toteutumista seurataan ja kehitetään
 - mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet vuosiluokilla 7-9 (perusteiden tavoitekuvaus voidaan käyttää sellaisenaan) sekä niiden mahdolliset paikalliset painotukset ja miten oppilaiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan vuosiluokilla 7-9
 - mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet ja keskeiset sisällöt vuosiluokilla 7, 8 ja 9
 - mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyvät mahdolliset erityispiirteet vuosiluokilla 7-9

13.4 Oppiaineet vuosiluokilla 1–9

13.4.1 ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

Kielikasvatus

Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielen ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kielenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä sekä monilukutaidon kehittymistä. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytännöistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnessa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Oppilaat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena eri oppiaineissa. Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on tukea oppilaan ihmisenä kasvua. Tämän tehtävän saavuttamista oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus tukee ja edistää kehittämällä oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja. Opettajalla tulee olla päämääränä ihmisyyteen kasvattaminen, jonka hän toteuttaa opetuksessaan parhaaksi katsomillaan menetelmillä.

Äidinkieli ja kirjallisuus nähdään yksilöä kehittäväksi oppiaineena. Identiteetin rakentuminen ja maailman hahmottaminen ja jäsentäminen kielen avulla osoittaa näkemystä siitä, että kieli ei ole oma yksikkönsä maailmasta ja irrallaan ihmisestä. Se on osa ihmisen liittymistä maailmaan, osa ihmistä itseään niin paljon, että sen varaan rakennetaan kuva itsestä maailmassa. Kielen avulla ihminen voi kertoa itselleen, kuka hän on. Tämän lisäksi kieli nähdään kommunikaation ja itseilmaisun mahdollistajana.

Sen lisäksi, että äidinkieli ja kirjallisuus opetuksen kautta vahvistaa oman kulttuurin ja kielen arvostamista ja ohjaa suvaitsevaisuuteen muita kansoja ja kulttuureja kohtaan, on tärkeitä saada oppilaat juurtumaan maailmaan ja löytämään oma paikkansa siinä. Muut huomioon ottaen ja erilaisuutta arvostaen löytyy näkemys itsestä muiden joukossa: en ole ainoa, mutta olen minä, kukaan muu ei voi sanoa minusta minä. Itsensä kehittämiseen kuuluu ilmaisutapojen monipuolistaminen. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa onkin tärkeitä näiden taitojen harjoittaminen, koska eri puhetilanteissa ja niiden tarkastelussa jälkikäteen voidaan parhaassa mahdollisessa tapauksessa havainnoida omaa käyttäytymistä suhteessa aiempaan. Puhetilanteissa käsitys itsestä viestijänä auttaa näkemään, millä tavalla on kehittynyt vuosien aikana ja mitä valmiuksia on kohdata pelotta uusia tilanteita ja toimia niissä. Ihminen tarvitsee rohkeutta, jotta hän voisi muokata maailmaa siihen suuntaan, jossa hän haluaa elää. Tahdon lujuus voi löytyä pienistäkin harjoituksista, ja oppilaan/opiskelijan kehityksestä, henkisestä kasvusta, ei välttämättä näe merkkejä oppituntin päätteeksi, vaan todennäköisesti vasta vuosia myöhemmin. Kirjallinen ilmaisutaito, sekä kaunokirjallisuus että muu kirjallisuus, auttavat jäsentämään ajatukset loogisiksi kokonaisuuksiksi. Toisin sanoen ilmaisutapojen monipuolistaminen auttaa hahmottamaan maailmaa yhä selkeämmällä tavalla itselle ymmärrettäväksi. Kun maailmaa ymmärtää, silloin siinä myös pystyy elämään ja sitä muokkaamaan. Aktiivinen kansalaisuus on edellytys sille, että pystyy muokkaamaan ympäristönsä itselleen sopivaksi. Jatko-opinnot, työ, sosiaalinen vuorovaikutus ja aktiivinen kansalaisuus näyttävät itseisarvoina. Puhumamme kieli määrittää meitä ihmisenä ja kertoo, keitä olemme. Äidinkieltä ja kirjallisuutta opiskelemalla näiden arvojen toteutuminen mahdollistuu.

Äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen sisäinen integraatio on edellytys opetuksen hyvälle toteutukselle. Irrallisten palasten opettaminen ja oppiminen eivät ole mielekkäitä silloin, kun yhdistävänä tekijänä on kieli. Sisäisen integraation lisäksi opetuksessa otetaan huomioon oppiaineiden välinen yhteistyö ja integraatio. Tämä on yksi steinerpedagogiikkaan kuuluva ajatus: eri vuosiluokilla opetetaan kokonaisuuksia, johon kaikki oppiaineet liittyvät.

Oman ajattelun kehittyminen ja itsensä tunteminen ovat ihmisyyteen kasvattamisessa keskeisimpiä tavoitteita opetuksessa. Jos omaa ajattelua on vähän, yksilön yhteiskuntaa muokkaava osuus elämänsä jaksossa jää vähäiseksi. Kun ihminen pystyy muokkaamaan ympäristöään haluamallaan tavalla, edellytykset hyvään ja onnelliseen elämään ovat paremmat. Perusopetuksen vuosiluokilla kuljetaan ikäkauden mukaisesti kohti oman ajattelun itsenäistymistä ja itsensä tuntemista, ihmisyyteen kasvamista.

Kieli nähdään yhtenä tärkeimmistä ihmisten välisen ymmärtämisen välineistä ja se on tämän vuoksi myös opetuksessa ensisijainen väline. Kieli vaikuttaa lapsen henkiseen ja psykologiseen kehitykseen ja sen vuoksi kielen opetuksella on keskeinen tehtävä koulussa. Kieltä ei näin ollen opeteta vain sen käytön vuoksi, vaan myös sen vuoksi, että kielen avulla lapsi ja nuori kehittyy ja pystyy tulemaan ymmärretyksi ja ymmärtämään maailmaa ympärillään.

Kielen opetuksessa otetaan huomioon suullinen ja kirjallinen kielitaito. Äidinkielen tunteiden tehtävänä on kehittää näitä molempia siten, että suullinen ja kirjallinen kielitaito muuntuu kaikenlaisten tekstien, kuvien ja tilanteiden monilukutaidoksi. Puhuttu kieli luonnehtii asioita kirjoitetun kielen keskittyessä jäsentämään ja määrittämään maailmaa.

Puhuttu kieli liittyy vahvasti suulliseen perinteeseen, jossa ajattelu ja kollektiivinen kokemus ilmaistaan tilanteissa ja rituaaleissa. Kirjallinen perinne tai kulttuuri on yksilökeskeistä, jossa kirjailija tuo sisäisen kokemuksensa muiden nähtäväksi. Yksi äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävistä onkin vakiinnuttaa vahva suullisen kielen kulttuuri, josta kirjallisen taidon kulttuuri on riippuvainen.

Suullinen kielitaito kuuluu vahvasti ihmisen tunnealueelle toisin kuin kirjoitettu kieli. Kun ihminen ilmaisee spontaanisti iloa, surua tai pelkoa, on tietoisuus tunteesta aivan toinen kuin näistä tunteista kirjoitettaessa. Kirjoittaessaan ihminen ottaa aiheesta askelen taaksepäin ja tarkastelee tunnettaan jäsentäen sitä ajattelussaan. Perusopetuksen alaluokilla painotetaan tunteen merkitystä kaikessa opetuksessa, mutta perusopetuksen yläluokilla painopiste siirtyy ajattelun alueelle vähitellen.

Steinerkoulun opetussuunnitelma perustuu ihmiskäsitykselle, joten opetuksella pyritään tukemaan lapsen ja nuoren kehitystä kullekin ikäkaudelle sopivalla tavalla. Kielellä nähdään olevan vaikutusta ihmisen kasvuun. Yksilöllistymisprosessissa kieli auttaa ihmistä perheen ja kulttuuriryhmän identiteetin löytymisen jälkeen löytämään sellaisen identiteetin, jossa hän voi ilmaista itseään ja ajatuksiaan sekä löytämään oman äänensä.

Äidinkieleen ja kirjallisuuteen kuuluu monitieteisiä taito-, tieto- ja kulttuurikonaisuuksia, ja opetuksessa tekstit ymmärretään laajasti ja niitä käytetään monipuolisesti. Tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen, tiedon hankinnan ja jakamisen taitojen lisäksi kiinnitetään huomiota oppilaan omien kokemusten jakamiseen. Kirjallisuuden kautta oppilas ja opiskelija pystyy avartamaan käsitystään niin muista kulttuureista kuin itsestään. Kulttuurikonaisuuksien sisällöissä sanataide nousee merkittäväksi osaksi, ja siihen kuuluu tekstien tuottamisen ja tulkitsemisen lisäksi myös draama ja media.

Kaikessa opetuksessa pyritään kokemuksellisuuteen ja sisältöjen omakohtaistamiseen. Osallisuuden kokemusta vahvistetaan keskusteluilla ja muilla yhteistoiminnallisilla menetelmillä, jolloin oppilas ja opiskelija voivat saada kuulluksi tulemisen kokemuksia. Tällä tavoin tuetaan eettistä kasvua ja innostetaan elämysten jakamiseen ja saamiseen. Mediakasvatus nähdään yhtenä oppiaineen osa-alueena, jossa sisältöjä tulkitaan ja tuotetaan ikäkauden mukaisesti.

Rakentava ja vastuullinen vuorovaikutus tukevat kielitietoisuuden laajentumista. Kielitietoisuus ei ole pelkästään tietoa kielen rakenteista, vaan myös ymmärrystä kielestä maailman hahmottamisen välineenä, ymmärrystä kielestä identiteettiä rakentavana voimana ja filosofista pohdintaa siitä, mitä kieli on. Kielitietoisuuteen kuuluu käsitys kielestä kommunikoinnin mahdollistajana, käsitys kielen liittymisestä itseilmaisuun ja identiteettiin, sekä käsitys kielessä itsessään olevasta luonteesta ja sen vaikutuksesta ihmiseen.

Oppiaineen tehtävänä on kaiken mainitun lisäksi luoda henkilökohtainen suhde kieleen, mikä auttaa opiskelijaa sanallistamaan omia näkemyksiään, tunteitaan, havaintojaan ja elettyjä tapahtumia. Yhteistyötä tehdään kotien ja koulun välillä sekä muiden oppiaineiden välillä, mahdollisuuksien mukaan myös suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkielten opetuksen kanssa.

Oppilaiden erilaisuus, tasa-arvo ja sukupuolen moninaisuus huomioidaan oppimisympäristössä ja opetusmenetelmissä. Opetuksessa tuetaan niin edistyneitä kuin oppimisvaikeuksien kanssa eläviä oppilaita.

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 tehtävänä on edistää ikäkauden ja yksilöllisten edellytysten pohjalta

itseilmaisua ja vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutustaidoissa kiinnitetään huomiota kuuntelemiseen, lukemiseen ja kirjoittamiseen. Kielitietoisuutta edistetään etenkin draaman ja tarinoiden jälleenkerronnan avulla. Opetuksessa pyritään aina kiinnostuksen ja innostuksen vahvistamiseen luomalla oppilaille tilaisuuksia mielikuvien kautta oppisisältöihin tutustumiseen ja sisältöjen oppimiseen. Ikäkauden mukainen oppimisprosessi jatkuu esiopetuksesta kouluun sekä perustaitojen että laaja-alaisen osaamisen osalta.

Muotopiirustus

Äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen yksi osa-alue vuosiluokilla 1-2 on muotopiirustus. Se tukee lukemisen ja kirjoittamisen oppimista, lisäksi sen tarkoituksena on oppilaan muototajun herättäminen, tahdon kehittäminen ja kehontietoisuuden vahvistaminen. Se kehittää silmän ja käden yhteistyötä, käden koordinaatiota sekä silmän kykyä hahmottaa ja erotella eri muotoja. Muotopiirustuksen terapeuttiset mahdollisuudet auttavat hahmotusongelmissa, keskittymisessä, tehtävien loppuun saattamisessa sekä temperamenttien tasapainottamisessa. Muotopiirustusta toteutetaan kehollisesti, tilassa liikkuen ja piirtäen.

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 tehtävänä on sujuvoittaa ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä lukemista ja tekstien tuottamista. Tekstilajivalikoimaa laajennetaan, tekstintuottamisessa aletaan kiinnittää huomiota kirjoittamisen vaiheittaiseen etenemiseen. Monimediaiset vuorovaikutustilanteet nostetaan yhteiseen keskusteluun ja opetuksen sisältöihin oppilaan ikäkauden mukaisesti siten, että harjoitellaan ja vahvistetaan median käsittelyyn tarvittavia tietoja ja taitoja suorissa vuorovaikutustilanteissa ensin ihmisenä ihmiselle, jotta voi myöhemmin olla ja toimia ihmisenä ihmiselle virtuaaliympäristössä. Tekstien tuottaminen, tulkitseminen ja arvioiminen harjaantuvat kielellisten taitojen kehittyessä. Opetuksessa pyritään aina kiinnostuksen ja innostuksen vahvistamiseen luomalla oppilaille tilaisuuksia kokea kieli ja omakohtaistaa se, jotta kiinnostus kielen havainnointiin kasvaa, lukemisesta syntyy harrastus ja itseilmaisu kielen avulla vahvistuu.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 1-2

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimisympäristö rakennetaan yhteisölliseksi, turvalliseksi ja oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta tukevaksi ympäristöksi, jossa on saatavilla lapsille soveltuvaa kirjallisuutta ja tekstejä ja jossa kasvokkainen vuorovaikutus onnistuu. Opetuksen läpäisee leikinomaisuus, mielikuvaoppiminen ja draama. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä ja niitä julkaistaan luokassa ja lähipiirissä. Oppiaineen sisäisen integraation lisäksi toteutetaan oppiaineiden välistä integraatiota nivomalla äidinkielen taitojen oppiminen osaksi muihinkin oppiaineisiin. Erityisesti draama liitetään kirjallisuuden lisäksi esim. musiikkiin, liikuntaan, eurytmiaan ja ympäristöoppiin.

Oppimisympäristöksi luetaan myös koululuokan ulkopuolinen ympäristö, kuten koti, kirjastot, museot, kulttuuritapahtumat ja teatteri ja elokuvat. Myös luonnonympäristöä ja Villa Pukkilaa hyödynnetään osana äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta. Esimerkiksi muotopiirustusmuotoja voidaan tehdä tilassa ja ulkona. Kulttuurin monimuotoisuutta hyödynnetään ikäkauden mukaisesti. Ajankohtaisia mediasisältöjä käsitellään tarpeen mukaan.

Vuosiluokilla 3-6

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimisympäristö rakennetaan yhteisölliseksi, turvalliseksi ja vuorovaikutusta tukevaksi. Oppilaalla on saatavilla soveltuvaa ja itse valittua kirjallisuutta sekä erilaisia tekstejä, joissa oppilaan lukukokemus laajentuu ja kasvokkainen vuorovaikutus mahdollistuu. Tavoitteena on yhteisöllinen oppimisympäristö, jossa oppilaat voivat esittää näkemyksiään varmana siitä, että heidän ajatuksiaan kuullaan ja jossa tekstejä on mahdollisuus tarkastella ja tuottaa yksin ja yhdessä. Viestintäteknologiaa hyödynnetään tekstintuottamisen ja tarkastelun välineenä silloin, kun välineestä on hyötyä oppimisessa. Työtavat valitaan siten, että yhdessä toimiminen on mahdollista, keskustelua voi käydä kasvokkain ja sisältöjä (esim. draamaa ja kirjallisuutta) integroidaan luontevasti muihinkin oppiaineisiin. Projektityöskentely ja prosessinomainen opiskelu eheyttävät opetusta. Esiintymistaitoja harjoitellaan draaman ja monipuolisten vuorovaikutustilanteiden avulla.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa

Vuosiluokilla 1-2

Oppilaita ohjataan käyttämään kieltä kaikenlaisissa vuorovaikutustilanteissa niin koulussa kuin kotona. Yhteistyössä kotien kanssa tuetaan lukemaan ja kirjoittamaan oppimista niin, että lukemisesta tulee elinikäinen harrastus ja kirjoittamisesta muodostuu erilaisilla välineillä yksi luonnollinen vuorovaikutuksen muodoista. Vaikeudet puheen, lukemisen ja kirjoittamisen alueella pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain. Luokanopettajan, koulunkäyntiohjaajan ja erityisopettajan yhteistyönä havainnoidaan lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehitystä. Näin oppilaita pyritään tukemaan yksilöllisten edellytystensä mukaisesti niin, että jokainen voi edistyä omatahtisesti oppimispolullaan. Kun lapsen kielellisen kehityksen vaihe tunnetaan, voidaan luku- ja kirjoitustaidolle antaa aikaa kehittyä ensimmäisten kouluvuosien aikana. Luku- ja kirjoitustaitojen kehitykselle annetaan aikaa kehittyä

Erityisopettaja kartoittaa 1.-2. luokilla oppilaiden kielellisiä valmiuksia, luki-taitoja sekä hahmottamisen haasteita.

Vaikka äidinkielen ja kirjallisuuden opetus on pääasiassa koko luokalle yhteistä ja tunnemaailmaa puhuttelevaa, voidaan tehtävien vaikeustaso ja määrää eriyttää oppilaskohtaisesti. Eriyttämistä voidaan toteuttaa myös jakotunneilla ja joustavilla ryhmäjaotteluilla. Oppilaita kannustetaan auttamaan toisiaan ja kantamaan yhteistä vastuuta kaikkien oppimisesta.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta tuetaan kokonaisvaltaisesti. Aamurytmeissä ja -loruissa opitaan puheen rytmiä, tavuttamista ja äänteiden laatua. Muotopiirustuksessa harjoitetaan suuntien hahmottamista ja silmän ja käden koordinaatiota, mikä tukee kirjainmuotojen ja kirjoittamisen oppimista. Musiikin pentatoninen tunnelma harjoittaa kuuntelun taitoja. Sadut ja kerrotut tarinat rikastuttavat lapsen mielikuvamaailmaa ja ymmärrystä kielestä. Eurytmiatunneilla ja eurytmiaaterapiassa tuetaan osaltaan lapsen kielellisten valmiuksien kehittymistä.

Vuosiluokilla 3-6

Oppilaan kielellistä kehitystä tuetaan siten, että tekninen luku- ja kirjoitustaito muuttuu sujuvaksi taidoksi, ja lukutaito syvenee ymmärtäväksi lukemiseksi. Sanavaraston laajenemista, käsitteiden ja oppilaan omien ajatusten esiin tuomista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tuetaan muun muassa kannustamalla oppilasta

lukemaan omaa taitotasoaan vastaavaa kirjallisuutta ja muita tekstejä. Oppilasta tuetaan käyttämään erilaisia lukustrategioita.

Oppilasta ohjataan sujuvaan puheen ja kirjoitetun tekstin tuottamiseen siten, että huomio kohdistuu vastaanottajan mahdollisuuteen ymmärtää puhujan sanoma. Oppilasta ohjataan sopivien opiskelustrategioiden kehittämiseen ja omien vahvuuksien tunnistamiseen. Oppilaan tekstien tuottamisen ja rakentamisen taitojen sekä oikeinkirjoituksen kehittämiseksi annetaan malleja ja yksilöllistä tukea. Käsi-alan muodostumisessa tuetaan oppilaan tasolle parhaiten soveltuvaa kirjoitustyyliä. Myös kielellisesti taitavia oppilaita tuetaan lukuhaasteiden ottamisessa ja itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Oppilaan oppimisen arviointi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa

Vuosiluokalla 1

Oppilaan arviointi keskittyy oppilaan vahvuuksiin ja rohkaisevaan ja kannustavaan palautteeseen. Oppilaan tulisi saada jatkuvaa palautetta onnistumisistaan ja tätä kautta pystyä iloitsemaan oppimisestaan.

Opettaja arvioi lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksia, tekstin ymmärtämistä, sekä suullista ilmaisutaitoa. Oppilas näyttää osaamistaan sekä tuntityöskentelyssään että vihkotöissään. Vihkotyöskentelyä seuraamalla arvioidaan kirjoittamisen ja hienomotoriikan kehittymistä. Suullisen ilmaisutaidon kehittymistä arvioidaan luonnollisissa tilanteissa esimerkiksi tarinan takaisinkerronnan myötä ja draamaleikeissä. Opettaja seuraa oppilaan lukuharrastuneisuutta ja arvioi lukutaitoa esimerkiksi kuuntelemalla oppilaan liukulukua.

Hienomotoristen taitojen kehittymistä voidaan arvioida mm. näppäintaitojen edistymistä sormileikkien, huilunsoiton ja neulomisen avulla.

Luokassa voidaan yhdessä tarkastellen arvioida omia ja muiden kirjallisia ja taiteellisia tuotoksia.

Opettaja arvioi yhdessä huoltajan kanssa oppilaan edistymistä arviointikeskustelussa kevätlukukauden aikana.

Vuosiluokalla 2

Arviointi keskittyy ensimmäisen luokan tapaan rohkaisevaan ja kannustavaan palautteeseen.

Opetuksessa arvioidaan samoja osa-alueita kuin ensimmäisellä luokalla. Lukemisen, kirjoittamisen ja suullisen ilmaisun ohella arvioidaan myös luetun ymmärtämistä ja suullista ilmaisua esimerkiksi pienimuotoisten esitysten kautta. Toisella luokalla arvioidaan oman tekstin tuottamista ja kirjallista ilmaisua.

Toisella luokalla oppilasta ohjataan vähitellen tarkastelemaan omia vahvuuksiaan ja oppimistaan.

Opettaja arvioi yhdessä opettajan kanssa oppilaan edistymistä arviointikeskustelussa kevätlukukauden aikana.

Vuosiluokalla 3

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opettaja arvioi oppilaan vuorovaikutustaitoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, kuten ryhmätoissa, esitelmissä ja luokkakeskusteluissa. Esiintymistilanteissa arvioidaan ensisijaisesti eläytymistä ja selkeää puheen tuottamista ja keskusteluissa toisen huomioimista.

S2 Tekstien tulkitseminen

Lukutaidon sujuvoitumista arvioidaan kuuntelemalla oppilaan ääneen lukemista. Oppilas oppii arvioimaan omaa lukutaitoaan lukemalla yhdessä ja yksin ääneen luokassa. Tekstinymmärtämistä arvioidaan seuraamalla kirjallisten ohjeiden noudattamista ja luetunymmärtämisen tehtävien kautta. Monimuotoisten tekstien erittelyn ja tulkitsemisen taitoja, sana- ja käsitevarannon laajuutta ja ajattelutaitoja arvioidaan oppilaan tuottamien tekstien kautta.

S3 Tekstien tuottaminen

Tekstien tuottamista arvioidaan erilaisten tekstien kautta. Tekstejä arvioidaan havainnoimalla oppilaan kykyä muokata omia tekstejä oikeinkirjoituksellisesti oikeaan suuntaan, vastaanottaja huomioiden opettajalta ja toisilta oppilailta saadun palautteen perusteella. Arvioidaan oppilaan käsialan kehittymistä.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

Arvioidaan oppilaan taitoa eritellä kieltä, sen sisältöä ja kielen rakenteita keskustelujen ja erilaisten tehtävien avulla.

Vuosiluokalla 4

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opettaja arvioi oppilaan vuorovaikutustaitoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, kuten ryhmätoissa, esitelmissä ja luokkakeskusteluissa. Esiintymistilanteissa ja keskusteluissa arvioidaan eläytymistä ja selkeää puheen tuottamista ja lisäksi tarkkaillaan sisällön loogisuutta sekä kuulijoiden tarpeiden huomioimista. Arvioidaan oppilaan esiintymisvalmiutta.

S2 Tekstien tulkitseminen

Lukutaidon sujuvoitumista arvioidaan kuuntelemalla oppilaan ääneen lukemista. Oppilas oppii arvioimaan omaa lukutaitoaan lukemalla yhdessä ja yksin ääneen luokassa. Tekstinymmärtämistä arvioidaan seuraamalla kirjallisten ohjeiden noudattamista ja luetunymmärtämisen tehtävien kautta. Opettaja havainnoi oppilaan kykyä arvioida tiedon luotettavuutta esimerkiksi esitelmien valmistelun yhteydessä.

S3 Tekstien tuottaminen

Tekstien tuottamista arvioidaan oppilaan kirjoittamien (vihko)tekstien kautta. Tekstejä arvioidaan havainnoimalla oppilaan kykyä muokata omia tekstejä oikeinkirjoituksellisesti oikeaan suuntaan, vastaanottaja huomioiden, opettajalta ja toisilta oppilailta saadun palautteen perusteella. Arvioidaan oppilaan käsialan kehittymistä.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

Arvioidaan oppilaan taitoa eritellä kieltä, sen sisältöä sekä kielen rakenteita keskustelujen ja erilaisten tehtävien avulla.

Vuosiluokalla 5

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opettaja arvioi oppilaan rakentavaa ja vastuullista vuorovaikutusta erilaisissa tilanteissa, kuten ryhmätöissä, esitelmissä ja luokkakeskusteluissa. Esiintymistilanteissa ja keskusteluissa arvioidaan eläytymistä ja selkeää puheen tuottamista ja lisäksi sisällön loogisuutta, kuulijoiden tarpeiden huomioimista ja oman esityksen vaikutusta yleisöön. Arvioidaan oppilaan monipuolista ilmaisua.

S2 Tekstien tulkitseminen

Arvioidaan lukutaidon kehittymistä oppilaan tekstiin eläytymisen ja tekstin sisällön ymmärtämisen kautta. Tekstinymmärtämistä arvioidaan edelleen seuraamalla kirjallisten ohjeiden noudattamista ja luetunymmärtämisen tehtävien kautta. Opettaja havainnoi oppilaan kykyä arvioida tiedon luotettavuutta ja olennaisen tiedon löytämistä esimerkiksi esitelmien valmistelun yhteydessä.

S3 Tekstien tuottaminen

Tekstien tuottamista arvioidaan oppilaan kirjoittamien (vihko)tekstien kautta. Tekstejä arvioidaan havainnoimalla oppilaan kykyä muokata omia tekstejä oikeinkirjoituksellisesti ja kielipöytäsuunnasta oikeaan suuntaan, vastaanottaja huomioiden, opettajalta ja oppilailta saadun palautteen perusteella. Erityisesti tietokoneella tuotetuissa teksteissä huomioidaan eettisyys, yksityisyys ja tekijänoikeudet. Arvioidaan oppilaan käsialan kehittymistä.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

Arvioidaan oppilaan taitoa eritellä kieltä, sen sisältöä ja monimuotoisuutta, kielen rakenteita sekä kirjallisuutta ja tarinakokemuksia keskustelujen ja erilaisten tehtävien avulla.

Vuosiluokalla 6

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opettaja arvioi oppilaan rakentavaa ja vastuullista vuorovaikutusta erilaisissa tilanteissa, kuten ryhmätöissä, esitelmissä ja luokkakeskusteluissa. Esiintymistilanteissa ja keskusteluissa arvioidaan eläytymistä ja selkeää puheen tuottamista ja lisäksi sisällön loogisuutta, kuulijoiden tarpeiden huomioimista ja oman esityksen vaikutusta yleisöön. Arvioidaan oppilaan monipuolista ilmaisua myös eri mediaympäristöissä.

S2 Tekstien tulkitseminen

Arvioidaan lukutaidon kehittymistä oppilaan tekstiin eläytymisen ja tekstin sisällön ymmärtämisen kautta. Tekstinymmärtämistä arvioidaan edelleen seuraamalla kirjallisten ohjeiden noudattamista ja luetunymmärtämisen tehtävien kautta. Havainnoidaan oppilaan kykyä arvioida tiedon luotettavuutta ja olennaisen tiedon löytämistä esimerkiksi esitelmien valmistelun yhteydessä.

S3 Tekstien tuottaminen

Tekstien tuottamista arvioidaan oppilaan kirjoittamien (vihko)tekstien kautta. Tekstejä arvioidaan havainnoimalla oppilaan kykyä muokata omia tekstejä oikeinkirjoituksellisesti ja kielipöytäsuunnasta oikeaan suuntaan opettajalta ja oppilailta saadun palautteen perusteella. Erityisesti tietokoneella tuotetuissa teksteissä huomioidaan eettisyys, yksityisyys ja tekijänoikeudet.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

Arvioidaan oppilaan taitoa eritellä kieltä, sen sisältöä ja variantteja, kielen rakenteita sekä kirjallisuutta ja tarinakokemuksia keskustelujen ja erilaisten tehtävien avulla.

Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää valtakunnallisia arviointikriteereitä. Oppimisen edistymisen kannalta keskeisiä ovat äidinkielen ja kirjallisuuden eri tavoitealueiden perustaidot ja niihin johtavat työskentelyprosessit ja oppimisstrategiat.

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen			
T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä	S1	Puheviestintätilanteissa toimiminen	Oppilas esittää ajatuksiaan ja ilmaisee mielipiteensä itselleen tutuissa viestintäympäristöissä.
T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa	S1	Toiminta vuorovaikutustilanteissa	Oppilas hyödyntää äänenkäytön, viestien kohdentamisen ja kontaktinoton taitoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, osaa muunnella viestintätapaansa tilanteen mukaan ja pyrkii ottamaan muiden näkökulmat huomioon.
T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla	S1	Ilmaisukeinojen käyttö	Oppilas osaa käyttää kokonaisilmaisun keinoja omien ideoidensa ja ajatustensa ilmaisemiseen ryhmässä, osaa pitää lyhyen valmistellun puheenvuoron tai esityksen sekä osallistuu draamatoimintaan.
T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa	S1	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen	Oppilas ottaa vastaan palautetta omasta toiminnastaan ja antaa palautetta muille.
Tekstien tulkitseminen			
T5 ohjata oppilasta	S2	Tekstinymmärtämisen	Oppilas lukee sujuvasti

<p>sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan</p>		<p>perusstrategioiden hallinta</p>	<p>monimuotoisia tekstejä ja käyttää tekstinymmärtämisen perusstrategioita sekä osaa tarkkailla ja arvioida omaa lukemistaan.</p>
<p>T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan</p>	S2	<p>Tekstien erittely ja tulkinta</p>	<p>Oppilas tunnistaa joitakin kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Oppilas osaa käyttää tekstien tulkintataitoja oman ajattelunsa sekä sana- ja käsitevarantonsa kehittämiseen.</p>
<p>T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin</p>	S2	<p>Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys</p>	<p>Oppilas käyttää tiedonhankinnassaan mediaa ja eri tekstiympäristöjä sekä tilanteeseen sopivia strategioita ja osaa jossain määrin arvioida tietolähteiden luotettavuutta.</p>
<p>T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä</p>	S2	<p>Lapsille ja nuorille tarkoitetun kirjallisuuden ja tekstien tuntemus ja lukukokemusten jakaminen</p>	<p>Oppilas tuntee jonkin verran lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä ja osaa jakaa kokemuksiaan, myös monimediaisessa ympäristössä.</p>
<p>Tekstien tuottaminen</p>			
<p>T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan</p>	S3	<p>Kokemusten ja ajatusten ilmaiseminen</p>	<p>Oppilas ilmaisee kokemuksiaan ja ajatuksiaan monimuotoisten tekstien avulla.</p>

myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana			
T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä	S3	Oman ajattelun kielentäminen ja eri tekstilajien käyttö	Oppilas osaa ohjatusti käyttää kertomiselle, kuvaamiselle ja yksinkertaiselle kantaaottavalle tekstille tyypillistä kieltä. Oppilas osaa otsikoida tekstinsä, jakaa sen kappaleisiin ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin.
T11 ohjata oppilasta edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa	S3	Kirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta	Oppilas kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin ja on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja. Oppilas tuntee kirjoitetun kielen perusrakenteita ja oikeinkirjoituksen perusasioita ja käyttää niitä oman tekstinsä tuottamisessa.
T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	S3	Tekstien rakentaminen ja eettinen viestintä	Oppilas tuntee ja osaa kuvailla tekstien tuottamisen perusvaiheita, osaa arvioida omia tekstejään ja tuottaa tekstejä vaihteittain yksin ja muiden kanssa sekä antaa vastaanottaa palautetta. Oppilas osaa merkitä lähteet tekstin loppuun, ymmärtää, ettei saa esittää lainaamaansa tekstiä omanaan ja tietää verkossa toimimisen eettiset periaatteet.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen			
T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja	S4	Kielen tarkastelun kehittyminen ja kielikäsitteiden hallinta	Oppilas tekee havaintoja ja osaa kuvailla tekstien kielellisiä piirteitä ja käyttää oppimiaan käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan

tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia			niistä.
T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön	S4	Kirjallisuuden tuntemus	Oppilas lukee sovitut lapsille ja nuorille suunnatut kirjat, keskustelee ja jakaa kokemuksiaan lukemistaan kirjoista.
T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen	S4	Kielitietoisuuden ja kulttuurin tuntemuksen kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla havaitsemiaan yhtäläisyyksiä ja eroja eri kielten ja kulttuurien välillä. Oppilas osaa kertoa itseään kiinnostavasta media- ja kulttuuritarjonnasta. Oppilas osallistuu omien esitysten suunnitteluun ja esittämiseen.

Oppimäärän erityinen tehtävä

Vuosiluokilla 1–2 opetuksen painopiste on luku- ja kirjoitustaitojen perustan luomisessa sekä oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitojen kehittämisessä. Opetuksen tehtävänä on herättää kiinnostusta kieleen, ilmaisuun ja erilaisten tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen.

Vuosiluokilla 3–6 opetuksen painopiste on oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitojen, lukuharrastuksen sekä sujuvan ja monipuolisen luku- ja kirjoitustaidon vakiinnuttamisessa. Tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen yhteydessä harjaannutaan tarkastelemaan kielen piirteitä ja kirjallisuuden keinoja. Lyhyiden tekstien lukemisesta edetään kokonaisteosten lukemiseen ja lukukokemusten monipuoliseen jakamiseen.

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1–2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin	Laaja-alainen
----------------------	---------------	---------------

	liittyvät sisältöalueet	osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	S1	L1, L2, L3
T2 opastaa oppilasta kehittämään kieltään ja mielikuvitustaan sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan tarjoamalla mahdollisuuksia osallistua erilaisiin ryhmäviestintätilanteisiin ja tutustua niiden käytänteisiin	S1	L1, L2, L7
T3 tukea oppilasta vahvistamaan ilmaisurohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti, myös draaman avulla	S1	L1, L2, L7
T4 ohjata oppilasta rakentamaan viestijäkuvaansa ja ymmärtämään, että ihmiset viestivät eri tavoin	S1	L1, L2, L7
Tekstien tulkitseminen		
T5 ohjata ja innostaa oppilasta lukutaidon oppimisessa ja tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan	S2	L1, L4, L5
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan monimuotoisten tekstien merkityksiä ja rakenteita sekä laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan tekstien tarkastelun yhteydessä	S2	L1, L2, L4
T7 ohjata oppilasta hakemaan tietoa eri tavoin	S2	L1, L4, L5
T8 kannustaa oppilasta kiinnostumaan lastenkirjallisuudesta, mediateksteistä ja muista teksteistä luomalla myönteisiä lukukokemuksia ja elämyksiä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen	S2	L2, L4, L5
Tekstien tuottaminen		
T9 rohkaista ja innostaa oppilasta kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan kokemuksiaan puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla	S3	L1, L4, L5, L7
T10 ohjata oppilasta tuottamaan yksinkertaisia kertovia, kuvaavia ja muita tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä	S3	L2, L4, L5
T11 opastaa oppilasta harjaannuttamaan käsikirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata oppilasta vähitellen tekstien suunnitteluun ja rakentamiseen sekä tuntemaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia	S3	L1, L4, L5
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen		
T12 kannustaa oppilasta kehittämään kielitietoisuuttaan ja kielen peruskäsitteiden tuntemusta sekä ohjata tekemään havaintoja puhutusta ja kirjoitetusta kielestä sekä auttaa huomaamaan, että omalla kielenkäytöllä on vaikutusta toisten käyttäytymiseen	S4	L2, L4, L7
T13 innostaa oppilasta kuuntelemaan ja lukemaan lapsille suunnattua kirjallisuutta ja valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa, kehittämään lukuharrastustaan sekä ohjata oppilasta kirjaston käyttöön	S4	L2, L3, L4
T14 ohjata oppilasta arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä kulttuurista moninaisuutta, tutustuttaa joihinkin lastenkulttuurin muotoihin ja innostaa niiden käyttäjäksi sekä kannustaa tuottamaan omaa kulttuuria yhdessä muiden kanssa	S4	L2, L4, L7

MUOTOPIIRUSTUS

T15 hahmottaa suoran ja kaarevan viivan laatu, mikä on pohjana kaikkien muiden muotojen piirtämiselle. Opitaan piirtämään kirjainmuodot oikein.

S5

Tavoitteet vuosiluokalla 1**Vuorovaikutustilanteissa toimiminen S1**

T1 tukea oppilaan taitoa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja ilmaista itseään

T2 tukea oppilaan kielen ja mielikuvituksen sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehittymistä tarjoamalla mahdollisuuksia tutustua erilaisiin ryhmäviestintätilanteisiin ja niiden sääntöihin

T3 tukea oppilaan ilmaisurohkeutta ohjaamalla osallistumaan ja ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti puhe- ja draamataiteen avulla.

T4 laajentaa oppilaan viestijäkuvaa arkikielen hallinnan pohjalta niin, että oppilas saa kokemuksia viestintätilanteista, kiinnostuu niistä ja ymmärtää, että ihmiset viestivät eri tavoin.

Tekstien tulkitseminen, S2

T5 innostaa lukutaidon oppimisessa ja tekstinymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä ohjata keskustelemaan teksteistä ja tarkastelemaan omaa luetun ymmärtämistään

T8 herättää oppilaan kiinnostus kirjallisuutta ja muita tekstejä kohtaan luomalla myönteisiä lukukokemuksia ja elämyksiä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia tiedonjonon tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen

Tekstien tuottaminen S3

T10 ohjata oppilasta tuottamaan yksinkertaisia kertovia, kuvaavia ja muita tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä

T11 opastaa oppilasta harjaannuttamaan käsinkirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata vähitellen tekstien suunnitteluun ja rakentamiseen sekä tuntemaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen S4

T12 edistää oppilaan kielitietoisuutta tarinoiden, draaman, leikkien, kirjoittamisen ja puhumisen kautta ja kielen peruskäsitteiden tuntemusta sekä ohjata tekemään havaintoja puhutusta ja kirjoitetusta kielenkäytöstä sekä auttaa huomaamaan, että omalla kielenkäytöllä on vaikutusta toisten käyttäytymiseen

T13 innostaa oppilasta kuuntelemaan ja lukemaan kirjallisuutta sekä valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa ja ohjata oppilasta kirjaston käyttöön

T14 ohjata oppilasta arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä kulttuurista moninaisuutta, kannustaa tuottamaan kulttuuria yhdessä muiden kanssa ja tutustuttaa eri lastenkulttuurimuotoihin sekä ohjata oppilasta niiden käyttäjäksi

Muotopiirustus S5

T15 Tavoitteena on hahmottaa suoran ja kaarevan viivan laatu, mikä on pohjana kaikkien muiden muotojen piirtämiselle. Oppia piirtämään kirjainmuodot oikein.

Tavoitteet vuosiluokalla 2

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen S1

T1 tukea oppilaan taitoa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja ilmaista itseään

T2 tukea oppilaan kielen ja mielikuvituksen sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehittymistä tarjoamalla mahdollisuuksia tutustua erilaisiin ryhmäviestintätilanteisiin ja niiden sääntöihin

T3 tukea oppilaan ilmaisurohkeutta ohjaamalla osallistumaan ja ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti draaman avulla

T4 laajentaa oppilaan viestijäkuva arkikielen hallinnan pohjalta niin, että oppilas saa kokemuksia viestintätilanteista, kiinnostuu niistä ja ymmärtää, että ihmiset viestivät eri tavoin

Tekstien tulkitseminen S2

T5 innostaa lukutaidon oppimisessa ja tekstinymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä ohjata keskustelemaan teksteistä ja tarkastelemaan omaa luetun ymmärtämistään

T6 harjoituttaa tarkastelemaan monimuotoisten tekstien merkityksiä ja rakenteita sekä laajentaa hänen sanavarantoaan tekstien tarkastelun avulla

T7 ohjata oppilasta hakemaan tietoa eri tavoin

T8 herättää oppilaan kiinnostus kirjallisuutta ja muita tekstejä kohtaan luomalla myönteisiä lukukokemuksia ja elämyksiä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia tiedonjonon tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen

Tekstien tuottaminen S3

T9 rohkaista ja innostaa oppilaita kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan kokemuksiaan puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla

T10 ohjata oppilasta tuottamaan yksinkertaisia kertovia, kuvaavia ja muita tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä

T11 opastaa oppilasta harjaannuttamaan käsikirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata vähitellen tekstien suunnitteluun ja rakentamiseen sekä tuntemaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen S4

T12 edistää oppilaan kielitietoisuutta tarinoiden, draaman, leikkien, kirjoittamisen ja puhumisen kautta ja kielen peruskäsitteiden tuntemusta sekä ohjata tekemään havaintoja puhutusta ja kirjoitetusta kielenkäytöstä sekä auttaa huomaamaan, että omalla kielenkäytöllä on vaikutusta toisten käyttäytymiseen

T13 innostaa oppilasta kuuntelemaan ja lukemaan kirjallisuutta sekä valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa ja ohjata oppilasta kirjaston käyttöön

T14 ohjata oppilasta arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä kulttuurista moninaisuutta, kannustaa tuottamaan kulttuuria yhdessä muiden kanssa ja tutustuttaa eri lastenkulttuurimuotoihin sekä ohjata oppilasta niiden käyttäjäksi

Muotopiirustus S5

T15 oppia piirtämään kirjainmuodot oikein. Tavoitteena on hahmottaa suoran ja kaarevan viivan laatu.

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3–6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä	S1	L1, L2, L7
T2 ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa -	S1	L1, L2, L3, L7
T3 ohjata oppilasta käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman avulla	S1	L1, L2, L4, L7
T4 kannustaa oppilasta kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa	S1	L1, L2, L3, L4
Tekstien tulkitseminen		
T5 ohjata oppilasta sujuvoittamaan lukutaitoaan ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan	S2	L1, L4, L5
T6 opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan	S2	L1, L2, L4, L5
T7 ohjata oppilasta tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin	S2	L1, L4, L5
T8 kannustaa oppilasta kehittämään kirjallisuudentuntemusta ja kiinnostustaan lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä kohtaan, luomalla mahdollisuuksia myönteisiin	S2	L1, L4, L5

lukukokemuksiin ja -elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä		
Tekstien tuottaminen		
T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana	S3	L1, L2, L4, L7
T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä	S3	L1, L4, L5, L7
T11 ohjata oppilasta edistämään käsikirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen, ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa	S3	L1, L4, L5
T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	S3	L2, L4, L5, L6
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen		
T13 ohjata oppilasta vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia	S4	L1, L2, L4
T14 kannustaa oppilasta laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen ja lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttöön	S4	L2, L4, L5, L7
T15 tukea oppilasta kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä luoda oppilaalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen	S4	L2, L4, L6, L7
MUOTOPIIRUSTUS (3.-4. luokka) T16 muodon tajun kehittäminen, ornamenteissa ristiinmenojen, virtaavuuden ja suunnanmuutosten hallinta.		

Tavoitteet vuosiluokalla 3

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: T1, T2, T3, T4

S2 Tekstien tulkitseminen S2: T5, T6,

S3 Tekstien tuottaminen S3: T8, T9, T10, T11,

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen S4: T12, T13, T14,

S5 Muotopiirustus: T16

Tavoitteet vuosiluokalla 4

S1: T1, T2, T3, T4,
S2: T5, T6, T7,
S3: T8, T9, T10, T11,
S4: T12, T13, T14, T15

Tavoitteet vuosiluokalla 5

S1: T1, T2, T3, T4,
S2: T5, T6, T7,
S3: T8, T9, T10, T11,
S4: T12, T13, T14, T15

Tavoitteet vuosiluokalla 6

S1: T1, T2, T3, T4,
S2: T5, T6, T7,
S3: T8, T9, T10, T11,
S4: T12, T13, T14, T15

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Harjoitellaan ryhmäviestinnän käytänteitä erilaisissa kasvokkain tapahtuvissa vuorovaikutustilanteissa.
- Harjoitellaan ympäristön kielellistä jäsentämistä ja nimeämistä, kuuntelemista, kysymistä, vastaamista ja kertomista.
- Osallistutaan draaman, leikin sekä muiden vuorovaikutusharjoitusten ja keskustelujen avulla satujen, tarinoiden, lorujen käsittelyyn.
- Kerrotaan takaisin opettajan kertomia satuja ja tarinoita. Tehdään erilaisia puhe- ja artikulaatioharjoituksia sekä loruja, riimejä ja riimittelyä.
- Harjoitellaan suullista ilmaisua ja voidaan tehdä pieniä esityksiä ja ilmaisutaidon harjoituksia. Koko luokka osallistuu yhdessä esityksiin, esimerkiksi kausijuhlissa.
- Harjoitellaan kuuntelemisen taitoa ja vuoron antamista toiselle.

S2 Tekstien tulkitseminen

- Opetellaan tarinoiden avulla erottelemaan äänneet ja sanat puheen virrasta sekä tunnistamaan ja piirtämään kirjainmuodot.
- Kuunnellaan tarinoita ensimmäisen luokan kertomusaineiston pohjalta sekä harjoitetaan muistia kertomalla niitä takaisin. Opetellaan tiivistämään tarinasta olennainen.
- Havainnoidaan luokassa olevaa tekstimateriaalia ja tutustutaan kirjallisuuteen.
- Jaetaan lukukokemuksia eri tavoin ja harjoitellaan tekstin kertomista omin sanoin.
- Isojen kirjainten opetteleminen tarinan, liikkeen, eleen, puheen, kuvan, nimen ja

symbolin keinoin. Opetellaan äänne-kirjain-vastaavuus ja harjoitetaan tavutietoisuutta erityisesti rytmisesti.

S3 Tekstien tuottaminen

- Tuetaan oikeinkirjoitustaidon kehittymistä äänteiden kestoja ja puheen rytmiä kuuntelemalla sekä lukemalla ja havainnoimalla tekstejä.
- Tutustutaan oikeinkirjoituksen perusasioihin kuten sanaväliin, tavutukseen ja virkkeeseen. Opetellaan ison alkukirjaimen käyttöä virkkeen alussa ja tutuissa erisnimissä.
- Välimerkeistä opetellaan piste kuuntelun ja puherytmin kautta.
- Kirjoittamista opetellaan jäljennöskirjoituksen kautta. Harjoitellaan lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksia. Opetellaan tekstauskirjaimet isojen kirjainten opettelu rinnalla.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Eläydytään vokaalien ja konsonanttien laatuun tarkasti kuuntelemalla sekä opetustarinoiden kautta.
- Leikitään yhdessä kielellä ja sanoilla lorujen, runojen ja sanaleikkien avulla. Aamurytmeissä tehdään sanataideharjoituksia sekä tutustutaan perinteeseen ja moderniin lastenrunouteen.
- Etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tutustutaan monimuotoisiin teksteihin, kuten lastenkirjallisuuteen ja mediateksteihin.
- Osallistutaan yhdessä kulttuurin tuottamiseen.
- Tutustutaan lastenkulttuuriin, arkipäivän tapakulttuuriin, joihinkin kansanperinteen muotoihin sekä juhlaperinteisiin.
- Kertomusaineistona ovat kansansadut, vuodenaikoihin ja ympäristöön liittyvät tarinat ja opetustarinat.
- Tutustutaan yhdessä kirjastoon ja sen käyttöön.

S5 Muotopiirustus

- Harjoitellaan käsivaraisesti suoraa ja kaarevaa viivaa sekä niiden variaatioita. Tehdään yksinkertaisia, suljettua kokonaisuotoja, kuten ympyrää, lemniskaattaa, spiraalia, kolmiota, neliötä ja näiden muunnoksia.
- Voidaan harjoitella yksinkertaisia nauhaornamenteja avoimilla muodoilla sekä muodon muutoksia. Voidaan tutustua peilaamiseen pysty akselin kautta.

Vuosiluokka 2

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

- Harjoitellaan ympäristön kielellistä jäsentämistä ja nimeämistä, kuuntelemista, kysymistä, vastaamista ja kertomista.

- Harjoitellaan ryhmäviestinnän käytänteitä erilaisissa kasvokkain tapahtuvissa vuorovaikutustilanteissa.
- Osallistutaan draaman, leikin sekä muiden vuorovaikutusharjoitusten ja keskustelujen avulla satujen, tarinoiden, lorujen ja mediatekstien käsittelyyn.
- Tehdään puhe- ja artikulaatioharjoituksia. Oppilaita kannustetaan esiintymiseen luokassa, pääasiassa edelleen yhteisvoimin.
- Tuetaan ja rohkaistaan itseilmaisuun keskustellen, näytellen, improvisoiden, leikkien, loruillen, lausuen ja aulaen. Voidaan esittää runoja ja lyhyitä näytelmiä.

S2 Tekstien tulkitseminen

- Opetellaan lukemaan ja harjoitellaan siinä tarvittavia käsitteitä äänne, kirjain, tavu, sana, virke, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva. Harjoitellaan äänteiden kestojen havaitsemista.
- Harjoitellaan tekstinymmärtämisen strategioita ennen kuuntelua ja lukemista, kuuntelun ja lukemisen aikana ja sen jälkeen.
- Pohditaan sanojen ja sanontojen merkityksiä teksteissä.
- Tutustutaan pääsanaluokkiin laatujen, mielikuvien ja tarinoiden avulla.
- Pääsanaluokkien myötä tutustutaan myös kysymyssanoihin ja kysymysmerkkiin.
- Opitaan kertomaan kuultua ja luettua tarinaa takaisin. Opitaan tunnistamaan tarinasta juoni, päähenkilöt, tapahtumapaikka ja tarinan kronologinen eteneminen.
- Pohditaan sanojen merkityksiä ja sanavalintoja teksteissä.
- Omien kokemusten, havaintojen ja tapahtumien selostamista sekä tarinoiden kerrontaa.

S3 Tekstien tuottaminen

- Harjoitellaan tuottamaan tekstejä omien ajatusten, kokemusten, havaintojen ja mielikuvituksen sekä kuvien ja toisten tekstien, opettajan kertomien satujen ja tarinoiden, pohjalta.
- Tarkastellaan puhutun kielen muuntamista kirjoitetuksi kieleksi.
- Tutustutaan kertomiselle ja kuvaamiselle tyypillisiin tekstuaalisiin ja kielellisiin piirteisiin, esimerkiksi kertomuksen perusrakenteeseen, ja harjoitellaan niiden käyttämistä omilla teksteissä.
- Opetellaan isojen ja pienten tekstauskirjainten piirtämistä sekä niillä kirjoittamista sekä alustetaan näppäintaitoja hienomotoriikkaharjoituksilla ennen tulevien vuosien koneella kirjoittamisen opettelua.
- Harjoitellaan käyttämään omilla teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita kuten sanaväliä, tavutusta, virkettä ja sen lopetusmerkkejä sekä ison alkukirjaimen käyttöä virkkeen alussa ja tutuissa erisnimissä.
- Lukemisen ja kirjoittamisen perustekniikoiden säännöllistä harjoitusta sekä luetun ymmärtämisen harjoitusta, esimerkiksi lukukirjan avulla. Harjoitellaan oikeinkirjoitusta, mutta rohkaistaan oman tekstin tuottamiseen antamalla virheille liian suurta painoarvoa.

- Harjoitellaan vokaalin ja konsonantin käsitteitä ja laatuja. Vahvistetaan akkosjärjestyksen tuntemista.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

- Vahvistetaan kielellistä tietoisuutta tekemällä havaintoja puhutusta kielestä ja tutustumalla kirjoitettuun kieleen kuunnellen ja lukien.
- Tehdään havaintoja eri puhetavoista, murteista, koulussa ja vapaa-ajalla esillä olevista kielistä sekä kielenkäytön vaikutuksesta muihin.
- Leikitellään kielellä lorujen, runojen ja sanaleikkien avulla.
- Etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja käytetään kirjallisuutta ilmaisun virikkeenä.
- Tutustutaan monimuotoisiin teksteihin, kuten lastenkirjallisuuteen ja mediateksteihin, ja keskustellaan niiden merkityksestä omassa arjessa.
- Osallistutaan yhdessä kulttuurin tuottamiseen.
- Tutustutaan lastenkulttuuriin, arkipäivän tapakulttuuriin, joihinkin kansanperinteen muotoihin sekä juhlaperinteisiin.
- Käydään kirjastossa, opetellaan etsimään ja lainaamaan kirjoja.
- Kertomusaineistona ovat legendat sekä eläintarinat sekä vuoden kiertokulkuun sekä ympäristöön liittyvät tarinat.

S5 Muotopiirustus

- Tehdään symmetriaharjoituksia ensin pysty- ja sitten vaaka-akselilla. Nauhaornamentteja jatketaan vaikeuttaen. Voidaan harjoitella muodonmuutoksia.

Vuosiluokka 3

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T1–T4

- Tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia omien ajatusten, kokemusten ja näkemysten mielipiteiden jakamiseen, toisten kuuntelemiseen ja palautteen saamiseen ja antamiseen.
- Harjoitellaan ja havainnoidaan vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma näkemyksensä ja mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon.
- Ohjataan kokonaisilmaisuun, hyödynnetään draaman toimintamuotoja ja osallistutaan oman luokan ja kouluyhteisön kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.
- Tutustutaan tapakulttuuriin ennen ja nyt.

S2 Tekstien tulkitseminen

T5–T6

- Harjoitellaan erilaisten tekstien sujuvaa lukemista ja harjoitellaan käyttämään tilanteeseen sopivia tekstinymmärtämisen strategioita.

- Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lasten- ja nuortenkirjallisuutta.
- Käytetään kirjastopalveluita.
- Luku- ja kirjoitustaitoa varmennetaan. Jaksoviikkojen teksti tuotetaan jäljentäen, mutta oman tekstin tuottamista voidaan jo harjoitella. Lukemisharrastusta pyritään tukemaan.

S3 Tekstien tuottaminen

T8–T11

- Kirjoitetaan käsin tekstauskirjaimilla ja opetellaan sidosteinen käsialakirjoitus
- Harjoitellaan tuottamaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä monimuotoisia tekstejä omien kokemusten ja havaintojen sekä toisten tekstien pohjalta (TUKI).
- Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin.
- Opitaan tunnistamaan tekstistä virke.
- Harjoitellaan sanelukirjoitusta.
- Opitaan käyttämään oikeinkirjoituksen perusasioita omassa tekstissä (isot ja pienet alkukirjaimet, yhdyssanat, virkkeen loppumerkit, pilkku, repliikkiviiva (lainausmerkit käsitellään 5. luokalla).
- Harjoitellaan perusvälimerkkien käyttöä ja tehdään pieniä kirjoitelmia.
- Täydennetään sanaluokkien tuntemusta: numeraalit, partikkelit, adjektiivin vertailumuodot, verbin persoonamuodot.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

T12–T14

- Luokitellaan sanoja merkityksen perusteella (sanaluokat) ja opitaan verbien taipuminen persoonamuodoissa.
- Tutustutaan oppilaan omaan ja lähiympäristön kulttuureihin ja kieliin ja lasten maailmaan liittyviin kansanperinteen lajeihin ja niiden jatkajiin nykykulttuurissa.
- Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia ja teatteria.
- Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä.
- Luetaan koti- ja ulkomaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä ja teemoja.
- Kertomusaineistona kerrotaan ajasta ennen ajanlaskun alkua, kertomuksia ja tarinoita vanhoista ammasteista. Kertomusten yhteydessä voidaan tutkia sananlaskuja.
- Rytmisessä osassa hyödynnetään edelleen runoutta ja kiinnitetään huomiota taiteelliseen ilmaisuun, artikulaatioon sekä runokielen rytmillisyyteen ja kauneuteen.
- Kirjallisuushistoria alkaa luomiskertomuksilla: niissä ilmenevät ihmiskunnan perustarinat, joihin nykyaikainen sivistys osaltaan pohjautuu ja jotka luovat perustaa myöhemmälle kulttuurin ja taiteen ymmärtämiselle.

S5 Muotopiirustus

T15

- Muotopiirustuksessa voidaan harjoitella vanhaa kaunokirjoitusta.
- Harjoitellaan kolmi- ja nelisymmetriä.
- Jatketaan ornamenttiikan harjoittelua ja tehdään rytmistä muotopiirustusta.

Vuosiluokka 4

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T1–T4

- Tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia omien ajatusten, kokemusten, näkemysten ja mielipiteiden jakamiseen, toisten kuuntelemiseen ja palautteen saamiseen ja antamiseen.
- Harjoitellaan ja havainnoidaan vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma näkemyksensä ja mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon.
- Ohjataan kokonaisilmaisuun, hyödynnetään draaman toimintamuotoja ja osallistutaan oman luokan ja kouluyhteisön kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.
- Jaetaan lukukokemuksia kertomalla muille luetuista kirjoista ja keskustelemalla niistä. Oppiaineisiin liittyen oppilaat voivat esittää omia selostuksia ja esitelmiä. Puheharjoituksina käytetään vuodenaikoihin ja jaksoaineistoon liittyviä runoja sekä Kalevalaa.

S2 Tekstien tulkitseminen

T5–T7

- Luetaan koti- ja ulkomaista lasten- ja nuorten kirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä ja teemoja.
- Harjoitellaan erilaisten tekstien sujuvaa lukemista ja käytetään tilanteeseen sopivia tekstinymmärtämisen tapoja.
- Arvioidaan omaa lukutaitoa ja opitaan laajentamaan tietämystä luetun avulla.
- Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lasten- ja nuortenkirjallisuutta.
- Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita.
- Etsitään tietoa eri lähteistä ja käytetään kirjastopalveluita.
- Käsitellään verbien aikamuodot, sijamuodoista paikallissijat, lauseenjäsennyksestä subjekti, predikaatti ja objekti sekä virkerakenteista pää- ja sivulause.

S3 Tekstien tuottaminen

T8–T11

- Kirjoitetaan käsin tekstausta- ja kaunokirjaimilla.
- Harjoitellaan tuottamaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä monimuotoisia tekstejä omien kokemusten ja havaintojen sekä toisten tekstien pohjalta (TUKI).
- Harjoitellaan tekstien elävöittämistä ja tarkastellaan sanavalintojen, sanontojen ja sanajärjestyksen yhteyttä tekstin merkityksiin.
- Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin.
- Opitaan tunnistamaan tekstistä virke, päälause ja sivulauseiden selkeät perustyytit sekä lauseen pääjäsenet ja käyttämään tietoa apuna oman tekstin tuottamisessa.
- Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaiheita: ideointia, suunnittelua, tekstin jäsentämistä ja muokkaamista sekä palautteen antamista ja vastaanottamista.
- Opitaan käyttämään oikeinkirjoituksen perusasioita omassa tekstissä (isot ja pienet alkukirjaimet, yhdyssanat, virkkeen loppumerkit, pilkku, repliikkiviiva).
- Kirjoitetaan aineita. Harjoitellaan sanelukirjoitusta. Harjoitellaan tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoja sekä opitaan käyttämään niitä omassa teksteissä.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

T12–T14

- Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä.
- Laajennetaan tekstejä tutkimalla oppilaiden tietoja kielen piirteistä.
- Luokitellaan sanoja merkityksen perusteella (sanaluokat), tarkastellaan sijaituvuuden vaikutuksia sanojen merkityksiin ja opitaan verbien taipuminen aikamuodoissa.
- Vertaillaan suomea muiden, oppilaille tuttujen kielten piirteisiin.
- Tutustutaan oppilaan omaan ja lähiympäristön kulttuureihin ja kieliin ja lasten maailmaan liittyviin kansanperinteen lajeihin ja niiden jatkajiin nykykulttuurissa.
- Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia ja teatteria.
- Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä.
- Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja ikäkaudelle tarkoitettuja sisältöjä ja keskustellaan median roolista oppilaan arjessa.
- Luetaan koti- ja ulkomaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä ja teemoja.
- Kertomusaineistona ja dramatisointien aiheena ovat Kalevala sekä pohjoismaiset myytit. Lisäksi tutustutaan eläimiin ja kotiseututuntemukseen liittyviin tietoteksteihin ja kaunokirjallisuuteen.

S5 Muotopiirustus

- Muotopiirustuksessa tehdään ornamentteja ja piirretään solmuja. Harjoitellaan yli- ja alimenoja.
- Muotopiirustuksessa voidaan harjoitella myös vapaan käden geometriaa osana matematiikan opetusta.

Vuosiluokka 5

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T1–T4

- Tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia omien ajatusten, kokemusten ja näkemysten mielipiteiden jakamiseen, toisten kuuntelemiseen ja palautteen saamiseen ja antamiseen.
- Harjoitellaan ja havainnoidaan vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma näkemyksensä mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon.
- Ohjataan kokonaisilmaisuun, hyödynnetään draaman toimintamuotoja ja osallistutaan oman luokan ja kouluyhteisön kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.
- Puheilmaisuus harjoitellaan edelleen.
- Valmistetaan näytelmä.

S2 Tekstien tulkitseminen

T5–T7

- Harjoitellaan erilaisten tekstien sujuvaa lukemista ja käyttämään tilanteeseen sopivia tekstinymmärtämisen strategioita.
- Arvioidaan omaa lukutaitoa ja opitaan laajentamaan tietämystä luetun avulla.
- Syvennetään tekstin tulkinnan taitoja tutkimalla ja vertailemalla monimuotoisia tekstejä.
- Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lasten- ja nuorten kirjallisuutta.

- Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita.
- Etsitään tietoa eri lähteistä ja käytetään kirjastopalveluita.
- Harjoitellaan arvioimaan tekstien sisältöjen luotettavuutta.
- Harjoitellaan luetun ymmärtämistä.
- Harjoitellaan tiedon etsintää esitelmien yhteydessä.
- Opitaan tuntemaan verbin aktiivi- ja passiivimuodot.

S3 Tekstien tuottaminen

T8–T11

- Kirjoitetaan käsin tekstaus- ja kaunokirjaimilla, ja harjoitellaan näppäintaitoja ja sujuvaa koneella kirjoittamista.
- Harjoitellaan tuottamaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä, monimuotoisia tekstejä omien kokemusten ja havaintojen sekä toisten tekstien pohjalta (TUKI).
- Tutkitaan kertomiselle, selostamiselle, kuvaamiselle ja mielipiteen ilmaisulle tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä, tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoa sekä opitaan käyttämään niitä omissa teksteissä.
- Harjoitellaan tekstien elävöittämistä ja tarkastellaan sanavalintojen, sanontojen ja sanajärjestyksen yhteyttä tekstin merkityksiin.
- Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin.
- Opitaan tunnistamaan tekstistä virke, päälause ja sivulauseiden selkeät perustyyppit sekä lauseen pääjäsenet ja käyttämään tietoa apuna oman tekstin tuottamisessa.
- Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaiheita: ideointia, suunnittelua, tekstin jäsentämistä ja muokkaamista sekä palautteen antamista ja vastaanottamista.
- Kirjoitetaan opiskelussa tarvittavia tekstejä ja harjoitellaan lähteiden käyttöä ja merkintää.
- Opitaan käyttämään oikeinkirjoituksen perusasioita omassa tekstissä (isot ja pienet alkukirjaimet, yhdyssanat, virkkeen loppumerkit, pilkku, repliikkiviiva, lainausmerkit).
- Oikeinkirjoitusta ja välimerkkien käyttöä harjoitellaan edelleen. Aineiden yhteydessä kappalejaon ja otsikoinnin harjoittelua. Tukisanalistan laatimista ja sen käytön harjoittelua. Suora ja epäsuora esitys, joiden yhteydessä harjoitellaan erityisesti lainausmerkkien käyttöä.
- Jatketaan lauseenjäsennystä. Tutustutaan päälauseenjäsenten lisäksi muihin lauseenjäseneihin. Tutkitaan lauseenjäsenten välisiä suhteita.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

T12–T14

- Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä.
- Laajennetaan tekstejä tutkimalla oppilaiden tietoja kielen piirteistä.
- Luokitellaan sanoja merkityksen perusteella (sanaluokat), tarkastellaan sijataivutusten vaikutuksia sanojen merkityksiin ja kerrataan verbien taipuminen persoona- ja aikamuodoissa.
- Vertaillaan suomea muiden, oppilaille tuttujen kielten piirteisiin.
- Tutustutaan oppilaan omaan ja lähiympäristön kulttuureihin ja kieliin ja lasten maailmaan liittyviin kansanperinteen lajeihin ja niiden jatkajiin nykyculttuurissa.
- Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia ja teatteria.
- Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä.

- Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja ikäkaudelle tarkoitettuja sisältöjä ja keskustellaan median roolista oppilaan arjessa.
- Luetaan koti- ja ulkomaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä ja teemoja.
- Tutustutaan tekstilajeihin. (TUKI interventio)
- Aktivoidaan lukuharrastusta erilaisin kirjallisuustehtävin. Luetaan oppiaineisiin liittyvää kirjallisuutta, mm. antiikin tarinoita.

Vuosiluokka 6

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T1–T4

- Tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia omien ajatusten, kokemusten ja näkemysten jakamiseen, toisten kuuntelemiseen ja palautteen saamiseen ja antamiseen.
- Harjoitellaan ja havainnoidaan vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma näkemyksensä mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon.
- Ohjataan kokonaisilmaisuun, hyödynnetään draaman toimintamuotoja ja osallistutaan oman luokan ja kouluyhteisön kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.
- Jatketaan tutustumista erilaisiin medioihin (mm. tv, internet, sosiaalinen media, lehdet). Puheessa harjoitellaan erityylyisiä ja –sävyisiä ilmauksia runojen, lukuaineiston ja vuoropuhelujen avulla. Tavoitteena on huolellinen ja selkeä ilmaisu. Esitelmää.

S2 Tekstien tulkitseminen

T5–T7

- Harjoitellaan erilaisten tekstien sujuvaa lukemista ja käyttämään tilanteeseen sopivia tekstinyymmärtämisen strategioita.
- Arvioidaan omaa lukutaitoa ja opitaan laajentamaan tietämystä luetun avulla.
- Syvennetään tekstin tulkinnan taitoja tutkimalla ja vertailemalla monimuotoisia tekstejä.
- Opitaan tunnistamaan kertovien, selostavien, kuvailevien, vertailevien ja mielipidetekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä.
- Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lasten- ja nuorten kirjallisuutta.
- Aiemmin opittujen kirjallisuuden käsitteiden lisäksi opitaan käyttämään käsitteitä kertoja, aihe ja teema.
- Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita.
- Etsitään tietoa eri lähteistä ja käytetään kirjastopalveluita.
- Harjoitellaan arvioimaan tekstien sisältöjen luotettavuutta. Tuodaan esiin media- ja lähdekriittisyys, vastuu lähteiden käytössä. Tutustutaan referaattien tekemiseen.
- Harjoitellaan lauseenjäsennystä, sijamuodoja ja moduksia.

S3 Tekstien tuottaminen

T8–T11

- Kirjoitetaan käsin tekstaus- ja kaunokirjaimilla ja harjoitellaan näppäintaitoja ja sujuvaa koneella kirjoittamista.

- Harjoitellaan tuottamaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä monimuotoisia tekstejä omien kokemusten ja havaintojen sekä toisten tekstien pohjalta (TUKI).
- Tutkitaan kertomiselle, selostamiselle, kuvaamiselle ja mielipiteen ilmaisulle tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä, tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoja sekä opitaan käyttämään niitä omissa teksteissä.
- Harjoitellaan tekstien elävöittämistä ja tarkastellaan sanavalintojen, sanontojen ja sanajärjestyksen yhteyttä tekstin merkityksiin.
- Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin.
- Opitaan tunnistamaan tekstistä virke, päälause ja sivulauseiden selkeät perustyyppit sekä lauseen pääjäsenet ja käyttämään tietoa apuna oman tekstin tuottamisessa.
- Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaiheita: ideointia, suunnittelua, tekstin jäsentämistä ja muokkaamista sekä palautteen antamista ja vastaanottamista.
- Kirjoitetaan opiskelussa tarvittavia tekstejä ja harjoitellaan lähteiden käyttöä ja merkintää.
- Opitaan käyttämään oikeinkirjoituksen perusasioita omassa tekstissä (isot ja pienet alkukirjaimet, yhdyssanat, virkkeen loppumerkit, pilkku, repliikkiviiva, lainausmerkit).
- Kirjallisessa esityksessä kiinnitetään huomiota tyyliä herättämiseen.
- Harjoitellaan selostusten ja muistiinpanojen itsenäistä laatimista sekä asiakirjeiden ja sähköpostiviestien kirjoittamista. Tietotekstien käyttämistä harjoitellaan omien tekstien laatimisen yhteydessä.
- Harjoitellaan tekstinkäsittelyn perusteita ja tutustutaan kymmensormijärjestelmään (5.luokalla näppis)

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

T12–T14

- Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä.
- Laajennetaan tekstejä tutkimalla oppilaiden tietoja kielen piirteistä.
- Luokitellaan sanoja merkityksen perusteella (sanaluokat), tarkastellaan sijataivutusten vaikutuksia sanojen merkityksiin ja kerrataan verbien taipuminen aikamuodoissa.
- Tutustutaan oppilaan omaan ja lähiympäristön kulttuureihin ja kieliin ja lasten maailmaan liittyviin kansanperinteen lajeihin ja niiden jatkajiin nykykulttuurissa.
- Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia ja teatteria.
- Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä.
- Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja ikäkaudelle tarkoitettuja sisältöjä ja keskustellaan median roolista oppilaan arjessa.
- Luetaan koti- ja ulkomaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä ja teemoja.
- Harjoitellaan tekstilajimuunnoksia. (TUKI interventio)
- Oheislukemistona käytetään historiallista kaunokirjallisuutta historian opetukseen liittyen, varsinkin Rooman ja keskiajan aikakausilta.

TOISEN KOTIMAISEN JA VIERAIDEN KIELTEN OPISKELUN MAHDOLLISUUDET

Oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluu vähintään yksi pitkä ja yksi keskipitkä kielen oppimäärä. Näistä toinen on toinen kotimainen kieli (ruotsi tai suomi) ja toinen jokin vieras kieli tai saamen kieli. Pitkiä oppimääriä ovat A-oppimäärät sekä ruotsin ja suomen

äidinkielenomaiset oppimäärät. Keskipitkiä oppimääriä ovat B1-oppimäärät. Lisäksi opetuksen järjestäjä voi tarjota oppilaille valinnaisina ja vapaaehtoisina kielioptoina eripituisia kielten oppimääriä.

Toinen kotimainen kieli -oppiaineeseen on näissä perusteissa määritelty kuusi oppimäärää: ruotsin ja suomen pitkä eli A-oppimäärä, ruotsin ja suomen keskipitkä eli B1-oppimäärä sekä äidinkielenomainen ruotsi ja suomi.

Vieras kieli -oppiaineeseen on määritelty seitsemän eri oppimäärää: englannin, muun vieraan kielen ja saamen pitkät eli A-oppimäärät, vieraan kielen keskipitkä eli B1-oppimäärä sekä vieraan kielen, saamen ja latinan lyhyet eli B2-oppimäärät.

Vieraan kielen oppimääräkuvaukset soveltuvat kaikille niille kielille, joille ei ole kielikohtaista oppimääräkuvauksista. Paikalliseen opetussuunnitelmaan laaditaan tällöin kielikohtainen sovellus näiden opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Englantiin on opetussuunnitelman perusteissa laadittu vain A-oppimäärä. Jos on tarpeen, voidaan paikallisesti laatia englannin B1- tai B2- oppimääräkuvauksia vieraan kielen B1- tai B2-oppimäärän perusteiden pohjalta. Perusteissa määritelty kehittyvän kielitaidon taso soveltuu eurooppalaisiin kielisiin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää. Muihin opetuksen järjestäjän kieliohjelmaan sisältyviin kielisiin opetuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman noudattaen näitä opetussuunnitelman perusteita soveltuvin osin. aihepiirien kanssa. Erityistä huomiota kiinnitetään ajankäyttöön, täsmällisyyteen, työskentelyn siisteyteen ja oma-aloitteisuuteen (L6).

13.4.3 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, RUOTSI, B1-OPPIMÄÄRÄ Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokalla 6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T1 auttaa oppilasta jäsentämään käsitystään kaikkien osaamiensa kielten keskinäisestä suhteesta	S1	L1, L2, L4
T2 tutustuttaa oppilas suomen ja ruotsin asemaan kansalliskielinä sekä ruotsin kielen vaikutukseen suomen kieleen	S1	L2
Kieltenopiskelutaidot		
T3 ohjata oppilasta harjaannuttamaan viestinnällisiä taitojaan sallivassa opiskeluilmapiirissä ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä ottamaan vastuuta opiskelustaan ja arvioimaan osaamistaan	S2	L1, L5, L3
T4 rohkaista oppilasta näkemään ruotsin taito tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös koulun ulkopuolella	S2	L3, L5
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		
T5 ohjata oppilasta harjoittelemaan erilaisia, erityisesti suullisia viestintätilanteita	S3	L4
T6 rohkaista oppilasta käyttämään viestinsä perille saamiseksi monenlaisia, myös ei-kielillisiä keinoja ja pyytämään tarvittaessa toistoa ja hidastusta	S3	L4
T7 ohjata oppilasta harjoittelemaan erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia	S3	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		

T8 rohkaista oppilasta ottamaan selvää tilanneyhteyden avulla helposti ennakoitavasta ja ikätasolleen sopivasta puheesta tai kirjoitetusta tekstistä	S3	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T9 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa hyvin pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista	S3	L4

Ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 6

S1 KASVU KULTTUURISEEN MONIMUOTOISUUTEEN JA KIELITIETOISUUTEEN

Tarkastellaan ja verrataan ruotsin kielen ja entuudestaan tuttujen kielten (englannin ja saksan) tärkeimpiä yhtäläisyyksiä ja eroja. Opetellaan käyttämään ennestään tuttuja kieliä apuna ruotsin sanojen merkitystä pääteltäessä. Opetellaan ruotsin kielen tärkeimmät äidinkielestä poikkeavat äänteet ja niiden foneettiset merkit. Tutustutaan kielen näkökulmasta Suomen ja Ruotsin yhteiseen historiaan, kulttuuriin sekä elämään Pohjoismaissa.

S2 KIELENOPISKELUTAIDOT

Asetetaan tavoitteita ja suunnitellaan toimintaa yhdessä. Selvitetään, missä ruotsin taitoa tarvitaan ja missä sitä voi käyttää. Opetellaan huomaamaan, miten ruotsin kieli näkyy erilaisissa arkisissa yhteyksissä sekä kotona, kotipaikkakunnalla että muualla kotimaassa ja Pohjoismaissa liikuttaessa.

S3 KEHITTYVÄ KIELITAITO: TAITO TOIMIA VUOROVAIKUTUKSESSA

Harjoitellaan suullisia viestintätilanteita eri aihepiireihin liittyen. Työtapoina voi olla pari- ja ryhmäkeskustelut, draama. Opetellaan käyttämään erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia kuten tervehdykset, anteeksipyyntö, kiittäminen.

S3 KEHITTYVÄ KIELITAITO: TAITO TULKITA TEKSTEJÄ

Opetellaan käyttämään hyväkseen jo aiemmin opittuja kieliä sekä tilanneyhteyttä apuna sisällön selvittämisessä.

S3 KEHITTYVÄ KIELITAITO: TAITO TUOTTA TEKSTEJÄ

Valitaan oppilaita kiinnostavia kielenkäytön aihepiirejä näkökulmana minä, perheeni, koulu, harrastukset, vapaa-ajan vietto, vaatteet, koti, asuminen, ruoka ja musiikki pohjoismaisen nuoren elämässä. Sanastoa opetellaan aihepiiriltään tuttujen tekstien yhteydessä. Harjoitellaan lyhyiden viestinnällisten tekstien kirjoittamista.

Ruotsin kielen B1-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokalla 6

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Leikin, laulun, pelillisyyden ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden

avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Ruotsin kieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

Vuosiluokalla 6 oppiaineen tehtävänä on ohjata oppilaita suullisen ilmaisun lisäksi kirjoittamaan ja lukemaan kieltä oikein, kasvattaa sanastoa kielen tuottamisen ja ymmärtämisen helpottamiseksi ja oppia tuntemaan omia vahvuuksiaan kielenoppijana. Tavoitellaan mahdollisimman luonnollista, oppilaalle merkityksellistä ja iloa tuottavaa oppimisympäristöä opiskelussa. Tutustutaan netin tarjoamiin mahdollisuuksiin kehittää kielitaitoa. Työskentelytapoina käytetään yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentelyä. Harjoitellaan oman osaamisen arviointia sekä luokkakaverin arviointia. Opetellaan ottamaan vastuuta omista tavaroista sekä oppimisesta. Ruotsia käytetään mahdollisimman paljon oppitunneilla. Oppilaita kannustetaan etsimään itseä kiinnostavaa ruotsinkielistä materiaalia myös oppituntien ulkopuolelta.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ruotsin kielen B1-oppimäärässä

Vuosiluokalla 6

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai ruotsin kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

Kielenkäyttöä harjoitellaan suullisesti sekä yhdessä ryhmässä että yksilöllisesti leikkien, runojen, laulujen ja pienimuotoisten esitysten avulla. Ääntämisen harjoittelussa ovat runot, laulut ja muut toiminnalliset menetelmät oleellisena osana opetusta. Oppimisvaikeuksiin annetaan tukea oppituntien aikana, pienryhmä- ja yksilöllisillä tukitunneilla. Nopeammin edistyviä tuetaan omaa taitotasoa vaativilla tehtävillä ja henkilökohtaisella ohjauksella. Oppilasta kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä.

Oppilaan oppimisen arviointi ruotsin kielen B1-oppimäärässä

Yleistä

Arviointi ja palaute on luonteeltaan oppimista ohjaavaa ja kannustavaa ja antaa oppilaille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Ruotsin kielen sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää ruotsin kielen B1-oppimäärän valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarviointin keinoin ja että arviointi kohdistuu kaikkiin arvioitaviin tavoitteisiin. Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehukseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen.

Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Opettaja antaa oppilaille jatkuvaan palautetta tuntitilanteissa sekä kirjallisten töiden palautteena. Kaikki näytöt oppilaan kielitaidosta huomioidaan. Itsearviointia ja vertaisarviointia käytetään rinnakkain muun arvioinnin ohella.

Vuosiluokka 6

Ruotsin kielen B1-oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota /arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T1 Auttaa oppilasta jäsentämään käsitystään kaikkien osaamiensa kielten keskinäisistä suhteista	S1	Kielten keskinäissuhteiden hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata, mihin kielikuntiin hänen osaamansa ja opiskelemansa kielet kuuluvat.
T2 tutustuttaa oppilas suomen ja ruotsin asemaan kansalliskielinä sekä ruotsin kielen vaikutukseen suomen kieleen	S1	Ruotsin kielen aseman ja merkityksen tunteminen Suomessa	Oppilas osaa nimetä syitä, joiden vuoksi Suomessa käytetään ruotsia ja mainita ruotsista suomeen lainautuneita sanoja.
Kielenopiskelutaidot			
T3 ohjata oppilasta harjaannuttamaan viestinnällisiä taitojaan sallivassa opiskeluilmapiirissä ja tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä ottamaan vastuuta opiskelustaan ja arvioimaan osaamistaan	S2	Toiminta opiskelutilanteessa	Oppilas harjaannuttaa ruotsin taitoaan ryhmässä myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen, huolehtii kotitehtävistään sekä osallistuu ryhmän työskentelyyn myönteisellä tavalla. Oppilas osaa arvioida ruotsin taitonsa kehittymistä suhteellisen realistisesti.
T4 rohkaista oppilaita näkemään ruotsin taito tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös koulun ulkopuolella	S2	Ruotsin kielen käyttöalueiden ja – mahdollisuuksien tunnistaminen omassa elämässä	Oppilas osaa mainita joitakin ruotsin kielen käyttöalueita ja - mahdollisuuksia.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa			Taitotasoa: A1.2

T5 ohjata oppilasta harjoittelemaan erilaisia, erityisesti suullisia viestintätilanteita	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppaniin.
T6 rohkaista oppilasta käyttämään viestinsä perille saamiseksi monenlaisia, myös ei-kielellisiä keinoja ja pyytämään tarvittaessa toistoa ja hidastusta	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Oppilas tarvitsee paljon apukeinoja ja osaa pyytää toistamista tai hidastamista.
T7 ohjata oppilasta harjoittelemaan erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			Taitotaso A1.2
T8 rohkaista oppilasta ottamaan selvää tilanneyhteyden avulla helposti ennakoitavasta ja ikätasolleen sopivasta puheesta tai kirjoitetusta tekstistä	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Oppilas tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			Taitotaso A1.1
T9 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa hyvin pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmaisuja. Oppilas ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi. Oppilas osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.

13.4.4 VIERAAT KIELET, ENGLANTI, A-OPPIMÄÄRÄ

KIELIKASVATUS

Kielikasvatusta koskevat tavoitteet sekä toisen kotimaisen ja vieraiden kielten opiskelun mahdollisuudet on määritelty toisen kotimaisen kielen opetusta koskevassa osuudessa.

VUOSILUOKILLA 1-2

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

A-kielen opetuksen tehtävänä on tukea oppilaan ihmisenä kasvua. Tämän tehtävän saavuttamista oppiaine tukee ja edistää kehittämällä oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja. Opettajalla tulee olla päämääränä ihmisyyteen kasvattaminen, jonka hän toteuttaa opetuksessaan parhaaksi katsomillaan menetelmillä. Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys, joten se on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on omassa työssään myös kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä, mutta se lisää myös ymmärrystä ihmisyydestä ja sen eri olemuspuolista, sekä antaa ilmaisukeinoja ja mahdollistaa itsetiedostamista. Tärkeää on myös, että kielten opetus antaa aineksia monikielisen ja kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös lapsen vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikillisyydelle ja luovuudelle. Kielten oppitunneilla oppilas saa kehittää itseään eri tavoin.

Kieltenopetus on osa kielikasvatusta ja ohjaamista kielitietoisuuteen, oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita ymmärtämään ihmisten eri kielialueilla kuvastavan ihmisyyden eri osa-alueita eri kielillä ja eri tavoin.

Opetuksessa käytetään vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja huomioiden oppilaiden erilaiset oppimistavat, ja oppilaiden motivaatiota kielten opiskelemiseen vahvistetaan käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita. Kielten opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille annetaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla maailmaa. Tieto- ja viestintäteknikka tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja oppilaiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa oppilaan luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Samoin eri ikäkausien luomat mahdollisuudet ja velvollisuudet otetaan huomioon steinerkouluihin myös kieltenopetuksessa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Oppilaat saavat kielenoppimisen lomassa, ja yhteydenpidollaan esim. toisen steinerkoulun kanssa toisessa maassa, oppia näkemään ihmisten ja kulttuurien moninaisuuden. Vähitellen oppilas oppii ilmaisemaan itseään ja hakemaan tietoa eri lähteistä osaamillaan vierailta kielillä. Vieraiden kielten opetuksessa edetään samaan tahtiin kuin luokan opettaja etenee äidinkielen opetuksessaan. Kaikki kieliopilliset termit, joita kielten tunneilla käytetään, tulisi olla oppilaille tuttuja jo oman äidinkielen tunneilta.

Useat oppilaat käyttävät englantia kasvavassa määrin vapaa-aikanaan. Tämä oppilaiden informaalin oppimisen kautta hankkima taito otetaan huomioon opetuksen suunnittelussa ja sisältöjä valittaessa.

Englannin kielen opetuksen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 tehtävänä on ikäkauden ja yksilöllisten edellytysten pohjalta runojen, leikkien, laulujen ja muun materiaalin avulla tutustua englannin kieleen ja englanninkielisten maiden kulttuureihin. Opetuksessa pyritään kiinnostuksen ja innostuksen vahvistamiseen, ja pääpaino opiskelussa on suullisilla harjoituksilla pienissä ryhmissä, pareittain tai koko luokan kanssa yhdessä.

Suullinen elementti säilyy tärkeänä kaikilla luokilla, mutta kaksi ensimmäistä vuotta opetus on puhtaasti suullista, jotta vieraan kielen äänneamaailma ja intonaatio tulevat lapselle tutuiksi. Oppitunneilla pyritään turvalliseen oppimisilmapiiriin, jossa kaikki uskaltavat käyttää englantia suulliseen ilmaisuun. Ensimmäisten kahden vuoden aikana kielten tunnit ovat enemmänkin kollektiivista kuorolausuntaa ja yhdessä leikkimistä, ja lapsi oppii ymmärtämään vierasta kieltä (niin kuin äidinkieltään) välittömien asiayhteyksien kautta. Suullista esitystä harjoitellaan runsaasti ja toisto on oleellisessa asemassa. Yksilösuorituksia puheen suhteen tai kirjallista ilmaisua edellytetään vasta kolmannelta luokalta alkaen.

Vuosiluokka 1

- Oppilas oppii jokapäiväiseen elämään ja lähiympäristöön liittyvää sanastoa ja rakenteita (tervehtiminen, yleisimmät toivotukset, numerot, värit, luokkahuoneessa olevat esineet, ruumiinjäsenet, vaatteet, perhe).
- Lyhyitä tarinoita, satuja ja runoja harjoitellaan yhdessä ja kuunnellen kuvien ja esittämisen avulla.
- Perussanastoon tutustuminen laululeikkien ja lorujen avulla.
- Ääntämistä havainnoidaan ja harjoitellaan ryhmänä.
- Harjoitellaan tunnistamaan yksittäisiä sanoja ja opettajan ohjeita.

Vuosiluokka 2

- Tavoitteena on oppia eläimiin, luontoon ja säähän liittyvää sanastoa yhdessä harjoittelemalla runoina, lauluina ja leikkeinä.
- Oppilas oppii ymmärtämään lyhyitä tarinoita ja runoja kuvien ja esittämisen avulla.
- Tutustutaan can-apuverbiin, have tai have got-rakenteeseen, sekä persoonapronominien ja be-verbien yksikkömuotoihin.
- Havainnoidaan ja harjoitellaan ääntämistä sekä sana- ja lausepainoa, puherytmiä ja intonaatiota.
- Harjoitellaan ajanilmauksia (vuorokaudenajat, kuukaudet, vuodenajat).
- Fraaseja ja verbimuotoja harjoitellaan draamaleikkeinä ja rytmeinä.
- Tilaisuuden tullen huomioidaan kielten samankaltaisuuksia ja eroavuuksia.
- Kiinnitetään huomiota sanattomaan viestintään ja tapakulttuuriin.

VUOSILUOKILLA 3-6

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet englannin kielen A-oppimäärän opetuksessa vuosiluokilla 3–6

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Englannin oppiaineessa oppilasta ohjataan havainnoimaan englannin kielen ja sen kielialueen kulttuurien ominaispiirteitä itsenäisesti ja yhdessä pohtien. Oppilas tutustuu

erilaisiin vieraan kielen opiskelun työskentelytapoihin ja häntä rohkaistaan löytämään itselleen parhaiten sopivia oppimisstrategioita. Opetus tukee oppilaan myönteisen kielenoppijaidentiteetin muodostumista. Oppilas harjoittelee asettamaan omalle oppimiselleen tavoitteita sekä arvioimaan niiden toteutumista. Oppilas oppii hahmottamaan, miten kielen eri osa-alueet muodostavat kokonaisuuden ja ymmärtämään kielen erityislaatuisen roolin ihmisten välisessä viestinnässä. Pari- ja ryhmätyöskentely ovat luontevia opiskelumuotoja vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen osaamiseen tähtäävässä opetuksessa.

L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Oppilasta ohjataan arvostamaan omaa kulttuurista taustaansa sekä kulttuurista moninaisuutta omassa elinpiirissään. Oppilas tutustuu englanninkielisen maailman kulttuureihin ja harjoittelee kulttuurisidonnaisten normien mukaisesta toimintaa sosiaalisissa tilanteissa. Opetuksessa tuetaan oppilaan kasvua monipuoliseksi ja taitavaksi kielenkäyttäjäksi englannin kielellä sekä rohkaistaan häntä itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Vuorovaikutusta ja hyvää käytöstä harjoitellaan monipuolisesti, ja oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia myös kansainväliseen yhteistyöhön.

L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Englannin oppiaineessa harjoitellaan toimimaan erilaisissa arkipäivän tilanteissa englannin kielellä. Oppilasta ohjataan ymmärtämään englannin kielen asema kansalaistaitona jokapäiväisessä elämässä sekä globaalin kommunikaation välineenä.

L4 Monilukutaito

Oppilasta ohjataan tulkitsemaan, tuottamaan ja arvioimaan monenlaisia ikäkaudelle ominaisia englanninkielisiä tekstejä eri yhteyksissä. Oppilasta kannustetaan löytämään itselle sopivia englanninkielisiä tekstejä monipuolisista lähteistä sekä arvioimaan hakemansa tiedon soveltuvuutta. Oppilasta ohjataan pohtimaan kulttuurin merkitystä tekstien tulkitsemisessa.

L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologiaa (tv) hyödynnetään monipuolisesti englannin opetuksessa. Tvt on luonteva osa kielen pelillistä ja luovaa oppimista. Oppilas käyttää tv:tä oppimisen välineenä tiedon hakemiseen, tekstien etsimiseen, työstämiseen ja tuottamiseen sekä vuorovaikutukseen myös kansainvälisissä yhteyksissä. Oppilas harjoittelee turvallista ja vastuullista toimintaa englanninkielisissä tietoverkkoympäristöissä. Oppilasta ohjataan pohtimaan kielenkäytön eroavaisuuksia erilaisissa yhteyksissä ja ympäristöissä.

L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys

Englannin oppiaineessa oppilas harjoittelee työskentelyä yksin sekä yhteistyössä muiden kanssa. Oppilasta ohjataan toimimaan yritteliäästi sekä ottamaan vastuuta omasta työskentelystään. Häntä rohkaistaan tunnistamaan omat vahvuutensa sekä kiinnostumaan erilaisista asioista myös englannin kieltä hyödyntäen. Oppilas ymmärtää englannin kielen merkityksen ja vuorovaikutustaidot osana tulevaisuuden työelämää.

L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Englannin oppiaineessa oppilas osallistuu luokkayhteisön toimintaan erilaisissa vuorovaikutteisissa tilanteissa. Oppilas harjoittelee ilmaisemaan oman mielipiteensä englannin kielellä. Opetuksessa käsitellään kestävän kehityksen teemoja.

Vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
----------------------	---------------------------------------	-------------------------

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä opiskeltavan kielen asema siinä	S1	L2
T2 motivoida oppilasta arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaan sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	S1	L1, L2
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä	S1	L1, L2
T4 ohjata oppilasta löytämään kohdekielistä aineistoa	S1	L2, L3
Kielenopiskelutaidot		
T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	S2	L1, L3
T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	S2	L1, L4, L5, L6
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		
T7 järjestää oppilaalle-tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	S3	L2, L4 L5, L7
T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	L2, L4
T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	L2, L4
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T10 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	L3, L4, L5, L7

Vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3-6

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen:

Tutustutaan kielen ja kulttuurien monimuotoisuuteen sekä opiskeltavan kielen levinneisyyteen ja tarvittaessa päävariantteihin. Hankitaan tietoa kielen ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteisölle. Pohditaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaa. Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutuksessa. Kuunnellaan eri kieliä, katsellaan erilaisia tapoja kirjoittaa, tehdään havaintoja sanojen lainautumisesta kielestä toiseen. Pohditaan, miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän.

S2 Kielenopiskelutaidot:

Opetellaan suunnittelemaan toimintaa yhdessä, antamaan ja ottamaan vastaan palautetta ja ottamaan vastuuta. Opetellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja, kuten uusien sanojen ja rakenteiden aktiivista käyttöä omassa ilmaisussa, muistiinpainamiskeinoja, tuntemattoman sanan merkityksen päättelemistä asiayhteydestä. Totutellaan arvioimaan omaa kielitaitoa esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua käyttäen.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä:

Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan kohdekieltä monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä kohdekielisessä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä. Sisältöjen valinnassa lähtökohtana on oppilaiden jokapäiväinen elämänpiiri, kiinnostuksen kohteet sekä ajankohtaisuus, näkökulmana minä, me ja maailma. Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia, kuten esimerkiksi tervehtiminen, avun pyytäminen tai mielipiteen ilmaiseminen. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisten tekstien, kuten pienten tarinoiden, näytelmien, haastattelujen ja sanoitusten yhteydessä. Tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vaativampia kielenkäyttötilanteita. Opetellaan löytämään kohdekielistä aineistoa esimerkiksi verkosta. Valittaessa tekstejä ja aiheita otetaan huomioon opiskeltavan kielen maantieteellinen levinneisyys sekä kielialueen elämänmuoto. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä sekä sana- ja lausepainoa, puherytimiä ja intonaatiota. Harjoitellaan tunnistamaan opiskeltavan kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä sekä tuottamaan tarvittavia kirjoitusmerkkejä.

Englannin kielen opetuksen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain 3-6

Englannin kielen opetuksen tehtävänä vuosiluokilla 3 - 6 on totuttaa oppilas viestimään englannin kielellä ikäkaudelle tyypillisissä, arkisissa, konkreettisissa ja itselle tutuissa kielenkäyttötilanteissa. Oppilaat siirtyvät suullisesta harjoittelusta vähitellen myös kirjalliseen tuottamiseen sekä lukemiseen. Oppitunneilla voidaan käyttää erilaisia lukemistoja englannin kielellä ja lisäksi oppilas tekee vihkotyötä. Vihkoon voidaan kirjoittaa tekstejä, ja rakenneasioille voi olla oma vihko tai tehtäväkirja. Oppitunneilla leikitään, lauletaan, lausutaan yhdessä ja erikseen englantia, harjoitellaan lausumista, kuuntelemista, puhumista ja kirjoittamista. Lisäksi pelataan pelejä, näytellään ja käytetään kaikkia aisteja kielen vahvistamiseen. Aihepiirit liittyvät oppilaan lähiympäristöön ja kiinnostuksen kohteisiin. Käyttämällä mahdollisimman monenlaisia työskentelytapoja mahdollistetaan jokaiselle oppilaalle positiivinen kokemus kielen opiskelusta.

Vuosiluokka 3

- Tutustutaan vieraan kielen opiskelun perustyötapoihin ja opitaan ymmärtämään, että kielen oppiminen edellyttää sekä osallistumista tuntityöskentelyyn että säännöllistä kotitehtävien tekemistä. Opitaan huolehtimaan välineistä, harjaannutaan kuuntelemaan ja lukemaan ohjeita sekä toimimaan niiden mukaan.
- Opetellaan arvostamaan omaa ja muiden työtä ja ymmärtämään työrauhan merkityksen.
- Opetellaan tiedostamaan sanattoman viestinnän (eleet, ilmeet, liikkeet) suomat mahdollisuudet täydentää ilmaisua sekä kehittämään vieraan kielen käytössä tarvittavaa uskallusta ja epävarmuuden sietokykyä. Kiinnitetään huomiota siihen, miten paljon pystyy päättämään osaamansa perusteella. Pohditaan, miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän.
- Opetellaan suunnittelemaan toimintaa yhdessä, antamaan ja ottamaan vastaan palautetta ja arviointia sekä kantamaan vastuuta. Totutellaan tekemään itse- ja vertaisarvioita.
- Opastetaan oppilasta ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan ja tavoitteistaan (vihkotyön täsmällisyys ja siisteys, tehtävien tekeminen ajallaan, osallistuminen yhteiseen opiskeluun).
- Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutustilanteissa.
- Kannustetaan kielelliseen uteliaisuuteen ja yhdessä oppimiseen.
- Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä, sekä sana- ja lausepainoa, puherytimiä ja intonaatiota.

- Kielen käyttöä harjoitellaan lyhyissä viestintätilanteissa, kuten tervehdykset, tarjoaminen, itsen tai toisen esittely, ehdottaminen, käskyt ja kiellot sekä ostaminen. Tavoitteena on oppia asioimaan kaupassa, kertoa itsestä, harrastuksista, perheestä ja jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tarjotaan mahdollisuus harjoitella vaativampia kielenkäyttötilanteita.

- Kirjoittamiseen käytetään paljon aikaa, jotta oppilas alkaa oivaltaa äänne- ja kirjoitusasun eroja englannin kielessä.

- Aloitetaan kokoamaan omaan elämänpiiriin liittyvää perussanastoa kuten perheeseen, kotiin ja kouluun liittyvää sanastoa, lukuja, värejä, eläimiä, ruokia, juomia ja harrastuksia.

- Tutustutaan ensimmäistä kertaa foneettisiin aakkosiin.

- Sisältöjen valinnassa lähtökohtana ovat mm. pääainejaksojen aiheet, kiinnostavuus ja ajankohtaisuus; näkökulmana minä, me ja englanninkielinen maailma. Englannin opiskeluun integroitavia aiheita voivat olla esimerkiksi vanhat ammatit, talonrakennus, mitat, maatalous ja luomiskertomukset.

- Ajanilmaukset, säätilasta puhuminen, verbien taivutusta

Vuosiluokka 4

- Tavoitteena oppia kertomaan itsestä ja omasta lähiympäristöstä laajemmin.

- Oppilasta ohjataan harjoittelemaan suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutustilanteisiin sopivia viestinnän keinoja sekä luokkahuonetilanteessa että sen ulkopuolella myös tieto- ja viestintäteknikkaa käyttäen.

- Opitaan lisää kouluun, harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyvää sanastoa ja rakenteita.

- Oppilasta ohjataan kiinnittämään huomiota kulttuuristen viestinnän käytänteiden tunnistamiseen ja vuorovaikutuksen asianmukaisuuteen.

- Jatketaan tutustumista kielen perusrakenteisiin ja kerrataan jo omaksuttuja asioita.

- Opitaan kulttuurisidonnaisista juhlista ja niiden viettämiseen liittyvistä traditioista.

- Motivoidaan oppilasta arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennako-oletuksia (eri kielet, erilaiset tavat käyttää englantia, kansallisuudet, sukupuolet, kulttuuriset tavat jne.)

- Englannin opiskeluun integroitavia aiheita voivat olla esimerkiksi kotiseutuoppi (koti, ilmansuunnat, liikenne), eläinoppi ja skandinaaviset myytit.

- Opitaan vastaamaan jo vaativimpiin, itseä koskeviin kysymyksiin ja kysymään perusasioita toisilta.

Vuosiluokka 5

- Opitaan viestimään monipuolisemmin tutuissa tilanteissa sekä kirjallisesti että suullisesti.

- Oppilasta ohjataan ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustetaan harjaannuttamaan kielitaitoa rohkeasti.

- Tarjotaan oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta.

- Syvennetään ja laajennetaan jo opittua sanavarastoa, opitaan arvioimaan omaa työskentelyä ja asetetaan tavoitteita.

- Harjoitellaan keskusteluja englanniksi pareissa ja ryhmissä ja opettajan kanssa kiinnittäen huomiota aiempaa tietoisemmin myös ääntämiseen.

- Harjoitellaan suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutustilanteisiin sopivia viestinnän keinoja sekä luokkahuonetilanteessa että sen ulkopuolella myös tieto- ja viestintäteknikkaa käyttäen.
- Ohjataan oppilasta kiinnittämään huomiota kulttuuristen viestinnän käytänteiden tunnistamiseen ja vuorovaikutuksen asianmukaisuuteen.
- Englannin opiskeluun integroitavia aiheita voivat olla esimerkiksi kasvioppi, Pohjoismaat ja kreikkalaiset jumaltarinat.

Vuosiluokka 6

- Tavoitteena on, että oppilas osaa kertoa itsestään ja lähiympäristöstään sekä suullisesti että kirjallisesti ja käyttää englannin kieltä rohkeasti useassa tilanteessa.
- Ohjataan oppilasta havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä englannin asema globaalin viestinnän kielenä.
- Oppilasta ohjataan ymmärtämään, että englanniksi on saatavilla runsaasti aineistoa ja valitsemaan niistä omaa kasvua tukevaa materiaalia.
- Opitaan menneen aikamuodon käyttöä ja kerrataan perusrakenteita.
- Ohjataan oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tuetaan oppilaan kielellisen uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä.
- Ohjataan oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa oppilasta harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti sekä miettiä, millaiset tavat oppia kieliä sopivat kullekin parhaiten.
- Motivoidaan oppilasta arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennako-oletuksia (eri kielet, erilaiset tavat käyttää englantia, kansallisuudet, sukupuolet, kulttuuriset tavat jne).
- Tarjotaan oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta.
- Ohjataan oppilasta työskentelemään monentyyppisten tekstien parissa eri tavoin edistyvien oppilaiden kannalta sopivimmalla vaikeustasolla.
- Ohjataan oppilasta harjoittelemaan tekstien tuottamista sekä luokkahuonetilanteessa että sen ulkopuolella myös tieto- ja viestintäteknikkaa käyttäen.
- Englannin opiskeluun integroitavia aiheita voivat olla esimerkiksi roomalaiset jumalat, linnut sekä tulivuoret.

Vieraan kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja oppilaille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Leikin, laulun, pelillisyyden ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri viestintäkanavia ja -välineitä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Oppilaat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Kohdekieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki vieraan kielen A-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6

Oppilaita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Rungas viestinnällinen harjoittelu tukee oppilaiden kielitaidon kehittymistä. Oppilaita kannustetaan opiskelemaan myös muita

koulun tarjoamia kieliä. Oppilaille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville oppilaille.

Oppilaan oppimisen arviointi vieraan kielen A-oppimäärässä vuosiluokilla 3-6

Arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja antaa oppilaille mahdollisuuden tulla tietoisiksi omista taidoistaan, kehittää niitä ja painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja tai osoittaa informaalin oppimisen kautta hankittua osaamista. Opintoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppimista arvioidaan myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Englannin sanallista arviota antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Sanallinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös oppilaille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Vieraan kielen sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Sillä ohjataan oppimisprosessia koko lukuvuoden ajan tavoitteena kehittää oppilaan taitoa suunnitella ja toteuttaa omaa työtään sekä auttaa häntä saamaan myönteinen ja realistinen kuva itsestään kielenoppijana. Määritellessään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositoludistusta varten opettaja käyttää vieraan kielen A-oppimäärän valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opintoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin ja että arviointi kohdistuu kaikkiin arviotaviin tavoitteisiin. Itsearviointia aletaan opetella kielen opiskelun osana kolmannella luokalla. Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Oppilas saa myös kevätläusunnon, jossa kuvataan lyhyesti lukuvuoden kulkua ja oppilaan edistymistä aineessa.

Vieraan kielen A-oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä opiskeltavan kielen asema siinä	S1	Kielellisen ympäristön sekä kohdekielen aseman ja merkityksen hahmottaminen	Oppilas tietää, että maailman kielet jakautuvat kielikuntiin ja osaa kertoa, mihin kielikuntaan opiskeltava kieli kuuluu. Oppilas osaa kuvata, mitä kieliä lähiympäristössä puhutaan.
T2 motivoida oppilasta arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennako-oletuksia	S1		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintoja opiskeltavan kielen ja äidinkieltensä tai muun osaamansa kielen

kielellisen uteliaisuuden ja päättelykyvyn kehittymistä			rakenteellisista, sanastollisista tai muista eroista ja yhtäläisyyksistä.
T4 ohjata oppilasta löytämään kohdekielistä aineistoa	S1	Kohdekielisen aineiston löytäminen	Oppilas osaa kertoa, missä opiskeltavaa kieltä voi nähdä tai kuulla.
Kielenopiskelutaidot			
T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	S2	Tietoisuus tavoitteista ja toiminta ryhmässä	Oppilas osaa kuvata opiskelun tavoitteita ja osallistuu ryhmän yhteisten tehtävien tekemiseen.
T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	S2	Kielenopiskelutavoitteiden asettaminen ja opiskelutottumusten löytäminen	Oppilas asettaa tavoitteita kielenopiskelulle, harjoittelee erilaisia tapoja opiskella kieliä käyttäen myös tieto- ja viestintäteknologiaa sekä harjaannuttaa ja arvioi taitojaan.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa			Taitotaso A1.3 T7 – T9
T7 järjestää oppilaalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.-
T8 tukea oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Oppilas osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Oppilas joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.
T9 auttaa oppilasta laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.—
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			Taitotaso A1.3
T10 rohkaista oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Oppilas pystyy

			löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			Taitotaso A1.2
T11 tarjota oppilaalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvaramia ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Oppilas ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Oppilas hallitsee hyvin suppean perussanaston ja muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen sekä peruskieliopin aineksia.

13.4.5 VIERAAT KIELET, SAKSA, A-OPPIMÄÄRÄ

KIELIKASVATUS

Kielikasvatusta koskevat tavoitteet sekä toisen kotimaisen ja vieraiden kielten opiskelun mahdollisuudet on määritelty toisen kotimaisen kielen opetusta koskevassa osuudessa.

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

A-kielen opetuksen tehtävänä on tukea oppilaan ihmisenä kasvua. Tämän tehtävän saavuttamista saksan kielen oppiaine tukee ja edistää kehittämällä oppilaan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja. Opettajalla tulee olla päämääränä ihmisyyden kasvattaminen, jonka hän toteuttaa opetuksessaan parhaaksi katsomillaan menetelmillä. Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys, joten se on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on omassa työssään myös kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä, mutta se lisää myös ymmärrystä ihmisyydestä ja sen eri olemuspuolista, sekä antaa ilmaisukeinoja ja mahdollistaa itsetiedostamista. Tärkeää on myös, että kielten opetus antaa aineksia monikielisen ja kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös lapsen vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa ilolle, leikillisyydelle ja luovuudelle. Kielten oppitunneilla oppilas saa kehittää itseään eri tavoin.

Kieltenopetus on osa kielikasvatusta ja ohjaamista kielitietoisuuteen, oppilaissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisesti ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita.

Opetuksessa käytetään vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja huomioiden oppilaiden erilaiset oppimistavat, ja oppilaiden motivaatiota kielten opiskelemiseen vahvistetaan käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita. Kielten opiskelu valmistaa oppilaita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Oppilaille ja oppilasryhmille annetaan mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja yhteydenpitoon ihmisten kanssa myös eri puolilla maailmaa. Tieto- ja viestintätekniikka tarjoaa yhden luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisesti tilanteista ja oppilaiden

viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetuksen pyrkii vahvistamaan oppilaan luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Oppilaille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus järjestetään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Lasten ja nuorten erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Samoin eri ikäkausien luomat mahdollisuudet ja velvollisuudet otetaan huomioon steinerkouluissa myös kieltenopetuksessa. Opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä oppilaiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Vähitellen oppilas oppii ilmaisemaan itseään ja hakemaan tietoa eri lähteistä osaamillaan vierailta kielillä.

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 tehtävänä on ikäkauden ja yksilöllisten edellytysten pohjalta runojen, leikkien, laulujen ja muun materiaalin avulla tutustua saksan kieleen ja saksalaiseen kulttuuriin. Opetuksessa pyritään aina kiinnostuksen ja innostuksen vahvistamiseen, ja pääpaino opiskelussa on suullisilla harjoituksilla pienissä ryhmissä, pareittain tai koko luokan kanssa yhdessä.

Suullinen elementti säilyy tärkeimpänä kaikilla luokilla, mutta pari ensimmäistä vuotta opetus on puhtaasti suullista, jotta vieraan kielen äänemaailma ja intonaatio tulevat lapselle tutuiksi taiteellisenä elämyksenä. Ensimmäisten kahden vuoden aikana kielten tunnit ovat enemminkin kollektiivista kuorolausuntaa ja yhdessä leikkimistä ja lapsi oppii ymmärtämään vierasta kieltä (niin kuin äidinkieltään) välittömien asiayhteyksien kautta. Suullista esitystä harjoitellaan runsaasti ja toisto on oleellisessa asemassa. Yksilösuorituksia puheen suhteen tai kirjallista ilmaisua edellytetään vasta kolmannen luokan jälkeen.¹⁷⁶

Vuosiluokilla 3-6

Saksan kielen opetuksen tehtävänä vuosiluokilla 3 - 6 on totuttaa oppilas viestimään saksan kielellä ikäkaudelle tyypillisissä, arkisissa, konkreettisissa, itselle tutuissa kielenkäyttötilanteissa. Oppilaat siirtyvät suullisesta harjoittelusta vähitellen myös kirjalliseen tuottamiseen sekä lukemiseen. Oppitunneilla voidaan käyttää erilaisia lukemistoja saksan kielellä ja lisäksi oppilas tekee vihkotyötä. Vihkoon voidaan kirjoittaa tekstejä ja rakenneasioille voi olla oma vihko tai tehtäväkirja. Oppitunneilla leikitään, lauletaan, lausutaan yhdessä ja erikseen saksaa, harjoitellaan lausumista, kuuntelemista, puhumista ja kirjoittamista. Lisäksi pelataan pelejä, näytellään ja käytetään kaikkia aisteja kielen vahvistamiseen. Aihepiirit liittyvät oppilaan lähiympäristöön ja kiinnostuksen kohteisiin. Käyttämällä mahdollisimman monenlaisia työskentelytapoja mahdollistetaan jokaiselle oppilaalle positiivinen kokemus kielen opiskelusta.

Saksan A-oppimäärän opetuksen tavoitteet

Vuosiluokka 1

- Oppilas oppii jokapäiväiseen elämään ja lähiympäristöön liittyvää sanastoa ja rakenteita (tervehtiminen, yleisimmät toivotukset, luokkahuoneessa olevat esineet, ruumiinjäsenet, vaatteet, perhe). T1, T3, T4
- Oppilas oppii ymmärtämään lyhyitä tarinoita ja runoja kuvien ja esittämisen avulla. T1, T2, T7, T10
- Oppilas oppii lähiympäristöön liittyvää sanastoa runoina, lauluina ja leikkeinä. T2

Vuosiluokka 2

- Tavoitteena 2. luokalla on oppia eläimiin, luontoon ja säähän liittyvää sanastoa yhdessä harjoittelemalla runoina, lauluina ja leikkeinä. T1, T3, T4
- Opetellaan verbejä, käskymuoto ja adjektiiveja. T1, T3, T9, T11

Vuosiluokka 3

- Kolmannella luokalla oppilas oppii ammatti- ja työskentelysanastoa. T1, T3,
- Tavoitteena on oppia asioimaan kaupassa, kertoa harrastuksista, perheestä ja jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioista. T2, T4, T5, T8
- Oppilas oppii aikaan liittyviä ilmauksia ja numeraaleja. T4, T8

Vuosiluokka 4

- Tavoitteena neljännellä luokalla on oppia tekemään pieniä haastatteluja, kertomaan itsestä ja omasta lähiympäristöstä laajemmin. T3, T4, T8,
- Oppilas oppii kouluun, kaupassa asioimiseen, harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyvää sanastoa ja rakenteita. T2, T4, T5, T7,
- Kerrataan substantiiveja, verbejä ja adjektiiveja. T1, T4, T6, T9
- Opetellaan persoonapronominit. T1, T4, T6, T9

Vuosiluokka 5

- Viidennellä luokalla tavoitteena on oppia viestimään monipuolisemmin tutuissa tilanteissa saksan kielellä sekä kirjallisesti että suullisesti. T1, T2, T3
- Oppilas kehittää taitojaan erilaisissa kielenkäyttötilanteissa (ravintolassa, liikennevälineissä jne.). T4, T5, T7, T8, T9, T11
- Oppilas tietää, missä saksan kieltä käytetään. T8
- Oppilas oppii arvioimaan omaa työskentelyään. T6

Vuosiluokka 6

- Oppilas oppii kuudennella luokalla käyttämään saksan kieltä arkipäivään liittyvissä tilanteissa myös eri medioita hyväksikäyttäen. T4, T7, T8, T3, T9
- Oppilas harjoittelee menneen aikamuodon käyttöä ja asioiden vertailemista. T4, T11
- Oppilas pystyy kertomaan itselleen tuttuja asioita saksan kielellä ja ääntää ymmärrettävästi. T11
- Oppilas oppii jäsentämään oppimaansa selkeiksi kokonaisuuksiksi. T6, T7, T8
- Oppilas arvostaa kielellistä moninaisuutta ja eri saksankielisen kulttuurin erityispiirteitä ja ymmärtää saksan kielen aseman ja merkityksen. T1, T2, T9
- Oppilas osaa opiskella vastuullisesti ja käyttää saksan kieltä rohkeasti. T5, T6, T9

Saksan A-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

- Ensimmäisellä luokalla opetellaan jokapäiväiseen elämään ja lähiympäristöön liittyvää sanastoa (tervehtiminen, yleisimmät toivotukset, luokkahuoneessa olevat esineet, ruumiinjäsenet, vaatteet, perhe, lukusanat, värit, perustoimintoja kuvaavat verbit). S2, S4
- Lyhyitä tarinoita, satuja ja runoja harjoitellaan yhdessä ja kuunnellen (kuvat ja esittäminen helpottavat ymmärtämistä). S2, S4, S6

Vuosiluokka 2

- Eläimiin ja eläinten toimintaan liittyviä adjektiiveja ja verbejä harjoitellaan runsaasti tarinoina, runoina, lauluina ja leikkeinä. S2, S1
- Saksan kielen fraaseja ja taivutuksia harjoitellaan rytmeinä ja runoina. S4, S6
- Käskeminen ja pyytäminen. S1
- Eri kielten ominaispiirteitä ja eroja havaitaan kokemuksen kautta erilaisissa runoissa, lauluissa, leikeissä. S2, S3

Vuosiluokka 3

- Kolmannella luokalla kirjoitetaan vihkoon aikaisemmin suullisesti opittuja asioita. S3
- Tutustutaan vähitellen eri kielten kirjoitusasun eroihin ja yhtäläisyyksiin. S1, S5
- Sisältöinä ovat ammatteihin ja töihin liittyvät sanastot ja fraasit, kaupassa asiointi, harrastuksista ja jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioista sekä perheestä kertominen. S2, S4
- Harjoitellaan ajanilmauksia (kello, kuukaudet, vuodenajat, syntymäpäivät, juhlat jne.) sekä säätilasta puhumista, opetellaan verbin preesens sekä persoonapronominien käyttö fraaseina. S4
- Kannustetaan kielelliseen uteliaisuuteen ja yhdessä oppimiseen sekä rohkeuteen käyttää kieltä. S1, S6
- Harjoitellaan yksinkertaisia kielenkäyttötilanteita ryhmässä. S1, S6
- Opastetaan oppilas ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan ja tavoitteistaan (vihkotyön täsmällisyys ja siisteys, tehtävien tekeminen ajallaan, osallistuminen yhteiseen opiskeluun kielen kaikilla osa-alueilla). S3

Vuosiluokka 4

- Syvennetään ja laajennetaan aikaisemmin opittua.
- Harjoitellaan pienimuotoisia esityksiä itselle tutuissa vuorovaikutustilanteissa, tehdään pienimuotoisia haastatteluja, harjoitellaan kertomaan itsestä ja omasta lähiympäristöstä laajemmin (koulussa, kaupassa, harrastuksissa, vapaa-aikana). S4, S5
- Otetaan käyttöön lukemistot, joiden aihepiirit vastaavat oppilaan ikävaihetta ja kiinnostuksen kohteita sekä tukevat opiskelua muissa oppiaineissa.
- Otetaan käyttöön kielioppivihkot (substantiivit ja artikkelien käyttö, säännöllisten verbien preesenstaivutus, adjektiiveja, persoonapronominin, yleisimmät apuverbit). S3, S1
- Tutustutaan saksankieliseen kulttuuriin tutustumalla esim. juhlaperinteeseen. S2, S1

Vuosiluokka 5

- Viidennellä luokalla jatketaan tekstityötä (helpotettuja tekstejä eri aihealueilta), aihepiireinä mm. terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä aihealueita, S2, S1, S5
- Tutustutaan edelleen saksankieliseen kielialueeseen ja kulttuuriin S5
- Oppilaat kirjoittavat lyhyitä tekstejä itseään kiinnostavista aiheista, tekevät lyhennelmiä ja hakevat tietoa eri viestintäkanavia käyttäen. S3, S4
- Kieliopissa käydään läpi poikkeamat presenstaivutuksessa, yleisimmät epäsäännölliset verbit, apuverbien taivutus ja käyttö, alustavaa adjektiivien vertailua, harjoitellaan edelleen artikkelien käyttöä, yleisimmät prepositiot sekä adverbit, alustavaa tutustumista substantiivin sijamuotoihin S3, S4

Vuosiluokka 6

- Voidaan tutustua tunnettujen henkilöiden elämäkertoihin sekä muinaistarustoon S5, S6, S2, S1
- Lukemistojen ohella harjoitellaan kieltä monipuolisesti, tehdään sanastotyötä sekä harjoitellaan ääntämistä ja puhumista. S6, S2, S3, S5
- Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään opiskelun tukena tiedon hankkimiseen ja omien tekstien tuottamiseen. Tietoa haetaan esim. sanomalehdistä ja radio-ohjelmista. Tutustutaan oppimispeleihin. S4, S2, S1
- Tehdään haastatteluja ja pienimuotoisia esityksiä ja jäsennetään ja ryhmitellään aikaisemmin opittuja asioita selkeiksi kokonaisuuksiksi. S1, S4, S6
- Järjestysluvut, perfekti, imperatiivi, persoonapronominien taivutus eri sijamuodoissa, laajennetaan prepositioiden käyttöä, substantiivin sijamuotojen hallinnan laajentamista S3

Saksan A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 1-2

Tavoitteena saksan A-kielen opetuksessa luokilla 1 - 2 on eläytyä saksan kielen laatuun ja omaksua kieltä kokonaisvaltaisesti jäljittelemällä. Oppilas tulee tietoiseksi saksan kielestä ja sen eroista muihin kieliin nähden. Oppilas oppii jäljitellen kuuntelemaan, lausumaan ja ymmärtämään saksan kieltä. Koko luokka lausuu, leikkii ja harjoittelee yhdessä, työtapoina ovat mm. kuorolausunta, laulut, runot, leikit, sanastoharjoitukset teemoittain sekä pelit ulkona ja sisällä. Työtapana on suullinen harjoittelu. Kirjallisia harjoituksia ei vielä ole. Opetuksen voi jakaa opetustuokioihin kouluviikon sisällä.

Vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena saksan A-kielen opetuksessa vuosiluokilla 3 - 6 on, että oppilaat oppivat viestimään konkreettisissa, itselleen läheisissä tilanteissa aluksi suullisesti ja vähitellen kirjallisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä ja ääntää saksan kieltä kauniisti ja ymmärrettävästi. Oppilaat oppivat tiedostamaan ja arvostamaan eri kielten ja kulttuurien välisiä eroavaisuuksia, arvostamaan moninaisuutta ja ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan.

Oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyviä tavoitteita vuosiluokilla 3 - 6 on mm. se, että oppilaalle kehittyy monipuolisia vieraan kielen opiskelutottumuksia sekä yksilöllisesti että ryhmässä ja mielenkiinto saksan kieltä ja monikielisyttä kohtaan lisääntyy ja vakiintuu. Vuosiluokkien 3 - 6 työtapoina käytetään mm. leikkejä, lauluja, runoja, pienimuotoisia näytelmiä sekä pari- ja ryhmätöitä. Oppilaat tekevät oman saksankielisen kirjan, johon kirjoitetaan aikaisemmin suullisesti opitut runot, laulut, leikit ja sanasto- sekä rakenneharjoitukset. Oppilaat harjoittelevat lukemaan saksaa itse tekemistään kirjoista,

jäljentämistään teksteistä. Ääneen lukemista harjoitellaan kuorolukuna ja vähitellen myös yksilösuorituksina.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki saksan A-oppimäärässä

Vuosiluokilla 1-2

Oppilasta kannustetaan käyttämään kieltä rohkeasti. Yhdessä harjoitellaan ääntämistä erilaisten laulujen, leikkien ja lorujen avulla, joiden valinnassa opettaja voi painottaa äidinkielelle vieraiden äänteiden harjoittelua. Pyritään löytämään kielenopiskelun ilo ja into.

Vuosiluokilla 3-6

Oppilasta ohjataan käyttämään saksan kielen taitoaan rohkeasti. Kielenkäyttöä harjoitellaan suullisesti sekä yhdessä ryhmässä että yksilöllisesti leikkien, runojen, laulujen ja pienimuotoisten esitysten avulla. Kolmannella luokalla huomio kiinnitetään kirjoitetun kielen alkeisiin. Runot, laulut ja muut toiminnalliset menetelmät ovat edelleen oleellinen osa opetusta. Oppimisvaikeuksiin annetaan tukea oppitunnin aikana, pienryhmä- ja yksilöllisillä tukitunneilla. Nopeammin edistyviä tuetaan omaa taitotasoa vaativilla tehtävillä. Myös nopeasti edistyvälle voidaan antaa lisäopetustuokioita. Oppilasta kannustetaan opiskelemaan myös muita koulun tarjoamia kieliä.

Oppilaan oppimisen arviointi saksan A-oppimäärässä

Vuosiluokka 1

- Jokapäiväiseen elämään ja lähiympäristöön liittyvän sanaston ja rakenteiden harjoitteluun aktiivisesti ryhmässä toimien sekä keskittyminen kulloiseenkin tehtävään täysipainoisesti.
- Palautetta annetaan ryhmälle yhteisesti. Toivottua käyttäytymistä vahvistetaan. Tarinoita ja leikkejä valitaan sen mukaan, millä toiminnan alueella ryhmässä tarvitaan vahvistamista.

Vuosiluokka 2

- Arvioinnissa kiinnitetään huomiota leikkeihin, lauluihin, tarinoihin ja runoihin eläytymiseen, aktiiviseen osallistumiseen ja harjoitteluun sekä toisten huomioimiseen ja ryhmässä toimimiseen.
- Palautetta annetaan koko ryhmälle yhteisesti kannustaen.

Vuosiluokka 3

- Kolmannella luokalla arvioidaan oppilaan työskentelyä oppitunneilla ja rohkeutta toimia kielen eri osa-alueilla.
- Huomiota arvioinnissa kiinnitetään myös töihin tarttumiseen, keskittymiseen, pitkäjänteisyyteen ja yhteistyön tekemiseen ryhmässä.
- Oppilaan tunti- ja vihkotyöskentelystä annetaan palautetta oppitunneilla kannustavasti ja monipuolisesti.

Vuosiluokka 4

- Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan palautetta saksan kielen opiskelusta suullisesti lukuvuoden aikana ja sanallinen kirjallinen palaute lukuvuoden lopussa.
- Arviointi on kannustavaa ja se keskittyy oppilaan vahvuuksiin kielen oppijana ja ryhmässä toimijana kokonaisvaltaisesti.

Vuosiluokka 5

- Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan palautetta saksan kielen opiskelusta suullisesti lukuvuoden aikana ja sanallinen kirjallinen palaute lukuvuoden lopussa.
- Oppilaan arvioinnissa viidennellä luokalla huomioidaan tiedon hakemiseen, tavoitteiden asettamiseen ja pitkäjänteiseen harjoitteluun liittyvät taidot sekä rohkeus käyttää kieltä ja toimia ryhmässä.
- Oppilaan kykyä viestiä monipuolisesti tutuissa tilanteissa saksan kielellä sekä taitoa soveltaa oppimaansa tietoa uusissa tilanteissa arvioidaan sekä kirjallisesti että suullisesti.
- Eurooppalainen kielisalkku otetaan käyttöön myös arvioinnin osalta.

Vuosiluokka 6

- Kuudennella luokalla arvioinnissa huomioidaan oppilaan kykyä käyttää kieltä arkipäivään liittyvissä tilanteissa asianmukaisesti ja itsenäisesti. Hänen saksankielisen kulttuurin erityispiirteiden tuntemusta arvioidaan laaja-alaisesti.
- Arvioinnissa otetaan huomioon myös oppilaan taito opiskella vastuullisesti ja käyttää kieltä rohkeasti eri tilanteissa.
- Oppilas arvioi taitojaan itse lukuvuoden aikana sekä suullisesti että kirjallisesti ja häntä ohjataan muuttamaan opiskeluaan toimivammaksi.
- Opettaja arvioi oppilaan taidot sanallisesti kuudennen luokan päätteeksi valtakunnallisia hyvän osaamisen kriteerejä hyödyntäen.

Saksan A-oppimäärän arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T1 ohjata oppilasta havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä opiskeltavan kielen asema siinä.	S1	Kielellisen ympäristön hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata pääpiirteissään, millaisia kieliä on hänen lähiympäristössään ja mitkä ovat maailman eniten puhutut kielet.
T2 motivoida oppilasta arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä	S1		Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana

ilman arvottavia ennakko-oletuksia			itsearviointia.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea oppilaan kielellisen päättelykyvyn kehittymistä	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä havaintoja opiskeltavan kielen ja äidinkieltensä tai muun osaamansa kielen rakenteellisista, sanastollisista tai muista eroista ja yhtäläisyyksistä.
T4 ohjata oppilasta löytämään kohdekielistä aineistoa ja valitsemaan niistä omaa oppimistaan edistävää, sisällöltään ja vaikeustasoltaan sopivaa aineistoa	S1	Saksankielisen aineiston löytäminen	Oppilas osaa kertoa, millaista saksankielistä hänen omaa oppimistaan edistävää aineistoa on saatavilla.
Kielenopiskelutaidot			
T5 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	S2	Tietoisuus tavoitteista ja toiminta ryhmässä	Oppilas osaa kuvata opiskelun tavoitteita ja osallistuu ryhmän yhteisten tehtävien tekoon.
T6 ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	S2	Kielenopiskelutavoitteiden asettaminen ja löytäminen	Oppilas asettaa tavoitteita kielenopiskelulle ja harjoittelee erilaisia tapoja opiskella kieliä käyttäen myös tieto- ja viestintäteknologiaa sekä harjaannuttaa ja arvioi taitojaan
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa			Taitotaso A2.1
T7 ohjata oppilasta	S3	Vuorovaikutus	Oppilas pystyy

harjoittelemaan vuorovaikutusta aihepiiriltään monenlaisissa tilanteissa rohkaisten viestinnän jatkumiseen mahdollisista katkoksista huolimatta		erilaisissa tilanteissa	vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa sekä toisinaan ylläpitämään viestintätilannetta.
T8 rohkaista oppilasta pitämään yllä viestintätilannetta käyttäen monenlaisia viestinnän jatkamisen keinoja	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osallistuu enenevässä määrin viestintään. Oppilas turvautuu harvemmin ei-kielillisiin ilmaisuihin. Oppilas joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä melko usein. Oppilas osaa jonkin verran soveltaa viestintäkumppanin ilmaisuja omassa viestinnässään.
T9 tukea oppilaan viestinnän kulttuurista sopivuutta tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella monipuolisia sosiaalisia tilanteita	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas selviytyy lyhyistä sosiaalisista tilanteista. Oppilas osaa käyttää yleisimpiä kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja sekä esittää kohteliaasti esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			Taitotaso A2.1
T10 ohjata oppilasta työskentelemään vaativuudeltaan monentasoisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa käyttäen erilaisia	S3	Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä selkeää puhetta sisältäviä tekstejä. Oppilas ymmärtää lyhyiden,

ymmärtämisstrategioita			yksinkertaisten, itseään kiinnostavien viestien ydinsisällön ja tekstin pääajatuksia tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä. Oppilas pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn asiayhteyden tukena.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			Taitotaso A2.1
T11 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta laajenevasta aihepiiristä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Oppilas pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Oppilas osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita. Oppilas osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

Laaja-alainen osaaminen

Vuosiluokka 1

- Opetus on konkreettista, oppilaan lähipiiriin liittyvää harjoittelua ryhmässä yhdessä ääntäen opettajan mallin mukaan. L3
- Elävästi kerrotut, kuvilla ja esittämisellä havainnollistetut opetuskuvat ovat tärkeä osa saksan kielen oppimista. L1
- Moraalin ja luovuuden kehittymiseksi alkuopetusikäisen annetaan elää mielikuvituksesta satujen ja leikin täyttämää lapsuuden maailmaa. L1

- Harjoitellaan sosiaalisuutta ja toisen huomioon ottamista kaikessa viestinnässä. L5
- Oppilas on osallisena saksan tunneilla yhtenä ryhmän täysivaltaisena jäsenenä. Erityistä huomiota kiinnitetään suvaitsevaan ilmapiiriin ja jokaisen yhtäläiseen oikeuteen saada äänensä kuuluviin. L7

Vuosiluokka 2

- Vuorovaikutustaitoja kehitetään harjoittelemalla puheenvuoron pyytämistä ja odottamista sekä sitä, että on epäkohteliasta puhua toisen puheen päälle. L2
- Opetus on taiteellista: opetussisällöt muutetaan eläviksi mielikuviksi, joilla lapsen omaa mielikuvitusta aktivoidaan. L2
- Harjoitellaan toisen auttamista ja tukemista erilaisissa viestintätilanteissa. L5
- Harjoitellaan yhteisten sääntöjen laatimista ja sääntöjen noudattamista. L7

Vuosiluokka 3

- Loogista päättelyä aletaan vähitellen harjoitella ja toden sekä kuvitellun raja vahvistuu. L1
- Edelleen konkreettinen ja havainnollistava opetus on keskeisellä sijalla kaikessa harjoittelussa. L2
- Herätellään kykyä arvioida omia suorituksia suhteessa aikaisempiin suorituksiin. L1
- Sosiaalisia taitoja harjoitellaan esimerkiksi draaman keinoin. L2
- Kiinnostus eri ammatteja ja työn tekemistä kohtaan herätetään tutustumalla kohdekielellä ammatteihin. Vihkotyöskentelyn avulla harjoitellaan itsenäisten kuvien ja sanastojen suunnittelua ja toteutusta. L6
- Vaalitaan oppilaiden kiinnostusta toisten työtä ja työn tuloksia kohtaan. L7

Vuosiluokka 4

- Opettajan tehtävänä on luoda sellainen ilmapiiri, joka mahdollistaa todellisen dialogin käsiteltävästä aihepiiristä, jokainen oppilas saa kokemuksen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta täysin omana itsenään. L2
- Pienimuotoiset esitykset ja ryhmätyöt kannustavat oppilasta kokeilemaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan projektin ryhmässä. Työn loppuun saattamisen ja vastavuoroisuuden tärkeys korostuu. L6
- Oppilas voi vaikuttaa käsiteltävien dialogien aihepiireihin ja sisältöihin, ilmaista omia näkemyksiään ja suunnitella omaa työskentelyään pitkäjänteisesti. L7

Vuosiluokka 5

- Keskitytään sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehittämiseen yhteistoimintakyvyn, neuvottelutaitojen, luovuuden, esiintymistaidon, avoimuuden, viestintätaitojen, sosiaalisen havaitsemisen, sosiaalisen herkkyyden sekä empatian kehittämisen avulla L2
- Terveellisten elämäntapojen ja terveyden aihepiireihin liittyvien asiakokonaisuuksien käsittelemisessä pyritään siihen, että oman aktiivisuuden kautta löytyy tie kestävään ja turvalliseen elämäntapaan. L3
- Monilukutaitoa harjoitellaan viestien ymmärtämisessä ja tuottamisessa, tiedon hakemisessa ja esittämisessä jne. L4
- Oppimateriaalina hyödynnetään erilaisia tekstejä ja lukemistoja. L4
- Harjoitellaan mediakriittisyyttä: Miten mainokset vaikuttavat, miten ympäristön painostus voi vaikuttaa omiin ratkaisuihin jne. L5
- Oppilas kokeilee erilaisia työskentelyvaihtoehtoja (vihkotyö, projektit, pienimuotoiset esitykset jne.) ja työskentelee pitkäjänteisesti omien tekstien ja

aihepiirien kanssa. Erityistä huomiota kiinnitetään ajankäyttöön, täsmällisyyteen, työskentelyn siisteyteen ja oma-aloitteisuuteen. L6

- Oppilas ilmaisee omia näkemyksiään rakentavasti, harjoittelee yhteistyötaitoja monipuolisesti pienemmissä ja isommissa ryhmissä. Häntä ohjataan tekemään kestävästä tulevaisuudesta edellyttämiä valintoja. L7

Vuosiluokka 6

- Oppiminen on opiskelijalähtöistä ja vastavuoroista, oppilaat saavat vaikuttaa oppisisältöihin ja niiden käsittelemistapaan. L1
- Kommunikaatiolla, näkemysten vaihtamisella, vuoropuhelulla ja väittelyllä on oma paikkansa oppitunneilla. L2
- Ihmisten erilaisuuden sekä elämäkertojen käsittelyssä kiinnitetään huomiota suvaitsevaisuuteen ja siihen, että jokainen voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ympäristöönsä. L3
- Oppilaat oppivat arvioimaan hankkimaansa tietoa ja jäsentämään sekä muokkaamaan sitä. L4
- Oppimateriaalina hyödynnetään monimuotoisia tekstejä, kuten elämäkertoja. L4
- Harjoitellaan lyhyiden tekstien tuottamista ja tiedon hakua myös sähköisesti. L5
- Oppimateriaalin jäsentäminen, uusien ratkaisujen löytäminen ja yhteistyötaitot korostuvat kuudennella luokalla saksan kielen opiskelussa. L6
- Oppilas osaa valita itselleen sopivan työskentelytavan asiayhteyden mukaan (vihko, portfolio, kuva, esitys tms.) ja arvioida työskentelyn onnistumista. L7

13.4.6 MATEMATIIKKA

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaan loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle sekä kehittää oppilaan kykyä käsitellä tietoa ja ratkaista ongelmia. Matematiikan opetus lähtee liikkeelle lukujen laatu- ja kokemuksen kautta, jolloin oppilas saa kokea luottamusta ja turvallisuutta: luku, maailma ja ihminen kuuluvat yhteen. Lukuja lähestytään laadullisuuden kautta, tutkien mm. luonnossa esiintyviä monia esimerkkejä. Laadullinen lähestymistapa johtaa sisäiseen liikkuvuuteen, joka puolestaan tukee oppilaan luovaa ajattelua matemaattisten ongelmien ratkaisussa.

Matematiikan kumulatiivisesta luonteesta johtuen opetus etenee systemaattisesti. Oppiaineisiin liittyvien taitojen, tietojen ja tekniikan vahvistamista opetetaan lisäämällä tehtävien vaikeusastetta iän karttuessa ja osittain oppiaineiden rajoja ylittäen. Konkretia ja toiminnallisuus ovat keskeinen osa matematiikan opetusta ja opiskelua. Opetus ohjaa oppilasta ymmärtämään matematiikan hyödyllisyyden omassa elämässään. Opetus kehittää oppilaan kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa monipuolisesti. Matemaattiset oivallukset tukevat oppilaan myönteistä asennetta matematiikkaa kohtaan ja positiivista minäkuvaa matematiikan oppijana. Laskeminen ei ole mahdollista ilman säännöllistä harjoitusta ja tämä tekee siitä erinomaisen välineen tahdon alueen kasvatukselle. Matematiikan opiskelu on tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa opettaja ottaa vastuuta oppilaan oppimisesta.

Luokan-/matematiikan opettaja voi käydä eurytmiatunnilla seuraamassa tietojenkäsittelyn peruskäsitteiden opettamista toiminnallisilla harjoitteilla ja leikeillä: peräkkäisyys, valinta ja toisto, bitti ja erilaisia algoritmileikkejä.

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokkien 1–2 matematiikan opetuksessa oppilaalle tarjotaan monipuolisia kokemuksia matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden muodostumisen perustaksi. Luvut opetellaan lukujen laatujen kautta. Opetuksessa hyödynnetään eri aisteja. Opetus kehittää oppilaan kykyä ilmaista matemaattista ajatteluaan konkreettisin välinein, suullisesti, kirjallisesti ja piirtäen sekä kuvia tulkiten. Matematiikan opetus luo vahvan pohjan lukukäsitteen ja kymmenjärjestelmän ymmärtämiseksi sekä laskutaidolle.

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokkien 3–6 matematiikan opetuksessa tarjotaan kokemuksia, joita oppilas hyödyntää matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden muodostamisessa. Opetus kehittää oppilaan taitoja esittää matemaattista ajatteluaan ja ratkaisujaan eri tavoilla ja välineillä. Monipuolisten ongelmien ratkaisu yksin ja ryhmässä sekä erilaisten ratkaisutapojen vertailu ovat opetuksessa keskeistä. Matematiikan opetuksessa varmennetaan ja laajennetaan oppilaan lukukäsitteen ja kymmenjärjestelmän ymmärtämistä. Lisäksi kehitetään laskutaidon sujuvuutta.

Muotopiirustus tukee matematiikan taitojen oppimista. Se kehittää käden koordinaatiota ja silmän kykyä hahmottaa ja erotella eri muotoja. Muotopiirustus on rinnastettavissa matemaattisiin ongelmanasetteluihin, ja sen avulla oppilas oppii keskittymään, tekemään tehtävän loppuun asti ja viimeistelemään sen. Muotopiirustuksesta siirrytään vapaan käden geometrian kautta varsinaiseen geometriaan.

Matematiikan opetuksen tavoitteet

Matematiikan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 tukea oppilaan innostusta ja herättää kiinnostus matematiikkaa kohtaan sekä myönteisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä	S1-S4	L1, L3, L5
Työskentelyn taidot		
T2 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan tehdä havainnot matematiikan näkökulmasta sekä tulkita ja hyödyntää niitä eri tilanteissa	S1-S4	L4
T3 kannustaa oppilasta esittämään ratkaisujaan ja päätelmiään konkreettisin välinein, piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti	S1-S4	L2, L4, L5
T4 ohjata oppilasta kehittämään päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan	S1-S4	L1, L4, L6
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet		
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään matemaattisia käsitteitä ja merkintätapoja	S1-S4	L1, L4

T6 tukea oppilasta lukukäsitteen kehittymisessä ja kymmenjärjestelmän periaatteen ymmärtämisessä	S2	L1, L4
T7 perehdyttää oppilasta peruslaskutoimitusten periaatteisiin ja tutustuttaa niiden ominaisuuksiin	S2	L1, L4
T8 ohjata oppilasta kehittämään sujuvaa peruslaskutaitoa luonnollisilla luvuilla ja käyttämään erilaisia päässä-laskustrategioita	S2	L1, L4
T9 tutustuttaa oppilas geometriin muotoihin ja ohjata havainnoimaan niiden ominaisuuksia	S3	L1, L4, L5
T10 ohjata oppilasta ymmärtämään mittaamisen periaate	S3	L1, L4
T11 tutustuttaa oppilas taulukoihin ja diagrammeihin	S4	L4, L5
T12 harjaannuttaa oppilasta laatimaan vaiheittaisia toimintaohjeita ja toimimaan ohjeen mukaan	S1	L1, L2, L4, L5

Vuosiluokka 1:

S1: T1 – T5, T12

S2: T1 – T8

S3: T1 – T5, T9

S4: T1 – T5, T11

Vuosiluokka 2:

S1: : T1 – T5, T12

S2: T1 – T8

S3: T1 – T5, T9, T10

S4: T1 – T5, T11

Matematiikan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

S1 Ajattelun taidot

- Lukukäsite opitaan määrällisen hahmottamisen lisäksi myös laadullisesti; mitä maailmassa on yksi, millainen on yksi jne.
- Vertaillaan, luokitellaan ja asetetaan järjestykseen sekä havainnoidaan. Harjoitellaan tarkastelemaan matemaattisia tilanteita eri näkökulmista. Arvioidaan lukumääriä.
- Kerrotaan laskutarinoita, joissa esiintyy lukumääriä ja lukujen laatuja.
- Opetellaan noudattamaan vaiheittaisia toiminnanohjeita omassa kouluarjessa.

S2 Luvut ja laskutoimitukset

- Käytetään luonnollisia lukuja.
- Opitaan lukumäärän, lukusanan ja numeromerkinnän välinen yhteys.
- Perehdytään lukujen 1 – 10 hajotelmiin
- Esitellään neljä laskutapaa. Kehitetään oppilaan yhteen- ja vähennyslaskutaitoja lukualueella 1-99. Yhteen- ja vähennyslaskut konkretisoidaan erilaisissa sovellustilanteissa. Ohjataan oppilas alustavasti ymmärtämään konkretian avulla kertolaskun käsite ja opetellaan kertotauluja rytmisesti. Luodaan pohja jakolaskun ymmärtämiselle sekä kerto- ja jakolaskun yhteydelle.
- Tuetaan oppilasta keksimään omia päässä-laskustrategioita laskutaidon sujuvoittamiseksi.

S3 Geometria

- Tutustutaan yksinkertaisiin perusmuotoihin, kuten ympyrään, lemniskaataan, spiraaliin, kolmioon, neliöön jne. Lisäksi tehdään ornamentteja avoimilla muodoilla, joissa muoto vaihtuu sisäisestä ulkoiseen ja ulkoisesta sisäiseen.

- Kehitetään oppilaan taitoa hahmottaa kolmiulotteista ympäristöä ja tason geometriaa pelien ja leikkien avulla. Tason geometrian havainnoinnissa hyödynnetään muuntuvaa luokkatilaa ja penkkipedagogiikkaa.

S4 Tietojenkäsittely ja tilastot

- Tutustutaan yksinkertaisiin arkipäivän taulukoihin kuten lukujärjestys, ruokalista, vuodenaika- ja syntymäpäivädiagrammiin.

Vuosiluokka 2

S1 Ajattelun taidot

- Tarjotaan oppilaalle mahdollisuuksia löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia laskutarinoiden avulla. Tämän avulla oppilas johdatetaan sanallisten tehtävien ratkaisemiseen.

- Vertaillaan, luokitellaan ja asetetaan järjestykseen sekä havaitaan.

Harjoitellaan tarkastelemaan matemaattisia tilanteita eri näkökulmista.

- Opetellaan noudattamaan vaihteellaisia toiminnanohjeita omassa kouluarjessa.

S2 Luvut ja laskutoimitukset

- Varmistetaan, että oppilas hallitsee lukumäärän, lukusanan ja numeromerkinnän välisen yhteyden. Ymmärrystä luvuista laajennetaan laskemalla, hahmottamalla ja arvioimalla lukumääriä.

- Kehitetään oppilaan lukujonotaitoja sekä taitoa vertailla ja asettaa lukuja järjestykseen.

- Tutkitaan lukujen ominaisuuksia kuten parillisuutta, monikertoja ja puolittamista.

- Ohjataan oppilaita käyttämään lukuja tarkoituksenmukaisella tavalla eri tilanteissa, lukumäärän, järjestyksen ja mittaustuloksen ilmaisemisessa sekä laskutoimituksissa.

- Perehdytään kymmenjärjestelmän periaatteeseen konkreettisten mallien avulla.

- Kehitetään oppilaan yhteen- ja vähennyslaskutaitoja lukualueella 1 – 1000. Ohjataan oppilas ymmärtämään konkretian ja rytmisen oppimisen avulla kertolaskun käsite ja opetellaan kertotauluja 1-12. Luodaan pohja jakolaskun ymmärtämiselle ja kerto- ja jakolaskun yhteydelle.

- Opitaan hyödyntämään vaihdannaisuutta ja liitännäisyyttä yhteenlaskussa ja kertolaskussa.

- Harjoitellaan ja vahvistetaan opittuja päässälaskustrategioita sekä luvuilla että sanallisten laskutarinoiden avulla.

S3 Geometria ja mittaaminen

- Tehdään symmetriaharjoituksia ensin pysty- ja sitten vaaka-akselilla avoimilla muodoilla sekä rytmisesti eteneviä, jatkuvia tai muuntuvia muotoja ja ornamentteja.

- Kehitetään oppilaan taitoa hahmottaa kolmiulotteista ympäristöä ja tason geometriaa pelien ja leikkien avulla. Harjoitellaan suunta- ja sijaintikäsitteiden käyttöä konkreettisissa arkitilanteissa.

- Harjoitellaan mittaamista ja ohjataan oppilasta oivaltamaan mittaamisen periaate. Lähdetään liikkeelle kehon mitoista. Tutustutaan keskeisiin mittayksiköihin. Liitetään mittaaminen arjen konkretiaan esimerkiksi leipomistehtävillä ja viljajaksolla.

- Harjoitellaan kellonaikoja ja ajanyksiköitä arjessa.

S4 Tietojenkäsittely ja tilastot

- Pohjustetaan oppilaan taitoja kerätä ja tallentaa tietoja kiinnostavista aihepiireistä.
- Tutustutaan yksinkertaisiin arkipäivän taulukoihin kuten lukujärjestys, ruokalista, vuodenaika- ja syntymäpäivädiagrammiin.

Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 1-2

Opetuksen lähtökohtana käytetään oppilaalle tuttuja ja kiinnostavia aiheita ja ongelmia. Tavoitteena on luoda oppimisympäristö, jossa matematiikkaa opiskellaan toiminnallisesti ja konkreettisten välineiden avulla. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja. Oppilasta kannustetaan työskentelemään sekä itsenäisesti että yhdessä. Pedagogisesti ohjatut leikit ja pelit ovat yksi tärkeä työtapo. Arjen laskutehtäviä ja ympäristön hahmottamisharjoituksia kuten suuntia ja sijaintikäsitteitä opetellaan retkillä Villa Pukkilassa ja lähiympäristössä. Myös geometrian opetuksessa on suositeltavaa hyödyntää ulkotilan antamia mahdollisuuksia .

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa

Vuosiluokilla 1-2

Ensimmäisen luokan aikana selvitetään, mitä oppilaat osaavat ja millaisia eroja osaamisessa on. Kumulatiivisena oppiaineena matematiikan perusasioiden hallinta on välttämätön edellytys uusien sisältöjen oppimiselle. Oppilaalle tarjotaan tukea aiemmin opittujen tietojen ja taitojen täydentämiseen sekä uusien sisältöjen oppimiseen. Matematiikan oppimisen valmiuksien kehittämiseksi ja matematiikan oppimiselle varataan riittävästi aikaa ja systemaattista tukea. Oppilaan matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti. Tarjottava tuki antaa oppilaalle mahdollisuuden kehittää taitojaan niin, että oppimisen ja osaamisen ilo säilyvät eikä oppilas kuormitu liikaa. Oppilaalle tarjotaan sopivia välineitä oppimisen tueksi ja hänelle luodaan mahdollisuuksia oivaltaa ja ymmärtää itse. Oppilaalle turvataan mahdollisuus riittävään harjoitteluun. Eriyttäminen tulee näkyä myös työskentelytapojen eriyttämisenä. Taitavalle oppilaalle tarjotaan mahdollisuus syventää omaa osaamistaan ja ymmärtämistään. Muotopiirustuksella tuetaan geometrisen hahmottamisen taitojen lisäksi oppilaan kirjoittamaan ja lukemaan oppimista.

Oppilaan oppimisen arviointi matematiikassa

Vuosiluokka 1

- Matematiikan oppimisen arviointi on kannustavaa. Oppilasta rohkaistaan vahvuuksien ylläpitämiseen ja kehittymässä olevien taitojen harjoitteluun.
- Arvioidaan oppilaan oppimisprosessia kannustavasti.
- Arvioinnin kohteena on sekä keskeisten sisältöjen oppiminen että soveltuvien osien laaja-alaisten taitojen kehittyminen.
- Oppilaan matematiikan ymmärtämisen ja osaamisen tasoa voidaan selvittää puheen, välineiden, piirtämisen tai kirjallisen työskentelyn avulla. Oppilaalla on oltava mahdollisuus osoittaa edistymistään eri tavoin. On tärkeää arvioida ratkaisujen oikeellisuuden lisäksi tekemisen tapaa ja sujuvuutta.
- Arvioidaan oppilaan kykyä noudattaa annettuja toimintaohjeita.

Vuosiluokka 2

- Matematiikan oppimisen arviointi on kannustavaa. Oppilasta rohkaistaan vahvuuksien ylläpitämiseen ja kehityksessä olevien taitojen harjoitteluun.
- Arvioidaan oppilaan oppimisprosessia kannustavasti.
- Arvioinnin kohteena on sekä keskeisten sisältöjen oppiminen että soveltuvin osin laaja-alainen taitojen kehittyminen.
- Oppilaan matematiikan ymmärtämisen ja osaamisen tasoa voidaan selvittää puheen, välineiden, piirtämisen tai kirjallisen työskentelyn avulla. Oppilaalla on oltava mahdollisuus osoittaa edistymistään eri tavoin. On tärkeää arvioida ratkaisujen oikeellisuuden lisäksi tekemisen tapaa ja sujuvuutta.
- Oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita matematiikassa ovat: lukukäsitteen ymmärtäminen ja lukujonotaidot, neljän peruslaskutavan ymmärtäminen, mittaamisen perusperiaatteiden ymmärtäminen, kymmenjärjestelmän ymmärtäminen, laskutaidon sujuvuus, kappaleiden ja kuvien luokittelutaito, matematiikan käyttäminen ongelmanratkaisussa.

Matematiikan opetuksen tavoitteet luokilla 3 – 6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 pitää yllä oppilaan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä tukea myönteistä minäkuvaa ja itsetuottamusta	S1-S5	L1, L3, L5
Työskentelyn taidot		
T2 ohjata oppilasta havaitsemaan yhteyksiä oppimiensa asioiden välillä	S1-S5	L1, L4
T3 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan esittää kysymyksiä ja tehdä perusteltuja päätelmiä havaintojensa pohjalta.	S1-S5	L1, L3, L4, L5
T4 kannustaa oppilasta esittämään päättelyään ja ratkaisujaan muille konkreettisin välinein, piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen	S1-S5	L1, L2, L4, L5
T5 ohjata ja tukea oppilasta ongelmanratkaisutaitojen kehittämisessä	S1-S5	L1, L4, L5
T6 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan arvioida ratkaisun järkevyyttä ja tuloksen mielekkyyttä	S1-S5	L1, L3
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet		
T7 ohjata oppilasta käyttämään ja ymmärtämään matemaattisia käsitteitä ja merkintöjä.	S1-S5	L1, L4
T8 tukea ja ohjata oppilasta vahvistamaan ja laajentamaan ymmärrystään kymmenjärjestelmästä	S2	L1, L4
T9 tukea oppilasta lukukäsitteen kehityksessä positiivisiin rationaalilukuihin ja negatiivisiin	S2	L1, L4

kokonaislukuihin		
T10 opastaa oppilasta saavuttamaan sujuva laskutaito päässä ja kirjallisesti hyödyntäen laskutoimitusten ominaisuuksia	S2	L1, L3, L6
T11 ohjata oppilasta havainnoimaan ja kuvailemaan kappaleiden ja kuvioiden geometrisia ominaisuuksia sekä tutustuttaa oppilas geometrisiin käsitteisiin	S4	L4, L5
T12 ohjata oppilasta arvioimaan mittauskohteen suuruutta ja valitsemaan mittaamiseen sopivan välineen ja mittayksikön sekä pohtimaan mittaustuloksen järkevyyttä.	S4	L1, L3, L6
T13 ohjata oppilasta laatimaan ja tulkitsemaan taulukoita ja diagrammeja sekä käyttämään tilastollisia tunnuslukuja sekä tarjota kokemuksia todennäköisyydestä	S5	L4, L5
T14 innostaa oppilasta laatimaan toimintaohjeita tietokoneohjelmina graafisessa ohjelmointiympäristössä	S1	L1, L4, L5, L6

Vuosiluokka 3

S1: T1, T2, T3, T5, T6, T7,

S2: T1 -T3, T5 – T8, T10

S3: T1 -T3, T5 – T7,

S4: T1 -T3, T5 – T7, T11 - T12

S5: T1 -T3, T5 – T7

Vuosiluokka 4

S1: T1, T2, T3, T5, T6, T7,

S2: T1 -T3, T5 – T8, T10

S3: T1 -T3, T5 – T7,

S4: T1 -T3, T5 – T7, T11 - T12

S5: T1 -T3, T5 – T7, T13

Vuosiluokka 5

S1: T1 - T7,

S2: T1 - T10

S3: T1 -T3, T5 – T7,

S4: T1 -T3, T5 – T7, T11 - T12

S5: T1 -T3, T5 – T7, T13

Vuosiluokka 6

S1: T1 - T7,

S2: T1 – T10

S3: T1 -T3, T5 – T7,

S4: T1 -T3, T5 – T7, T11 - T12

S5: T1 -T3, T5 – T7, T13- T14

Matematiikan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet luokilla 3 - 6

Vuosiluokka 3

S1 Ajattelun taidot

- Opitaan taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia.
- Harjoitellaan matemaattista ajattelua pulmatehtävien sekä sanallisten laskutehtävien avulla.

- Alustetaan syy-seuraus-suhteen ymmärtämistä, esimerkiksi harjoitellaan vaiheittaisten ohjeiden täsmällistä noudattamista omassa kouluarjessa ja leikeissä.

S2 Luvut ja laskutoimitukset

- Syvennetään ja varmennetaan oppilaan ymmärrys kymmenjärjestelmästä. Vahvistetaan 60-järjestelmän hallintaa kellon avulla.
 - Oppilaan käsitystä lukujen rakenteesta. Liikutaan lukualueella 0-1000 (10 000). Opitaan taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia.
 - Syvennetään taitoa vertailla, luokitella ja asettaa järjestykseen.
 - Vahvistetaan kaikkia neljää laskutapaa. Harjaannutetaan taitoa laskea peruslaskutoimituksia päässä. Opitaan yhteen- ja vähennyslaskualgoritmi.
- Varmistetaan kertolaskun käsitteen ymmärtäminen ja opitaan kertotaulut. Opiskellaan jakolaskua ja harjoitellaan lukuyksiköittäin jakamista.
- Hyödynnetään laskutoimitusten ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä.
 - Vahvistetaan käsitystä lukujen yhteyksistä ja jaollisuudesta monipuolistetaan tutkimalla ja luokittelemalla lukuja.

S4 Geometria ja mittaaminen

- Harjoitellaan tilavuuden, massan ja pituuden mittaamista ensin vanhoilla konkreettisilla mitoilla kuten vaaksa, jalka, syli jne. Vanhoista mittayksiköistä siirrytään nykyisiin mittayksiköihin.
- Kiinnitetään huomiota mittaustarkkuuteen, mittaustuloksen arviointiin ja mittauksen tarkistamiseen.
- Ohjataan oppilasta ymmärtämään, miten mittayksikköjärjestelmä rakentuu.
- Harjoitellaan yksikönmuunnoksia konkreettisissa arkitilanteissa.
- Muotopiirustuksessa opitaan symmetria suoran suhteen ja harjoitellaan nelitahoista symmetriapiirustusta risteävällä pysty- ja vaaka-akselilla. Lisäksi harjoitellaan risteämistä 3- ja 4-symmetriassa, ornamenteissa ja muodonmuutoksissa.

Vuosiluokka 4

S1 Ajattelun taidot

- Opitaan taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia.
- Syvennetään taitoa vertailla, luokitella ja asettaa järjestykseen.
- Harjoitellaan matemaattista ajattelua pulmatehtävien sekä sanallisten laskutehtävien avulla. Harjoitellaan laskulausekkeen muodostamista sanallisesta tehtävästä.
- Alustetaan syy-seuraus-suhteen ymmärtämistä, esimerkiksi harjoitellaan vaiheittaisten ohjeiden täsmällistä noudattamista omassa kouluarjessa ja leikeissä.

S2 Luvut ja laskutoimitukset

- Syvennetään ja varmennetaan oppilaan ymmärrys kymmenjärjestelmästä.
- Oppilaan käsitystä lukujen rakenteesta (lukualue > 10 000), yhteyksistä ja jaollisuudesta monipuolistetaan tutkimalla ja luokittelemalla lukuja.
- Harjaannutetaan edelleen peruslaskutoimituksia päässä sekä varmistetaan kertotaulujen hallinta. Opitaan kerto- ja jakolaskualgoritmi allekkain. Hyödynnetään laskutoimitusten ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä.
- Opitaan kokonaisluvun, murtoluvun ja sekaluvun käsite. Vertaillaan kokonaislukuja, murtolukuja ja sekalukuja sekä niiden välisiä yhteyksiä. Harjoitellaan murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskuja. Tutustutaan laventamiseen ja supistamiseen konkretian avulla.

S3 Algebra

- Opetellaan päättämään pulmatehtävän osat, kun lopputulos on tunnettu.

S4 Geometria ja mittaaminen

- Kerrataan mittaamista ja kiinnitetään huomiota mittaustarkkuuteen, mittaustuloksen arviointiin ja mittauksen tarkistamiseen.
- Ohjataan oppilasta ymmärtämään, miten mittayksikköjärjestelmä rakentuu.
- Kerrataan yksikönmuunnoksia yleisimmin käytetyillä mittayksiköillä.
- Muotopiirustuksessa jatketaan symmetriaharjoituksia. Ohjataan oppilasta havaitsemaan myös kierto- ja siirtosymmetrioita ympäristössä esimerkiksi osana taidetta, mm. kansanomaiset ornamenttikuviot. Piirretään muodonmuutoksia ja solmukuvioita.
- Muotopiirustuksessa tehtävät johdetaan mallista, ei enää välittömästi liikkeestä.

S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys

- Kehitetään oppilaan taitoja kerätä tietoa järjestelmällisesti kiinnostavista aihepiireistä ja esitellään alustavasti taulukoita sekä diagrammeja.

Vuosiluokka 5

S1 Ajattelun taidot

- Opitaan taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia.
- Syvennetään taitoa vertailla, luokitella ja asettaa järjestykseen.
- Vahvistetaan matemaattista ajattelua pulmatehtävien sekä sanallisten laskutehtävien avulla. Muodostetaan laskulauseke sanallisissa tehtävissä.
- Suunnitellaan ja toteutetaan toimintaohjeita erilaisissa tehtävissä ja ympäristöissä.

S2 Luvut ja laskutoimitukset

- Peruslaskutoimitusten vahvistaminen ja laskutapojen yhdistäminen.
- Harjoitellaan murtolukujen peruslaskutoimituksia eri tilanteissa. Opetellaan laventaminen ja supistaminen. Hyödynnetään laskutoimitusten ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä.
- Opitaan desimaaliluvut osana kymmenjärjestelmää. Harjoitellaan peruslaskutoimituksia desimaaliluvuilla.
- Opitaan prosenttien käsite.
- Opitaan desimaaliluvun, murtoluvun ja prosenttiluvun yhteys.
- Oppilasta ohjataan pyöristämään lukuja ja laskemaan likiarvoilla siten, että hän oppii arvioimaan tuloksen suuruusluokan. Kaikkia laskutoimituksia harjoitellaan monipuolisissa tilanteissa.

S3 Algebra

- Opetellaan päättämään pulmatehtävän osat, kun lopputulos on tunnettu.
- Tutustutaan tuntemattoman käsitteeseen (alustavasti sanallisissa laskutehtävissä).

S4 Geometria

- Tutustutaan mittakaavan käsitteeseen ja käytetään sitä suurennoksissa ja pienennyksissä.
- Käytetään työskentelyssä geometrisia käsitteitä.
- Opitaan tasogeometriaan liittyvät käsitteet.
- Tehdään vapaalla kädellä sekä välineillä geometrisia piirustuksia.
- Esitetään Pythagoraan lause visuaalisesti tai havainnollisesti.

S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys

- Jatketaan tietojen keräämisen harjoittelua oppilaita kiinnostavista aihepiireistä. Tallennetaan ja esitetään tietoa taulukoiden ja diagrammien avulla.

Vuosiluokka 6

S1 Ajattelun taidot

- Jatketaan matemaattisen ajattelun kehittämistä. Pohditaan erityisesti syy-seuraus-suhdetta.
- Tuetaan abstraktin ajattelun irtaantumista konkretiasta.
- Suunnitellaan ja toteutetaan toimintaohjeita erilaisissa tehtävissä ja ympäristöissä sekä graafisessa ohjelmointiympäristöissä

S2 Luvut ja laskutoimitukset

- Kerrataan murto- ja desimaaliluvuilla laskemista.
- Pohjustetaan prosenttiluvun ja $-$ arvon ymmärtämistä ja harjoitellaan niiden laskemista yksinkertaisissa tapauksissa.
- Opitaan hyödyntämään murtoluvun, desimaaliluvun ja prosentin välinen yhteys yhteiskunnan ja arkielämän käytännön matematiikkaan.
- Pohjustetaan negatiivisen luvun käsite ja laajennetaan lukualuetta negatiivisilla kokonaisluvuilla.
- Oppilasta ohjataan pyöristämään lukuja ja laskemaan likiarvoilla siten, että hän oppii arvioimaan tuloksen suuruusluokan.
- Kaikkia laskutoimituksia harjoitellaan monipuolisissa tilanteissa hyödyntäen tarvittavia välineitä.

S3 Algebra

- Tutkitaan lukujonon säännönmukaisuutta sekä jatketaan lukujonoa säännön mukaan.
- Tutkitaan yhtälöä ja etsitään yhtälön ratkaisuja päättelöllä ja kokeilemalla.

S4 Geometria ja mittaaminen

- Rakennetaan, piirretään (viivoitinta ja harppia käyttäen), tutkitaan ja luokitellaan kappaleita ja kuvioita.
- Perehdytään tarkemmin kolmioihin, nelikulmioihin ja ympyrään. Harjoitellaan kulmien piirtämistä, mittaamista ja luokittelemista.
- Mitataan ja lasketaan erimuotoisten kuvioiden piirejä ja pinta-aloja sekä suorakulmaisten särmiöiden tilavuuksia.
- Tutustutaan avaruusgeometriisiin kappaleisiin. Tutustutaan tarkemmin platonisiin kappaleisiin.
- Tutustutaan alustavasti koordinaatistoon.
- Käytetään mittakaavaa suurennoksissa ja pienennöksissä.
- Harjoitellaan mittaamista ja kiinnitetään huomiota mittaustarkkuuteen, mittaustuloksen arviointiin ja mittauksen tarkistamiseen.

S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys

- Jatketaan edelleen tietojen keräämistä, tallentamista ja esittämistä taulukoiden, diagrammien ja tietokoneohjelmien avulla.
- Käsitellään tilastollisista tunnusluvuista suurin ja pienin arvo, keskiarvo ja tyyppiarvo.
- Tutustutaan todennäköisyyteen arkitilanteiden perusteella päättelöllä, onko tapahtuma mahdoton, mahdollinen vai varma.

Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3- 6

Matematiikan opetuksessa huomioidaan oppilaan olemuksellinen laatu ja temperamentti. Opettaja valitsee monipuolisia ja vaihtelevia työtapoja ja oppimisympäristöjä ja tarjoaa näin erilaisia oppimiskokemuksia kaikille oppilaille. Opetuksen lähtökohtana käytetään oppilaalle tuttuja ja kiinnostavia aiheita ja ongelmia. Matematiikkaa opiskellaan edelleen oppimisympäristössä, jossa konkretisointi ja välineet ovat keskeisessä asemassa. Välineet tulee olla helposti saatavilla. Työskennellään sekä yhdessä että itsenäisesti. Yhdessä työskentelyyn kannustetaan. Oppimispelit ja –leikit ovat yksi tärkeä ja oppilaita motivoiva työtapo. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään opetuksessa ja opiskelussa ikäkauden mukaisesti.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa vuosiluokilla 3-6

Tuetaan oppilaan mahdollisuutta saada opetusta myös aiempien vuosiluokkien keskeisimmistä sisällöistä, jos hän ei hallitse niitä riittävästi. Lisäksi annetaan ennakoivaa tukea uusien sisältöjen oppimiseksi. Matematiikan oppimiselle varataan riittävästi aikaa ja systemaattista tukea. Oppilaan matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti. Tarjottava tuki antaa oppilaalle mahdollisuuden kehittää taitojaan niin, että myönteinen asenne ja kyvykkyyden tunne vahvistuvat. Ohjataan oppilasta työskentelemään yhdessä toisten kanssa. Vertaistuki mahdollistaa eritasoisten laskijoiden yhteistyön. Oppilaalle tarjotaan sopivia välineitä oppimisen tueksi ja hänelle tarjotaan mahdollisuuksia oivaltaa ja ymmärtää itse. Oppilaalle turvataan mahdollisuus riittävään harjoitteluun. Taitavaa oppilasta tuetaan tarjoamalla hänelle vaihtoehtoisia työskentelymuotoja ja rikastuttamalla käsiteltäviä sisältöjä.

Oppilaan oppimisen arviointi matematiikassa

Vuosiluokka 3

- Arvioinnin on oltava rakentavaa ja jatkuvaa suullista palautetta oppitunneilla. Sen tulee tukea oppilaan matemaattisten taitojen kehittymistä ja rohkaista tarvittaessa uuteen yrittämiseen.
- Arvioinnin kohteena on keskeisten sisältöjen oppiminen: tekemisen tapa, ratkaisujen oikeellisuus sekä taito soveltaa opittua.
- Aletaan arvioida matemaattisen ajattelun esille tuomista arkiaskareissa ja konkreettisessa työskentelyssä.
- Herätellään oppilaan itsearviointia omaa oppimistaan kohtaan. Tuetaan oppilaan vahvuuksia. Palaute auttaa oppilasta ymmärtämään, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää.
- Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä yksittäisten ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Palautteella ohjataan oppilasta ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys.
- Arvioidaan oppilaan kykyä antaa tarkkoja toimintaohjeita ja toimia itse muiden antamien ohjeiden mukaisesti.

Vuosiluokka 4

- Arvioinnin on oltava rakentavaa ja jatkuvaa suullista palautetta oppitunneilla. Sen tulee tukea oppilaan matemaattisten taitojen kehittymistä ja rohkaista tarvittaessa uuteen yrittämiseen.
- Arvioinnin kohteena on keskeisten sisältöjen oppiminen: tekemisen tapa, ratkaisujen oikeellisuus sekä taito soveltaa opittua.
- Oppilasta ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tiedostamaan vahvuuksiaan. Palaute auttaa oppilasta ymmärtämään, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää ja miten. Lisäksi oppilasta ohjataan kiinnittämään huomiota tapansa työskennellä.

- Aletaan arvioida matemaattisen ajattelun esille tuomista arkisten askareiden lisäksi tuntityöskentelyssä.
- Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä yksittäisten ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Palautteella ohjataan oppilasta ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys.
- Arvioidaan oppilaan kykyä antaa tarkkoja toimintaohjeita ja toimia itse muiden antamien ohjeiden mukaisesti.

Vuosiluokka 5

- Arvioinnin on oltava rakentavaa ja jatkuvaa suullista palautetta oppitunneilla. Sen tulee tukea oppilaan matemaattisten taitojen kehittymistä ja rohkaista tarvittaessa uuteen yrittämiseen.
- Arvioinnin kohteena on keskeisten sisältöjen oppiminen, opitun soveltaminen ja ratkaisun mielekkyyden arvioiminen sekä soveltuvin osin laaja-alaisten taitojen kehittyminen.
- Oppilasta ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tiedostamaan vahvuuksiaan. Palaute auttaa oppilasta ymmärtämään, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää ja miten. Lisäksi oppilasta ohjataan kiinnittämään huomiota tapaansa työskennellä sekä tiedostamaan asennettaan matematiikan opiskelua kohtaan.
- Arvioidaan matemaattisen ajattelun esille tuomista.
- Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Palautteella ohjataan oppilasta ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys. Oppilasta aletaan ohjata tuotosten ja toiminnan arvioimiseen.

Vuosiluokka 6

- Arvioinnin on oltava rakentavaa ja jatkuvaa suullista palautetta oppitunneilla. Sen tulee tukea oppilaan matemaattisten taitojen kehittymistä ja rohkaista tarvittaessa uuteen yrittämiseen.
- Arvioinnin kohteena on keskeisten sisältöjen oppiminen, opitun soveltaminen ja ratkaisun mielekkyyden arvioiminen sekä soveltuvin osin laaja-alaisten taitojen kehittyminen.
- Oppilasta ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tiedostamaan vahvuuksiaan. Palaute auttaa oppilasta ymmärtämään, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää ja miten. Lisäksi oppilasta ohjataan kiinnittämään huomiota tapaansa työskennellä sekä tiedostamaan asennettaan matematiikan opiskelua kohtaan.
- Oppilaalta edellytetään aiempaa enemmän kykyä matemaattisen ajattelunsa esilletuomiseen puheen, välineiden, piirtämisen ja kirjallisen työskentelyn avulla. Arvioinnin kohteena ovat tekemisen tapa, ratkaisujen oikeellisuus sekä taito soveltaa oppimaansa.
- Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Palautteella ohjataan oppilasta ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys. Oppilasta ohjataan tuotosten ja toiminnan arvioimiseen.

Matematiikan arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota / arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältöalue	Arvioinnin kohteet	Hyvä / arvosanan
-------------------	-------------	--------------------	------------------

	t	oppiaineessa	kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot, asenteet			
T1 pitää yllä oppilaan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä tukea myönteistä minäkuvaa ja itseluottamusta	S1-S5		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostamiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Työskentelyn taidot			
T2 ohjata oppilasta havaitsemaan yhteyksiä oppimiensa asioiden välillä	S1-S5	Opittujen asioiden yhteydet	Oppilas tunnistaa ja antaa esimerkkejä oppimiensa asioiden välisistä yhteyksistä
T3 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan esittää kysymyksiä ja tehdä perusteltuja päätelmiä havaintojensa pohjalta	S1-S5	Kysymysten esittäminen ja päättelytaidot	Oppilas osaa esittää matematiikan kannalta mielekkäitä kysymyksiä ja päätelmiä.
T4 kannustaa oppilasta esittämään päättelyään ja ratkaisujaan muille konkreettisin välinein, piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen	S1-S5	Ratkaisujen ja päätelmien esittäminen	Oppilas esittää ratkaisujaan ja päätelmiään eri tavoin.
T5 ohjata ja tukea oppilasta ongelmanratkaisutaitojen kehittämisessä	S1-S5	Ongelmaratkaisutaidot	Oppilas käyttää ongelmanratkaisussaan erilaisia strategioita.
T6 ohjata oppilasta kehittämään taitoaan arvioida ratkaisun järkevyyttä ja tuloksen mielekkyyttä	S1-S5	Taito arvioida ratkaisua	Oppilas osaa pääsääntöisesti arvioida ratkaisun järkevyyttä ja tuloksen mielekkyyttä.
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet			
T7 ohjata oppilasta käyttämään ja ymmärtämään matemaattisia käsitteitä	S1-S5	Matemaattisten käsitteiden ymmärtäminen ja käyttö	Oppilas käyttää pääsääntöisesti oikeita käsitteitä ja merkintöjä.

ja merkintöjä			
T8 tukea ja ohjata oppilasta vahvistamaan ja laajentamaan ymmärrystään kymmenjärjestelmästä	S2	Kymmenjärjestelmän ymmärtäminen	Oppilas hallitsee kymmenjärjestelmän periaatteen, myös desimaalilukujen osalta.
T9 tukea oppilasta lukukäsitteen kehittämisessä positiivisiin rationaalilukuihin ja negatiivisiin kokonaislukuihin	S2	Lukukäsite	Oppilas osaa käyttää positiivisia rationaalilukuja ja negatiivisia kokonaislukuja
T10 opastaa oppilasta saavuttamaan sujuva laskutaito päässä ja kirjallisesti hyödyntäen laskutoimitusten ominaisuuksia	S2	Laskutaidot ja peruslaskutoimitusten ominaisuuksien hyödyntäminen	Oppilas laskee melko sujuvasti päässä ja kirjallisesti.
T11 ohjata oppilasta havainnoimaan ja kuvailemaan kappaleiden ja kuvioiden geometrisia ominaisuuksia sekä tutustuttaa oppilas geometrisiin käsitteisiin	S4	Geometrian käsitteet ja geometristen ominaisuuksien havainnointi	Oppilas osaa luokitella ja tunnistaa kappaleita ja kuvioita. Oppilas osaa käyttää mittakaavaa sekä tunnistaa suoran ja pisteen suhteen symmetrisiä kuvioita.
T12 ohjata oppilasta arvioimaan mittauskohteen suuruutta ja valitsemaan mittaamiseen sopivan välineen ja mittayksikön sekä pohtimaan mittaustuloksen järkevyyttä	S4	Mittaaminen	Oppilas osaa valita sopivan mittavälineen, mitata ja arvioida mittaustuloksen järkevyyttä. Oppilas osaa laskea pinta-aloja ja tilavuuksia. Hän hallitsee yleisimmät mittayksikkömuunnokset.
T13 ohjata oppilasta laatimaan ja tulkitsemaan taulukoita ja diagrammeja sekä käyttämään tilastollisia tunnuslukuja sekä tarjota kokemuksia todennäköisyydestä	S5	Taulukoiden ja diagrammien laatiminen ja tulkinta	Oppilas osaa laatia taulukon annetusta aineistosta sekä tulkita taulukoita ja diagrammeja. Oppilas osaa laskea keskiarvon ja määrittää tyyppiä.
T14 innostaa oppilasta laatimaan toimintaohjeita tietokoneohjelmina graafisessa	S1	Ohjelmointi graafisessa ohjelmointiympäristössä	Oppilas osaa ohjelmoida toimivan ohjelman graafisessa ohjelmointiympäristössä.

ohjelmointiympäristössä			
-------------------------	--	--	--

13.4.7 YMPÄRISTÖOPPI

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Ympäristöoppi on biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon tiedonaloista koostuva integroitu oppiaine, jonka opetukseen sisältyy kestävän kehityksen näkökulma. Tietoisuus omasta elinympäristöstä ja omasta paikasta on tärkeää itsetuntemuksen ja hyvinvoinnin kannalta. Ympäristöopin keskeisenä tavoitteena on ohjata ymmärtämään ihmisten tekemien valintojen vaikutuksia elämälle ja ympäristölle nyt sekä tulevaisuudessa.

Ympäristöopissa nousee esiin kestävän kehityksen ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen ulottuvuus. Hyvä luontosuhde on eräs inhimillisen kasvun peruslähtökohdista ja ilman sitä ei saavuteta ymmärrystä ympäristöstä. Ihminen, jolla on hyvä luontosuhde, tuntee kunnioitusta ja kiitollisuutta luontoa kohtaan ja ymmärtää muun muassa ekosysteemipalvelujen keskeisen merkityksen.

Ympäristöopissa rakennetaan perustaa ympäristöopin eri tiedonalojen osaamiselle. Biologian kannalta keskeistä on oppia tuntemaan ja ymmärtämään luonnonympäristöä, ihmistä, elämää, sen kehittymistä ja reunaehtoja maapallolla. Maantiedon kannalta keskeistä on tutkia omaa lähiympäristöä sekä ymmärtää erilaisia alueita maapallolla, niillä esiintyviä ilmiöitä ja alueilla asuvien ihmisten elämää. Fysiikan kannalta keskeistä on ymmärtää luonnon perusrakenteita ja ilmiöitä, ja selittää näitä ilmiöitä käyttäen myös omassa tutkimuksissa saatavaa tietoa. Kemian kannalta keskeistä on havaita erilaisia aineita ympärillämme sekä tutkia, kuvailla ja selittää niiden ominaisuuksia, rakenteita ja niissä tapahtuvia muutoksia. Terveystiedon kannalta keskeistä on oppia ymmärtämään terveyttä tukevia ja suojaavia tekijöitä ympäristössä ja ihmisten toiminnassa, ja edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Opetuksen tavoitteena on herättää ja syventää oppilaiden kiinnostusta ympäristöopin eri tiedonaloja kohtaan.

Vuosiluokilla 1-2

Luontoon ja muihin ympäristön ilmiöihin perehtymisessä painotetaan erityisesti kokemuksellista lähestymistapaa, lähtökohtana ovat omat havainnot ja elämykset. Tämä lähestymistapa tässä iässä tukee ympäristöherkkyyteen kasvamista, luontosuhteen syventymistä ja myös luonnontieteellisen yleissivistyksen rakentumista. Opetuksessa on suuri merkitys omilla havainnoilla ja asioita lähestytään ilmiöstä itsestään käsin. Nämä kasvattavat ympäristöherkkyyttä ja lisäävät ymmärrystä luonnonilmiöistä ja niiden vaikutuksesta.

Luonnonmukainen moniaistinen ympäristö lisää optimismia, luovuutta, itsenäisyyttä, itseluottamusta, keskittymiskykyä, yhteistyökykyä, myötätuntoa ja turvallisuuden tunnetta. Luonnonympäristössä leikit, ja myös oppiminen, perustuvat luovuuteen ja kekseliäisyyteen. Leikkeihin perustuvien ongelmanratkaisujen ja tutkimustehtävien avulla herätetään kiinnostusta ja uteliaisuutta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Lisäksi harjoitellaan ympäristön nimeämistä ja jäsentämistä sekä omaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä asioita.

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 ympäristöopissa tarkastellaan ympäröivää monimuotoista maailmaa sekä oppilaita ja heidän toimintaansa yhteisön jäsenenä. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omaa kasvuaan ja kehitystään. Ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla syvennetään kiinnostusta ympäristön ilmiöitä kohtaan. Vuosiluokkakokonaisuuden loppupuolella pohditaan myös eri tiedonalojen ominaispiirteitä.

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia toteuttaa luontaista uteliaisuuttaan ja auttaa oppilasta kokemaan ympäristöopin asiat merkitykselliseksi itselleen	S1-S6	
T2 kannustaa oppilasta iloitsemaan ympäristöopin oppimisesta, omasta osaamisesta ja uusista haasteista sekä harjoittelemaan pitkäjänteistä työskentelyä	S1-S6	L1, L6
T3 tukea oppilaan ympäristöherkkyyden kehittymistä ja ohjata oppilasta toimimaan kestäväällä tavalla lähiympäristössä ja kouluyhteisössä	S1-S6	L3, L7
Tutkimisen ja toimimisen taidot		
T4 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään lähiympäristössään	S2-S4, S6	L3
T5 kannustaa oppilasta ihmettelemään ja kyselemään sekä käyttämään yhteisiä pohdintoja pienten tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana	S1-S6	L1, L7
T6 ohjata oppilasta tekemään havaintoja ja kokeiluja koulussa ja lähiympäristössä eri aisteja ja yksinkertaisia tutkimusvälineitä käyttäen sekä esittelemään tuloksiaan eri tavoin	S1-S6	L1, L4
T7 ohjata oppilasta kuvailemaan, vertailemaan ja luokittelemaan monipuolisesti eliöitä, elinympäristöjä, ilmiöitä, materiaaleja ja tilanteita sekä nimeämään niitä	S1-S6	L1, L4
T8 opastaa oppilasta toimimaan turvallisesti, noudattamaan annettuja ohjeita ja hahmottamaan niiden perusteluita	S1-S6	L3
T9 ohjata oppilasta tutustumaan monipuolisesti arjen teknologiaan sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään, rakentamaan ja luomaan uutta yhdessä toimien	S2, S4, S6	L3, L1
T10 ohjata oppilasta harjoittelemaan ryhmässä toimimisen taitoja ja tunnetaitoja sekä vahvistamaan itsensä ja muiden arvostamista	S1-S6	L2, L3
T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimisessa sekä havaintojen taltiointisessa ja esittämisessä	S1-S6	L5, L4
Tiedot ja ymmärrys		
T12 ohjata oppilasta jäsentämään ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteiden avulla	S1-S6	L1

T13 ohjata oppilasta ymmärtämään yksinkertaisia kuvia, malleja ja karttoja ympäristön kuvaajina	S1-S6	L4, L1
T14 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja harjoittelemaan näkemystensä perustelemista	S1-S6	L2, L4
T15 ohjata oppilasta pohtimaan kasvua ja kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia tukevia tekijöitä sekä elämän perusedellytyksiä	S1, S5	L3

Vuosiluokka 1

Merkitys arvot ja asenteet

T1 Tarjota oppilaalle mahdollisuuksia toteuttaa luontaista uteliaisuuttaan ja auttaa oppilasta kokemaan ympäristöopin asiat merkitykselliseksi itselleen, S1-S6

T2 kannustaa oppilasta iloitsemaan ympäristöopin oppimisesta, omasta osaamisesta ja uusista haasteista sekä harjoittelemaan pitkäjänteistä työskentelyä, S1-S6

T3 tukea oppilaan ympäristön tuntemuksen kehittymistä ja ohjata oppilasta toimimaan kestäväällä tavalla lähiympäristössä ja kouluyhteisössä, S1-S6

Tutkimisen ja toimimisen taidot

T4 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään lähiympäristössään, S2-S4, S6

T5 kannustaa oppilasta ihmettelemään ja kyselemään sekä käyttämään yhteisiä pohdintoja toiminnan lähtökohtana, S1-S6

T6 ohjata oppilasta tekemään havaintoja ja kokeiluja koulussa ja lähiympäristössä eri aisteja ja yksinkertaisia tutkimusvälineitä käyttäen sekä esittelemään tuloksiaan eri tavoin, S1-S6

T8 ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, noudattamaan annettuja ohjeita ja hahmottamaan niiden perusteluita, S1-S6

T9 ohjata oppilasta tutustumaan arjen teknologiaan sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään, rakentamaan ja luomaan uutta yhdessä toimien, S1-S6

T10 ohjata oppilasta harjoittelemaan ryhmässä toimimisen taitoja ja tunnetaitoja sekä vahvistamaan itsensä ja muiden arvostamista, S1-S6

T11 ohjata oppilasta hankkimaan tietoa, tekemään arjen havaintoja ja esittämään niitä.

Käsitteelliset tavoitteet

T14 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään, S1-S6

T15 ohjata oppilasta pohtimaan kasvua ja kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia tukevia tekijöitä sekä elämän perusedellytyksiä, S1-S2, S5

Vuosiluokka 2

Merkitys arvot ja asenteet

T1 Tarjota oppilaalle mahdollisuuksia toteuttaa luontaista uteliaisuuttaan ja auttaa oppilasta kokemaan ympäristöopin asiat merkitykselliseksi itselleen, S1-S6

T2 kannustaa oppilasta iloitsemaan ympäristöopin oppimisesta, omasta osaamisesta ja uusista haasteista sekä harjoittelemaan pitkäjänteistä työskentelyä, S1-S6

T3 tukea oppilaan ympäristöherkkyyden kehittymistä ja ohjata oppilasta toimimaan kestäväällä tavalla lähiympäristössä ja koulu yhteisössä, S1-S6

Tutkimisen ja toimimisen taidot

T4 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään lähiympäristössään, S2- S6

T5 kannustaa oppilasta ihmettelemään ja kyselemään sekä pohtimaan asioita ja ilmiöitä yhdessä. S1-S6

T6 ohjata oppilasta tekemään havaintoja ja kokeiluja koulussa ja lähiympäristössä eri aisteja ja yksinkertaisia tutkimusvälineitä käyttäen sekä esittelemään tuloksiaan eri tavoin, S1-S6

T7 ohjata oppilasta kuvailemaan, vertailemaan ja luokittelemaan monipuolisesti eliöitä elinympäristöjä, ilmiöitä, materiaaleja ja tilanteita sekä nimeämään niitä, S1-S6

T8 ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, noudattamaan annettuja ohjeita ja hahmottamaan niiden perusteluita, S1-S6

T9 ohjata oppilasta tutustumaan monipuolisesti arjen teknologiaan sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään, rakentamaan ja luomaan uutta yhdessä toimien, S1-S6

T10 ohjata oppilasta harjoittelemaan ryhmässä toimimisen taitoja ja tunnetaitoja sekä vahvistamaan itsensä ja muiden arvostamista, S1-S6

T11 ohjata oppilasta hankkimaan tietoa, tekemään havaintoja ja esittämään niitä

Käsitteelliset tavoitteet

T12 ohjata oppilasta jäsentämään ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin eri tiedonalojen käsitteiden avulla, S1-S6

T13 ohjata oppilasta ymmärtämään yksinkertaisia kuvia, malleja ja karttoja ympäristön kuvaajina, S2-S6

T14 rohkaista oppilasta ilmaisemaan itseään ja harjoittelemaan näkemystensä perustelemista, S1-S6

T15 ohjata oppilasta pohtimaan kasvua ja kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia tukevia tekijöitä sekä elämän perusedellytyksiä, S1-S2,S5

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot, asenteet		

T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen	S1-S6	
T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan	S1-S6	L1, L7
T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestäväen kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestäväen kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle	S1-S6	L3, L7
Tutkimisen ja toimimisen taidot		
T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana	S1-S6	L1, L7
T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	S1-S6	L1, L5
T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin	S1-S6	L1, L2, L5
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien	S2-S6	L2, L3, L5
T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen	S1-S6	L3
T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä	S2-S6	L3
T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan	S1-S6	L2, L3
T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti	S1-S6	L5, L4
Tiedot ja ymmärrys		
T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä	S1-S6	L1
T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä	S1-S6	L1, L5
T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia	S1-S6	L2, L4, L5
T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja	S1, S3-S6	L1

elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen		
T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja	S3-S6	L1, L5
T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	L1
T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	L1
T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämäntapaa, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa	S1-S3, S6	L1, L3

Vuosiluokka 3

Merkitys, arvot, asenteet

T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin alat merkitykselliseksi itselleen, S1-S6

T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävä kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävä kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle, S1-S6

Tutkimisen ja toimimisen taidot

T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana, S1-S6

T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen, S2, S4-S5

T7 ohjata oppilasta käyttämään arjen teknologisia sovelluksia ja ymmärtämään niiden merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien, S2-S5

T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen, S1-S6

T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä, S2, S4-S6

T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan, S1-S6

Tiedot ja ymmärrys

T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä, S4-S5

T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä, S2, S4-S5

T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen sekä eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen, S5

T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämänkulkua, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä (mm. seksuaaliterveyden osalta) sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa, S1-S2, S6

Vuosiluokka 4

Merkitys, arvot, asenteet

T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen, S1-S6

T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan S1-S6

T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestäväen kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestäväen kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle, S2-S6

Tutkimisen ja toimimisen taidot

T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana, S1-S6

T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen, S1-S6

T7 ohjata oppilasta käyttämään arjen teknologisia sovelluksia ja ymmärtämään niiden merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien, S2-S6

T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen, S1-S6

T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä, S2-S6

T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja

vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan, S1-S6

T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä, tulkinassa ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti, S2-S5

Tiedot ja ymmärrys

T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä, S1-S6

T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä, S1-S6

T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen sekä eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen, S1, S3-S5

T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomeidiataitoja, S3

T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämäntapaa, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä (mm. seksuaaliterveyden osalta) sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa, S1-S2, S6

Vuosiluokka 5

Merkitys, arvot, asenteet

T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen, S1-S6

T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan, S1-S6

T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävä kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävä kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle, S1-S6

Tutkimisen ja toimimisen taidot

T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana, S1-S6

T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen, S1-S6

T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin, S1-S6

T7 ohjata oppilasta käyttämään arjen teknologisia sovelluksia ja ymmärtämään niiden merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien, S1-S6

T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen, S1-S6

T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä, S2-S6

T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan, S1-S6

T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä, tulkinassa ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti, S1-S6

Tiedot ja ymmärrys

T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä, S1-S6

T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä, S1-S6

T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia

T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen sekä eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen, S1, S3-S6

T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja, S3-S5

T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle, S2-S5

T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle, S4-S5

T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämänkulkua, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä (mm. seksuaaliterveyden osalta) sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa, S1-S2, S6

Vuosiluokka 6

Merkitys, arvot, asenteet

T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen, S1-S6

T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan, S1-S6

T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävä kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävä kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle, S1-S6

Tutkimisen ja toimimisen taidot

T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana, S1-S6

T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen, S1-S6

T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin, S1-S6

T7 ohjata oppilasta käyttämään arjen teknologisia sovelluksia ja ymmärtämään niiden merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien, S2-S6

T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen, S1-S6

T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä, S2-S6

T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa, innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan, S1-S6

T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä, tulkinassa ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti, S1-S6

Tiedot ja ymmärrys

T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä, S1-S6

T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä, S1-S6

T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia, S1-S6

T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen sekä eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen, S1-S6

T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita geomediataitoja, S3-S6

T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle, S2-S6

T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle, S2, S4-S6

T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämänkulkua, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä (mm. seksuaaliterveyden osalta) sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa, S1-S2, S6

Ympäristöopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

S1 Kasvu ja kehitys (T 1, T 3, T 4, T 5, T 6)

Leikitään leikkejä, joissa oppilas oppii hahmottamaan omaa kehoaan ja sen toimintaa. Tunnetaitoja harjoitellaan yhdessä toimien sekä kokemusten, elämysten, satujen ja leikkien avulla. Harjoitellaan yhtenä luokkana toimimista: vuoron antamista ja toisten kuuntelua.

S2 Kotona ja koulussa toimiminen (T 1, T 2, T 3, T 5)

Kiinnitetään huomiota sään mukaiseen pukeutumiseen ja omista koulutavaroista huolehtimiseen.

Harjoitellaan turvallista työskentelyä ja liikkumista liikenteessä esim. koulumatkoilla.

Harjoitellaan myös avun pyytämistä/hakemista sekä yksinkertaisia itsehoitotaitoja. Oppilaat osallistuvat mahdollisiin koulun poistumisharjoituksiin ja niissä toimimiseen.

Harjoitellaan hyviä tapoja, toisten huomioon ottamista, luokan omia ja koulun sääntöjä, yhteistyötaitoja sekä arjessa toimimista. Kiinnitetään huomiota siihen, että oppilaat oppivat kunnioittamaan toisiaan kaikin tavoin.

Pidetään yhdessä huolta luokasta sekä muusta kouluympäristöstä.

S3 Lähiympäristön ja sen muutosten havainnointi

Tehdään retkiä lähiympäristöön ja opitaan havainnoimaan sitä. Vierailaan lähipuistoissa ja metsissä sekä Villa Pukkilassa. Tutustutaan luontoon eri vuodenaikoina ja tehdään havaintoja lähiympäristön kasveista ja eläimistä. Harjoitellaan kertomaan omista luontohavainnoista ja kuuntelemaan toisten kertomia havaintoja.

Vuodenaikojen vaihtelu on näkyvillä luokassa vuodenaikapöydällä. Vuodenaikojen vaihtelu on läsnä myös luokan lauluissa, runoissa, tarinoissa sekä vuodenaikoihin liittyvissä juhlissa.

S4 Tutkiminen ja kokeileminen

Lähiympäristöä tutkitaan pääosin leikin ja ihmettelyn kautta eri vuodenaikoina niin koulun lähiympäristössä kuin Villa Pukkilassakin.

Vuodenaikojen vaihtelua voidaan tutkia esimerkiksi maalaus-, kuvataide- ja kädentöiden tunneilla esimerkiksi hyödyntämällä erilaisia luonnonmateriaaleja, kuten syksyisin lehtiä ja oksia. Talvella tutustutaan lumen eri muotoihin liikkuen ja leikkien luonnossa. Keväällä voidaan tutkia kasvua esimerkiksi siemeniä kasvattamalla ja kevään merkkejä tutkien.

S5 Elämän perusedellytysten pohtiminen

Kiinnitetään huomiota elämän perusedellytyksiin: ravintoon, veteen, ilmaan, lämpöön ja huolenpitoon tarinoiden ja mielikuvien kautta. Keskustellaan arjen terveystottumuksista ja harjoitellaan niitä esimerkiksi kouluruokailujen ja eväsretkien yhteydessä. Tarkastellaan koulupäivän toimintoja terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta. Keskustellaan myös asioista, jotka tuottavat ihmiselle hyvää mieltä.

S6 Kestävän elämäntavan harjoittelu

Harjoitellaan omista ja yhteisistä tavaroista huolehtimista. Harjoitellaan myös lajittelua, uusiokäyttöä ja kierrätystä omassa luokassa. Voidaan osallistua oman lähiympäristön tilan ja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen: kunnostustalkoisiin, pihatalkoisiin ja yhteisiin juhliin.

Kiinnitetään huomiota omien tekojen merkitykseen itselle, toisille ja lähiympäristölle.

Vuosiluokka 2

S1 Kasvu ja kehitys

Käydään läpi omaa kehitystä ja kasvua ikäkaudelle sopivalla tavalla. Harjoitellaan tunnetaitoja ja mielen hyvinvoinnin edistämistä kuten itsensä ja muiden arvostamista ikäkauden mukaisesti. Painotetaan edelleen koko luokan yhteistä hyvinvointia.

S2 Kotona ja koulussa toimiminen

Jatketaan edelleen harjoittelua turvallisesti toimimisesta sekä koulussa että kotona. Harjoitellaan liikenteessä liikkumista ja säänmukaista pukeutumista. Kiinnitetään edelleen huomiota luokan omiin ja koulun sääntöihin, pyritään ehkäisemään kiusaamista sekä kunnioitetaan toisen fyysistä koskemattomuutta. Osallistutaan koulun poistumisharjoituksiin.

Harjoitellaan hyviä tapoja, toisten huomioon ottamista, luokan omia ja koulun sääntöjä, yhteistyötaitoja sekä arjessa toimimista. Kiinnitetään huomiota siihen, että oppilaat oppivat kunnioittamaan toisiaan kaikin tavoin. Tarvittaessa otetaan apuun esim. Kiva-koulu tai Verso-toiminta ristiriitatilanteissa.

S3 Lähiympäristön ja sen muutosten havainnointi

Tehdään retkiä lähiympäristöön ja kiinnitetään huomiota luontoon eri vuodenaikoina.

Havainnoidaan lähiympäristön kasveja ja eläimiä. Jaetaan luokkakavereiden kanssa kokemuksia sekä elämyksiä. Harjoitellaan kertomista sekä kuvailua omista luonto- ja säähavainnoista.

S4 Tutkiminen ja kokeileminen

Lähiympäristöä tutkitaan edelleen pääosin leikin ja ihmettelyn kautta eri vuodenaikoina niin koulun lähiympäristössä kuin Villa Pukkilassakin. Voidaan erikseen lähteä metsäretkille Oulun lähiympäristöön.

Vuodenaikojen vaihtelua tutkitaan edelleen opetuksen lomassa esimerkiksi luonnonmateriaaleja hyödyntäen. Voidaan tutkia sääilmiöitä ja luonnonvoimia rakentamalla esimerkiksi leija, tuulikello, tuuliviiri, vesiratas tai saippuakuplakone. Voidaan työstää materiaaleja puukolla vuollen ja tutustua perustyökaluihin.

Vuoden lopulla aloitetaan pellon kyntäminen ja kylväminen.

S5 Elämän perusedellytysten pohtiminen

Jatketaan perehtymistä elämän perusedellytyksiin. Keskustellaan ravinnon tuotannosta ja veden merkityksestä kasvien kasvulle. Kiinnitetään huomiota asioihin, jotka edistävät hyvinvointia ja viihtyvyyttä koulussa, kuten rauhalliseen ja siistiin luokka- ja kouluympäristöön. Korostetaan huolenpitoa itsestä ja toisista.

S6 Kestävän elämäntavan harjoittelu

Sisältöjä valitaan monipuolisesti kestävän kehityksen eri osa-alueilta ensimmäisen luokan sisältöjä ja työskentely-ympäristöä laajentaen.

Vuosiluokka 3

S1 Minä ihmisenä

Keskustellaan ihmisen kasvusta ja kehityksestä, esimerkiksi oman perheen ja omien lapsuusmuistojen kautta. Huomioidaan, että opimme eri tavoin ja eri aikaan eri asioita ja kasvamme omaa vauhtiamme. Yhdeksän ikävuoden taitekohta on minuuden kehityksen vaihe, jossa lapsi kokee vahvasti olevansa ympäristöstään erillinen. Ikäkausi huomioidaan kaikessa kolmannen opetuksessa opetuksessa siten, että oppilas havaitsee pystyvänsä tarttumaan asioihin ja saamaan teoillaan aikaan asioita, joilla on merkitys itselle ja ympäristölleen.

Kolmannella luokalla harjoitellaan tunnistamaan omia ajatuksia ja uusiakin tunteita. Keskustellaan terveellisistä elämäntavoista sekä terveellisestä ravinnosta. Lisäksi harjoitellaan tunteiden ilmaisua ja säätelyä. Tunnistetaan omaa oppimista tukevia asioita.

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen

Harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: liikenne- ja paloturvallisuus, kiusaamisen ehkäisy, fyysinen ja henkinen koskemattomuus sekä toiminta vaaratilanteissa. Harjoitellaan toimimista erilaisissa yhteisöissä ja yhteisöjen merkitystä hyvinvoinnille. Kolmannen luokan rakennusprojektissa harjoitellaan yhdessä toimimista ja työnjakoa sekä kiinnitetään huomiota turvallisuuteen ja asianmukaisiin työvälineisiin.

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan

Oppilaat tutustutetaan monimuotoiseen maailmaan perehdyttämällä heidät entisajan maanviljelyskulttuuriin sekä vanhoihin käsityöammatteihin. Talonpoikaiselämään tutustutaan niin tarinoiden, vierailuiden kuin käytännön työnkin kautta. Näistä johdetaan silta nykyajan

vastaavien ilmiöiden hahmottamiseen. Tutkitaan perinteisiä tapoja ja käytänteitä, leikitään perinneleikkejä ja tutustutaan juhlatraditioihin.

Keskeisiä näkökulmia ovat luonnon ja vanhan kulttuurin moninaisuuden arvostaminen sekä globaalin ymmärryksen vahvistaminen.

Karttataitoja voidaan harjoitella esimerkiksi piirtämällä vanhoja pihapiirejä ja peltoalueita.

S4 Ympäristön tutkiminen

Tutkitaan ympäristöä ja kasvien kasvua perehtymällä esimerkiksi viljelyyn, jolloin tarkastellaan mm. sään ja maaperän vaikutusta sadon onnistumiseen. Laajennetaan kasvilajiston tuntemusta hyötykasveilla. Verrataan, kuinka nykyajan rakentaminen on muuttunut entisajan talonpoikaisrakentamisesta. Rakennusprojektissa voidaan konkreettisesti havaita, kuinka paljon voimaa on tarvittu eri työvaiheissa, kun koneita ei ole ollut.

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut

Tarkastellaan erilaisten materiaalien ja aineiden avulla niiden käyttäytymistä esimerkiksi sepän työstäessä metalleja. Seurataan, kuinka vesi ja lämpötila vaikuttavat esimerkiksi viljelyssä. Seurataan edelleen vuodenaikoja, vuorokausirytmisiä ja niiden vaikutusta kasveihin, eläimiin ja ihmisiin. Tutustutaan viljelyn kautta ravinnontuotantoon ja ruoan reitteihin esim. jauhamalla jyvistä jauhot ja leipomalla niistä leipää sekä valmistamalla kermasta voita. Mahdollisuuksien mukaan metsien hyötykäyttöön tutustutaan esimerkiksi marjastamalla.

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Kiinnitetään huomiota oman toiminnan vaikutukseen lähiympäristössä esimerkiksi kierrätystä harjoittelemalla. Kulttuuriperintöön, vanhoihin tapoihin ja käytänteisiin tutustutaan läpi kouluvuoden. Esimerkiksi talonpoikais- ja vanhojen ammattien jaksot antavat perspektiiviä kestävän tulevaisuuden rakentamiselle. Otetaan huomioon oman kulttuuriperinnön vaaliminen.

Vuosiluokka 4

Neljännellä luokalla kaksi keskeistä ympäristöopin jaksoa ovat kotiseutujakso sekä ihmis- ja eläinoppi.

S1 Minä ihmisenä

Ihmis- ja eläinopin jaksossa lähdetään liikkeelle ihmisen monipuolisuudesta rakenteen sekä fyysisten toimintojen ja aistien alueella. Jaksossa tuodaan esille, kuinka eläimet ovat erikoistuneet tietyillä elintoimintojen ja aistien alueilla. Tutustutaan mm. lehmän, leijonan, hiiren ja mustekalan laadullisiin ominaisuuksiin.

Kotiseudun historiaan perehtyminen syventää oppilaan itsetuntemusta ja rakentaa osaltaan oppilaan identiteettiä.

Opetuksessa kiinnitetään huomiota ajankohtaisiin muutoksiin ja kehitykseen. Ihmisen seksuaalinen kehitys ja lisääntyminen nivoutuvat luontevasti ihmis- ja eläinopin jakson teemoihin.

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen

Kotiseutuhistoriassa tehdään retkiä kotipaikkakunnalla, joiden myötä harjoitellaan liikkumista ja liikennettä omassa kaupungissa ja sen ympäristössä. Laajennetaan näkemystä koulu yhteisöstä kaupungin yhteisöön.

Harjoitellaan itsenäistä työskentelyä, yhteistyötä ja tiedon hakemista. Kiinnitetään edelleen huomiota turvallisuuden ja liikennetaitojen edistämiseen. Luontoretkillä harjoitellaan itsestä huolehtimista erilaisissa ja vaihtelevissa maasto- ja sääolosuhteissa. Koulu yhteisössä harjoitellaan esimerkkinä toimimista nuoremmille oppilaille sekä osallistaan koulu- ja oppilasyhteisön toimintaan.

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan

Kotiseutujakso laajentaa tuntemusta oman paikkakunnan historiasta ja kulttuurista, jolloin omia juuria opitaan ymmärtämään paremmin. Omaa ympäristöä aletaan katsomaan ensimmäistä kertaa ”ylhäältä käsin”, aina kuitenkin myös paikan päällä havainnoiden.

Neljännellä luokalla voidaan retkeillen harjoitella erilaisia erätaitoja: marjastusta, hiihtämistä, tulentekoa ja ruoanlaittoa maastossa. Tutustutaan ympäristössä toimimisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin esimerkiksi Jokamiehen oikeuksien muodossa. Havainnoidaan ympäristöä myös hyvinvoinnin näkökulmasta pohtien sitä, minkälaisessa ympäristössä on hyvä elää.

Neloslukalla perehdytään monipuolisesti kansalliseen kertomusaineistoon, Kalevalaan sekä mahdollisesti myös Eddaan.

Voidaan tutustua ja osallistua erilaisiin kansainvälisiin projekteihin ja tutustua esimerkiksi lasten oikeuksiin.

S4 Ympäristön tutkiminen

Tutustutaan omaan kotiseutuun tarinoiden, vierailuiden, kävelyiden ja paikallishistorian myötä. Oman kaupungin maantiede, merkittävät paikat ja rakennukset, kulttuuri ja historia sekä niiden omaleimaiset piirteet tulevat tutuiksi. Tutustutaan paikallisiin elinolosuhteisiin ja elinkeinoihin Oulun seudun asuttamisesta lähtien. Elinkeinorakenteen muodostumisessa Oulussa tärkeitä elementtejä ovat olleet joki ja meri sekä metsät, pellot ja suot. Vierailtaessa eri paikoissa pyritään luomaan yhteyksiä luonnonpaikkojen ja elinkeinojen kehittymisen välille.

Tutustutaan elolliseen ja elottomaan luontoon, rakennettuun ja sosiaaliseen ympäristöön sekä ympäristön ilmiöihin, materiaaleihin ja teknologisiin sovelluksiin. Laajennetaan lähiympäristön lajituntemusta.

Omaa ympäristöä hahmotetaan myös suhteessa ilmansuuntiin. Tutustutaan karttoihin ja niiden tekoon, käytetään ja laaditaan karttoja.

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut

Kotiseutuopin jakson yhteydessä on luontevaa tutustua läheisiin vesialueisiin ja sen myötä veden kiertokulkuun. Jaksoon liittyen tutustutaan myös kotipaikan lämpötilaan esimerkiksi havainnoimalla lämpöä ja sääilmiöitä eri vuoden aikoina. Voidaan esimerkiksi pitää luonto- ja sääpäiväkirjaa taikka havainnoida veden jäätymistä ja sulamista niin luonnossa kuin koeolosuhteissa.

Eläinopin jaksolla tutustutaan ihmisen ja eläimen toiminnan vuorovaikutussuhteisiin, elinympäristöihin ja ravintoketjuihin. Eläinopissa pyritään ymmärtämään ihmisen ja eläimen ainutlaatuista suhdetta, eläytymään eläimen laatuun ja luomaan syvää myötätuntoa eläimiä ja maailmaa kohtaan.

Erilaisten materiaalien ja aineiden avulla tarkastellaan olomuotoja ja aineiden ominaisuuksia. Veden kiertokulkuun tutustuminen muodostaa pohjan aineen muutosten ja aineen säilymisen periaatteen hahmottamiselle. Perehdytään vuodenaikoihin sekä päivän ja yön vaihteluun.

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Harjoitellaan ympäristövastuullista toimintaa omassa lähiympäristössä. Kiinnitetään huomiota oman toiminnan vaikutuksiin itseän, muihin ihmisiin ja luontoon.

Mahdollisten kansainvälisten projektien myötä luodaan tuntumaa siitä, että maapallo on kaikkien ihmisten yhteinen koti, josta tulee pitää huolta. Pyritään luomaan siltoja oman koulun ulkopuolelle ja näkemään, että myös toisella puolella maapalloa asuvat ihmiset ovat lähimmäisiämme. Huolenpito toisista ihmisistä ja luonnosta alkaa pienistä teoista.

Vuosiluokka 5

Viidennellä luokalla kaksi keskeistä ympäristöopin jaksoa ovat kasvioppi sekä Suomen ja pohjoismaiden maantieto. Omaan hyvinvointiin liittyvät sisällöt nivoutuvat muuhun opetukseen.

S1 Minä ihmisenä

Omaan hyvinvointiin liittyviä sisältöjä viidennellä luokalla ovat ravinto, nukkuminen ja liikkuminen. Oppilaiden kanssa voidaan tarkkailla omia tottumuksia ja keskustella hyvinvointia tukevista ja lisäävistä asioista. Tunneilla kiinnitetään huomiota kehityksen ajankohtaisiin muutoksiin ja niiden yksilöllisen luonteen ymmärtämiseen. Käsitellään ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä.

Harjoitellaan tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä ja tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja. Perehdytään terveyden osa-alueisiin ja voimavaroihin, arjen terveystottumuksiin, mielenterveystaitoihin, sairauksien ehkäisyyn ja itsehoitotaitoihin. Lisäksi harjoitellaan tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja säätelyä. Tunnistetaan omaa oppimista tukevia asioita.

Suomen ja pohjoismaiden maantiedon jaksolla oppilas syventää identiteettiään ja kulttuurisia juuriaan.

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen

Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu näkyy kaikessa opetuksessa, mutta korostuu esimerkiksi viidennen luokan näytelmäprojektissa.

Harjoitellaan itsenäisempää ja vastuullisempaa liikkumista luonnossa. Harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: liikenne-, palo-, sähköturvallisuus, tapaturmat, myrkytykset, päihteet, kiusaamisen ehkäisy, fyysinen ja henkinen koskemattomuus sekä toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa.

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan

Perehdytään Suomen sekä Pohjoismaiden maantietoon, Itämeren ympäristöön sekä Baltian maihin. Maantieteen opetus lähtee kokonaisuudesta osiin. Tutustutaan siihen, kuinka pinnanmuodot ja luonnonolot vaikuttavat ihmisten elinolosuhteisiin ja elinkeinoihin. Maantieteelliset alueet tulevat tutuiksi, kun opitaan ihmisten elämästä ja elinkeinoista eri puolilla Suomea ja pohjoismaita. Voidaan ottaa esimerkeiksi saamelainen perinnekulttuuri tai kalastuskulttuurit jäämeren rannikolla. Työstetään karttoja. Jaksolla sivutaan eri seuduilla ja maastoissa eläviä eläimiä. Teemoja linkitetään mahdollisuuksien mukaan ajankohtaisiin uutisiin ja mediasisältöihin.

Käydään läpi suurimpia kaupunkeja sekä maakuntien ominaispiirteitä esimerkiksi esitelmien ja ryhmätöiden muodossa.

S4 Ympäristön tutkiminen

Kasviopin jaksolla tutustutaan lähiympäristön kasveihin. Havainnoidaan kasvillisuutta erilaisissa elinympäristöissä. Voidaan tutkia, kuinka kasvuolosuhteet vaikuttavat kasvin kasvamiseen. Havainnoidaan kasvien suuntautumista valoon. Havaitaan, että kasvin kasvaminen tiettyyn paikkaan on monien tekijöiden summa. Tutustutaan kasvien hyötykäyttöön. Käsitteet juuri, varsi, lehti ja kukka tulevat jakson aikana tutuiksi. Istutetun siemenen kasvua voidaan havainnoida säännöllisesti piirtäen ja musiitinpanoja tehden.

Tutustutaan kasvien luokitteluun yksinkertaisesta monimuotoiseen (levät, sammaleet, jäkälät, sanikkaiset, yksisirkkaiset kasvit sekä kukkakasvit). Kasveihin tutustutaan myös taiteellisesti työstäen sekä muodon että värimaailman kautta ja kiinnitetään huomiota muodonmuutoksiin.

Laaditaan perinteinen tai digikasvio, esimerkiksi luokan yhteinen.

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut

Kasviopin yhteydessä tutustutaan yhteyttämisen periaatteisiin sekä palamiseen. Voidaan tutkia lehtikompostin toimintaa. Tutustutaan kasvien pölytykseen. Tutustumalla mehiläispesän tai -tarhan toimintaan luodaan luontevia siltoja kasvi-, eläin- ja ihmiskunnan toimintojen välille.

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Harjoitellaan ympäristövastuullista toimintaa omassa lähiympäristössä. Kiinnitetään huomiota oman toiminnan vaikutuksiin itseän, muihin ihmisiin ja luontoon.

Mahdollisten kansainvälisten projektien myötä luodaan tuntumaa siitä, että maapallo on kaikkien ihmisten yhteinen koti, josta tulee pitää huolta. Pyritään luomaan siltoja oman koulun ulkopuolelle ja näkemään, että myös toisella puolella maapalloa asuvat ihmiset ovat lähimmäisiämme. Huolenpito toisista ihmisistä ja luonnosta alkaa pienistä teoista. Vaikuttamisprojektissa voidaan harjoitella osallistumista ja vaikuttamista paikallisella ja globaalilla tasolla.

Vuosiluokka 6

Kuudennen luokan keskeiset ympäristöopin jaksot ovat maailman kartta ja kasvillisuusvyöhykkeet, Eurooppa sekä fysiikka ja geologia (akustiikka, valo&väri ja kivioppi). Lisäksi käsitellään omaan hyvinvointiin ja kehitykseen liittyviä teemoja.

S1 Minä ihmisenä

Käsitellään ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä. Harjoitellaan tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä ja tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja. Perehdytään terveyden osa-alueisiin ja voimavaroihin, arjen terveystottumuksiin, mielenterveystaitoihin, sairauksien ehkäisyyn ja itsehoitotaitoihin. Lisäksi harjoitellaan tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja säätelyä. Tunnistetaan omaa oppimista tukevia asioita.

Eurooppajaksolla oppilaan identiteetin rakentuminen syvenyy.

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen

Harjoitellaan selittämään arjen tilanteita, ilmiöitä ja teknologiaa eri tiedonalojen käsitteillä ja malleilla. Tutkitaan tarvittaessa laitteiden toimintaperiaatteita ja erilaisia rakenteita. Harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: liikenne-, palo-, sähköturvallisuus, tapaturmat, myrkytykset, päihteet, kiusaamisen ehkäisy, fyysinen ja henkinen koskemattomuus sekä toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa.

Harjoitellaan toimimista erilaisissa yhteisöissä sekä pohditaan erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja yhteisöjen merkitystä hyvinvoinnille.

Eurooppa-jaksolla tutustutaan kansalaisten Eurooppaan ja EU:n merkitykseen.

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan

Maailman kartta -jaksolla tutustutaan maapallon meriin ja mantereisiin. Käydään läpi esimerkiksi ilmastoa, merivirtoja, kasvillisuusvyöhykkeitä, vuoristoja, aavikoita, pisimpiä jokia ja suurimpia järviä. Jaksolla tutustutaan lisäksi metsätyyppeihin, maaperään ja kivilajeihin. Maailmankuvan ja sen alueellisen viitekehyksen rakentamisessa käytetään monipuolisesti karttoja ja muuta geomediala.

Maailma-jakson metsäteeman yhteydessä voidaan tehdä metsäretkiä, joilla tutustutaan metsänhoitoon ja metsätyyppeihin itse luonnossa. Pohditaan metsien merkitystä ihmiselle hyvinvoinnin lähteenä sekä sitä, minkälaisessa ympäristössä on hyvä olla.

Eurooppa-jaksolla tutustutaan Euroopan rajoihin, pinnanmuotoihin, elinkeinoin, kaupunkeihin ja kulttuureihin. Tarkastellaan maantieteellisen sijainnin vaikutusta ensin elinkeinorakenteeseen ja sitten kulttuuriin.

Eurooppa-jakson lintuteemaan liittyen tehdään linturetki.

Fysiikan ja geologian jaksolla tutkitaan maaperää ja kiviä itse luonnossa.

S4 Ympäristön tutkiminen

Fysiikan jakson opetus perustuu tarkkaan havainnointiin ja objektiivisuuteen. Pääpaino fysiikan jaksolla on valo- ja ääniopissa. Kokeiden avulla tarkastellaan valon kulkua, taittumista, heijastumista ja varjon syntyä. Ääniopissa tutkitaan äänen kulkemista eri väliaineissa, resonanssia, kaikua ja muita ääneen liittyviä ilmiöitä. Ääniopin yhteydessä käsitellään korvan rakenne ja puhutaan kuuloon ja sen suojaamiseen liittyvistä asioista. Havaintojen kautta päädytään luonnonlakien ymmärtämiseen.

Eurooppa-jaksoon linkitetään linnut, niiden elinpiiri ja muuttoliikkeet. Jaksolla tutustutaan lintuihin ja niiden elintapoihin. Laajennetaan lintujen lajituntemusta.

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut:

Maailman kartta -jaksolla tutustutaan eri metsätyyppeihin sekä mahdollisuuksien mukaan metsänhoitoon ja hyötykäyttöön sekä metsän merkitykseen hyvinvoinnille. Opetellaan tunnistamaan eri puulajeja. Kasvillisuusvyöhykkeiden yhteydessä tutustutaan maan liikkeisiin aurinkoon nähden (esim. kasvukaudet, napa-alueet, vuodenaajat).

Fysiikka ja geologia -jaksolla perehdytään eri kivilajien syntyyn ja kiven kiertokulkuun. Tutustuminen aloitetaan näkyvästä maapinnasta, jonka myötä siirrytään maaperän ja eri kivilajien tutkimiseen. Näiden myötä tutustutaan tulivuoriin ja maanjäristyksiin. Tutustutaan mineraaleihin, malmeihin ja jalokiviin.

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Maailman kartta -jaksolla tutustuttaessa kasvillisuusvyöhykkeisiin on luontevaa käsitellä myös ilmanstonmuutosta, luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä luonnon monimuotoisuutta. Pohditaan ihmisen tekojen vaikutusta näihin ilmiöihin sekä ihmisten, eläinten ja luonnon hyvinvointiin.

Eurooppa-jaksolla monikulttuurinen maailma sekä globaali hyvinvointi tulevat entistä tutummiksi. Tutustutaan sekä omaan että muiden maiden kulttuuriperintöihin luoden arvostavaa ja kunnioittavaa suhdetta erilaisiin toimintakulttuureihin.

Ympäristöopin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot, asenteet			
T1 synnyttää ja ylläpitää oppilaan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristöopin opiskeluun sekä auttaa oppilasta kokemaan kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen	S1-S6	Ympäristöopin merkityksen hahmottaminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä ympäristöopin tiedonalojen merkityksestä.
T2 ohjata ja kannustaa oppilasta asettamaan omia opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistamaan omaa ympäristöopin osaamistaan	S1-S6	Tavoitteellinen työskentely ja oppimaan oppiminen	Oppilas osaa asettaa omia tavoitteita pienille kokonaisuuksille ja työskennellä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.
T3 tukea oppilaan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata oppilasta toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja yhteisöissään kestävä kehityksen edistämiseksi ja arvostamaan kestävä kehityksen merkitystä itselle ja maailmalle	S1-S6	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla kestävä tulevaisuuden rakentamista tukevia ja uhkaavia tekijöitä. Oppilas osaa kuvata erilaisia keinoja lähiympäristön ja yhteisöjen vaalimiseen, kehittämiseen ja niihin vaikuttamiseen sekä toimia ohjatusti yhteisessä vaikuttamisprojektissa.

Tutkimisen ja toimimisen taidot			
T4 rohkaista oppilasta muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohtana	S1-S6	Kysymysten muodostaminen	Oppilas osaa muodostaa aiheeseen liittyviä kysymyksiä, joita voidaan yhdessä kehittää tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdaksi.
T5 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan pieniä tutkimuksia, tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	S1-S6	Tutkimisen taidot: suunnittelu, havainnointi ja mittaukset	Oppilas osaa toimia, havainnoida, mitata ja dokumentoida tuloksia ohjeiden mukaisesti. Oppilas osaa suunnitella pieniä tutkimuksia yksin tai yhdessä muiden kanssa.
T6 ohjata oppilasta tunnistamaan syy-seuraussuhteita, tekemään johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittämään tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin	S1-S6	Tutkimisen taidot: johtopäätösten tekeminen ja tulosten esittäminen	Oppilas harjoittelee ohjatusti syy-seuraussuhteiden tunnistamista ja osaa tehdä yksinkertaisia johtopäätöksiä tuloksista. Oppilas osaa esittää tuloksiaan selkeästi.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostaa oppilaita kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien	S2-S6	Teknologinen osaaminen ja yhteistyö teknologisessa ongelmanratkaisussa	Oppilas osaa kuvata joidenkin arjen teknologisten sovellusten toimintaperiaatteita ja antaa esimerkkejä niiden merkityksestä. Oppilas osaa työskennellä kokeiluissa ja keksimisessä yhdessä toimien.
T8 kannustaa oppilasta edistämään hyvinvointia ja turvallisuutta toiminnassaan ja lähiympäristössään ja ohjata oppilasta toimimaan turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja itseään suojellen	S1-S6	Turvallisuuden edistäminen ja turvataidot	Oppilas osaa esitellä keskeisiä hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä esimerkkien avulla. Oppilas osaa kuvata turvallisuusohjeita ja toimintatapoja erilaisissa vaara- ja ensiaputilanteissa, osaa käyttää niitä oppimistilanteissa sekä harjoittelee niiden perustelemista ympäristöopin eri tiedonalojen avulla.
T9 ohjata oppilasta tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä	S2-S6	Ympäristössä toimiminen ja tutkiminen	Oppilas osaa toimia, liikkua ja retkeillä luonnossa ja rakennetussa ympäristössä ohjeiden mukaisesti. Oppilas osaa tehdä tutkimuksia ympäristössä ohjatusti sekä yksin että ryhmän jäsenenä.
T10 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia harjoitella ryhmässä toimimista erilaisissa rooleissa ja vuorovaikutustilanteissa,	S1-S6	Vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen sekä tunteiden tunnistaminen ja	Oppilas osaa kuvata esimerkkien avulla ryhmässä toimimiseen, kohteliaaseen käytökseen sekä tunteiden ilmaisuun ja niiden säätelyyn liittyviä toimintamalleja

innostaa oppilasta ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä tukea oppilaan valmiuksia tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan		säätely	ja harjoittelee niiden soveltamista eri rooleissa.
T11 ohjata oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti	S1-S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tutkimusprosessin eri vaiheissa ja vuorovaikutuksen välineenä. Oppilas osaa kuvata tieto- ja viestintäteknologian vastuullista, turvallista ja ergonomista käyttöä.
Tiedot ja ymmärrys			
T12 ohjata oppilasta hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin käsitteiden avulla sekä kehittämään käsiterakenteitaan ennakkokäsityksistä kohti käsitteiden täsmällistä käyttöä	S1-S6	Käsitteiden käyttö	Oppilas osaa kuvata ympäristöä, ihmisen toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristöopin tiedonalojen keskeisillä käsitteillä ja omin sanoin. Oppilas osaa yhdistää käsitteitä loogisesti toisiinsa.
T13 ohjata oppilasta ymmärtämään, käyttämään ja tekemään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä	S1-S6	Mallien käyttäminen	Oppilas osaa käyttää ja tulkita erilaisia konkreettisia malleja. Oppilas harjoittelee abstraktien mallien käyttöä.
T14 ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia	S1-S6	Näkemyksien ilmaiseminen ja kriittinen lukutaito	Oppilas osaa hakea tietoa erilaisista tietolähteistä ja valita joitakin luotettavia tietolähteitä. Oppilas harjoittelee erilaisten näkemysten perustelemista ja osaa nimetä eroja eri näkökulmissa.
T15 ohjata oppilasta luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen ja ekologiseen ajatteluun sekä ohjata oppilasta ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen	S1, S3-S6	Biologian tiedonala: Luonnon tutkiminen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistaminen, ihmisen rakenne, elintoiminnot ja kehitys	Oppilas osaa havainnoida luontoa, tunnistaa yleisimpiä kasvilajeja ja niiden tunnusomaisia elinympäristöjä. Oppilas laatii ohjatusti pienen kasvion, osaa tutkia kokeellisesti kasvien kasvua yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä osaa pääpiirteittäin kuvata ihmisen rakenteen, elintoiminnat ja kehityksen.
T16 ohjata oppilasta maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttö- ja muita	S3-S6	Maantiedon tiedonala: Maapallon hahmottaminen, kartta- ja muut geomediataidot	Oppilas osaa tunnistaa eri aluetasot, jäsentää omaa ympäristöään, hahmottaa opiskelemissaan alueita ja koko maapallon karttakuvaa sekä osaa kuvata alueellista

geomediataitoja			monimuotoisuutta maapallolla. Oppilas osaa käyttää karttoja ja muita geomedialähteitä tiedonhaussa ja esittämisessä.
T17 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	Fysiikan tiedonala: Fysikaalisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata yksinkertaisia fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä harjoittelee niihin liittyviä selityksiä. Oppilas osaa käyttää energia-, voima- ja liikekäsitteitä arkisissa tilanteissa ja osaa antaa esimerkkejä energian säilymisen periaatteesta.
T18 ohjata oppilasta tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia sekä rakentamaan perustaa aineen säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	S2, S4-S6	Kemian tiedonala: Kemiallisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata olomuotoja ja tuttujen aineiden ominaisuuksia sekä harjoittelee niihin liittyviä selityksiä. Oppilas osaa selittää aineen säilymisen periaatteen avulla esimerkiksi veden kiertokulkua tai kierrätystä.
T19 ohjata oppilasta ymmärtämään terveyden osa-alueita, arjen terveystottumusten merkitystä sekä elämäntapaa, lapsuuden ja nuoruuden yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rohkaista oppilasta harjoittelemaan ja soveltamaan terveysosaamistaan arjessa.	S1-S3, S6	Terveystiedon tiedonala: Terveyden osa-alueiden ja arjen terveystottumusten tuntemus sekä niiden merkityksen pohtiminen, ikäkauteen liittyvän kasvun ja kehityksen tunnistaminen ja kuvaaminen	Oppilas osaa kuvata terveyden osa-alueita ja antaa esimerkkejä siitä, miten terveyttä voidaan arjessa edistää. Oppilas osaa kuvata elämäntapojen eri vaihteita ja selittää murrosikään liittyviä keskeisiä kasvun ja kehityksen tunnuspiirteitä ja niiden yksilöllistä vaihtelua.

Ympäristöopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 1-2

Ympäristöopin opetuksessa tavoitteena on tutustua sekä luontoon että rakennettuun ympäristöön aisteja kokonaisvaltaisesti käyttäen. Oppilaat tekevät säännöllisesti retkiä lähiympäristöön, jossa havainnoidaan yksinkertaisia luonnonilmiöitä. Työtapoina ovat luonnossa leikkiminen ja retkeily, ulkona oppiminen sekä vuodenaikojen tiivis seuraaminen.

Oppimisympäristöjä ja työtapoja valitessa otetaan huomioon toiminnallisuus, kokemuksellisuus, elämyksellisyys, draaman ja tarinoiden käyttö sekä ympäristöopin monitieteinen perusta.

Erilaisten vierailuiden myötä tutuiksi tulevat puistot, museot, kirjasto ja muut lähi- ja kaupunkiympäristön paikat.

Vuosiluokilla 3-6

Tavoitteena ympäristöopin opetuksessa on syventää ymmärrystä lähiluontoon ja rakennettuun ympäristöön liittyvistä ilmiöistä ja niiden perusteista. Oppimista tuetaan kokonaisvaltaisesti taiteen avulla. Oppimisympäristöjä ja työtapoja valitessa otetaan edelleen huomioon toiminnallisuus, kokemuksellisuus, elämyksellisyys, draaman ja tarinoiden käyttö sekä ympäristöopin monitieteinen perusta. Oppilaat tutkivat ja tekevät havaintoja luonnossa ja keskustelevat havainnoistaan. Keskeistä on oppilaiden osallisuus ja keskinäinen vuorovaikutus.

Oppilaiden aktiivinen työskentely opiskeltavan ilmiön, teeman tai ajankohtaisen ongelman parissa tukee ympäristöopin tavoitteiden mukaista oppimista. Tieto- ja viestintätekniikkaa ja -välineitä hyödynnetään oppilaiden ikäkauden mukaan. Oppimistilanteita ja -ympäristöjä järjestetään yhteistyössä erilaisten yhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen kanssa – molemmansuuntaiset vierailut pyritään nivomaan opetettavaan aiheeseen.

Oppilaat tekevät itse työvihkot oppimistaan asioista, havainnoista, ilmiöistä ja niiden perusteista sekä selostuksia erilaisten projektien ja tapahtumien etenemisestä. Luonnon ja rakennetun ympäristön suhdetta tutkitaan projektilähtöisesti oppilaiden kanssa yhteistyössä sekä kirjallisesti pari- ja ryhmätyönä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ympäristöopissa

Vuosiluokilla 1-2

Oppilaita ohjataan turvalliseen ja toiset huomioon ottavaan toimintaan erilaisten leikkien, pelien ja ryhmätehtävien avulla. Opetuksessa suositaan yhteistoiminnallista oppimista, joka mahdollistaa asioiden oppimisen yhdessä, mutta oppilaan omassa tahdissa ja omien edellytysten mukaan. Yhteistoiminnallista oppimista on harjoiteltava yhdessä ja kehitettävä monia taitoja, jotta se mahdollistuu. Sosiaaliselle kasvamiselle annetaan aikaa ja luodaan tilaisuuksia harjoitella siihen liittyviä taitoja. Oppilaalle annetaan mahdollisuuksia rauhoittua ja yrittää uudestaan.

Lähiympäristöön ja eri luontokohteisiin tehtävillä retkillä vahvistetaan yhteistyötaitoja ja ympäristön sekä toisten kunnioittamista. Oppilaan kiinnostuksen heräämistä ympäristöä kohtaan tuetaan luokassa säännöllisillä luontoretkillä ja luokassa muun muassa vuodenaikapöydän ylläpidolla. Samalla opetellaan kantamaan vastuu yhteisten tilojen siisteydestä. Ristiriitatilanteita pyritään ensisijaisesti käsittelemään draamaharjoitusten ja satujen avulla niin, että lapsissa herää myötätunto ja ymmärrys toisia kohtaan. Yhdessä luotu fyysinen ja henkinen oppimisympäristö antaa oppilaalle onnistumisen kokemuksia ja vahvistaa positiivista minäkuvaa ja yhteisöllisyyttä.

Vuosiluokilla 3-6

Ympäristöopin tunneilla tehtävissä projekteissa ohjataan turvalliseen työskentelyyn sekä yksin että ryhmässä. Projekteissa kokeileva oppiminen ja itse tekeminen sekä töiden valmiiksi saattaminen ja niiden yhteinen tarkastelu tukevat positiivisen oppijaminäkuvan vahvistumista. Tarvittaessa oppilaalle annetaan aikaa rauhoittumista ja syventymistä varten. Sekä projekteissa että vihkotöissä tekemisen määrää ja tasoa voidaan eriyttää sellaiseksi, että se mahdollistaa oppilaalle onnistumisen kokemuksen. Siinä missä toiselle tarjotaan lisähaasteita, voidaan toiselle annettavia tehtäviä helpottaa.

Säännölliset luontoretket tukevat monikanavaista oppimista ja vahvistavat luokan yhteishenkeä sekä oppilaan luovuutta, itsenäisyyttä, itseluottamusta, keskittymiskykyä, myötätuntoa ja turvallisuuden tunnetta. Suosimalla yhteistoiminnallisia oppimismenetelmiä oppiaine voidaan eriyttää jokaiselle oppilaalle sopivaksi.

Oppilaan oppimisen arviointi ympäristöopissa

Vuosiluokka 1

- Palautetta annetaan koko ryhmälle.
- Toivottua käyttäytymistä vahvistetaan kannustamalla ja positiivisella palautteella.
- Kiinnitetään huomiota turvalliseen toimintaan sekä koulun lähiympäristössä että koulumatkoilla.
- Kannustetaan ihmettelemään ja havainnoimaan luontoa ja ympärillä tapahtuvia asioita.
- Rohkaistaan ja kannustetaan oppilasta toimimaan ryhmässä.
- Harjoitellaan yhdessä itsearviointin ja vertaisarviointin taitoja.

Vuosiluokka 2

- Palautetta annetaan koko ryhmälle ja palaute on kannustavaa.
- Kannustetaan oppilasta aktiiviseen ryhmässä toimimiseen ja toisten kunnioittamiseen myös fyysisen koskemattomuuden alueella.
- Kannustetaan ihmettelemään ja havainnoimaan luontoa ja ympärillä tapahtuvia asioita sekä kokeilemaan itse.
- Harjoitellaan yhdessä itsearviointin ja vertaisarviointin taitoja.

Vuosiluokka 3

- Tuetaan oppilasta omien tunteiden tunnistamiseen, niiden ilmaisuun ja säätelyyn.
- Herätetään ymmärrystä oman toiminnan vaikutuksesta ympäristöön ja muihin ihmisiin.
- Luokan yhteisessä rakennusprojektissa arvioidaan ryhmätöitä, turvallisuutta, ympäristössä toimimista ja työtapoja.
- Oppilaan tunti- ja vihkotyöskentelyä arvioidaan ja siitä annetaan jatkuvaa palautetta oppitunneilla kannustavasti ja monipuolisesti.
- Arvioidaan oppilaan kykyä keskittyneeseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn ja taitojen kehittymiseen
- Retkillä ja tutustumiskäynneillä kiinnitetään huomiota ohjeiden noudattamiseen ja kohteliaaseen käytökseen. Näitä arvioidaan keskustellen yhdessä oppilaiden kanssa.
- Harjoitellaan yhdessä itsearviointin ja vertaisarviointin taitoja.

Vuosiluokka 4

- Oppilaalle annetaan jatkuvaa palautetta suullisesti sekä kirjallisesti lukuvuoden aikana ja kirjallinen palaute lukuvuoden lopussa.
- Itsearviointin ja vertaisarviointin merkitys kasvaa.
- Arvioidaan keskustellen motivaatiota ja sen tukemista.
- Arvioidaan oppimisen taitoja: aktiivisuutta ja työskentelytaitoja.
- Arvioidaan oppilaan tuotoksia: työvihkoja, esitelmiä, projekteja ja kertauksia.
- Rohkaistaan tiedonhankintaan ja oman työn toteuttamiseen.

- Retkillä ja tutustumiskäynneillä kiinnitetään huomiota ohjeiden noudattamiseen ja kohteliaaseen käytökseen. Näitä arvioidaan keskustellen yhdessä oppilaiden kanssa.

Vuosiluokka 5

- Oppilaan arvioinnissa huomioidaan tiedon hakemiseen, tavoitteiden asettamiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn liittyvät taidot.
- Erilaisten kertausten, ryhmätöiden ja muiden tehtävien avulla arvioidaan tietojen omaksumista.
- Opettajan antama palaute on jatkuvaa sekä kirjallisesti että suullisesti.
- Arvioidaan oppilaan tekemiä töitä ja vihkoja.
- Oppilas arvioi omaa osaamistaan ja työskentelyään käyttäen monipuolisia itsearviointin keinoja.
- Vertaisarviointia harjoitetaan edelleen.
- Opetellaan asettamaan tavoitteita ja arvioinnin kohteita, sekä arvioidaan niiden suuntaisesti.

Vuosiluokka 6

- Erilaisten kertausten, ryhmätöiden ja muiden tehtävien avulla arvioidaan tietojen omaksumista.
- Opettajan antama palaute on jatkuvaa sekä kirjallisesti että suullisesti.
- Opettaja arvioi oppilaan taidot kirjallisesti kuudennen luokan päätteeksi valtakunnallisia hyvän osaamisen kriteerejä hyödyntäen.
- Arvioidaan oppilaan tekemiä töitä ja vihkoja.
- Oppilas arvioi omaa osaamistaan ja työskentelyään käyttäen monipuolisia itsearviointin keinoja.
- Vertaisarviointia kehitetään edelleen.
- Opetellaan asettamaan tavoitteita ja arvioinnin kohteita, sekä arvioidaan niiden suuntaisesti.

13.4.13 USKONTO

Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opetus perehdyttää oppilaita opiskeltavaan uskontoon ja sen monimuotoisuuteen. Se tutustuttaa uskonto- ja katsomuserinteisiin Suomessa sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa. Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Oppilaita ohjataan kriittiseen ajatteluun sekä tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia eri näkökulmista. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa oppilaita kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Opetuksessa tutustutaan opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen sekä katsomusten eettiseen ajatteluun ja rohkaistaan oppilaita pohtimaan omakohtaisesti eettisiä kysymyksiä. Opetus tukee oppilaan itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja elämänhallintataitojen kehittymistä koko perusopetuksen ajan. Opetus antaa oppilaalle aineksia oman identiteetin, elämäntutkimuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin. Uskonnon opetus tukee oppilaan kasvua yhteisön ja demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi ja maailmankansalaiseksi.

Vuosiluokilla 1-2

Uskonnon opetuksen tehtävänä on ohjata oppilaita tuntemaan ja arvostamaan omaa katsomuksellista taustaansa sekä kohtaamaan arvostavasti uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta omassa luokassa, omassa koulussa sekä lähiympäristössä.

Vuodenkierto ja vuodenajan juhlat tarinoineen rytmittävät lukuvuoden opetusta, ja tarinoiden välityksellä tuetaan luokkayhteisössä ja lähiympäristössä moraalien kehitystä: toisten tukemista ja huomioon ottamista. Uskonnontunnilla syvennyttään opettajan kertomiin tarinoihin, joiden avulla lapsen luottamus ja kunnioitus ympäröivää maailmaa kohtaan kasvavat. Tarinat voivat kertoa esimerkiksi inhimillisistä hyveistä tai luonnon ihmeistä. Keskeistä on lapsen kokemus siitä, että ”maailma on hyvä”. Tunneilla voidaan käsitellä tarinoiden kautta luokan ajakohtaisia sosiaalisia haasteita ja tilanteita. Tarinoiden lisäksi pohditaan, piirretään, kirjoitetaan ja tehdään pieniä auttamisprojekteja.

Oppitunneilla tulee mahdolliseksi omien tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen siten, että harjaantuu myös kyky tunnistaa toisen tunteita ja ottaa muiden näkemykset huomioon. Oppilaat harjaantuvat toimimaan vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti.

Vuosiluokilla 3-6

Opetuksessa laajennetaan ja syvennetään uskonnon perustietoja. Opetuksessa perehdytään oman uskonnon kertomuksiin ja kirjoituksiin, keskeiseen oppiin, eettisiin periaatteisiin, rituaaleihin ja tapoihin. Oppilaita kannustetaan ihmettelyyn ja kyselyyn. Opetuksessa tutustutaan Suomen ja Euroopan uskonnollisiin juuriin ja tämänhetkiseen tilanteeseen.

Tuntikeskustelut tukevat oppilaan eettisen pohdintakyvyn heräämistä. Keskeisiä aiheita ovat yksilön vastuu omista teoistaan, vuorovaikutustaidot, ihmissuhteet ja ystävyys merkitys. Ryhmässä esiin tulevat erilaiset näkemykset auttavat oppilasta ymmärtämään muiden ajattelutapoja ja kehittämään suvaitsevaisuutta. Tämä tukee myönteistä luokka- ja kouluyhteisön rakentamista.

Uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 herättää oppilaassa mielenkiinto uskonnon opiskelua kohtaan ja opastaa tuntemaan oman perheen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa	S1, S2, S3	L2, L4
T2 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon keskeisiin käsitteisiin, kertomuksiin ja symboleihin	S1	L1
T3 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon vuodenkiertoon, juhliin ja tapoihin	S1	L2, L7
T4 kannustaa oppilasta tutustumaan luokan, koulun ja lähiympäristön uskontojen ja katsomusten tapoihin ja juhlaperinteisiin	S2	L2, L3, L7

T5 rohkaista oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan	S1, S3	L2, L6, L7
T6 ohjata oppilasta toimimaan oikeudenmukaisesti, eläytymään toisen asemaan sekä kunnioittamaan toisen ihmisen ajatuksia ja vakaumusta sekä ihmisoikeuksia	S1, S2, S3	L2, L6, L7
T7 ohjata oppilaita eettiseen pohdintaan sekä hahmottamaan, mitä tarkoittaa vastuu itsestä, yhteisöstä, ympäristöstä ja luonnosta	S3	L3, L7
T8 luoda oppilaalle tilaisuuksia harjoitella omien mielipiteiden esittämistä ja perustelemista sekä erilaisten mielipiteiden kuuntelemista ja ymmärtämistä	S1, S3	L1, L5, L6, L7

Vuosiluokka 1

T1 Herättää oppilaassa mielenkiinto uskonnon opiskelua kohtaan

T2 Ohjata oppilasta tutustumaan uskonnon kertomuksiin.

T3 Ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon vuodenkiertoon, juhliin ja tapoihin.

T5 rohkaista oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan.

T6 Tukea oppilasta kehittämään haluaan toimia oikeudenmukaisesti, eläytymään toisen asemaan ja kunnioittamaan toisten ajatuksia.

T7 Ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta itsestään, luokkayhteisöstään sekä ympäristöstä ja luonnosta

Vuosiluokka 2

T1 herättää oppilaassa mielenkiinto uskonnon opiskelua kohtaan ja opastaa tuntemaan oman perheen uskonnollista ja katsomuksellista taustaa

T2 Ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon kertomuksiin, käsitteisiin ja symboleihin

T3 ohjata oppilasta tutustumaan opiskeltavan uskonnon vuodenkiertoon, juhliin ja tapoihin

T4 Kannustaa oppilasta tutustumaan oppilasta muihin oman luokan, koulun ja uskontojen ja katsomusten tapoihin ja juhlaperinteisiin

T5 Auttaa oppilasta kehittämään, tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteitaan

T6 Tukea oppilasta kehittämään haluaan toimia oikeudenmukaisesti, kykyä eläytyä toisen asemaan sekä toisen ihmisen ajatusten ja vakaumuksen kunnioittamista

T7 Ohjata oppilasta eettiseen pohdintaan ja ottamaan vastuuta omasta itsestään, yhteisöstään sekä ympäristöstä ja luonnosta

T8 Antaa oppilaalle valmiuksia omien mielipiteiden esittämiseen, perustelemiseen ja erilaisten mielipiteiden kuuntelemiseen ja ymmärtämiseen

Uskonnon opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin	S1	L1

T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin	S1	L1, L2
T3 auttaa oppilasta tunnistamaan uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta	S1, S2	L2, L3, L4
T4 ohjata oppilasta etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä	S1, S2, S3	L4, L5, L6
T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan	S1, S2	L1, L2
T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa	S2, S3	L2
T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa	S1, S2, S3	L2, L5, L6
T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin	S1, S2, S3	L7
T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta	S2, S3	L2
T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta	S2, S3	L1, L3, L6
T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään	S1, S2, S3	L1, L4, L6, L7
T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään	S3	L1

Vuosiluokka 3

T1 auttaa oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin (Vanha testamentti) ja kertomuksiin

T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa

T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan

T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään

Vuosiluokka 4

T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin

T2 ohjata oppilas perehtymään evankelisluterilaisen uskonnon tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin

T3 auttaa oppilasta hahmottamaan uskonnollisen kielen vertauskuvallisuutta

T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa

T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin

T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta

T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään

T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään

Vuosiluokka 5

T1 Auttaa oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin

T2 Ohjata oppilas perehtymään evankelisluterilaisen uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin

T3 Auttaa oppilasta hahmottamaan uskonnollisen kielen vertauskuvallisuutta

T4 Ohjata oppilasta etsimään uskontoa ja kotiseurakuntaa koskevaa tietoa

T5 Perehdyttää oppilas Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin

T7 Antaa oppilaalle valmiuksia kunnioittaa omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytyä luontevasti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa

T8 Ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin ja periaatteisiin

T9 Auttaa oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti Lapsen oikeuksien julistukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta

T10 Ohjata oppilasta arvioimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja

T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään

T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään

Vuosiluokka 6

T1 Auttaa oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin

T2 Ohjata oppilas perehtymään evankelisluterilaisen uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin

T3 Auttaa oppilasta hahmottamaan uskonnollisen kielen vertauskuvallisuutta.

T4 Ohjata oppilasta etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä

T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan

T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa

T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa

T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin

T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta

T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestäväen tulevaisuuden näkökulmasta

T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään

T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään

Uskonnon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

S1 Suhde omaan uskontoon

Uskonnon opetus voi alkaa tutustumisesta omaan perheeseen: suku, historia, uskonto tai katsomus sekä erilaiset perheet. Juhlapyhät rytmittävät kouluvuotta ja niiden mukana eletään erilaisissa tunnelmissa.

S2 Uskontojen maailma

Toisen kunnioitus lähtee omasta luokka- ja kouluyhteisöstä, jossa ollaan kiinnostuneita ympäröivästä maailmasta ja ihmisten erilaisuudesta.

S3 Hyvä elämä

Uskonnossa kertomusaineistona käytetään tarinoita, joiden kautta voidaan käsitellä eettisiä kysymyksiä. Keskeisiä sisältöjä ovat oppilaan omat teot ja niiden seuraukset, vastuu toisista ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta, sekä toisen asemaan eläytyminen, ihmisarvo ja yksilöllisyys. Opetuksen tarkoituksena on luoda oppilaalle turvallinen tunne siitä, että maailma on hyvä. Kertomusten kautta paneudutaan tunnetaitojen opetteluun ja hyveiden vahvistamiseen. Keskeistä on luokkayhteisön ja ystävyyden vahvistaminen. Harjoitellaan keskustelutaitoja ja toisten kunnioittavaa kuuntelemista.

Vuosiluokka 2

S1 Suhde omaan uskontoon

Uskonnon opetuksen lähtökohtana on edelleen oma lähipiiri ja elämä, sen muoto, elämänarvot ja tarinat. Juhlapyhät rytmittävät kouluvuotta ja niiden mukana eletään erilaisissa tunnelmissa.

S2 Uskontojen maailma

Toisen kunnioitus lähtee omasta luokka- ja kouluyhteisöstä, jossa ollaan kiinnostuneita ympäröivästä maailmasta ja ihmisten erilaisuudesta.

Toisella luokalla kertomusaineistona voidaan käyttää pyhimystarinoita ja kasvilegendoja. Näiden kautta voidaan vaalia hyvää ja kaunista sekä etsiä ihmisen ideaalia.

S3 Hyvä elämä

Uskonnossa kertomusaineistona käytetään tarinoita, joiden kautta voidaan käsitellä eettisiä kysymyksiä. Keskeisiä sisältöjä ovat oppilaan omat teot ja niiden seuraukset, vastuu toisista ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta, sekä toisen asemaan eläytyminen, ihmisarvo ja yksilöllisyys. Opetuksen tarkoituksena on luoda oppilaalle turvallinen tunne siitä, että maailma on hyvä. Kertomusten kautta paneudutaan tunnetaitojen opetteluun ja hyveiden vahvistamiseen. Keskeistä on luokkayhteisön ja ystävyyden vahvistaminen.

Vuosiluokka 3

S1 Suhde omaan uskontoon

Kolmannen luokan uskonnon tuntien kertomusaineisto pohjautuu Vanhan testamentin kertomuksiin. Niiden myötä tutustutaan uskonnon lähteisiin, historiaan, rituaaleihin, arvoihin, sääntöihin (mm. 10 käskyä), tapoihin, pyhiin paikkoihin ja henkilöihin. Kertomuksia voidaan elävöittää esimerkiksi taidehistorian keinoin tutkimalla vaikka freskoja, vanhoja käsikirjoituksia ja kirkkotaidetta.

Voidaan tutustua rukouksen käsitteeseen ja lukea pieniä runoja tai rukouksia.

S2 Uskontojen maailma

Vanhan testamentin kertomuksien kautta tutustutaan laajasti muinaisiin kansoihin ja niiden uskomuksiin. Näiden kertomusten kautta Raamattua voidaan tarkastella monikansallisena teoksena.

S3 Hyvä elämä

Vanhan testamentin kertomusten kautta käsitellään ihmisarvoa, elämän kunnioittamista ja luonnon vaalimista. Kertomusten myötäeläminen vahvistaa oppilaan oikeudentajun kehittymistä ja herättää lapsen pohtimaan erilaisten valintojen merkitystä.

Kolmannella luokalla käsitellään YK:n lasten oikeuksien sopimusta. Vanhan testamentin kertomusten yhteydessä voidaan pohjustaa tätä teemaa huomioimalla lasten asema tarinoissa.

Vuosiluokka 4

S1 Suhde omaan uskontoon

Neljännellä luokalla uskonnon opetuksen kertomusaineistona on Jeesuksen elämänkaari lapsuudesta aikuisuuteen sekä Uuden testamentin kertomukset. Tarinoiden kautta ymmärretään Jeesuksen opetukset lähimmäisenrakkaudesta. Esille nostetaan myös muita Jeesuksen elämään läheisesti liittyviä henkilöitä, esim. Johannes Kastaja, Maria Magdalena ja Jeesuksen opetuslapset.

Kotiseutuhistoriaan liittyen voidaan vieraillla kotiseurakunnassa ja tutustua sen tiedotteisiin.

S2 Uskontojen maailma

Tutustutaan universaaleihin eettisiin periaatteisiin, kuten Kultaiseen sääntöön. Kouluvuoden lopuksi voidaan tutustutaan alustavasti lähetystyöhön ja ulkomaanapuun. Näiden teemojen pohjalta on hyvä käsitellä kulttuurien välisiä kohtaamisia. Voidaan tutustua esimerkiksi Yhteisvastuukeräykseen.

S3 Hyvä elämä

Kertomusaineiston keskeisenä sanomana on lähimmäisenrakkaus. Kertomusten myötä tutustutaan rakkauden kaksoiskäskyyn ja kultaiseen sääntöön.

Vuosiluokka 5

S1 Suhde omaan uskontoon

Neljännellä luokalla kerrottu Jeesuksen elämäkertä täydentyy viidennellä luokalla ev.lut kirkkovuoden käsittelyllä esimerkiksi kalenterivuoden mukaan, adventista adventtiin. Vuoden aikana käsitellään yksityiskohtaisemmin joulun ja pääsiäisen ympärysaikojen tapahtumat, sekä muut koko kirkkovuoden pyhät ja juhlapyhät.

Uskonnon opetuksen lomassa voidaan käydä vierailulla kirkossa ja seurakunnan tapahtumissa ja tiloissa. Voidaan käsitellä kristinuskon rituaaleja, kuten rukouksia: Isä meidän ja Herran siunaus.

S2 Uskontojen maailma

Neljännän luokan lopussa käsiteltäviä lähetystyön ja ulkomaanavun teemoja voidaan jatkaa viidennellä luokalla. Näiden teemojen pohjalta on hyvä käsitellä kulttuurien välisiä kohtaamisia. Voidaan tutustua ajankohtaisiin ilmiöihin ja kirkon työhön, kuten kriisiapuun, maailmalla.

Oman alueen kehitysyhteistyön toimijoihin ja muotoihin voidaan tutustua esimerkiksi vierailuiden tai projektien kautta.

S3 Hyvä elämä

Kannustetaan oppilaita nostamaan esille henkilökohtaisia eettisiä ja moraalisia kokemuksia. Kirkkovuoden käsittelyn yhteydessä voidaan keskustella arjen ja juhlan laaduista ja merkityksistä.

Vuosiluokka 6

S1 Suhde omaan uskontoon

Kirkkovuoden läpikäyminen voi jatkaa kuudennelle luokalle. 4.-5. luokilla käsiteltujen Jeesuksen elämäkerran ja kirkkovuoden jälkeen käsitellään 6. luokalla kristinuskon syntyä:

apostoleita, alkuseurakuntaa, kristinuskon leviämistä ja jakautumista. Uskonnon juuriin tutustumisen myötä hahmotetaan kuvaa Suomen ja Euroopan katsomuksellisesta historiasta ja nykytilasta. Tutustutaan kristinuskon sisäiseen moninaisuuteen käsittelemällä luterilaisuutta, katolisuutta, ortodoksisuutta ja protestanttisuutta. Voidaan tutustua kirkkorakennuksiin ja kirkkotaiteeseen.

S2 Uskontojen maailma

Uskonnon opetuksessa käsitellään Suomen ja Euroopan katsomuksellista historiaa ja nykytilaa. Oppilaalle pyritään muodostamaan kokonaiskuva Euroopan uskonnollisista juurista, ja erityisesti juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin perussisällöistä ja merkityksestä. Otetaan huomioon myös eri uskontojen näkyminen mediassa ja populaarikulttuurissa. Sisältöjen valinnassa huomioidaan uskonnon käsittely mediassa ja kriittinen medialukutaito.

S3 Hyvä elämä

Keskeisenä sisältönä ovat ihmisarvo, elämän kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen sekä oppilaan omat valinnat ja toiminnan taustalla vaikuttavat arvot sekä globaalin vastuun näkökulmiin tutustuminen. Pohditaan myös oman elämän arvoja suhteessa ehdottomaan roomalaisuuteen ja lähimmäisen rakkautta korostavaan kristinuskoon. Käsitellään Kymmentä käskyä eri kirkkokuntien perusperiaatteena.

Uskonnon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 uskonnon opetus pohjautuu kertomuksiin ja niihin eläytymiseen. Tärkeää on luoda levollinen ja turvallinen ilmapiiri. Kertomusten ja niiden teemojen käsittelyn apuna voidaan käyttää musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, toiminnallisia tehtäviä ja draamaa. Oppilaiden omille ajatuksille ja havainnoille pyritään luomaan tilaa. Oppilaan omaa kokemusmaailmaa kunnioitetaan etenkin eettisiä kysymyksiä tarkasteltaessa. Opetellaan kuuntelemaan muita.

Vuosiluokilla 3-6

Opetus muotoutuu kertomuksellisuudesta kohti keskustelua ja toiminnallisuutta, johon liittyy vähitellen myös uskontoon liittyvien sanojen merkityksen ymmärtäminen. Opetuksessa voidaan toteuttaa projekteja sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppitunneille pyritään luomaan tunnelma, jossa omista kokemuksista ja ajatuksista kertominen on sujuvaa, kuuntelevaa ja muut huomioon ottavaa. Opetuksessa korostetaan kiireettömyyttä ja annetaan tilaa kokemusten syntyemiselle. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään silloin, kun se tukee vuorovaikutustaitojen monipuolista kehittymistä ja käsitteiden ymmärtämistä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa

Vuosiluokilla 1-2

Oppilaita ohjataan ikäkauden mukaisesti työskentelemään yhdessä toisten kanssa, kuuntelemaan ja keskustelemaan siten, että samalla huomioidaan oppilaiden erilaiset kielitaito- ja kulttuuritaustat, edellytykset ja tarpeet. Oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta vahvistetaan osallistamalla oppilaita kaikissa työskentelytavoissa.

Vuosiluokilla 3-6

Oppilaita ohjataan ikäkauden mukaisesti työskentelemään yhdessä toisten kanssa, kuuntelemaan ja keskustelemaan siten, että samalla huomioidaan oppilaiden erilaiset kielitaito- ja kulttuuritaustat, edellytykset ja tarpeet. Keskeisten käsitteiden ymmärtämistä tuetaan. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

Otetaan huomioon oppilaiden erilaiset kirjallisen ja suullisen tuottamisen taidot ja tarvittaessa ohjataan omien tekstien muotoilemisessa ja kannustetaan edistyneempiä oppilaita tuottamaan itsenäisesti aiheeseen liittyvää materiaalia. Kannustetaan oppilaita työskentelemään erilaisissa ryhmäkoko-panoissa vastuullisesti.

Oppilaan oppimisen arviointi uskonnossa

Vuosiluokka 1

Havainnoidaan oppilaan sosiaalisia ja ryhmätyöskentelytaitoja, kuuntelutaitoa ja ohjeiden mukaan toimimista, vihkotyöskentelytaitoja, tekemisen laatua ja tehtäviin tarttumista.

Annetaan oppilaalle ja koko ryhmälle ohjaavaa ja kannustavaa suullista palautetta. Huoltaja saa sanallisen arvion lukuvuoden päättyessä.

Vuosiluokka 2

Havainnoidaan edistymistä seuraavissa taidoissa: sosiaaliset ja ryhmätyöskentelytaidot, kuuntelutaito, ohjeiden mukaan toimiminen, vihkotyöskentelytaidot ja tehtäviin tarttuminen. Havainnoidaan ja tuetaan oppilaan kykyä ja rohkeutta ilmaista itseään. Kannustetaan ihmettelyyn, kysymiseen, omien kokemusten ilmaisuun ja toisten näkemysten kuunteluun.

Annetaan oppilaalle ja koko ryhmälle ohjaavaa ja kannustavaa suullista palautetta. Huoltaja saa sanallisen arvion lukuvuoden päättyessä.

Vuosiluokka 3

Havainnoidaan työskentelytapojen lisäksi tarinoiden muistamista, tuntiaktiivisuutta ja osallistumista sekä vihkotyöskentelytaitoja. Voidaan arvioida sekä suullista että kirjallista tuottamista sekä oppilaan edistymistä eri taidoissa.

Annetaan oppilaalle ja koko ryhmälle ohjaavaa ja kannustavaa suullista palautetta. Huoltaja saa sanallisen arvion lukuvuoden päättyessä.

Vuosiluokka 4

Havainnoidaan työskentelytapojen lisäksi tarinoiden muistamista, tuntiaktiivisuutta ja osallistumista luokkakeskusteluihin sekä vihkotyöskentelytaitoja. Voidaan arvioida sekä suullista että kirjallista tuottamista sekä oppilaan edistymistä eri taidoissa.

Annetaan oppilaalle ja koko ryhmälle ohjaavaa ja kannustavaa suullista palautetta. Kannustetaan oppilasta myös itsearviointiin. Oppilas saa sanallisen arvion lukuvuoden päättyessä.

Vuosiluokka 5

Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjallisen ja suullisen tuottamisen tavat, sekä muun tekemisen kautta osoitettu osaaminen. Tärkeintä on niiden kautta osoitettu taito ilmaista itseään ja ajatuksiaan. Oppilasta kannustetaan myös itsearviointiin, jossa oppilas pohtii omaa oppimistaan ja kiinnostuneisuuttaan.

Oppilas saa jatkuvaa, kannustavaa suullista palautetta sekä sanallisen arvion lukuvuoden päättyessä.

Vuosiluokka 6

Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjallisen ja suullisten tuottamisen tavat, sekä muun tekemisen kautta osoitettu osaaminen. Tärkeintä on niiden kautta osoitettu taito ilmaista itseään ja ajatuksiaan. Havainnoidaan oppilaan kykyä itsenäiseen työskentelyyn ja tiedonhakuun. Yksityiskohtaisen muistamisen sijaan arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota tiedon soveltamiseen ja ajattelun kehittymiseen. Oppilasta kannustetaan myös itsearviointiin, jossa oppilas pohtii omaa oppimistaan ja kiinnostuneisuuttaan.

Oppilas saa jatkuvaa, kannustavaa suullista palautetta sekä sanallisen arvion lukuvuoden päättyessä.

Uskonnon arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä / arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 ohjata oppilasta perehtymään opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä keskeisiin oppeihin	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas osaa nimetä opiskeltavan uskonnon lähteitä ja tekstejä sekä kuvata niiden keskeisiä sisältöjä.
T2 ohjata oppilas tutustumaan opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin ja pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas osaa kertoa esimerkkien avulla opiskeltavan uskonnon keskeisistä rituaaleista, tavoista ja pyhistä paikoista sekä kuvata niiden merkitystä.
T3 auttaa oppilasta tunnistamaan uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta	S1, S2	Uskonnon kielen ja symbolien analysointi	Oppilas osaa antaa esimerkkejä uskonnollisesta kielestä ja sen vertauskuvallisuudesta
T4 ohjata oppilas etsimään, arvioimaan ja käyttämään uskontoa koskevaa tietoa erilaisista lähteistä	S1, S2, S3	Oppimaan oppimisen taidot uskonnon opiskelussa	Oppilas osaa hakea tietoa useasta lähteestä. Oppilas harjoittelee arvioimaan löytämänsä tiedon luotettavuutta ja objektiivisuutta.
T5 opastaa oppilasta perehtymään Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan	S1, S2	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas tunnistaa uskontojen merkityksiä yhteiskuntien kehityksessä, kulttuurissa ja mediassa ja osaa antaa niistä esimerkkejä.

			Hän osaa kuvata suomalaisen ja eurooppalaisen uskonnollisuuden juuria pääpiirteissään.
T6 ohjata oppilas tutustumaan juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin ja niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa	S2, S3	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas osaa kuvata juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin pääpiirteet sekä niiden keskinäiset suhteet.
T7 kannustaa oppilasta kunnioittamaan omaa ja toisen pyhää sekä käyttäytymään asianmukaisesti erilaisissa uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa	S1, S2, S3	Uskonnon monilukutaito	Oppilas tietää, miten toimitaan ja pyrkii toimimaan asianmukaisesti ja kunnioittavasti erilaisissa uskonnollisissa tilanteissa ja paikoissa.
T8 ohjata oppilas perehtymään opiskeltavan uskonnon eettisiin opetuksiin sekä eri uskontoja yhdistäviin eettisiin periaatteisiin	S1, S2, S3	Etiikkaa koskeva tieto	Oppilas tunnistaa ja osaa nimetä opiskeltavan uskonnon eettisiä opetuksia sekä uskontoja ja katsomuksia yhdistäviä eettisiä periaatteita.
T9 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisoikeuksiin ja erityisesti YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta	S2, S3	Ihmisoikeusetiikka	Oppilas tietää YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisen sisällön ja osaa kertoa esimerkkejä ihmisoikeuksista.
T10 ohjata oppilasta arvioimaan tekemiään valintoja ja pohtimaan toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja eettisten periaatteiden ja kestävän tulevaisuuden näkökulmasta	S2, S3	Eettinen pohdinta	Oppilas osaa kertoa arjen esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamisesta. Hän osaa soveltaa opiskelemansa uskonnon eettisiä periaatteita omassa pohdinnassaan.
T11 luoda oppilaalle mahdollisuuksia keskustella eettisistä kysymyksistä, ilmaista rakentavasti ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoitella perustelemaan omia näkemyksiään	S1, S2, S3	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Oppilas osallistuu yhteiseen keskusteluun, osaa kuunnella toisia ja ilmaista itseään.
T12 auttaa ja tukea oppilasta muodostamaan ja vahvistamaan myönteistä maailmankatsomusta, itsetuntoa ja luottamusta elämään	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

13.4.14 ELÄMÄNKATSOMUSTIETO

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Elämäkatsomustiedossa ihminen nähdään luovana, ympäristöönsä ja kulttuuriinsa vaikuttavana toimijana. Ihminen jakaa, kokee ja tuottaa merkityksiä, katsomuksia ja inhimillistä toimintaa niin yksilönä, yhteisönä kuin kulttuuriperinteen vaalijana. Elämäkatsomustiedon tehtävänä on ohjata oppilasta tutustumaan, ymmärtämään ja arvioimaan erilaista ja tuttua inhimillistä elämää, toimintaa ja ajattelua, sekä hahmottamaan asioiden välisiä syy-seuraussuhteita. Toisaalta oppiaineen ydintehtävänä on antaa oppilaille valmiuksia vaikuttaa omaan ajatteluunsa ja toimintaansa tavalla, joka edistää hänen mahdollisuuksiensa löytäminen oma arvokas tiensä elämässään. Tähän rohkaistaan hyödyntämällä opetuksessa oppilaiden omaa ja ikäkauden mukaista ajattelu- ja kokemusmaailmaa avoimella ja pohtivalla otteella. Opetuksen tehtävänä on ylläpitää suvaitsevaisuuden, vastuullisuuden ja demokraattisen kansalaisuuden arvoja. Nopeasti muuttuvassa ja globalisoituvassa maailmassa elämäkatsomustiedon tehtävänä on tarjota oppilaalle katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä, sekä rikastuttaa hänen eettisen, tutkivan ja kriittisen ajattelu- ja toimintakykynsä kehittämistä. Elämäkatsomustiedon tehtävänä on opettaa elämänhallinta-, kommunikointi-, itsetuntemus-, vuorovaikutus-, ajattelu- ja oppimaan oppimisen taitoja, sekä rohkaista aktiivisuuteen, vaikuttamiseen ja vastuunottoon.

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 elämäkatsomustiedossa harjoitellaan yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa tuetaan kuuntelemalla ja arvostamalla oppilaan kokemuksia ja ajatuksia. Opetuksen tehtävänä on rikastuttaa lapsen kultturellista symbolituntemusta ja merkityssanastoa sekä eettistä ajattelua taiteen ja kokemisen menetelmin. Tarinoiden välityksellä tuetaan luokkayhteisössä ja lähiympäristössä moraalien kehitystä: toisten tukemista ja huomioon ottamista. Opetuksessa annetaan tilaa mielikuvien, kysymysten ja oivallusten synnylle.

Vuosiluokilla 3-6

Elämäkatsomustiedon erityisenä tehtävänä vuosiluokilla 3-6 on antaa oppilaalle työkaluja ja kultturellista tietoa oman ajattelun ja toiminnan kehittämiseen eettisesti kestäväälle pohjalle. Oppiaine tukee oppilaan moraalien kehitystä sekä eettisen pohdintakyvyn heräämistä. Keskeisenä tarkastelun kohteena ovat lasten oikeudet, yksilön vastuu omista teoistaan, vuorovaikutustaidot, ystävyys merkitys ihmissuhteissa sekä myönteinen, kaikki jäsenensä toimintaansa mukaan ottava, luokka- ja kouluyhteisön rakentaminen. Kykyjä etsiä ja arvioida tietoa sekä ilmaista itseään tuetaan.

Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteet

Vuosiluokka 1

- T1 ohjata oppilasta kuuntelemaan toisten oppilaiden mielipiteitä ja ajattelua
- T2 rohkaista oppilasta ilmaisemaan omaa ajatteluaan ja tunteitaan eri tavoin
- T3 ohjata oppilasta arvostamaan omaa ja muiden ajattelua
- T5 ohjata oppilasta tunnistamaan kokemiensa arkipäiväisten tilanteiden syitä ja seurauksia sekä eettisiä ulottuvuuksia
- T6 rohkaista oppilasta pohtimaan oikean ja väärän eroa sekä hyvyyttä
- T8 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisten yhteiselämän perusteita
- T9 ohjata oppilasta kunnioittamaan ja arvostamaan omaa ympäristöään ja luontoa

Vuosiluokka 2

- T1 ohjata oppilasta kuuntelemaan toisten oppilaiden mielipiteitä ja ajattelua
- T2 rohkaista oppilasta ilmaisemaan omaa ajatteluaan ja tunteitaan eri tavoin
- T3 ohjata oppilasta arvostamaan omaa ja muiden ajattelua
- T4 edistää oppilaan taitoa tehdä kysymyksiä ja esittää perusteltuja väitteitä
- T5 ohjata oppilasta tunnistamaan kokemiensa arkipäiväisten tilanteiden syitä ja seurauksia sekä eettisiä ulottuvuuksia
- T7 edistää oppilaan tuntemusta lähiympäristönsä kulttuurin piirteistä

Vuosiluokka 3

- T1 luoda edellytyksiä oppilaan eettisten ajattelun taitojen kehittymiselle ja kannustaa oppilasta soveltamaan eettisiä periaatteita arjen tilanteisiin
- T3 edistää oppilaan kykyä oivaltaa asioiden välisiä suhteita ja kehittää ajatteluaan
- T4 ohjata oppilasta kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta

Vuosiluokka 4

- T1 luoda edellytyksiä oppilaan eettisten ajattelun taitojen kehittymiselle ja kannustaa oppilasta soveltamaan eettisiä periaatteita arjen tilanteisiin
- T2 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan väitteitä ja niiden perusteluita
- T3 edistää oppilaan kykyä oivaltaa asioiden välisiä suhteita ja kehittää ajatteluaan
- T4 ohjata oppilasta kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta
- T6 tukea oppilasta rakentamaan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään

Vuosiluokka 5

- T1 luoda edellytyksiä oppilaan eettisten ajattelun taitojen kehittymiselle ja kannustaa oppilasta soveltamaan eettisiä periaatteita arjen tilanteisiin
- T2 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan väitteitä ja niiden perusteluita
- T3 edistää oppilaan kykyä oivaltaa asioiden välisiä suhteita ja kehittää ajatteluaan
- T4 ohjata oppilasta kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta
- T5 ohjata oppilas tutustumaan suomalaiseen, eurooppalaiseen ja maailman kulttuuriperintöön sekä ymmärtämään kulttuurista moninaisuutta
- T6 tukea oppilasta rakentamaan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään

Vuosiluokka 6

- T1 luoda edellytyksiä oppilaan eettisten ajattelun taitojen kehittymiselle ja kannustaa oppilasta soveltamaan eettisiä periaatteita arjen tilanteisiin
- T2 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan väitteitä ja niiden perusteluita
- T3 edistää oppilaan kykyä oivaltaa asioiden välisiä suhteita ja kehittää ajatteluaan
- T5 ohjata oppilas tutustumaan suomalaiseen, eurooppalaiseen ja maailman kulttuuriperintöön sekä ymmärtämään kulttuurista moninaisuutta
- T6 tukea oppilasta rakentamaan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- T7 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja arvioimaan omaa katsomuksellista oppimistaan.
- T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan katsomustaan ja kuuntelemaan muiden katsomuksellisia kannanottoja.
- T9 ohjata oppilas tuntemaan YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen ihmisoikeusetiikkaa, erityisesti lapsen oikeuksia
- T10 rohkaista oppilasta toimimaan aloitteellisesti ja vastuullisesti omassa ympäristössään.

Elämäkatsomustiedon tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

Harjoitellaan toisen kunnioittavaa kohtaamista ja kuuntelemista

ja erilaisen ajattelun ja elämäntapojen arvostamista (S1,S2).
Syvennytään tarinoihin, joissa käsitellään hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän teemoja.
(S1)
Harjoitellaan tekojen eettistä arviointia opettajan kertoman ja oppilaan kuvittaman tarinan
kontekstissa (S3).
Tarinoiden aihepiirit voivat sivuta monia aiheita ystävydestä erilaisista kulttuureista ja
maailmansyntykäsityksistä, (S1,S3)
Etsitään luontoon liittyviä merkityksellisiä kokemuksia (S4).

Vuosiluokka 2

Syvennytään toisaalta tarinoihin, jotka kertovat ihmisen hyvydestä ja
toisaalta tarinoihin, jotka valottavat säännön, luottamuksen, rehellisyyden ja reiluuden
merkityksiä tai tarkastelevat omien valintojen ja toiminnan vaikutusta omaan ympäristöön.
S1,S3, S4
Tutustutaan alustavasti lapsen oikeuksiin ja asemaan eri puolilla maailmaa.
Perehdytään erilaisiin kulttuureihin niiden kansantarinoiden perusteella ja opitaan
arvostamaan maailman kulttuuriperinnön rikkautta. Pohditaan omaa identiteettiä ja erilaisia
tapoja elää ja ajatella. S3, S2

Vuosiluokka 3

Tutkitaan oikeudenmukaisuuden ilmenemistä jokapäiväisessä elämässä. Harjoitellaan
toisen kohtaamista ja erilaisten näkökulmien arvostamista. Käsitellään tarinoita, joissa arvo
ja normi tai onnellisuus ja hyvä elämä ovat keskeisiä käsitteitä. S1
Tutkitaan eri näkökulmista kysymystä ”Kuka minä olen?” S2
Perehdytään ihmisten yhteiselämän perusteisiin. Käsitellään sopimuksen, lupauksen,
oikeuden ja velvollisuuden, yhdenvertaisuuden, suomalaisen ihmisen arkipäivän tilanteissa
ja ympäristöissä, myös tekojen eettistä arviointia S3

Vuosiluokka 4

Perehdytään suomalaiseen kulttuuriin ja maailman kulttuuriperintöön. Pohditaan esimerkiksi
yhdenvertaisuuden, hyväksymisen, ymmärtämisen, tietämisen, uskomisen ja luulemisen
merkityksiä. S2
Perehdytään erilaisiin aikakäsityksiin ja maailman selittämisen tapoihin esimerkiksi
Kalevala. S4

Vuosiluokka 5

Tutkitaan vapautta ja vastuuta, verrataan esimerkiksi antiikin kreikkalaista vapauskäsitystä
nykyajan vapaus-käsitykseen. Harjoitellaan oman näkemyksen esittämistä ja
perustelemista suhteessa yhteiselämän vaatimuksiin. S1 Pohditaan rauhan ja demokratian
merkityksiä. S3

Vuosiluokka 6

Perehdytään suomalaisiin kulttuurivähemmistöihin sekä erilaisiin elämän- ja
maailmankatsomuksiin. Harjoitellaan oman näkemyksen perustelemista suhteessa eri
kulttuureihin ja katsomuksiin. S2
Perehdytään lasten oikeuksiin pohtien niiden toteutumista lähellä ja kaukana. S3
Pohditaan maailmankäsitysten ja maailmankuvan vaikutusta ihmisten elämään sekä niihin
liittyviä erilaisia tietokäsityksiä. Tutkitaan luonnon ja ihmisen tulevaisuutta sekä kestäväää
kehitystä. S4

Elämäkatsomustiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 1-2

Elämäkatsomustiedon tunneilla pyritään mahdollistamaan oppimisympäristö, jonka turvallisuuteen oppilas voi kokea luottavansa. Luokanopettajan tunneilta tutut tai muunnetut rituaalit, runo-kertomus-vihkotyö yms. voivat tarjota oppilaille tutun ja turvallisen tuntirakenteen.

Kiinnitetään huomiota ryhmäytymiseen ja konfliktien, esim. kiusaamisen purkamiseen. Jokainen yksilö kohdataan erilaisena, mutta samanarvoisena persoonana. Oppilaita rohkaistaan suulliseen vuorovaikutukseen, ja näin luodaan perusta vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Draaman kautta toiminnallisuus, kokemuksellisuus ja elämyksellisyys tukevat oppilaan ymmärrystä ihmisten moninaisuudesta. Työtapoina käytetään ikäkauden mukaisia tarinoita, kertomuksia, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa sekä vierailijoita ja vierailuja eri kohteisiin. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään silloin, kun se tukee opetuksen toiminnallisuutta.

Vuosiluokilla 3-6

Elämäkatsomustiedon opetuksessa huomioidaan oppilaiden erilaiset oppimisen tavat ja pyritään siihen, että kaikki tuntisivat itsensä hyväksytyksi. Menetelmiä voivat olla esimerkiksi erilaiset retket, tarinat, musiikki, leikit ja draama. Mitä tapaa käytetäänkin, voi olla hyödyllistä käyttää enemmän pitkiä aikoja samaa menetelmää kuin vaihtaa joka tunti¹⁷⁷. Työtavaksi voi valita myös perinteisen vihkotyön. Oppimisympäristöä voi laajentaa luokanopetuksessa käytävien sisältöjen mukaisesti, esim. lähiluonto- ja kotiseuturetkillä. Ryhmäytymistä ja vuorovaikutusvaikutustilanteiden läpikäymistä jatketaan. Tuetaan vuorovaikutustaitojen kehittymistä, jotta omista kokemuksista ja ajatuksista kertominen on sujuvaa, kuuntelevaa ja muut huomioon ottavaa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki elämäkatsomustiedossa

Vuosiluokilla 1-2

Oppilaita ohjataan ikäkauden mukaisesti työskentelemään yhdessä toisten kanssa ja osallistumaan aktiivisesti oman katsomuksellisen identiteettinsä rakentamiseen oman ikä kautensa, taustansa ja elämäntilanteensa perustalta. Elämäkatsomustieto tukee siten vuorovaikutuksen ja ajattelutaitojen kehittymistä, oppilaan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista, joita kaikkia tuetaan myös yksilöllisten tarpeiden mukaan. Oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta vahvistetaan osallistamalla oppilaita kaikissa työskentelytavoissa. Elämäkatsomustiedon opetuksessa pyritään siihen, että jokainen oppilas kokee osallisuutta ja voi hyvin.

Vuosiluokilla 3-6

Oppilaita ohjataan ikäkauden mukaisesti työskentelemään yhdessä toisten kanssa ja osallistumaan aktiivisesti oman katsomuksellisen identiteettinsä rakentamiseen oman ikä kautensa, taustansa ja elämäntilanteensa perustalta. Elämäkatsomustieto tukee siten vuorovaikutuksen ja ajattelutaitojen kehittymistä, oppilaan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista, joita kaikkia tuetaan myös yksilöllisten tarpeiden mukaan. Oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta vahvistetaan osallistamalla oppilaita kaikissa työskentelytavoissa. Elämäkatsomustiedon opetuksessa pyritään siihen, että jokainen oppilas kokee osallisuutta ja voi hyvin.

177 Draama voi olla vaikka kokonaisen vuoden menetelmä elämäkatsomustiedon sisältöjen

käsittelyyn. Verrattuna menetelmän vaihtamiseen joka tunti etuna on se, että oppilaat osaavat odottaa, mitä tulee tapahtumaan.

Oppilaan oppimisen arviointi elämäkatsomustiedossa

Vuosiluokka 1

- Arvioidaan: sosiaaliset ja ryhmätyöskentelytaidot, ohjeiden vastaanottaminen ja noudattaminen, muut työskentelytaidot, tekemisen laatu, tehtäviin tarttuminen
- Tapa: jatkuva havainnointi ja palatteen antaminen, kannustava suullinen palaute koko ryhmälle, sanallinen arvio huoltajalle lukuvuoden päättyessä

Vuosiluokka 2

- Arvioidaan: sosiaaliset ja ryhmätyöskentelytaidot, ohjeiden vastaanottaminen ja noudattaminen, työskentelytapojen vakiintuminen
- Tapa: jatkuva havainnointi ja palatteen antaminen, kannustava suullinen palaute koko ryhmälle, sanallinen arvio huoltajalle lukuvuoden päättyessä

Vuosiluokka 3

- Arvioidaan: työskentelytavat ja niissä tapahtuvat muutokset, oppilaan osaamisen vahvuudet ja heikkoudet, suullinen ja kirjallinen tuottaminen, aktiivisuus tunneilla
- Tapa: jatkuva havainnointi ja palatteen antaminen, kannustava suullinen palaute koko ryhmälle, sanallinen arvio huoltajalle lukuvuoden päättyessä

Vuosiluokka 4

- Arvioidaan: itsenäiset työskentelytaidot, oppilaan osaamisen vahvuudet ja heikkoudet, suullinen ja kirjallinen tuottaminen, aktiivisuus, osallistuminen luokkakeskusteluihin, suhtautuminen koulutyöhön
- Tapa: jatkuva havainnointi ja palatteen antaminen, kannustava suullinen palaute koko ryhmälle, sanallinen arvio oppilaalle lukuvuoden päättyessä

Vuosiluokka 5

- Arvioidaan: työskentely itsenäisesti, oppilaan osaamisen vahvuudet ja heikkoudet, suullinen ja kirjallinen tuottaminen, aktiivisuus, osallistuminen luokkakeskusteluihin, muiden huomioiminen
- Tapa: jatkuva havainnointi ja palatteen antaminen, kannustava suullinen palaute koko ryhmälle, sanallinen arvio oppilaalle lukuvuoden päättyessä

Vuosiluokka 6

- Arvioidaan: itsenäinen työskentely, omatoimisuus, aloitteellisuus ja ryhmässä toimiminen, oma tuottaminen ja soveltaminen, oppilaan osaamisen vahvuudet ja heikkoudet, suullinen ja kirjallinen tuottaminen, aktiivisuus, osallistuminen luokkakeskusteluihin, vastuuntunto, tiedonhaun taidot
- Tapa: jatkuva havainnointi ja palatteen antaminen, suullinen ja kirjallinen tuottaminen, ryhmätyöt, kannustava suullinen palaute koko ryhmälle, sanallinen arvio oppilaalle lukuvuoden päättyessä

Elämäkatsomustiedon arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Tavoitteet Opetuksen tavoitteena on	Sisältöaluet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä / arvosanan kahdeksan osaaminen
--	--------------	---------------------------------------	--

T1 luoda edellytyksiä oppilaan eettisten ajattelun taitojen kehittymiselle ja kannustaa oppilasta soveltamaan eettisiä periaatteita arjen tilanteisiin	S1-S4	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Oppilas osaa selittää muutamia keskeisiä etiikan käsitteitä ja jäsentää niiden avulla joitakin elämässä kohtaamiaan eettisiä tilanteita.
T2 ohjata oppilasta tunnistamaan ja arvioimaan väitteitä ja niiden perusteluita	S1-S4	Väitteiden ja perusteluiden tunnistaminen ja arviointi	Oppilas osaa löytää keskustelusta väitteitä ja niiden perusteluja sekä pohtia perusteluiden asiaankuuluvuutta
T3 edistää oppilaan kykyä oivaltaa asioiden välisiä suhteita ja kehittää ajatteluaan	S1, S2, S3	Päätelytaidot	Oppilas osaa tunnistaa virhepäätelyä ja korjata sen pohjalta omaa ajatteluaan
T4 ohjata oppilasta kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta	S1, S2, S3	Vastuullisen toiminnan tunteminen	Oppilas osaa kuvata, mitä tarkoittaa itsestä, toisista ja luonnosta vastuun ottaminen sekä kertoa, mitä se tarkoittaa omassa toiminnassa
T5 ohjata oppilas tutustumaan suomalaiseen, eurooppalaiseen ja maailman kulttuuriperintöön sekä hahmottamaan kulttuurista moninaisuutta ilmiönä	S2, S3, S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa nimetä ja selittää joitakin kulttuuriin liittyviä ilmiöitä suomalaisesta, eurooppalaisesta ja maailman kulttuuriperinnöstä. Oppilas osaa antaa esimerkkejä yhteisön tai yhteiskunnan kulttuurisesta moninaisuudesta
T6 tukea oppilasta rakentamaan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään	S1-S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa nimetä joitakin katsomusten ja kulttuurien tärkeimpiä piirteitä.
T7 ohjata oppilasta suunnittelemaan ja arvioimaan omaa katsomuksellista oppimistaan	S1-S4	Oppimaan oppimisen taidot	Oppilas osaa asettaa opiskeluun liittyviä tavoitteita, pyrkii toimimaan tavoitteiden suunnassa ja arvioi niiden toteutumista sekä yksin että

			ryhmässä.
T8 rohkaista oppilasta ilmaisemaan katsomustaan ja kuuntelemaan muiden katsomuksellisia kannanottoja	S1, S2, S3	Vuorovaikutustaidot ja toiminta ryhmän jäsenenä	Oppilas ilmaisee omaa katsomuksellista ajatteluaan rakentavasti ja osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja kannanottoja.
T9 ohjata oppilas tuntemaan YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen perustuvaa ihmisoikeusetiikkaa, erityisesti lapsen oikeuksia	S3	Ihmisoikeusetiikka	Oppilas tietää YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen keskeisen sisällön ja osaa kertoa esimerkkejä lapsen oikeuksista.
T10 rohkaista oppilasta toimimaan aloitteellisesti ja vastuullisesti omassa ympäristössään	S1-S4	Vaikuttamisen keinojen tunteminen	Oppilas osaa etsiä ja kuvata joitakin vastuullisen vaikuttamisen keinoja.

Laaja-alainen osaaminen

Vuosiluokat 1-3

- L1, L2, L3, L4, L5, L7

Ensimmäisillä vuosiluokilla painottuu erityisesti L2. Kulttuurista osaamista voivat palvella maailmanlaajuiset mytologiset kertomussisällöt, niihin liittyvät symbolit, kulttuurille tyypilliset arkkityypit ja erilaiset elintavat. Vuorovaikutusta ja ilmaisua harjoitellaan ryhmässä, jossa on eri ikäisiä oppilaita eri luokilta, ja jossa oppilas opettelee kuuntelemaan kaikkia sekä arvostamaan erilaisia puheenvuoroja ja näkemyksiä ja jossa häntä itseään arvostetaan. Itsensä ilmaisua voi tukea keskusteluin, leikein ja esimerkiksi piirtämisen ja askartelun kautta. Myös alku- ja loppurunot, laulut, leikit jne. voivat tukea vuorovaikutusta.

Myös muut oppimiskokonaisuudet toteutuvat seuraavasti:

- L1 (tarinoiden eettiset ja syy-seuraussuhteita alleviivaavat sisällöt, alku- ja loppurunot tai laulut tukevat ajattelua ja antavat välineitä oppimiseen, tila kysymysten esittämiselle, havainnointiin keskittyminen esim. kello)
- L3 (tarinoista esiin tulevat vaikeat tilanteet ja niistä selviäminen, oman kehon kunnioitus, sosiaalisten taitojen opettelu),
- L4 (symbolisen ja arkkityyppisen aineiston esivaikutus),
- L5 (esim. tarinoiden kautta käsitellään tapoja suojella itseä ja tapoja toimia oikein esim. internetissä),
- L7 (tarinoiden, laulujen ja runojen tulee tukea oppilasta ilmaisemaan itseään ja ymmärtämään eettisten kysymysten luonnetta)

Vuosiluokat 4-6

- L1, L2, L3; L4; L5, L7

Vuosiluokilla 4-6 L2 merkitys säilyy, mutta kulttuurista osaamista ja vuorovaikutusta voidaan laajentaa kertomusten lisäksi esimerkiksi elämäkertoilla tai kertomuksilla lapsien elämästä ympäri maailmaa, tai monikulttuurisilla vierailijoilla. L1 voidaan tukea esim. erilaisilla todellisuutta vastaavilla tarinoilla tai tapauksilla, jotka haastavat oppilaita syy-seurausten oivaltamiseen, ongelmanratkaisuun, erilaisten vaihtoehtojen punnitsemiseen ja erojen tekemiseen. L3 on tärkeä, koska itsenäisyyden alue kasvaa, ja lapsi alkaa tehdä yhä enemmän itseään koskevia ratkaisuja. Tunneilla opetellaan tunteiden tunnistamista,

käsittelyä, erilaisten valintojen tekemistä, itsehallinta- ja keskustelutaitoja, sekä käsitellä esimerkiksi oman kehon, perheen ja elämänpiirin arvokkuutta ja tärkeyttä. Edellä mainitussa toteutuu myös L7.

Myös muut oppimiskokonaisuudet toteutuvat seuraavasti:

- L4 ja L5 (esim. eettisyys ja kriittisyys somessa ja internetissä),
- L7 (esim. oikeudenmukaisuus maailmassa, auttamistyöhön tutustuminen, luonnonsuojelu ja arvo)

13.4.15 HISTORIA

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Historian opetuksen tehtävänä on auttaa ymmärtämään itseä ja maailmaa. Kyse on oppilaiden historiataitojen, historiatietoisuuden ja kulttuurien tuntemuksen kehittamisestä. Historian opetuksella kehitetään eettistä ja itsenäistä ajattelua, mutta myös tuodaan mielekkyyden kokemuksia. Menneisyyden ja nykyhetken ymmärtämisen, yleissivistyksen ja itseymmärryksen kehittämisen lisäksi historia on myös eräänlaista arvo- ja elämäntaito-oppia. Kiinnostuksen herättämisellä ihmiskunnan kehitystä kohtaan voidaan edesauttaa kiinnostusta ylipäättään inhimillisyyttä kohtaan.

Menneisyyttä koskevan tiedon avulla oppilaita ohjataan ymmärtämään nykyisyyteen johtanutta kehitystä, henkisen ja aineellisen työn arvoa sekä pohtimaan tulevaisuuden valintoja. Oppilaita ohjataan näkemään yksilön merkitys historiallisena toimijana sekä oivaltamaan toiminnan taustalla esiintyviä tekijöitä ja ihmisten motiiveja. Historialla tuetaan oppilaiden identiteetin rakentumista sekä edistetään heidän kasvuaan aktiivisiksi ja erilaisuutta ymmärtäviksi yhteiskunnan jäseniksi.

Historianopetuksessa oppilaat paneutuvat historiallisen lähdeaineiston ulottuvuuksiin ja tiedon kriittiseen käsittelyyn. Opetuksessa menneestä pyritään muodostamaan mahdollisimman luotettava kuva saatavilla olevan aineiston perusteella. Opetuksen tavoitteena on kehittää historian tekstitaitoja: taitoa lukea ja analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä sekä tehdä päteviä tulkintoja niiden tarkoituksesta ja merkityksestä.

Oppilaita ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta ja moniperspektiivisyyttä sekä selittämään historiallisessa kehityksessä ilmenevää muutosta ja jatkuvuutta. Historianopetus auttaa oppilaita tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja, arvojännitteitä ja niissä tapahtuneita muutoksia eri aikoina.

Oulun steinerkoulussa historian jakso-opetus alkaa viidennellä luokalla. Johdantona menneen ajan ymmärtämiseen ovat tutustuminen vanhoihin ammatteihin kolmannella luokalla ja kotiseutuhistoria neljännellä luokalla (ks. ympäristöoppi). Kalevala myyttisenä eepoksena on osa neljännen luokan äidinkielen opetusta.

Vuosiluokilla 1-6

Historian opetuksen tehtävänä on tuoda oppilaille elävästi kunkin aikakauden tunnelma. Opetuksessa pyritään kuvaamaan, minkälaista oli elää kyseisenä aikakautena. Opetuksen tehtävänä on myös perehdyttää oppilaat historiallisen tiedon luonteeseen, tiedon hankkimiseen sekä peruskäsitteisiin. Historian opetuksella herätetään oppilaiden kiinnostus mennyttä aikaa, ihmisen toimintaa, sen merkitystä ja ymmärtämistä kohtaan. Opetuksessa korostetaan toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja.

Historian opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 5–6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	S1-S5	L1-L7
Tiedon hankkiminen menneisyydestä		
T2 johdattaa oppilasta tunnistamaan erilaisia historian lähteitä	S1-S5	L1, L2, L4, L5, L7
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan historiatiedon tulkinnallisuuden	S1-S5	L1, L2, L4-L7
Historian ilmiöiden ymmärtäminen		
T4 auttaa oppilasta hahmottamaan erilaisia tapoja jakaa historia aikakausiin sekä käyttämään niihin liittyviä historiallisia käsitteitä	S1-S5	L1, L2, L3
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toiminnan motiiveja	S1-S5	L2-L4, L6, L7
T6 johdattaa oppilasta hahmottamaan erilaisia syitä ja seurauksia historian tapahtumille ja ilmiöille	S1-S5	L2, L4, L7
T7 auttaa oppilasta tunnistamaan muutoksia oman perheen tai yhteisön historiassa sekä ymmärtämään, miten samat muutokset ovat voineet tarkoittaa eri asioita eri ihmisille	S1-S5	L1-L7
T8 harjaannuttaa oppilasta hahmottamaan jatkuvuuksia historiassa	S1-S5	L1, L2, L4, L7
Historiallisen tiedon käyttäminen		
T9 ohjata oppilasta esittämään muutoksille syitä	S1-S5	L1, L2, L4
T10 ohjata oppilasta selittämään, miten tulkinnat saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä	S1-S5	L1-L7
T11 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toimintaa	S1-S5	L2-L4, L6, L7

Vuosiluokka 5

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena

Tiedon hankkiminen menneisyydestä

T2 johdattaa oppilasta tunnistamaan erilaisia historian lähteitä

T3 ohjata oppilasta havaitsemaan historiatiedon tulkinnallisuuden

Historian ilmiöiden ymmärtäminen

T4 auttaa oppilasta hahmottamaan erilaisia tapoja jakaa historia aikakausiin sekä käyttämään niihin liittyviä historiallisia käsitteitä

T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toiminnan motiiveja

Historiallisen tiedon käyttäminen

T8 harjaannuttaa oppilasta hahmottamaan jatkuvuuksia historiassa

T9 ohjata oppilasta esittämään muutoksille syitä

Vuosiluokka 6

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena

Tiedon hankkiminen menneisyydestä

T2 johdattaa oppilasta tunnistamaan erilaisia historian lähteitä

T3 ohjata oppilasta havaitsemaan historiatiedon tulkinnallisuuden

Historian ilmiöiden ymmärtäminen

T4 auttaa oppilasta hahmottamaan erilaisia tapoja jakaa historia aikakausiin sekä käyttämään niihin liittyviä historiallisia käsitteitä

T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toiminnan motiiveja

T6 johdattaa oppilasta hahmottamaan erilaisia syitä ja seurauksia historian tapahtumille ja ilmiöille

T7 auttaa oppilasta tunnistamaan muutoksia oman perheen tai yhteisön historiassa sekä ymmärtämään, miten samat muutokset ovat voineet tarkoittaa eri asioita eri ihmisille

Historiallisen tiedon käyttäminen

T8 harjaannuttaa oppilasta hahmottamaan jatkuvuuksia historiassa

T9 ohjata oppilasta esittämään muutoksille syitä

T10 ohjata oppilasta selittämään, miten tulkinnat saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä

T11 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toimintaa

Historian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet luokilla 1–4

Vuosiluokka 1

Steinerkouluissa historian opetusta tukevaa aineistoa käsitellään jo ennen varsinaisen historian opetuksen alkua lukuisissa eri aineissa. Ehkä suorimmin historiaan liittyvää muuta opetusaineistoa on alaluokkien kertomusaineisto. Kertomusaineistolla tarkoitetaan jakso-opetuksen lisäksi kerrottavaa, muusta sisällöstä riippumatonta keskeistä tarina-aineistoa. Ensimmäisellä luokalla kertomusaineistona ovat kansansadut eri puolilta maailmaa. Historiaa myyttien muodossa lähestyvät tarinat antavat lapselle elämyksen entisaikojen ihmisten tavasta kokea maailmaa. Samalla kertomukset tekevät tutuksi vanhojen kulttuurien sosiaalisia suhteita (kuninkaat, kuningattaret, talonpojat jne.).

Vuosiluokka 2

Toisen luokan keskeistä kertomusaineistoa ovat eläinsadut ja legendat. Eläinsadut kuvaavat ihmisen erilaisia piirteitä ja ominaisuuksia, joita lapset voivat tunnistaa myös itsessään. Legendat puolestaan antavat toivoa ihmisen mahdollisuuksista moraaliseen kasvuun. Ne ovat myös monesti luonteeltaan osin historiallisia, kuten legenda Franciscus Assisilaisesta.

Vuosiluokka 3

Kolmannella luokalla on talonpoikais- ja vanhojen ammattien jakso, jonka kautta oppilas saa itse tekemällä ja osallistumalla ymmärryksen aikakauden elämäntavasta ja työmenetelmistä. He oppivat perinteisistä taloudellisten suhteiden muodoista oppiessaan maanviljelystä, kalastuksesta, metsätaloudesta, talonrakennuksesta ja perinteisistä vanhoista ammateista, kuten esim. seppä, kirvesmies ja maanviljelijä. Samalla tutustutaan oman maan rakennuskulttuuriin, maisemaan ja esineistöön. Menneisyyttä voidaan peilata nykyajan työtapoihin.

Vuosiluokka 4

Ympäristöoppiin sisältyvällä kotiseudun historian jaksolla tutustutaan lähiympäristön historialliseen ja maantieteelliseen kehitykseen. Näin lapsi eläytyy tilan ja ajan käsitteisiin omakohtaisen kokemuksen kautta. Jaksolla pyritään myös vierailemaan useissa historiallisissa kohteissa.

Kertomusaineistoa ovat myös pohjoismainen mytologia, erityisesti Kalevala. Omaan kansanrunouteen tutustutaan toisaalta yleissivistyksen takia, toisaalta se tukee ja syventää kotiseutuhistorian opetusta. Oman kielen syntyyn tutustuminen vahvistaa myös lapsen identiteettiä. Kalevalan rinnalle voidaan ottaa samantyyppisiä sisältöjä esimerkiksi Eddarunoelman kautta.

Historian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet luokilla 5–6

Vuosiluokka 5

S1 Esihistoriallinen aika ja sivilisaation synty

Laajennetaan alkanutta perehtymistä esihistoriallisen ajan ihmisen elämään pienissä ryhmissä ja metsästyskulttuuriin sekä maanviljelykulttuurin murrokseen ja sivilisaation syntyyn.

Tutustutaan kivikauden elämään Kierikki-keskuksessa Yli-lissä.

S2 Vanha aika ja antiikin perintö

Viidennellä luokalla historiassa käsitellään muinaiset korkeakulttuurit. Historian opetus alkaa Mesopotamian korkeakulttuurista, mutta ensimmäisen jakson pääpaino on muinaisen Egyptin historiassa. Kertomusaineiston avulla käsitellään Intia ja Persia jo ennen varsinaista historian jaksoa.

Toisella historian jaksolla käsitellään antiikin Kreikan historia perusteellisesti varhaisista myyteistä aina Aleksanteri Suuren ja hellenismien aikaan saakka. Kiinnitetään huomiota alkeellisen demokratian kehittymiseen. Jotta lapsi kykenisi elämyksellisesti samaistumaan antiikin kreikkalaiseen, käsitellään historiallisten tapahtumien ja henkilöiden ohella esimerkiksi tapoja, ruokaa ja vaatteita. Historian opetusta syvennetään usein konkreettisella toiminnalla, kuten pitämällä olympialaiset liikuntatunnilla tai tekemällä kreikkalainen näytelmä. Oppilaat tutustuvat usein myös kreikan kieleen ja kirjoitukseen.

Aikakautta tarkastellaan lisäksi Pohjolan asuttamisen näkökulmasta. Konkreettisesti asumuksia ja esineistöä saadaan tarkastella Kierikki-retkellä.

Vuosiluokka 6

S2 Vanha aika ja antiikin perintö

Ensimmäisen historian jakson tavoitteena on eläytyminen ihmisten elämään antiikin Roomassa. Roomalaisen kulttuurin järjestelmällisyys tukee esimurrosikäisen oppilaan tarvetta kokea maailman lainalaisuus ja selkeys (esimerkiksi lainsäädäntö, tiet, akveduktit). Keskeisiä teemoja ovat muun muassa Rooman varhainen historia, kuten legenda Romuluksesta ja Remuksesta, patriisit ja plebeijit, taistelu Rooman ja Karthagon välillä, varhainen kristillisyys ja kansainvaellukset. Voidaan tutustua myös latinan kieleen. Taiteellisen ja käytännöllisen työskentelyn avulla konkretisoidaan historian opetusta. Oppilaat voivat esimerkiksi muovailta ryhmätöinä savesta antiikin ajan akvedukteja.

S3 Keskiaika

Toisen suuren historian kokonaisuuden muodostaa keskiaika. Tutustutaan arabialaiseen maailmaan (Muhammed ja islam), Kaarle Suureen, viikinkeihin, ristiretkiin, ritareihin, läänityslaitokseen ja feodaalijärjestelmään sekä kaupunkien syntyyn. Tapahtumien kautta tehdään ymmärrettäväksi keskiaikaista maailmankuvaa sekä idän ja lännen kulttuurisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia.

Käsitellään myös Suomen liittäminen osaksi Ruotsia. Keskeisiä aiheita ovat mm. Kustaa Vaasa, keskiaikaiset linnat, hovielämä sekä talonpoikaisarki. Historian opetuksen tueksi kerrotaan tarinoita esimerkiksi Arthur-kuninkaasta, pyöreän pöydän ritareista ja munkkikunnista.

S4 Uuden ajan murrosvaihe

Kuudennen luokan historian opetus ulottuu keskiajan loppuun ja uuden ajan murrosvaiheen käsittelyyn. Tarkastelun kohteena ovat Pohjois-Italian ensimmäiset humanistit ja renessanssin alku. Käsitellään myös keksinnöt, kuten Gutenberg ja kirjapainotaito sekä varhainen kapitalismi. Opetuksessa tutustutaan tieteessä, taiteessa ja ihmisten uskomuksissa tapahtuneisiin muutoksiin.

S5 Suomi osana Ruotsia

Suomen historiaa käsitellään osana Ruotsin suurvalta-aikaa. Opetuksen sisällöt keskittyvät sääty-yhteiskunnan kehitykseen, kuninkaanvallan vahvistumiseen sekä koulutuksen ja sivistyksen kehitykseen.

Ajallisesti historian jaksot voidaan toteuttaa esimerkiksi näin:

2 viikkoa Rooma

1,5 viikkoa keskiaika

1,5 viikkoa uuden ajan alku

1 viikkoa Suomen historia

Historian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 3-6

Alaluokkien historian opetus vetoaa tunteisiin. Opetus on ikävaiheen mukaisesti mahdollisimman toiminnallista ja havainnollista. Historiaa konkretisoidaan myös integroimalla sitä eri oppiaineisiin, kuten esimerkiksi liikuntaan, kuvataiteeseen ja kielten opiskeluun.

Historiassa sovelletaan opetusmenetelmiä ja työtapoja, jotka tuovat aikakaudet vahvasti elämyksellisesti koettaviksi. Opetus koostuu kertomuksista ja kuvauksista eri aikakausilta. Aiheita työstetään myös taiteen, kuten draaman, musiikin, leikin, pelien, maalauksen ja muovailun keinoin. Oppilaat laulavat sekä lausuvat runoja ja tekstejä eri aikakausilta. Luokkaan pyritään luomaan oikeanlainen tunnelma, aikakauden atmosfääri. Tarkoituksena on välittää oppilaille mahdollisimman konkreettisia ja ikäkauteen sopivia mielikuvia.

Oppilaille pyritään välittämään oppilaille näkemys ihmisen kulttuurikehityksestä, sosiaalisen ja yhteiskunnallisen elämän muotoutumisesta ja talouselämän vaikutuksista tapahtumiin sekä kehittää oppilaiden aikakäsitystä.

Historian opiskelussa hankitaan ja käytetään historiallista tietoa erilaisissa oppimisympäristöissä myös tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäen. Harjoitellaan myös historian tekstien lukutaitoa, lähteiden tutkimista ja tulkintojen tekemistä niiden pohjalta.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki historiassa

Vuosiluokilla 3-6

Historianopetuksessa oppilaita ohjataan ikäkauteen soveltuvalla tavalla tutkivaan opiskelutapaan ja heitä rohkaistaan tekemään tulkintoja, vertailemaan, tekemään johtopäätöksiä ja soveltamaan hankittua tietoa sekä suullisesti että kirjallisesti. Huomioidaan oppilaiden erilaiset kirjallisen ja suullisen tuottamisen taidot ja tarvittaessa ohjataan omien tekstien muotoilemisessa ja kannustetaan edistyneempiä oppilaita tuottamaan itsenäisesti aiheeseen liittyvää materiaalia. Kannustetaan oppilaita työskentelemään erilaisissa ryhmäkokoontenpanoissa vastuullisesti.

Oppilaan oppimisen arviointi historiassa

Vuosiluokka 5

Historian opetuksessa oppimisen arvioinnilla kannustetaan ja johdatellaan oppilaan kiinnostusta historian aikakausiin ja ylipäänsä historiaa kohtaan. Rohkaistaan oppilasta tutkimaan ja perehtymään historiallisiin ilmiöihin laajemmin. Arvioinnissa huomioidaan monipuoliset kirjallisen (esim. vihkotyö) ja suullisen (esim. esitelmät, tuntiaktiivisuus) tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisumuotojen kautta osoitettu osaaminen. Sisältöjen muistamisen sijaan huomio on historiallisen ajattelun kehittymisessä. Historiallisen tiedon soveltamista harjoitellaan vielä yhdessä.

Vuosiluokka 6

Historian opetuksessa oppimisen arviointi on oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Palautteella pyritään rohkaisemaan oppilaita tutkimaan erilaisia historiallisia lähteitä ja tekemään niistä omia tulkintojaan. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjalliset ja suullisen tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisumuotojen kautta osoitettu osaaminen. Sisältöjen muistamisen sijasta arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun kehittymiseen.

Historian sanallista arviota antaessaan opettaja arvioi kunkin oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellesään osaamisen taso 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää historian valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opintojen edistymisen kannalta keskeistä on tutkimisen, toimimisen ja menneisyyteen eläytymisen ohella ankkuroituminen kulttuuriympäristöön, aikaperspektiivin hahmottaminen, ihmisen toimijuuden sekä historian merkityksen oivaltaminen ihmiskunnan ja oman elämän kannalta nyt ja tulevaisuudessa.

Historian arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	S1-S5		Motivaation kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Tiedon hankkiminen			

menneisyydestä			
T2 johdattaa oppilasta tunnistamaan erilaisia historian lähteitä	S1-S5	Historian tietolähteiden tunnistaminen	Oppilas osaa ohjatusti etsiä historiatietoa erilaisista tietolähteistä.
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan historiatiedon tulkinnallisuuden	S1-S5	Historiatiedon tulkinnallisuuden havaitseminen	Oppilas osaa erottaa toisistaan faktan ja tulkinnan.
Historian ilmiöiden ymmärtäminen			
T4 auttaa oppilasta ymmärtämään erilaisia tapoja jakaa historia aikakausiin sekä käyttämään niihin liittyviä historiallisia käsitteitä	S1-S5	Kronologian ymmärrys	Oppilas tunnistaa keskeiset historiaan liittyvät ajan jäsentämismuodot ja osaa antaa esimerkkejä eri aikojen yhteiskunnille ja aikakausille ominaisista piirteistä.
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toiminnan motiiveja	S1-S5	Historiallinen empatia	Oppilas pystyy eläytymään menneen ajan ihmisen asemaan ja nimeämään tämän toiminnan motiiveja.
T6 johdattaa oppilasta hahmottamaan erilaisia syitä ja seurauksia historian tapahtumille ja ilmiöille	S1-S5	Syy- ja seuraussuhteiden hahmottaminen historiassa	Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä historian ilmiöiden syy- ja seuraussuhteista.
T7 auttaa oppilasta tunnistamaan muutoksia oman perheen tai yhteisön historiassa sekä ymmärtämään, miten samat muutokset ovat voineet tarkoittaa eri asioita eri ihmisille	S1-S5	Muutoksen hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata muutoksia ja kertoa, miksi muutos ei ole sama kuin edistys. Oppilas osaa kuvata joidenkin esimerkkien avulla, miten muutos ei ole merkinnyt samaa eri ihmisten ja ryhmien näkökulmasta.
T8 harjaannuttaa oppilasta hahmottamaan jatkuvuuksia historiassa	S1-S5	Jatkuvuuden tunnistaminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä ilmiöiden jatkuvuudesta eri aikakaudesta toiseen.
Historiallisen tiedon käyttäminen			
T9 ohjata oppilasta esittämään muutoksille syitä	S1-S5	Syy- ja seuraussuhteen kuvaileminen	Oppilas osaa kuvailla pääpiirteissään joidenkin historian ilmiöiden syy- ja seuraussuhteita.
T10 ohjata oppilasta selittämään, miten tulkinnat saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä	S1-S5	Tulkintojen selittäminen	Oppilas osaa selittää joidenkin esimerkkien avulla, miksi sama tapahtuma tai ilmiö voidaan tulkita eri tavoin.
T11 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toimintaa	S1-S5	Ihmisen toiminnan selittäminen	Oppilas osaa esittää käsiteltävästä asiasta kertomuksen siten, että hän selittää tapahtuman tai ilmiön eri toimijoiden kannalta.

Oppiaineen tehtävä

Vuosiluokilla 7-9

Historian opetuksen tehtävänä on osoittaa, miten ideaalit ja ihanteet ovat motivoineet menneisyydessä ja herättää nuoret ymmärtämään heidän omaa historiallista potentiaaliaan. Opetus syventää oppilaiden käsitystä historiallisen tiedon luonteesta, tukee oppilaiden oman identiteetin kehittymistä ja perehdyttää kulttuurien vaikutuksiin yksilöihin ja yhteiskuntiin. 7. - 8. luokilla tavoitteena on ymmärtää historiallisten tapahtumien kulkua. 9. luokalla on tarkoitus oppia ymmärtämään maailman tapahtumien taustalla olevia historiallisia syy-seuraussuhteita ja aatteita. Opetuksessa korostetaan vuorovaikutuksellisia ja tutkimuksellisia työtapoja.

Historian opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	S1–S6	L1-L7
Tiedon hankkiminen menneisyydestä		
T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa erilaisista ikätasolle sopivista lähteistä sekä arvioimaan niiden luotettavuutta	S1–S6	L1-L5
T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin	S1–S6	L1, L2, L4
Historian ilmiöiden ymmärtäminen		
T4 vahvistaa oppilaan kykyä ymmärtää historiallista aikaa ja siihen liittyviä käsitteitä	S1–S6	L1, L2, L3
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa	S1–S6	L1-L4, L6, L7
T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille	S1–S6	L1, L2, L4
T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja jatkuvuutta	S1–S6	L1, L2, L4
Historiallisen tiedon käyttäminen		
T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen	S1–S6	L1, L2, L4
T9 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toiminnan tarkoituksperiä	S1–S6	L1-L4, L7
T10 ohjata oppilasta selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	S1–S6	L1, L2, L4, L5
T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta	S1–S6	L1, L2, L4, L5
T12 ohjata oppilasta arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	S1–S6	L1-L7

Vuosiluokka 7

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 Vahvistaa oppilaan kiinnostusta historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena

Tiedon hankkiminen menneisyydestä

T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa erilaisista ikätasolle sopivista lähteistä sekä arvioimaan niiden luotettavuutta

Historian ilmiöiden ymmärtäminen

T4 vahvistaa oppilaan kykyä hahmottaa historiallista aikaa ja siihen liittyviä historiallisia käsitteitä

T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa

T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille

T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja jatkuvuutta

Historiallisen tiedon käyttäminen

T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen

Vuosiluokka 8

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 Vahvistaa oppilaan kiinnostusta historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena

Tiedon hankkiminen menneisyydestä

T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa erilaisista ikätasolle sopivista lähteistä sekä arvioimaan niiden luotettavuutta

T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin

Historian ilmiöiden ymmärtäminen

T4 vahvistaa oppilaan kykyä hahmottaa historiallista aikaa ja siihen liittyviä historiallisia käsitteitä

T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa

T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille

T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja jatkuvuutta

Historiallisen tiedon käyttäminen

T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen

T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta

Vuosiluokka 9

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 Vahvistaa oppilaan kiinnostusta historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena

Historiallisen tiedon käyttäminen

Tiedon hankkiminen menneisyydestä

T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa erilaisista ikätasolle sopivista lähteistä sekä arvioimaan niiden luotettavuutta

T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin

Historian ilmiöiden ymmärtäminen

T4 vahvistaa oppilaan kykyä hahmottaa historiallista aikaa ja siihen liittyviä historiallisia käsitteitä

T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa

T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille

T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja jatkuvuutta

Historiallisen tiedon käyttäminen

T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen

T9 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja ymmärtämään ihmisen tarkoituksiperiä.

T10 ohjata oppilasta selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta.

T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta

T12 ohjata oppilasta arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla tulkita uuden ajan suuria sosiaalisia ja poliittisia ideaaleja kuten vapautta, veljeyttä ja tasa-arvoa, liberalismia, demokratiaa ja sosialismia (Schmelzer)

Historian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet luokilla 7–9

Vuosiluokka 7

Seitsemännellä luokalla nuoren itsenäinen käsitteellinen ajattelu herää uudella tavalla ja lapsuuden auktoriteeteista irrottautuminen voimistuu. Käsiteltävä uuden ajan alku tärkeine murrosvaiheineen sisältää juuri samoja teemoja: renessanssi (yksilön synty), löytöretket (uusi maailma), reformaatio (henkilökohtainen suhde uskoon) ja luonnontieteiden murros (itsenäinen ajattelu).

S1 Teollisuusyhteiskunnan synty ja kehitys

Pohjustetaan teollisen yhteiskunnan syntyä tarkastelemalla renessanssiaikaa ja löytöretkiä sekä sitä miten löytöretket muuttivat eurooppalaista yhteiskuntaa ja taloutta. Keskeistä seitsemännenten luokan historian aineistoa ovat uuden ajan murroksesta lähtenyt kehitys henkilö- ja kulttuurihistoriaan painottuen. Euroopan ohella tutustutaan myös muiden maanosien historiaan. Löytöretket johdattelevat Euroopan ulkopuolisen historian tarkasteluun. Käsitellään renessanssin muuntuminen barokiksi ja itsevaltiuden aika (Ludvig XIV ja Versailles, Pietari Suuri, merkantilismi).

S2 Ihmiset muuttavat maailmaa

Maailmankuvan muutoksen ja ihmisen ajattelun kehityksen ymmärtämiseksi laajennetaan uuden ajan alun tapahtuminen ja kehityksen tarkastelua. Tunneilla käsitellään myös reformaatio ja luonnontieteiden murros. Merkittävien henkilöiden elämäkertoja riittää kertomusaineistoksi jo varsinaista jaksoa edeltävälle ajallekin. Löytöretkeilijöiden lisäksi keskeisiä henkilöitä olivat esimerkiksi Jeanne d’Arc, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Raffaello, Luther, Wyckliff, Huss, Kopernikus, Brahe, Kepler, Galilei, Kustaa Vaasa ja de Medicin pankkiirisuku. Elämäkerrat voivat antaa murrosikäisille samastumiskohteita, jotka saattavat auttaa omissa elämäntilanteissa ja ongelmissa.

S3 Suomea luodaan, rakennetaan ja puolustetaan

Suomen historiassa käsitellään elämää Ruotsin valtakunnan osana ja suomalaisen kulttuurin muotoutumista. Tarkastellaan sitä, miten Ruotsin suurvalta-aika päättyi Suureen Pohjan sotaan. Tutustutaan Suomen asemaan Ruotsin ja Venäjän välissä isonvihan ja pikkuvihan kautta.

Vuosiluokka 8

8. luokalla käsitellään ajanjakso 1700-luvulta toisen maailmansodan loppuun edelleen henkilö- ja kulttuurihistoriaa painottaen. Tarkastelun kohteena ovat Ranskan suuri vallankumous, Napoleon, Venäjän historia sekä erityisesti esiteollinen maailma ja teollinen vallankumous. Historiasta tuodaan oppilaalle hänen omaa ajattelua eteenpäin vieviä ideoita ja näköaloja.

S1 Teollisuusyhteiskunnan synty ja kehitys

Perehdytään teollisuusyhteiskunnan syntyyn ja kehitykseen sekä siihen, miten teollistuminen on muuttanut ihmisen elämää, ihmisen ja luonnon suhdetta sekä maailmaa. Opetuksessa havainnollistetaan esimerkiksi höyrykoneen, kutomakoneen ja muiden keksintöjen mullistavaa vaikutusta ihmisten elämään, erityisesti työväestön asemaan. Luodaan yhteyksiä nykyaikaan esimerkiksi elämäkertojen näkökulmasta. Käsiteltäviä elämäkertoja voisivat olla esimerkiksi Edison, Watt, Curie, Daimler, Benz, Diesel, Ford ja Pasteur.

S2 Ihmiset muuttavat maailmaa

Tutustutaan yhteiskunnallisiin aatteisiin, niiden merkityksiin ja seurauksiin sekä siihen, miten ihmiset ovat pystyneet vaikuttamaan omansa aikanaan. Käsittelemme aloitetaan Ranskan vallankumouksesta ja tarkastellaan 1800-luvun suuria aatteita: nationalismia, liberalismia, sosialismia ja konservatismia. Käsitellään myös naisasialiike Yhdysvalloissa ja Euroopassa.

Elämäkerrat luovat taustaa historiallisten tapahtumien yleiskuvan hahmottamiselle. Elämäkertojen kautta voidaan käsitellä myös 1900-lukua: esimerkiksi Mahatma Gandhi ja kolonialismi, Lenin ja Venäjän vallankumous, Anne Frank ja juutalaisvainot, Jacques Lusseyran ja toinen maailmansota tai Martin Luther King ja ihmisoikeusliike. Elämäkertojen avulla konkretisoituvat myös yksittäisen ihmisen vaikutusmahdollisuudet: yksilö voi tehdä elämässään tärkeitä asioita. Oppilas myös ymmärtää, että yksikin ihminen voi oikeasti vaikuttaa kehitykseen ja tehdä tärkeitä asioita elämässään. Nykyhistorian sotien ja muiden synkkien tapahtumien keskellä nuori tarvitsee myös uskoa tulevaisuuteen. Oppilaille pyritään välittämään tunne siitä, että ihmisenä olemisen merkitsee kehittymistä.

S4 Suurten sotien aika

Perehdytään ensimmäiseen maailmansotaan johtaneeseen kehitykseen, maailmansotiin, diktatuurien nousuun ja sodista selviytymiseen erityisesti tavallisten ihmisten ja ihmisoikeuskysymysten näkökulmasta. Paneudutaan ihmisoikeusrikkoihin kuten holokaustiin ja muihin kansanvainoihin sekä ihmisoikeuksien edistämiseen.

S6 Nykyisen maailmanpolitiikan juuret

Tutustutaan alustavasti imperialismiin ja siirtomaiden valtaamiseen 1800-luvun lopulla. Käsitellään Yhdistyneiden kansakuntien synty toisen maailmansodan seurauksena.

Vuosiluokka 9

Toisella yhdeksännen luokan historian jaksolla tarkastelun lähtökohtana on yleinen historia ja toisella Suomen historia. Lisäksi yhdeksännellä luokalla toteutetaan taidehistorian jakso osana kuvataideopetusta.

S2 Ihmiset muuttavat maailmaa

Yhdeksännen luokan historian keskiössä ovat ajatukset tekojen taustalla. Syvennetään yhteiskunnallisten aatteiden tarkastelua ja käsitellään niiden valossa myös Suomen historiaa 1800-luvulla (kansalliset herättäjät Runeberg, Lönnrot, Snellman).

S3 Suomea luodaan, rakennetaan ja puolustetaan

Suomen historiassa aloitetaan Suomen sodasta ja käsitellään autonomian aikaa. Perehdytään kulttuurin merkitykseen identiteetin rakentamisessa autonomian ajalla. Lisäksi painotetaan itsenäisyyden aikaa sekä ulko- ja sisäpolitiikan että talouden näkökulmasta. Käsitellään sisällissotaa, demokratian haasteita, Suomea toisessa maailmansodassa.

S4 Suurten sotien aika

Yhdeksännellä luokalla korostuvat kylmä sota ja sodista selviytyminen erityisesti tavallisten ihmisten ja ihmisoikeuskysymysten näkökulmasta. Paneudutaan ihmisoikeusrikoksiin kuten kansanvainoihin (esim. Stalinin vainot, Maon terrori, Ruandan kansanmurha) sekä ihmisoikeuksien edistämiseen.

Käsitellään Suomen asema kylmässä sodassa idän ja lännen välissä. Tarkastellaan Suomen mahdollisuuksia toimia ulkopolitiikan, sisäpolitiikan ja talouden näkökulmista.

S5 Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen

Tarkastellaan arkielämän historiaa ja tämän päivän juuria. Opiskellaan hyvinvointivaltion synty ja kehitys. Kehityksen yksilölle tuomien saavutusten ohella perehdytään elinkeinorakenteen muutokseen ja palveluammattien yleistymiseen sekä kaupungistumiseen. Käydään läpi 1990-luvun alun lamaan johtaneita syitä sekä ulotetaan tarkastelu 2000-luvun talouskehitykseen ja hyvinvointivaltion nykytilaan.

S6 Nykyisen maailmanpolitiikan juuret

Perehdytään siirtomaapolitiikkaan ja käsitellään siirtomaiden vapautuminen. Syvennyttään kehittyneiden ja kehittyvien maiden yhteiseen historiaan sekä uudenlaisten poliittisten jännitteiden syntyyn ja ratkaisuihin maailmassa. Tutustutaan siihen, miten yhteiskuntien taloudellinen ja kehityksellinen epätasa-arvo on muotoutunut sekä kestävän kehityksen periaatteisiin globaalissa maailmassa.

Tutustutaan muutamiin konflikteihin sekä niiden ratkaisuihin tai ratkaisuyrityksiin (kuten Israel ja Palestiina, Irakin sodat, Afganistanin sodat). Käsitellään sotilasliittojen synty ja kehitys nykyiseen muotoon.

Perehdytään Euroopan integraatiokehitykseen ja Euroopan unionin syntyyn. Käsitellään Suomen liittyminen EU:n jäseneksi.

Historian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksessa korostetaan vuorovaikutuksellisia ja tutkimuksellisia työtapoja. Harjoitellaan esimerkiksi erilaisten ikätasolle sopivien ensi- ja toisen käden lähteiden tutkimista sekä

avoimien oppimisympäristöjen käyttöä historiallisissa tutkimustehtävissä. Harjoitellaan omien tulkintojen tekemistä ja eriävien tulkintojen arvioimista.

Oppilaita innostetaan hankkimaan tietoa koulun ulkopuolisesta historiakulttuurista, kuten peleistä, elokuvista ja kirjallisuudesta, sekä kehittämään historiallisen ajattelun taitojaan ja kriittistä arviointikykyään niiden avulla. Ajankohtaisten tapahtumien historiallisia juuria tarkastelemalla liitetään opiskeltavat sisällöt yhteiskuntaopin keskeisiin käsitteisiin.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki historiassa vuosiluokilla 7-9

Historian opiskelussa rohkaistaan paitsi lukemiseen myös monipuoliseen havainnointiin, kommunikointiin, tekstin ja puheen tuottamiseen ja tulkintaan sekä draaman ja kuvallisen ilmaisun käyttöön. Tarvittaessa erilaisten tekstien ymmärtämiseen ohjataan yksinkertaistamalla tekstejä ja avaamalla tekstissä käytettyjä käsitteitä. Ylöspäin eriyttämistä voidaan tehdä esimerkiksi tarjoamalla syventävää lisälukemistoa tai rohkaisemalla omaan tiedonhakuun ja vihkotyön laajentamiseen. Jotkut historianopetuksessa käytetyt käsitteet (esimerkiksi yhteiskunta ja demokratia) ovat sellaisia, joiden ymmärtämistä syvennetään koko peruskoulun ajan oppilaan siirtyessä konkreettisesta ajattelusta käsitteelliseen ajatteluun.

Oppilaan oppimisen arviointi historiassa

Vuosiluokka 7

Seitsemänneltä luokalta lähtien historian opetuksessa palautteella pyritään rohkaisemaan oppilaita omiin tulkintoihin ja näkemystensä argumentointiin. Kirjallisten tehtävien ohella arvioinnissa on otettava huomioon oppilaiden monimuotoiset työskentelyn ja tuottamisen tavat (ryhmätyöt, esitelmät, opetuskeskustelut, vihkotyöt, kirjalliset tehtävät, taiteelliset tehtävät). Oppimista arvioidaan historian tietojen soveltamisen ja historiallisen ajattelun hallinnan kautta. Oppilaita ohjataan tekemään itsearviointia ja vertaisarviointia sekä soveltamaan siitä saatua palautetta oman opiskelun edistämiseksi.

Vuosiluokka 8

Kahdeksannella luokalla oppilaita ohjataan tekemään omia tulkintoja ja argumentoimaan näkemyksiään. Kirjallisten tehtävien ohella arvioinnissa on otettava huomioon oppilaiden monimuotoiset työskentelyn ja tuottamisen tavat (ryhmätyöt, esitelmät, opetuskeskustelut, vihkotyöt, kirjalliset tehtävät, taiteelliset tehtävät). Oppimista arvioidaan historian tietojen soveltamisen ja historiallisen ajattelun hallinnan kautta. Oppilaita ohjataan tekemään itsearviointia ja vertaisarviointia sekä soveltamaan siitä saatua palautetta oman opiskelun edistämiseksi.

Vuosiluokka 9

Oulun steinerkoulussa historian päättöarviointi annetaan yhdeksännellä luokalla. Kirjallisten tehtävien ohella arvioinnissa on otettava huomioon oppilaiden monimuotoiset työskentelyn ja tuottamisen tavat (ryhmätyöt, esitelmät, opetuskeskustelut, vihkotyöt, kirjalliset tehtävät, taiteelliset tehtävät). Päättöarvioinnilla määritellään, miten kukin oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut historian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla jokaisen oppilaan osaamisen taso historian valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Historian osaamisen kehittyminen on kumulatiivinen prosessi, jossa opiskeltavia sisältöjä käytetään oppilaiden historiallisen ajattelun vahvistamiseen. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki

valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Historian päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Historian opetuksen tavoitteena on	Sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan syvällisemmin historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	S1–S6		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Tiedon hankkiminen menneisyydestä			
T2 aktivoida oppilasta hankkimaan historiallista tietoa sekä arvioimaan tiedonlähteiden luotettavuutta	S1–S6	Historiatiedon hankkiminen	Oppilas osaa etsiä tietoa erilaisista historian tiedonlähteistä ja havaitsee niiden luotettavuudessa eroja.
T3 auttaa oppilasta ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin	S1–S6	Lähteiden tulkitseminen	Oppilas osaa lukea ja tulkita erilaisia lähteitä.
Historian ilmiöiden ymmärtäminen			
T4 vahvistaa oppilaan kykyä ymmärtää historiallista aikaa ja siihen liittyviä käsitteitä	S1–S6	Kronologian ymmärtäminen	Oppilas osaa sijoittaa opiskelemansa asiat ajallisiin yhteyksiinsä ja niiden avulla aikajärjestykseen.
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa	S1–S6	Historiallinen empatia	Oppilas pystyy asettautumaan menneen ajan ihmisen asemaan ja kuvailemaan tämän toiminnan motiiveja.
T6 auttaa oppilasta arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille	S1–S6	Syy- ja seuraussuhteiden ymmärtäminen historiassa	Oppilas osaa erotella historiallisia tapahtumia tai ilmiöitä selittävät tekijät vähemmän tärkeistä.

T7 ohjata oppilasta analysoimaan historiallista muutosta ja jatkuvuutta	S1–S6	Muutoksen ja jatkuvuuden ymmärtäminen	Oppilas osaa selittää, miksi joillain elämänalueilla toimittiin ennen samoin tai toisin kuin nykyään.
Historiallisen tiedon käyttäminen			
T8 kannustaa oppilasta tulkintojen tekemiseen	S1–S6	Historian tulkitseminen	Oppilas osaa muodostaa historian tapahtumista ja ilmiöistä omia perusteltuja tulkintoja.
T9 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toiminnan tarkoitusperiä	S1–S6	Ihmisen toiminnan selittäminen	Oppilas osaa kuvailla ihmisen toiminnan tarkoitusperiä.
T10 ohjata oppilasta selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	S1–S6	Historiallisten tulkintojen selittäminen ja arvioiminen	Oppilas osaa arvioida historian tapahtumista tai ilmiöistä tehtyjen tulkintojen luotettavuutta.
T11 harjaannuttaa oppilasta käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta	S1–S6	Historiatiedon tuottaminen	Oppilas osaa vastata menneisyyttä koskeviin kysymyksiin käyttämällä eri lähteistä saamaansa informaatiota.
T12 ohjata oppilasta arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	S1–S6	Historiatietoisuus	Oppilas osaa kuvailla, miten menneisyyden tulkinnoilla perustellaan tulevaisuuden valintoja

13.4.16 YHTEISKUNTAOPPI

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on kehittää aktiivista kansalaisuutta ja vastuullista kansalaisaktivismia sekä lisätä ymmärrystä itsestä ja maailmasta. Yhteiskuntaopin opetuksessa oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia kysymyksiä ja tapahtumia sekä ymmärtämään niiden yhteyksiä omaan elämään. Olennainen yhteiskuntaopin tehtävä on sosiaalisten kykyjen kehittäminen. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan. Oppiaineen tehtävänä on antaa yhteiskunnan toiminnasta ja kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista tiedollinen perusta sekä rohkaista oppilaita kehittämään oma-aloitteisiksi yhteiskunnallisiksi ja taloudellisiksi toimijoiksi.

Keskeistä on oppia hankkimaan ja arvioimaan kriittisesti erityyppisten toimijoiden tuottamaa tietoa sekä soveltamaan sitä kohtaamissaan tilanteissa. Oppilaita kannustetaan

osallistumaan sekä toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Heitä ohjataan ymmärtämään, että yhteiskunnallinen päätöksenteko perustuu valintoihin, joita tehdään vaihtoehtoisten mahdollisuuksien välillä pyrkimyksenä löytää yhteisymmärrys. Tehtävänä on rohkaista oppilasta kohti kulutuskriittistä ja kestävästä tulevaisuutta rakentavaa eettistä taloudellista ja yhteiskunnallista toimintaa.

Alemmilla luokilla yhteiskuntaopin tehtävänä on oppilaan luokkayhteisön jäseneksi kasvaminen, vuorovaikutustaitojen kehittämisen, sosiaalistamisen ja sosiaalisten taitojen kehittämisen ja muiden huomioimisen oppiminen. Yhdessä nämä luovat pohjaa yhteiskuntaopin tavoitteiden saavuttamiseen tarvittavien taitojen kehitykselle.

Vuosiluokilla 5–6

Oulun steinerkoulussa yhteiskuntaoppia opetetaan vuosiluokilla 5–6 ja vuosiluokalla 9. Vuosiluokilla 5–6 yhteiskuntaopin opetuksen painopisteenä on perehtyminen yhteisölliseen elämään ja rakentavaan vuorovaikutukseen. Oppilaita rohkaistaan kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään ja perustelevaan näkemyksiään sekä löytämään omat vahvuutensa. Oppilaat harjoittelevat päätöksentekoa ja vaikuttamisessa tarvittavia taitoja oman luokan kesken ja laajemmin koulu yhteisössä esimerkiksi oppilaskunnan hallituksessa ja yhteisöllisen oppilashuollon osana. Lisäksi voidaan osallistua lähiyhteisöjen toimintaan, päätöksentekoon ja tapahtumiin. Opetus vahvistaa oppilaiden kiinnostusta eri ammatteja, työtä, työelämää ja yrittäjyyttä kohtaan. Oppilaat tutustuvat oman taloudenhoidon ja vastuullisen kuluttamisen perusasioihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen sisällöt on mahdollista integroida useisiin eri oppiaineisiin, kuten ympäristöoppiin, historiaan ja matematiikkaan.

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 5-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana	S1-S4	
T2 tukea oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4	
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys		
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä, ymmärtämään ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkityksen sekä hahmottamaan yhteiskunnan oikeudellisia periaatteita	S1-S3	L2, L3, L4, L7
T4 ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa	S1-S4	L2, L4, L5
T5 ohjata oppilasta oivaltamaan työnteon ja yrittäjyyden merkityksen lähiyhteisössään	S1, S4	L3, L4, L6, L7
T6 tukea oppilasta ymmärtämään, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoituksia	S1-S3	L1, L2, L4
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen		
T7 kannustaa oppilasta harjoittelemaan demokraattisen	S1-S3	L2, L6, L7

vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä		
T8 tukea oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan niihin liittyviä taitoja	S1, S4	L3, L4
T9 kannustaa oppilasta erilaisten yhteisöjen toimintaan ja harjoittelemaan median käyttöä turvallisella ja yhteiskunnallisesti tiedostavalla tavalla	S1, S3	L3, L4, L5, L7

Vuosiluokat 1-4

Yhteiskuntaopillista sivistystä rakentavat ja yhteiskuntaopin tavoitteiden toteutumiselle pohjaa luovat alimmilla luokilla esimerkiksi maanviljelyyn, työntekotaitoihin ja talonrakennukseen liittyvät jaksot. Erityisesti taloustieteen peruseriaatteet kuten vastavuoroisuus konkretisoituvat käytännönläheisessä opetuksessa.

Vuosiluokka 5

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana

Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys

T3 ohjata oppilasta hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä, ymmärtämään ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkityksen sekä hahmottamaan yhteiskunnan oikeudellisia periaatteita

T4 ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa

Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen

T7 kannustaa oppilasta harjoittelemaan demokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä

T8 Ohjata oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan niihin liittyviä taitoja

Vuosiluokka 6

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana

T2 tukea oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin

Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys

T3 ohjata oppilasta hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä, ymmärtämään ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkityksen sekä hahmottamaan yhteiskunnan oikeudellisia periaatteita

T4 ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa

T5 ohjata oppilasta oivaltamaan työnteon ja yrittäjyyden merkityksen lähiyhteisössään

T6 tukea oppilasta ymmärtämään, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoituksia

Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen

T7 kannustaa oppilasta harjoittelemaan demokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä

T8 Ohjata oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan niihin liittyviä taitoja

T9 kannustaa oppilasta erilaisten yhteisöjen toimintaan ja harjoittelemaan median käyttöä turvallisella ja yhteiskunnallisesti tiedostavalla tavalla

Yhteiskuntaopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 5-6

Luokka 5

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta

Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön, perheen ja muiden lähiyhteisöjen näkökulmasta.

Pohditaan, kuinka jokainen voi itse vaikuttaa lähiyhteisön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Kouluretkiä pyörällä tehtäessä kiinnitetään huomiota liikenneturvallisuuteen. Ympäristöstä huolehditaan esimerkiksi siivoustalkoilla ja koulun ympäristöviikoilla. Oppilaita opetetaan huomaamaan, että ympäristöstä huolehtiminen ja viihtyisyys lähtevät pienistä teoista, kuten luokan roskien lajittelun järjestämisestä. Oppilaat osallistuvat lajittelun suunnitteluun ja lajitteluastioiden tyhjentämiseen. Oppilaat voivat toteuttaa pieniä ympäristöprojekteja ja -tekoja, esimerkiksi kotona tai lähiympäristössä.

S2 Demokraattinen yhteiskunta

Demokraattisen yhteiskunnan teema rakentuu antiikin Kreikkaa käsittelevällä historian jaksolla

käsiteltyyn ateenalaiseen demokratiaan peilaten. Dramatisoimalla oppilaiden kanssa Ateenan demokratiaa rajoituksineen ja vastaavasti nykyaikaista demokratiaa, saadaan oppilaille havainnollistettua demokratian kehitystä ja nykyisiä demokraattisen toiminnan arvoja ja perusperiaatteita, kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta.

Perehdytään erilaisiin oppilasta lähellä oleviin yhteisöihin, niiden jäsenten oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä harjoitellaan yhteistä päätöksentekoa. Oppilaskunnan hallitus ja luokan kokoukset ovat konkreettisia mahdollisuuksia harjoitella mielipiteiden esittämistä ja niiden perustelua. Luokassa voidaan toteuttaa yhteinen projekti esimerkiksi kouluympäristön tai lähialueen kehittämiseksi oppilaille mieluisaan suuntaan (kuten taidetta, istutuksia, leikki- ja liikuntamahdollisuuksia). Tutustutaan Suomen eri kulttuureihin ja vähemmistöryhmiin. Opetus linkitetään ympäristöopin sisältöihin, etenkin S3 ja S6.

Vuosiluokka 6

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta

Perehdytään työntekoon, ammatteihin, omaan rahan käyttöön ja talouden hoitoon sekä vastuulliseen

kuluttamiseen arjen tilanteissa. Käytännönläheisesti rahan käyttöä, säästämistä ja kuluttamista voidaan seurata luokan kesken, esimerkiksi niin että jokaisella oppilaalla on oma säästötavoite, jonka toteutumista seurataan. Vastuullisen kuluttamisen periaatteita ja arkielämän ympäristöajattelua kytetään osaksi koulun Vihreä lippu -toimintaa.

S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen

Harjoitellaan käytännössä demokraattisen vaikuttamisen ja yhteiskunnassa toimimisen taitoja, joita

tarvitaan erilaisten yhteisöjen osallistuvana ja vastuullisena jäsenenä esimerkiksi luokassa, koulussa, erilaisissa harrastuksissa ja järjestöissä, mediassa sekä taloudellisessa toiminnassa.

Harjoitellaan yhteistyötä sekä luokan kesken että lähiyhteisön toimijoiden kanssa, kuten erilaisten

kansalaisjärjestöjen tai Oulun kaupungin toimijoiden kanssa.

S4 Taloudellinen toiminta

Tarkastellaan taloudellista toimintaa ja sen merkitystä. Perehdytään rahankäyttöön ja ansaitsemiseen, sekä säästämiseen ja kestävään kuluttamiseen. Matematiikassa harjoitellut korko- ja prosenttilaskut tulevat käyttöön harjoiteltaessa taloudellista toimintaa (esimerkiksi varainhankintaprojekteissa käteiskassan kirjanpito ja budjetointi). Osallistutaan mahdollisuuksien mukaan Yrityskylä-toimintaan. Työntekoon ja ammatteihin voidaan tutustua vieraillemalla eri työpaikoilla tai eri ammattiryhmien edustajat voivat vieraillla koulussa. Sopivia vierailukohteita voi löytyä esimerkiksi luokan vanhempien kautta.

Yhteiskuntaopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 5-6

Yhteiskuntaopin tavoitteiden kannalta on keskeistä käyttää vuorovaikutuksellisia, elämyksellisiä ja toiminnallisia työtapoja tiedon luomisessa, kuten opetuskeskusteluja, väittelyitä ja draamaa. Niiden kautta harjoitellaan yhteistoimintaa, osallistumista ja vaikuttamista lähiyhteisössä. Oppilaiden arki harrastuksineen ja omat kokemukset sekä oma luokka, koulu ja oppilaskunta sekä muut lähiyhteisön toimijat ovat osallistumisen harjoittelamisen kannalta erityisen tärkeitä. Konfliktitilanteita ratkotaan ja selvitetään sovittelemalla, esimerkiksi restoratiivisilla menetelmillä. Näin luodaan perusta sosiaalisen vastuun ymmärtämiselle sekä yksilönä että yhteiskunnan jäsenenä. Tieto- ja viestintäteknologian käyttö tarjoaa luontevan keinon yhteiskuntaa koskevan tiedon etsimiseen ja osallistumiseen yksin ja yhdessä toisten kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntaopissa vuosiluokilla 5-6

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on ohjata oppilaat näkemään itsensä yhteiskunnan jäsenenä, joilla on oikeuksia ja velvollisuuksia sekä tukea heidän kasvuun yhteistyökykyisiksi erilaisten yhteisöjen jäseniksi. Luokka, koulu ja oma perhe toimivat mallina pienois-yhteiskunnasta. Oppilaita tuetaan erityisesti yhteiskuntaa ja taloutta koskevan tiedon etsimisessä, ymmärtämisessä ja soveltamisessa, jolla on merkitystä heidän oman elämänsä ja tulevaisuutensa kannalta. Oppilaita kannustetaan osallisuuteen ja keskusteluun. Oppiaineen käsitteellinen luonne otetaan huomioon avaamalla ja konkretisoimalla siinä käytettäviä keskeisiä käsitteitä.

Oppilaan oppimisen arviointi yhteiskuntaopissa

Vuosiluokka 5

Yhteiskuntaopissa oppimisen arvioinnilla ja palautteella oppilaita ohjataan ja kannustetaan toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti omissa lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännössä yhteiskunnasta oppimiaan tietoja ja taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon monipuolisesti erilaisia toiminnan ja tuottamisen tapoja. Huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen hallintaan. Yhteiskuntaopin sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin.

Vuosiluokka 6

Määritellesään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää yhteiskuntaopin valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä, että oppilas hahmottaa ympäröivän yhteiskunnan toimintaa sekä näkee itsensä osana kansalaisyhteiskuntaa omat vaikuttamismahdollisuutensa ja vastuunsa tiedostaen.

Yhteiskuntaopin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana	S1-S4		Motivaation kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisessa. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 tukea oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4		Eettistä arviointikykyä ei käytetä arvosanan muodostamisen periaatteena. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys-			
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä, ymmärtämään ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkityksen sekä hahmottamaan yhteiskunnan oikeudellisia periaatteita	S1-S3	Yhteisten sääntöjen ja tasa-arvon periaatteiden tarkastelu	Oppilas osaa selittää yhteisten sääntöjen merkityksen ja toimia niiden mukaisesti. Oppilas osaa perustella, miksi ihmisoikeudet ovat tärkeitä ja mihin oikeusjärjestelmää tarvitaan.
T4 ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa	S1-S4	Median roolin tarkastelu	Oppilas osaa kuvailla, millainen merkitys medialla on hänen omassa elämässään ja miten erilaisia medioita voidaan käyttää vaikuttamisen välineenä.
T5 ohjata oppilasta oivaltamaan työnteon ja yrittäjyyden merkityksen lähiyhteisössään	S1, S4	Työnteon ja yrittäjyyden merkityksen tarkastelu	Oppilas osaa antaa esimerkkejä työnteon ja yrittäjyyden merkityksestä perheen toimeentulon lähteenä ja yhteiskunnan toimivuuden

			perustana.
T6 tukea oppilasta ymmärtämään, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoitusperiä-	S1-S3	Erialaisten arvojen, näkökulmien ja tarkoitusperien hahmottaminen	Oppilas osaa selittää esimerkkien avulla, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoitusperiä.
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen			
T7 kannustaa oppilasta harjoittelemaan demokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä	S1-S3	Demokraattisen vaikuttamisen perustaitojen sekä yhteisössä toimimisen tietojen ja taitojen soveltaminen käytännössä	Oppilas osaa soveltaa demokraattisessa yhteisössä toimimisen periaatteita ja taitoja, kuten kuuntelemista, kantaa ottamista, sopeutumista enemmistöpäätöksiin sekä vaikuttamista lähiyhteisössä.
T8 tukea oppilasta ymmärtämään oman rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteita sekä harjoittelemaan niihin liittyviä taitoja	S1, S4	Rahankäytön ja kulutusvalintojen perusteiden soveltaminen	Oppilas osaa perustella omaan rahankäyttöön sekä kuluttamiseen liittyviä ratkaisuja sekä pystyy kertomaan, millaisia muihin ihmisiin sekä ympäristöön ulottuvia vaikutuksia hänen kuluttamispäätöksillään on.
T9 kannustaa oppilasta osallistumaan erilaisten yhteisöjen toimintaan ja harjoittelemaan median käyttöä turvallisella ja yhteiskunnallisesti tiedostavalla tavalla	S1, S3	Mediataidot	Oppilas osaa käyttää mediaa yhteiskunnallisen ajattelun ja toiminnan välineenä sekä pohtia sen käyttämiseen liittyviä turvallisuusnäkökulmia.

YHTEISKUNTAOPPI VUOSILUOKAT 7–9

Valtioneuvoston asetuksen mukaan yhteiskuntaoppia opetetaan vuosiluokilla 7–9 vähintään kolme vuosiviikkotuntia. Oulun steinerkoulussa yhteiskuntaopin opetus toteutetaan kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokalla.

Vuosiluokilla 8 ja 9 opetuksessa korostetaan oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksia ja -taitoja demokratiassa sekä vastuuta omaan elämään liittyvien valintojen tekemisessä. Päätöksentekoa ja vaikuttamista harjoitellaan kouluyhteisössä ja muiden lähiyhteisön toimijoiden kanssa.

Opetuksessa kiinnitetään huomiota yhteiskunnan ja yhteisöllisen elämän rakenteisiin sekä niihin liittyviin käsitteisiin. Oppilaita ohjataan arvioimaan yhteiskunnan ja talouden kysymyksiä sekä vertailemaan niihin liittyviä erilaisia mielipiteitä ja toimintavaihtoehtoja erilaisten ihmisryhmien ja arvopäämäärien kannalta. Yhteiskunnallisten asioiden opiskelussa näkökulma laajenee kattamaan myös globaalit kysymykset ja ekologiset kysymykset. Oppilaita ohjataan huomaamaan yksilön vastuu omasta toiminnastaan ja ymmärtämään sosiaalinen vastuu yhteisöjen jäsenistä.

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet vuosiluokalla 8–9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskuntaoppiin tiedonalana	S1-S4	L4, L7
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4	L1, L2, L4, L7
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys		
T3 ohjata oppilasta hahmottamaan oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta	S2, S3	L2, L4, L7
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä	S1-S3	L3, L4, L5
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen		
T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka tuntee yrittäjyyttä ja työelämää sekä niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan	S1, S4	L1, L4, L7, L6
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti	S1, S2, S3	L2, L4
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittävänä kansalaisena	S1-S3	L1, L4, L7
T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti	S1, S4	L2, L4, L6, L7
T9 ohjata oppilasta laajentamaan yhteiskunnallisia näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa	S1-S4	L1, L2, L7

Vuosiluokka 8

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskuntaoppiin tiedonalana

T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin

Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys

T3 ohjata oppilasta hahmottamaan oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta.

Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen

T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka tuntee yrittäjyyttä ja työelämää sekä niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan.

T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti.

T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Vuosiluokka 9

Merkitys, arvot ja asenteet

T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskuntaoppiin tiedonalana.

T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin.

Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys

T3 ohjata oppilasta hahmottamaan oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta.

T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä.

Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen

T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka tuntee yrittäjyyttä ja työelämää sekä niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan.

T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti.

T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä.

T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

T9 ohjata oppilasta laajentamaan yhteiskunnallisia näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa.

Yhteiskuntaopin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokalla 8–9

Vuosiluokka 8

Kahdeksannella luokalla yhteiskuntaoppia on mahdollista opiskella erilaisten projektien kautta riippuen opettajan toiveista. Yhteiskuntaoppia voi myös yhdistää historian ja osittain matematiikan opetukseen. Opettaja voi löytää yhteiskuntaopin opetuksesta yhtymäkohtia luokan yleiseen osallistamiseen, demokratiakasvatukseen ja erilaisiin teemapäiviin.

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta: Perehdytään yksilön vastuisiin, velvollisuuksiin, oikeuksiin sekä oman elämän ja talouden hallintaan osittain osana luokkaretken varainhankintaa tai vaihtoehtoisesti yksilön talouden seuraamista ja suunnittelua. Työelämään tutustutaan TET-jaksojen kautta. Käsitellään sekä oman että lähiyhteisöjen, kuten perheiden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämistä (esim. liikenneturvallisuus).

S2 Demokraattinen yhteiskunta: Opetuksessa perehdytään ihmisoikeuksiin ja niihin liittyviin kansainvälisiin sopimuksiin. Ymmärretään yhteys historian jaksolla käsiteltyihin toiseen maailmansotaan ja Yhdistyneiden kansakuntien syntyyn. Demokraattisen yhteiskunnan toimintaan ja vaikuttamiskeinoihin tutustutaan konkreettisesti esim. oppilaskunnan ja luokan kokousten kautta.

S4 Taloudellinen toiminta: Tutustutaan yrittäjyyteen ja yrittämisen merkitykseen talouden kannalta. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan Yrityskylä-yhteistyötä. Myyjäisissä ja muissa tapahtumissa harjoitellaan mikroyritystoimintaa.

Vuosiluokka 9

Yhdeksännellä luokalla yhteiskuntaopin tavoitteena on tarjota oppilaille selkeä näkemys suomalaisesta yhteiskunnasta osana globaalia maailmaa. Opetuksessa säilytetään yhteys konkretiaan erilaisten projektien, teempäivien ja vierailujen kautta.

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta: Syvennetään käsitystä yksilön vastuusta oman elämän ja talouden hallinnassa. Paneudutaan erilaisiin mahdollisuuksiin oman tulevaisuuden suunnittelussa tutustumalla työelämään ja elinkeinoihin. Käsitellään sekä oman että lähiyhteisöjen, kuten perheiden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämistä. Konkreettisesti työelämään tutustutaan TET-jaksoilla ja mahdollisesti vierailujen kautta.

S2 Demokraattinen yhteiskunta: Paneudutaan demokraattisen yhteiskunnan ja oikeusvaltion periaatteisiin ja toimintatapoihin. Kerrataan ihmisoikeuksia ja niihin liittyviä kansainvälisiä sopimuksia. Opetuksen sisältönä ovat yhteiskunnan rakenteet ja vallankäyttö. Tarkastellaan lisäksi mielipiteiden kanavoitumista yksilön, järjestöjen, median ja julkisen vallan toiminnaksi ja päätöksenteoksi Suomessa ja kansainvälisesti. Demokraattisen yhteiskunnan toimintaan ja vaikuttamiskeinoihin tutustutaan konkreettisesti esim. oppilaskunnan ja luokan kokousten kautta.

S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen: Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanaviin ja keinoihin (kansalaisjärjestöt, vaikuttamiskampanjat, vaalit jne.). Harjoitellaan yhteiskunnallisessa osallistumisessa, työelämässä ja taloudellisessa toiminnassa tarvittavia taitoja luomalla aitoja tilaisuuksia koulun arjessa aktiiviselle, vastuulliselle ja rakentavalle yhteistyölle ja vaikuttamiselle myös yhteistyössä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa.

S4 Taloudellinen toiminta: Perehdytään talouden peruskäsitteisiin, ilmiöihin ja keskeisiin toimijoihin sekä tarkastellaan taloutta myös kestävä kehityksen ja erilaisten taloudellisten toimijoiden näkökulmasta. Lisäksi perehdytään talouden ja hyvinvoinnin kysymyksiin muun muassa työn, ammattien ja yrittäjyyden kautta. Talouden ilmiöiden tarkastelussa huomioidaan paikalliset ja globaalit näkökulmat.

Yhteiskuntaopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 8–9

Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi käyttämällä monipuolisia toiminnallisia työtapoja. Lisäksi oppilaita herätellään sosiaaliseen vastuuseen luokka- ja koulu yhteisössä. Yläkoululaisille kuuluvana tehtävänä voi olla mm. vanhainkodeissa vierailut, suojatien ylittämisen valvonta, ekologiset projektit koululla tai Pukkilassa tai kehitysmaaprojektit.

Jatkuva ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien seuraaminen, analysoiminen ja niistä keskusteleminen on keskeistä. Median tarkastelulla ja tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämisellä on keskeinen osa opiskelussa. Vuorovaikutus yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa on niin ikään tärkeää, minkä vuoksi tehdään opetuskäyntejä eri kohteisiin tai vastaanotetaan vieraita luokkaan yrityksistä, valtionhallinnosta tai järjestöistä. Opetuksessa voidaan käyttää myös oppiainerajat ylittäviä lähestymistapoja esimerkiksi erilaisten projektien yhteydessä. Yhteistoiminnallisten työtapojen lisäksi tutkiva oppiminen korostuu. Ohjataan oppilaita tiedonhakuun ja omien käsitysten muodostamiseen tietojen pohjalta. Esimerkiksi portfoliotyöskentely vaikkapa yhden jakson ajalta muodostaa hyvin välineen yhteiskuntaopin sisältöjen työstämiseen omasta näkökulmasta.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntaopissa vuosiluokalla 8–9

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on ohjata oppilaita näkemään itsensä kansalaisyhteiskunnan jäsenenä sekä tukea heidän kasvuaan erilaisten yhteisöjen aktiivisiksi jäseniksi. Rohkaistaan oppilaita osallistumaan oppilaskuntatoimintaan, Vihreä lippu -tmiin ja muihin vaikuttamisen paikkoihin.

Oppilaiden monipuolista kommunikointia, osallisuutta ja yhteistoimintaa tuetaan käytännön harjoitteilla. Heitä harjaannutetaan etsimään, ymmärtämään ja soveltamaan yhteiskuntaa ja taloutta koskevaa tietoa, jonka merkitystä he arvioivat paitsi omasta myös yleisestä näkökulmasta. Oppiaineen käsitteellinen luonne ja esimerkiksi kuvien, graafien ja tilastojen avaaminen otetaan huomioon opetusjärjestelyissä ja työtavoissa. Kokeillaan erilaisia tapoja harjoitella käsitteitä, esimerkiksi vertaisopettaminen ja sähköiset sanastonopetteluvälineet. Opetellaan tulkitsemaan graafeja ja tilastoja sekä sanoittamaan niiden sisältämää tietoa.

Oppilaan oppimisen arviointi yhteiskuntaopissa vuosiluokilla 8–9

Oppimisen arviointi on yhteiskuntaopissa oppilaita ohjaavaa ja kannustavaa. Monipuolisella palautteella oppilaita kannustetaan toimimaan aktiivisesti omissa lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännön arjessa yhteiskunnallista ja taloudellista osaamistaan. Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden monimuotoiset toiminnan ja tuottamisen tavat (ryhmätyöt, esitelmät, tutkielmat, portfolio, vihkotyö, vierailuraportit, opetuskeskustelut, väittelyt, kokeet). Arvioinnilla tuetaan yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen soveltamista kiinnitetään huomiota siihen, miten monipuolisesti ja näkemyksiään perustellen oppilaat oppivat rakentamaan omaa käsitystään yhteiskunnasta.

Päätösarviointi annetaan yhdeksännellä luokalla. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut yhteiskuntaopin oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso yhteiskuntaopin valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Yhteiskuntaopissa oppilaan osaaminen kehittyä kaikilla tavoitealueilla oppimäärän päättövaiheeseen saakka. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa

keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Yhteiskuntaopin päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet			
T1 ohjata oppilasta syventämään kiinnostustaan ympäröivään yhteiskuntaan ja vahvistaa oppilaan kiinnostusta yhteiskuntaoppiin tiedonalana	S1–S4		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin	S1-S4		Ei käytetä arvosanan muodostumisen periaatteena. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys			
T3 ohjata oppilasta ymmärtämään oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksien yleismaailmallista merkitystä sekä syventämään tietojaan suomalaisen oikeusjärjestelmän toiminnasta	S2, S3	Oikeusvaltion periaatteiden ja toiminnan hahmottaminen	Oppilas osaa kuvailla ja selittää ihmisoikeusperiaatteita, oikeusvaltion keskeisiä periaatteita sekä suomalaisen oikeusjärjestelmän rakennetta ja toimintaa.
T4 ohjata oppilasta syventämään ja pitämään ajan tasalla yhteiskuntaa, talouden toimintaa ja yksityistä taloudenpitoa koskevia tietojaan ja taitojaan sekä arvioimaan kriittisesti median roolia ja merkitystä	S1–S3	Yhteiskuntaa, mediaa, taloutta ja taloudenpitoa koskevat tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvailla yhteiskunnan, talouden ja median toimintaa sekä tarkastella niihin liittyvää julkista keskustelua.
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen			
T5 rohkaista oppilasta kehittymään yritteliääksi ja vastuulliseksi taloudelliseksi toimijaksi, joka hahmottaa yrittäjyyttä ja työelämää, tuntee niiden tarjoamia	S1, S4	Yrittäjyys- ja työelämätaidot	Oppilas osaa kuvailla työelämän ja yrittäjyyden yhteiskunnallista merkitystä ja arvioida niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös oman tulevaisuutensa kannalta

mahdollisuuksia ja osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan			
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä monipuolisesti ja avarakatseisesti	S1–S3	Eri yhteisöjen ja vähemmistöjen tarkastelu	Oppilas pystyy tarkastelemaan ja keskustelemaan erilaisista yhteisöistä ja vähemmistöistä rakentavasti ja jäsentyneesti.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita ja demokraattisia toimintatapoja paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla sekä globaalisti ja toimimaan aktiivisena, omaa lähiyhteisöä kehittävänsä kansalaisena	S1–S3	Yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteiden hahmottaminen sekä demokraattisten pelisääntöjen ja toimintatapojen tunteminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä poliittisesta päätöksenteosta, vallankäytöstä, yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta sekä paikallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla että globaalisti sekä toimia omaa lähiyhteisöä kehittäen demokraattisten pelisääntöjen ja toimintaperiaatteiden mukaisesti.
T8 ohjata oppilasta talouden perusteiden ymmärtämiseen, oman talouden hallintaan ja vastuulliseen kuluttamiseen kestävänsä kehityksen periaatteiden mukaisesti	S1, S4	Talouden perusteiden hahmottaminen	Oppilas osaa perustella säästämisen, sijoittamisen ja kuluttamisen merkityksen sekä omassa elämässään että kansantaloudessa.
T9 ohjata oppilasta laajentamaan näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa	S1–S4	Yhteiskunnallinen ajattelu, osallistumis- ja vaikuttamistaidot	Oppilas osaa ilmaista perustellun mielipiteensä tarkoituksenmukaisin keinoin, käyttää erilaisia vaikuttamistaitoja ja toimia rakentavasti osallistuvana kansalaisena lähiyhteisössä.

13.4.17 MUSIIKKI

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Musiikin merkitys tunne-elämään ja ihmisen itsetuntoon vaikuttavana tekijänä on suuri. Erilaiset tavat harrastaa ja toimia musiikin parissa tuovat mukanaan onnistumisen elämyksiä. Musiikki toimii yhteisöllisyyttä rakentavana ja sosiaalista toimintaa ylläpitävänä elementtinä kaikissa muodoissaan. Musiikin olemus ei ole ainoastaan esteettistä laatua. Yleissivistävä musiikinopetus rakentaa siltoja historiasta nykypäivään, toimii tradition siirtäjänä ja luo taideaineena suhteita elementteihin, jotka eivät ole mukana yleissivistävän

opetuksen keskiössä. Käytännössä tämä tarkoittaa paneutumista erilaisten tyyliuuntien olemukseen ja niiden kokemuksellista ja elämyksellistä läpikäymistä sekä tiedollisesti että toiminnallisesti.

Steinerkoulussa yhteinen musisoiminen (laulu, soitto, rytmit) on musiikinopetuksen kantava voima. Tavoitteena on omakohtainen kosketus musiikilliseen ilmaisuun. Musiikillisen vuorovaikutuksen avulla luodaan suhde omaan itseen ja muihin sekä opitaan tilanteiden hallintaa. Oppiaineiden välinen integraatio sitoo musiikin vahvasti koulun toimintakulttuuriin ympäröivään yhteiskuntaan.

Laululla on musiikin opetuksessa keskeinen asema. Ihmisääni on instrumentti, jota ihminen kantaa aina mukanaan. Oppilasta ohjataan siten, että hän voi saavuttaa suhteen omaan ääneensä ja sen käyttöön eri yhteyksissä. Laulaminen on pitkälti sosiaalista työskentelyä. Tasoeroja ei korosteta eikä oppilaita jaotella osaamisen mukaan, vaan jokainen saa osallistua omien kykyjensä mukaisesti. Laulun opetus noudattelee musiikin historiallisen kehityksen mukaista etenemistä yksinäisyydestä moniäänisyyteen.

Soitinopetuksella on luonnollisesti oma asemansa. Instrumenttien käsittelyn suhteen yksilölliset erot ovat oppilaiden kesken suuret. Musiikin opetuksessa pääpaino on sellaisissa instrumenteissa (huilu), joita kaikilla on mahdollisuus oppia soittamaan yhdessä muiden kanssa. Opetuksen tueksi järjestetään lisäksi mahdollisuuksien mukaan myös soitonopetusta.

Tavoitteena on myös saada oppilaat kuuntelemaan ja kuulemaan. Oppilaissa pyritään kehittämään kykyä vastaanottaa ja ymmärtää eri aikakausien ja tyyliuuntien musiikillista ilmaisua ja teoksia

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 oppilas oppii toimimaan ryhmän jäsenenä musiikin kautta. Kertomukset luovat tunnelman musiikin kuuntelua varten ja musiikin aistimiseen. Laulaminen ja liikkuminen kulkevat usein yhdessä. Aktiivinen kuuntelu ja haivainnointikyky kehittyä laulamisen, soittamisen ja kuuntelemisen hetkien vaihtelun avulla. Ensimmäisellä luokalla aloitetaan musisointi yksinkertaisin soittimin. Jäljittelyllä on suuri osuus musiikin opetuksessa unohtamatta oman soiton havainnointia ja kuuntelemista. Perussävelton, pentatoninen sävelmaailma antaa mahdollisuuden improvisoinnin vapauteen ja erilaisten soitinyhdistelmien kokeiluun.

Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Osallisuus		
T1 ohjata oppilasta toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä oppilaan myönteistä minäkuvaa rakentaen	S1-S4	L2, L7
Musisointi ja luova tuottaminen		
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön sekä laulamaan ja soittamaan ryhmän jäsenenä	S1-S4	L1, L2, L4
T3 kannustaa oppilasta kokemaan ja hahmottamaan ääniympäristöä, ääntä, musiikkia ja musiikkikäsitteitä liikkuen ja kuunnellen	S1-S4	L1, L4

T4 antaa tilaa oppilaiden omille musiikillisille ideoille ja improvisoinnille sekä ohjaa heitä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai muita kokonaisuuksia käyttäen äänellisiä, liikunnallisia, kuvallisia, teknologisia tai muita ilmaisukeinoja	S1-S4	L5, L6
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito		
T5 innostaa oppilasta tutustumaan musiikilliseen kulttuuriperintöön leikkien, laulaen ja liikkuen sekä nauttimaan musiikin esteettisestä, kulttuurisesta ja historiallisesta monimuotoisuudesta	S1-S4	L2, L4
T6 auttaa oppilasta ymmärtämään musiikin merkintätapojen peruseriaatteita musisoinnin yhteydessä	S1-S4	L4
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa		
T7 Oppilasta ohjataan toimimaan oman musisointinsa ja roolinsa mukaisesti yhteisissä soitto- ja laulutuokioissa ja huolehtimaan omasta instrumentistaan ja luokkasoittimista.	S1-S4	L7
Oppimaan oppiminen musiikissa		
T8 Ohjata oppilasta ymmärtämään oman musiikin tuottamisen arvo ja sen harjoittamisen merkitys musiikin tekemisessä. Musiikin tekemiseen asetetaan tavoitteita ja päämääriä yhteisen tekemisen perustaksi.	S1-S4	L1

Vuosiluokka 1

T1 - T7

Vuosiluokka 2

T1 - T8

Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokka 1

S1 Miten musiikissa toimitaan:

- Kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen.
- Rohkaistaan ilmaisuun ja keksimiseen.
- Jäljitellään rytmejä ja melodioita.
- Soitettavat kappaleet opetellaan ensin laulamalla.
- Harjoitetaan luontevaa hengitystä, äänenkäyttöä ja laulamista
- Opetellaan käsittelemään käytössä olevia soittimia tarkoituksenmukaisesti ja kunnioittavasti.
- Harjoitellaan sormien hienomotoriikkaa sormileikein ja käyttämällä soittimia (huilu, lyyra, kannel sekä omatekemät soittimet esim. rytmikapulat).

S4 Musiikin opetuksen ohjelmisto:

- Käytetään monipuolisesti lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, soitto- ja kuuntelutehtäviä
- Luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan ovat luokka-asteelle sopivia.
- Käytetään monipuolisesti pentatonista ohjelmistoa. Perussävelen käyttöä ei korosteta.
- Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös oppilaiden omiin kulttuureihin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti erilaista musiikkia.

Vuosiluokka 2

S1 Miten musiikissa toimitaan

- Kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen.
- Rohkaistaan ilmaisuun ja keksimiseen.
- Jäljitellään rytmejä ja melodioita, sävelkorkeus voidaan ilmaista käden liikkeillä.
- Soitettavat kappaleet opetellaan ensin laulamalla.
- Harjoitetaan luontevaa hengitystä, äänenkäyttöä ja laulamista
- Opetellaan käsittelemään käytössä olevia soittimia tarkoituksenmukaisesti ja kunnioittavasti.
- Harjoitellaan sormien hienomotoriikkaa sormileikein ja käyttämällä soittimia (huilu, lyyra, kannel sekä omatekemät soittimet esim. rytmikapulat).

S2 Mistä musiikki muodostuu

- Pohjustetaan tulevia musiikkikäsitteitä (esim. äänen kesto, voimakkuus, korkeus) värien, tarinoiden ja mielikuvien avulla
- Harjoitellaan kuuntelua

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa

- Käsitellään oppilaiden omia kokemuksia ja havaintoja niin musiikista kuin arjen ääniympäristöistä.

S4 Musiikin opetuksen ohjelmisto:

- Käytetään monipuolisesti lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, soitto- ja kuuntelutehtäviä
- Luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan ovat luokka-asteelle sopivia.
- Käytetään monipuolisesti pentatonista ohjelmistoa. Perussävelen käyttöä ei korosteta.
- Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös oppilaiden omiin kulttuureihin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti erilaista musiikkia.
- Lauletaan yksinkertaisia kaanonlauluja.

Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 oma luokkatila on oppimisympäristönä tuttu ja siten opetustilannetta tukevaa. Mahdollisuuksien mukaan oppimisympäristöä laajennetaan ulkotiloihin, kuten Pukkilaan ja koulun lähiympäristöön. Myös ikäkauteen soveltuvia konsertteja ja tapahtumia seurataan. Opetus etenee laulun ja soittimista aluksi esim. pentatonisen huilunsoiton avulla, joissa erityisesti kuuntelun aluetta vahvistetaan. Improvisaatio, erilaiset leikit ja tarinat

innostavat oppilaita toimintaan, iloisen ja myönteisesti ohjaavan opetuksen avulla oppilaita rohkaistaan kehittämään musiikillisia taitojaan. Oppilaita rohkaistaan omaehtoiseen harjoitteluun.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa vuosiluokilla 1-2

Musiikin opetuksessa huomioidaan oppilaiden erilaiset edellytykset, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Näiden perusteella tehdään ratkaisut esimerkiksi käytettävien työtapojen ja oppilaiden ryhmittelyä koskien. Musiikin opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteismusisoinnin tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan itsetuntoa, oma-aloitteisuutta ja opiskelutaitoja.

Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa

Vuosiluokka 1

Arviointi on suullista, jatkuvaa ja kannustavaa palautetta musisointitilanteissa. Palautteen tarkoitus on rohkaista oppilasta yrittämään ja harjoittelemaan opeteltavia taitoa positiivisella mielellä. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota musiikillisten yhteistyötaitojen, kuten kuunteleminen, vuoron odottaminen, yhdessä soittaminen ja laulaminen, edistymiseen. Arvioidaan kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti oppilaan musiikillisia taitoja sekä toimimista musiikillisen ryhmän jäsenenä.

Vuosiluokka 2

Arviointi on edelleen suullista, jatkuvaa ja kannustavaa palautetta musisointitilanteissa. Palautteen tarkoitus on rohkaista oppilasta yrittämään ja harjoittelemaan opeteltavia taitoa positiivisella mielellä. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota musisointitaitojen ja musiikillisten yhteistyötaitojen, kuten kuunteleminen, vuoron odottaminen, yhdessä soittaminen ja laulaminen, edistymiseen. Arvioidaan kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti oppilaan musiikillisia taitoja sekä toimimista musiikillisen ryhmän jäsenenä. Lisäksi arvioidaan oppilaan edistymistä musiikin peruskäsitteiden hahmottamisessa musiikillisen toiminnan ja työskentelyn kautta.

Musiikin opetus luokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 laajennetaan omakohtaista tutustumista musiikin eri alueisiin omista lähtökohdista. Taito toimia musisoivan ryhmän jäsenenä vahvistuu. Rytmi ja laulu ovat työskentelyssä erityisen tärkeitä. Erilaiset rytmiharjoitukset kehittävät oppilaan koordinaatiota ja havainnointikykyä sekä laajentavat kokemusmaailmaa. Samalla ne tukevat nuottikirjoituksen opiskelua. Rytmillä on laajasti käsitettynä ihmisen olemusta vahvistava voima.

Musiikin tuottaminen soittaen ja laulaen saa uusia muotoja (polyfonia, moniäänisyys) taitojen vähitellen kasvaessa. Musiikin perustiedot ja teoreettiset käsitteet tulevat vähitellen tutuiksi käytännöllisten ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Oman luovuuden käyttämiseen musiikin tekemisessä ja tuottamisessa rohkaistaan. Musiikin harrastamiseen ja henkilökohtaisen soittimen valintaan kannustetaan.

Musiikin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Osallisuus		

T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1-S4	L2, L6, L7
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen		
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1-S4	L2
T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1-S4	L1, L2
T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S1-S4	L2
T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S1-S4	L1, L2, L5, L6
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito		
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S1-S4	L2
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä	S1-S4	L4
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa		
T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta ja huolehtimaan omasta instrumentistaan ja luokkasoittimista.	S1-S4	L3
Oppimaan oppiminen musiikissa		
T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1-S4	L1

Vuosiluokka 3: T1, T2, T3, T7

Vuosiluokka 4: T1, T2, T3, T4, T5, T7,

Vuosiluokka 5: T1 – T8

Vuosiluokka 6: T1 – T8

Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet luokilla 3 - 6

Vuosiluokka 3

S1 Miten musiikissa toimitaan

- Kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen.

- Rohkaistaan ilmaisuun ja keksimiseen.
- Jäljitellään rytmejä ja melodioita, sävelkorkeus voidaan ilmaista käden liikkeillä.
- Harjoitetaan luontevaa hengitystä, äänenkäyttöä, laulamista, liikkumista sekä keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien perussoittotekniikoita.
- Harjoitellaan perussoittotekniikoita yhteismusisoinnissa.
- Soitettavat kappaleet opetellaan ensin laulamalla.
- Harjoitellaan sormien hienomotoriikkaa sormileikein ja käyttämällä soittimia (huilu, lyyra, kannel sekä omatekemät soittimet esim. rytmikapulat).
- Laajennetaan soitinvalikoimaa rytm- ja laattasoittimiin sekä oppilaiden omiin instrumentteihin (esim. puhaltimet ja jouset).
- Diatoninen huilu otetaan käyttöön ja C-duuriasteikko opetellaan.
- Soitetaan lyömä- ja rytmisoittimia.
- Harjoitellaan sykkeen yksinkertaista muotoa (oppilaskapellimestari johtamassa luokkaa).

S2 Mistä musiikki muodostuu:

- Vahvistetaan musiikkikäsitteitä värien, tarinoiden, liikkeen ja mielikuvien avulla
- Tutustutaan äänen ominaisuuksiin (rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka).
- Harjoitellaan kuuntelua.
- Melodian liike voidaan piirtää käyttäen kuvia osoittamassa sävelkorkeutta (nouseva ja laskeva viiva, pitkiä nuotteja ja taukoja)
- Nuottikirjoitus aloitetaan: nuottiviivasto, g-avain.
- Käytetään kuvakieltä johdatettaessa sävelkorkeuden nuotintamiseen; keski-C:n paikka.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa

- Käsitellään oppilaiden omia kokemuksia ja havaintoja niin musiikista kuin arjen ääniympäristöistä koulussa ja koulun ulkopuolella.
- Kehitetään kuuntelun taitoa esimerkiksi antamalla luokan kuunnella toisia lapsia soittamassa.
- Rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin.
- Pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina, esimerkiksi työlaulujen merkitys työnteolle.

S4 Ohjelmisto:

- Käytetään monipuolisesti lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, soitto- ja kuuntelutehtäviä.
- Luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan ovat luokka-asteelle sopivia.
- Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös oppilaiden omiin kulttuureihin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti erilaista musiikkia.
- Käytetään duurisävelasteikkoa (c-duuriasteikko) ja keskiaikaisia moodeja. Tutustutaan suureen ja pieneen terssiin.
- Lauletaan kaanonlauluja pohjana moniäänisyydelle.
- Ohjelmistona käytetään mm. kansansävelmiä, lastenlauluja sekä ammatti- ja työlauluja.

Vuosiluokka 4

S1 Miten musiikissa toimitaan

- Kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen.
- Kehitetään ilmaisutaitoa ja luovaa musisointia.
- Jäljitellään rytmejä ja melodioita, sävelkorkeus voidaan ilmaista käden liikkeillä.
- Harjoitetaan luontevaa hengitystä, äänenkäyttöä, laulamista, liikkumista sekä keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien perussoittotekniikoita.
- Harjoitellaan perussoittotekniikoita yhteismusisoinnissa. Kootaan mahdollisuuksien mukaan luokkaorkesteri.
- Soitettavat kappaleet opetellaan ensin laulamalla.
- Harjoitellaan sormien hienomotoriikkaa sormileikein ja käyttämällä soittimia (huilu, lyyra, kannel sekä omatekemät soittimet esim. rytmikapulat).
- Laajennetaan soitinvalikoimaa rytm- ja laattasoittimiin sekä oppilaiden omiin instrumentteihin (esim. puhaltimet ja jouset).
- Soitetaan lyömä- ja rytmisoittimia.
- Harjoitellaan sykkeen yksinkertaista muotoa (oppilaskapellimestari johtamassa luokkaa).
- Kalevala-jaksolla voidaan soittaa kannelta koko luokan kanssa.

S2 Mistä musiikki muodostuu

- Vahvistetaan musiikkikäsitteitä värien, tarinoiden, liikkeen ja mielikuvien avulla
- Tutustutaan äänen ominaisuuksiin (rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka).
- Harjoitellaan kuuntelua.
- Melodian liike voidaan piirtää käyttäen kuvia osoittamassa sävelkorkeutta (nouseva ja laskeva viiva, pitkiä nuotteja ja taukoja)
- Nuottikirjoitusta harjoitellaan. Käytetään edelleen kuvakieltä johdatettaessa sävelkorkeuden nuotintamiseen
- Opetellaan nuotit, tauot ja niiden aika-arvot.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa

- Käsitellään oppilaiden omia kokemuksia ja havaintoja niin musiikista kuin arjen ääniympäristöistä koulussa ja koulun ulkopuolella.
- Kehitetään kuuntelun taitoa esimerkiksi antamalla luokan kuunnella toisia lapsia soittamassa.
- Rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin.
- Pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina (esim. vuodenajat, vuorokaudenajat, paikkakunnat, kalevalaiset laulut).

S4 Ohjelmisto:

- Käytetään edelleen monipuolisesti lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, soitto- ja kuuntelutehtäviä.
- Luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan ovat luokka-asteelle sopivia.
- Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös oppilaiden omiin kulttuureihin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti erilaista musiikkia.
- Käytetään duurisävelasteikkaa.
- Kaanoneista edetään laulamaan 2-äänisiä lauluja ja tunnettujen sävelmien yhdistelmiä.

- Ohjelmistona käytetään mm. kansansävelmiä, matkalauluja, maakunta- ja kotiseutulaulut.

Vuosiluokka 5

S1 Miten musiikissa toimitaan

- Kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen.
- Kehitetään ilmaisutaitoa ja luovaa musisointia. Lauletaan paljon, myös kolmisointuja laulaen.
- Harjoitetaan luontevaa hengitystä, äänenkäyttöä, laulamista, liikkumista sekä keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien perussoittotekniikoita.
- Harjoitellaan perussoittotekniikoita yhteismusisoinnissa. Jatketaan luokkaorkesterin toimintaa mikäli mahdollista.
- Soitettavat kappaleet opetellaan ensin laulamalla.
- Laajennetaan soitinvalikoimaa näppäilysoittimiin sekä oppilaiden omiin instrumentteihin (esim. puhaltimet ja jouset).
- Soitetaan lyömä- ja rytmisoittimia.
- Harjoitellaan sykkeen yksinkertaista muotoa (oppilaskapellimestari johtamassa luokkaa).

S2 Mistä musiikki muodostuu

- Vahvistetaan opittuja musiikkikäsitteitä sekä äänen olomuotoja (rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka).
- Harjoitellaan kuuntelua.
- Nuottikirjoitusta harjoitellaan edelleen (nuotit, tauot ja niiden aika-arvot).
- Intervallit opetellaan ja harjoitellaan niiden tunnistamista.
- Laajennetaan sävellajien tuntemusta (duuri- ja molliasteikot).
- Harjoitellaan kolmisoinnun muodostamista (duuri ja molli).
- Harjoitellaan perussävelen tunnistamista etumerkeistä.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa

- Käsitellään oppilaiden omia kokemuksia ja havaintoja niin musiikista kuin arjen ääniympäristöistä koulussa ja koulun ulkopuolella.
- Kehitetään kuuntelun taitoa esimerkiksi antamalla luokan kuunnella toisia lapsia soittamassa ja laulamassa.
- Rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin esim. näytelmäprojektin musiikkiosuus.
- Pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina. Laajennetaan pohjoismaiseen musiikkiperinteeseen ja sitä kautta Eurooppaan.

S4 Ohjelmisto

- Käytetään edelleen monipuolisesti lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, soitto- ja kuuntelutehtäviä.
- Luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan ovat luokka-asteelle sopivia.
- Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös oppilaiden omiin kulttuureihin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti erilaista musiikkia.
- Käytetään duuri- ja molliasteikkoja.

- Lauletaan moniosaisia lauluja, helppoja 2- tai 3-äänisiä, moniäänisiä lauluja ilman säestystä (esim. vuodenaikalaulut, keskiaikaiset laulut kuten Piae Cantiones - kokoelma)
- Uutena ohjelmistona ovat pohjoismaiset laulut ja kansanballadit.

Vuosiluokka 6

S1 Miten musiikissa toimitaan

- Kiinnitetään huomiota ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen.
- Kehitetään ilmaisutaitoa ja luovaa musisointia. Lauletaan paljon, kehitetään moniäänisyyttä.
- Kehitetään improvisointitaitoa, keksitään melodioita ja merkitään niitä muistiin.
- Harjoitetaan luontevaa hengitystä, äänenkäyttöä, laulamista, liikkumista (eurooppalaiset kansantanssit) sekä keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien perussoittotekniikoita.
- Harjoitellaan perussoittotekniikoita yhteismusisoinnissa. Jatketaan luokkaorkesterin toimintaa mikäli mahdollista.
- Soitettavat kappaleet opetellaan ensin laulamalla.
- Soitetaan huilun lisäksi näppäily- lyömä- ja rytmisoittimia sekä hyödynnetään oppilaiden omia instrumentteja.
- Luokkaorkesterin johtaminen jatkuu.

S2 Mistä musiikki muodostuu

- Vahvistetaan opittuja musiikkikäsitteitä sekä äänen olomuotoja (rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka).
- Harjoitellaan kuuntelua.
- Tutkitaan erilaisia soittimia ja niiden ominaispiirteitä
- Nuottikirjoitusta harjoitellaan edelleen (nuotit, tauot ja niiden aika-arvot).
- Intervallien harjoitellaan niiden tunnistamista (oktaavin kokemus).
- Laajennetaan sävellajien tuntemusta (rinnakkaissävellajit, etumerkintöjen lukeminen).
- Harjoitellaan melodioiden transponointia.
- Harjoitellaan kolmisoinnun muodostamista (duuri ja molli) ja murtosointuja.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa

- Käsitellään oppilaiden omia kokemuksia ja havaintoja niin musiikista kuin arjen ääniympäristöistä koulussa ja koulun ulkopuolella.
- Kehitetään kuuntelun taitoa esimerkiksi antamalla luokan kuunnella toisia lapsia soittamassa ja laulamassa.
- Rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin esim. fysiikan akustiikkajakso.
- Pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina.
- Tutustutaan tunnettuihin säveltäjiin ja harjoitellaan sijoittamaan musiikki historialliseen jatkumoon.

S4 Ohjelmisto

- Käytetään edelleen monipuolisesti lauluja, leikkejä, loruja, liikuntaa, soitto- ja kuuntelutehtäviä.
- Luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan ovat luokka-asteelle sopivia.

- Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös oppilaiden omiin kulttuureihin ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti erilaista musiikkia.
 - Käytetään duuri- ja molliasteikkoja.
 - Lauletaan moniosaisia lauluja, helppoja 2- tai 3-äänisiä, moniäänisiä lauluja ilman säestystä (esim. vuodenaikalaulut, keskiaikaiset laulut kuten Piae Cantiones -kokoelma)
 - Uutena ohjelmistona ovat eurooppalaiset laulut ja kansanballadit myös moniäänisesti.

Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 oppimisympäristö laajenee omasta luokasta aineopetuksen luokkiin. Erilaiset tilaisuudet, vierailut ja konsertit laajentavat oppimisympäristöä ulos luokasta. Esiintymisestä yleisön edessä tulee tutumpaa ja itsetunto vahvistuu osaamisen kasvamisen myötä. Erilaiset konsertit ja tapahtumat ovat säännöllisen tutustumisen kohteena. Soiton ja laulun ohjauksessa rohkaistaan oman musiikillisen ilmaisun etsimiseen ja pyritään luomaan yksilöllisiä toiminnan edistämisen mahdollisuuksia. Musiikillisiin kokeiluihin kannustetaan. Pyritään luomaan tilaisuuksia erilaisten soitto- ja lauluyhdistelmien syntymiselle. Sisällytetään opetukseen teknologian tarjoamia ikäkauteen soveltuvia mahdollisuuksia musiikin tuottamiseen. Oppilaan itsenäiseen harjoitteluun annetaan tukea musiikillisesta lähtötasosta riippumatta. Luova toiminta yhdistetään uusia ilmaisuja tai ratkaisuja etsivään soitto- ja laulumateriaalin käyttöön, samoin omaan musiikin tuottamiseen ohjataan.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa

Vuosiluokilla 3-6

Musiikin opetuksessa huomioidaan oppilaiden erilaiset edellytykset ja tarpeet. Tehdään sen mukaiset ratkaisut esimerkiksi käytettävien työtapojen, soittimien, muiden työvälineiden ja oppilaiden ryhmittelyä koskien. Oppilaan itsenäiseen harjoitteluun annetaan tukea musiikillisesta lähtötasosta riippumatta. Luodaan oppimista edistäviä yhteismusisoinnin tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa vuosiluokilla 3 - 6

Vuosiluokka 3

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa ja ohjaavaa palautetta suullisesti. Huomiota kiinnitetään erityisesti yhteismusisointitaitoihin ja aktiiviseen osallistumiseen eri musiikillisten taitojen harjoittelemisessa. Myös musiikin kuuntelutaidot (keskittyminen, havainnointi) ovat keskeisiä.

Vuosiluokka 4

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa ja ohjaavaa palautetta suullisesti. Huomiota kiinnitetään erityisesti yhteismusisointitaitoihin ja aktiiviseen osallistumiseen eri musiikillisten taitojen harjoittelemisessa. Myös musiikin kuuntelutaidot (keskittyminen, havainnointi) ovat keskeisiä.

Musiikillinen kekseliäisyys ja omaperäinen ilmaisu otetaan huomioon.

Vuosiluokka 5

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa ja ohjaavaa palautetta suullisesti. Huomiota kiinnitetään erityisesti yhteismusisointitaitoihin ja aktiiviseen osallistumiseen eri musiikillisten taitojen harjoittelemisessa. Myös musiikin kuuntelutaidot (keskittyminen, havainnointi) ovat keskeisiä.

Musiikillinen kekseliäisyys ja omaperäinen ilmaisu otetaan huomioon. Palaute ohjaa jokaista oppilasta hahmottamaan musiikkia ja musiikkikäsitteitä sekä kehittämään toimintaansa ryhmän jäsenenä suhteessa soivaan musiikilliseen kokonaisuuteen. Antaessaan musiikin sanallista arviota tai arvosanaa opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa tavoitteisiin. Seurataan oppilaan yhteismusisointitaitojen, käsitteellisen ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä.

Vuosiluokka 6

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa ja ohjaavaa palautetta suullisesti. Huomiota kiinnitetään erityisesti yhteismusisointitaitoihin ja aktiiviseen osallistumiseen eri musiikillisten taitojen harjoittelemisessa. Myös musiikin kuuntelutaidot (keskittyminen, havainnointi) ovat keskeisiä.

Musiikillinen kekseliäisyys ja omaperäinen ilmaisu otetaan huomioon. Palaute ohjaa jokaista oppilasta hahmottamaan musiikkia ja musiikkikäsitteitä sekä kehittämään toimintaansa ryhmän jäsenenä suhteessa soivaan musiikilliseen kokonaisuuteen. Antaessaan musiikin sanallista arviota tai arvosanaa opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa tavoitteisiin. Seurataan erityisesti oppilaan yhteismusisointitaitojen, käsitteellisen ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä.

Musiikin arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä / arvosanan kahdeksan osaaminen
Osallisuus			
T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1-S4	Musiikilliset yhteistyötaidot	Oppilas ottaa huomioon ryhmän muut jäsenet yhteismusisoinnissa.
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen			
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1-S4	Laulaminen ja soittaminen ryhmän jäsenenä	Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon pyrkien sovittamaan osuutensa osaksi musiikillista kokonaisuutta.
T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1-S4	Musiikki-liikunta	Oppilas liikkuu musiikin mukaan ja käyttää kehoaan musiikilliseen ilmaisuun.

T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S1-S4	Musiikin kuuntelu	Oppilas kuuntelee keskittyneesti musiikkia ja esittää näkemyksiään kuulemastaan.
T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S1-S4	Luovan musiikillisen ajattelun ilmaiseminen eri keinoin	Oppilas keksii omia ratkaisuja käyttäen ääntä, musiikkia, kuvaa tai muita ilmaisutapoja ja osaa tarvittaessa ohjatusti hyödyntää musiikkiteknologian tarjoamia mahdollisuuksia.
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito			
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S1-S4	Musiikin merkitysten havainnointi	Oppilas esittää näkemyksiä musiikilliseen toimintaan liittyvistä havainnoistaan ja kokemuksistaan.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä	S1-S4	Musiikin merkintätapojen ymmärtäminen	Oppilas toimii opiskeltujen musiikillisten merkintöjen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa			
T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta ja huolehtimaan omasta instrumentistaan ja luokkasoittimista.	S1-S4	Välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö	Oppilas käyttää laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät. Oppilas huolehtii omasta instrumentistaan ja luokkasoittimista.
Oppimaan oppiminen			

musiikissa			
T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1-S4	Oppimaan oppiminen ja työskentely- taidot	Oppilas asettaa tavoitteen musiikillisen osaamisensa kehittämiseksi ja toimii tavoitteen mukaisesti yhteismusisoinnissa.

13.4.18 KUVATAIDE

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Taide kasvattaa oppilaita luovaan vapauteen, se kuuluu jokaiselle oppilaalle. Steiner tarkoittaa taiteellisella tajullaan paljon muutakin kuin konkreettisia taiteen tekemisen ja kokemisen mahdollisuuksia. Aito taide koskettaa ihmisen henkeä ja sielua, mutta on ennen kaikkea jotakin, joka saa ihmisen kasvamaan, tervehtymään ja menestymään. Taiteellinen työskentely on tasapainottavaa, minkä takia itse työskentely on lopputulosta tärkeämpää. Monipuolinen taiteellinen harjoittelu kehittää sielun alueita eli tunnetta, älyä ja tahtoa. Taiteella on tärkeä rooli myös mielikuvituksen rikastuttamisessa, sosiaalisuuden vahvistamisessa samalla, kun se luo pohjaa myös ajattelulle ja itsetuntemukselle.

Taidetta ei siksi tarkastella pelkästään sen hyödyllisyyden perusteella tai kykyjen kehittämisen näkökulmasta. Kun oppilas eläytyy esimerkiksi värien erilaisiin laadullisuuksiin, hänen aistinsa herkistyvät ja hän alkaa hahmottaa maailmaa taiteellisesti oman kokemuksensa kanssa. Laadullisuuksien taju ja tunne-elämän herkistyminen auttavat empatiakyvyn kehittymistä: oppilas oppii tajuamaan myös sosiaalisia laadullisuuksia ympäristössään.

Taide nähdään steinerkoulussa luontaisena osana kasvatusta. Niinpä esimerkiksi kuvataide kuuluu olennaisesti myös lukuaineiden tunneille. Taiteellisen työn lähtökohtana ovat oppilaan omat tunnot, omat kokemukset ja omat havainnot. Omasta kokemuksesta käsin tehty taiteellinen työskentely rakentaa oppilaille tervettä yksilöllistä identiteettiä.

Steinerkoulun alaluokilla opetus painottuu tunteeseen ja toiminnallisuuteen sekä mielikuvituksen käyttöön, 12 vuoden ikää lähestyttäessä painopiste siirtyy ulkoisen luonnon havainnointiin. Taiteellisten havainnointiharjoitusten kautta oppilas luo tervettä suhdetta ympäröivään maailmaan. Taiteen harjoittamisella voikin parhaimmillaan olla eheyttävä ja tervehdyttävä vaikutus. Alaluokilla on tärkeintä taiteellisen kokemuksen kehittäminen.

Ylemmillä luokilla oppilaat alkavat vähitellen ymmärtää taiteen ja visuaalisen kulttuurin eri ilmiöitä ja he esimerkiksi tarkastelevat kuvataiteen yhteiskunnallista merkitystä sekä taiteilijoiden roolia eri aikakausina ja eri kulttuureissa. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä ja kannustaa vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan.

Keskeinen kuvataideopetuksen tavoite on oppia sietämään hämmennystä ja erilaisia näkökulmia. Oppilaissa tulisi kehittyä avoin suhtautuminen eri tapoihin tuottaa ja ymmärtää taidetta. Elämysten kokeminen liittyy omaan itseensä, mutta muut tavoitteet liittyvät vahvasti suhteeseen, mikä otetaan muihin ihmisiin ja ympäröivään. Silmät aukeavat ympäristön ilmiöille ja ne herättävät ajatuksia. Esimerkiksi nykytaiteen parissa työskentely voi herättää jopa yhteiskunnalliseen ajatteluun.

Taiteen keinoin voi etsiä ratkaisuja oman sisäisen maailman kysymyksiin ja saada vastauksia jo pelkästään sen kautta, että ilmaisee itseään puhumattakaan siitä, että voi jakaa kysymyksensä jonkun kanssa tekemällä ne näkyväksi. Avoin suhtautuminen eri tapoihin tehdä ja ymmärtää taidetta voi johtaa myös maailmankatsomukselliseen avoimuuteen ja vuorovaikuttamiseen paremmin maailman kanssa.

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 tärkeää on taiteellisen kokemisen kehittäminen: oppilaat oppivat kokemaan ja luonnehtimaan värien herättämiä sisäisiä tunteja, kuvia ja kokemuksia. Oppilaat tutustuvat väreihin ja maalauksen ja piirtämisen perustekniikoihin. Kuvien jälkitarkastelun kautta oppilaat oppivat pukemaan kokemuksensa sanoiksi. Yhteiset kuvatarkastelut ovat samalla sosiaalisen kanssakäymisen harjoittelua: opitaan antamaan palautetta ja ottamaan vastaan sitä. Töitä ei aseteta paremmuusjärjestykseen, jokainen työ on arvokas ja ainutlaatuinen. Kuvatarkastelun kautta oppilaat oppivat rehellisyyttä ja kunnioitusta toisten tekemää työtä kohtaan. Kuvataiteen avulla oppilaat opettelevat pitkäjänteistä työskentelyä.

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 oppilaat laajentavat omakohtaista suhdetta kuvataiteeseen. Edelleen kehitetään teknisiä taitoja ja kokeillaan uusia. Kuvataiteen keinoin eläydytään ja tutustutaan eri kulttuureihin samassa yhteydessä kuin ne tulevat oppilaille tutuksi myös muiden aineiden tunneilla. Alaluokilla painottuu mielikuvituksen käyttö, 12 vuoden ikää lähestyessä painopiste siirtyy ulkoisen luonnon havainnointiin: kuvataiteen tekemisen kautta syvennytään luonnon herättämiin vaikutelmiin. Kuvataide vastaa siihen, miten oppilaan kehittyvä sisäisen elämän puhuttelemisen ilmenee eri ikävaiheissa. Kuvien tuottamisen ja tulkinnan taitoja syvennetään hyödyntämällä vastuullisesti tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöjä.

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu		
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja kuvia tekemällä	S1, S2, S3	L1, L3, L4, L5
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan	S1, S2, S3	L2, L4, L5, L6
T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan erilaisten kuvallisten tuottamisen tapojen avulla	S1, S2, S3	L2, L3, L4, L5
Kuvallinen tuottaminen		
T4 innostaa oppilasta kokeilemaan erilaisia materiaaleja ja tekniikoita sekä harjoittelemaan kuvallisia ilmaisutapoja	S1, S2, S3	L2, L3, L5, L6
T5 kannustaa oppilasta pitkäjänteiseen kuvalliseen työskentelyyn yksin ja yhdessä muiden kanssa	S1, S2, S3	L1, L2, L3, L5

T6 kannustaa oppilasta tarkastelemaan kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa ja muiden kuvissa	S1, S2, S3	L1, L2, L4, L7
Visuaalisen kulttuurin tulkinta		
T7 ohjata oppilasta käyttämään kuvataiteen käsitteistöä sekä tarkastelemaan erilaisia kuvatyyppejä	S1, S2, S3	L1, L4, L5, L6
T8 kannustaa oppilasta tunnistamaan erilaisia taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuotteita lähiympäristössään	S1, S2, S3	L2, L3, L6, L7
T9 innostaa oppilasta tekemään kuvia oman elinympäristön, eri aikojen ja eri kulttuurien tarkastelun pohjalta	S1, S2, S3	L1, L2, L5, L6
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen		
T10 ohjata oppilasta tunnistamaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä arvoja	S1, S2, S3	L2, L3, L6, L7
T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys	S1, S2, S3	L1, L2, L4, L7

Vuosiluokka 1

T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8

Vuosiluokka 2

T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T9, T10, T11

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu		
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen	S1, S2, S3	L1, L3, L4, L5
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista	S1, S2, S3	L2, L4, L5, L6
T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen	S1, S2, S3	L2, L3, L4, L5
Kuvallinen tuottaminen		
T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan	S1, S2, S3	L2, L3, L5, L6
T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa	S1, S2, S3	L1, L2, L3, L5
T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen	S1, S2, S3	L1, L2, L4,

viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan		L7
Visuaalisen kulttuurin tulkinta		
T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta	S1, S2, S3	L1, L2, L4, L5
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin	S1, S2, S3	L1, L4, L5, L6
T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	L1, L2, L5, L6
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen		
T10 ohjata oppilasta keskustelemaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista	S1, S2, S3	L3, L4, L6, L7
T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan	S1, S2, S3	L1, L2, L4, L7

Vuosiluokka 3

T1-T9

Vuosiluokka 4

T1-T9

Vuosiluokka 5

T1-T11

Vuosiluokka 6

T1-T11

Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

S1 Omat kuvakulttuurit

Ensimmäisen luokan opetussisältöinä on värien laadullisuuksien tutkiminen, maalauksen ja piirtämisen perustekniikoiden kehittäminen, esim. sivellintekniikan hallitseminen ja värisointien tarkastelu. Vahaliiduilla piirretään kuvia esim. saduista ja opetellaan monipuolista värien käyttöä, tekniikkana maalaava piirtäminen.

Kuvataiteiden pohjustukseksi luodaan mielikuvia maalattavasta/piirrettävästä aiheesta yhdessä keskustelemalla. Maalausten aiheina ovat usein vuodenaikojen tunnelmat. Maalauksessa pitäydytään yksinkertaisissa, suurissa väripinnoissa yksityiskohtia vältellen. Maalaukset eivät tässä vaiheessa ole välttämättä esittäviä. Värein kuvataan esimerkiksi kuvattavan tarinan tunnelmia ennemmin kuin yksityiskohtia. Näin värit ja niiden erilaiset luonteet tulevat lapselle tutuiksi. Opetellaan tunnistamaan erilaiset keltaiset, punaiset ja siniset, sekä niiden sekoituksia.

Luovaa työskentelyä tuetaan rauhallisella ja kiireettömällä ilmapiirillä. Ilmaisua harjoitellaan vesivärimaalauksen märkää-märälle -tekniikalla, vahaliitupiirtämistä ja muovailua mehiläisvahalla. Harjoitellaan maalauksen valmisteleviä työtapoja sekä loppussiivousta.

Muovailu lähtee pallon perusmuodosta, johon paineella ja vastapaineella saadaan aikaan muuntuvia yksinkertaisia muotoja esim. linnunmuna, linnunpoikanen jne. Työskentelymateriaalina voidaan käyttää myös esimerkiksi mehiläisvahaa.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Retkeillään lähiluonnossa ja -ympäristössä ja tarkastellaan vuoden- ja vuorokaudenaikojen vaihtelua. Tehdään maalauksia ja piirroksia esille nousseista aiheista, lähinnä luonnontunnelmista.

S3 Taiteen maailmat

Tärkeänä osana työskentelyä on yhteinen kuvatarkastelu: oppilaiden valmiita töitä tarkastellaan yhdessä ja keskustellaan niistä. Ohjataan oppilasta tarkastelemaan omia ja muiden töitä kunnioittavin silmin: kuvani kelpaa, minä kelpaan. Tutkitaan omia ja muiden töitä yhdessä. Mietitään miten eri tavoin sama asia tulee eri töissä esille.

Vuosiluokka 2

S1 Omat kuvakulttuurit

Toisella luokalla syvennetään värien tutkimusta ja perustekniikoiden hallintaa. Uusina aiheina tulevat kertomukset, esim. eläinkertomukset ja yksinkertaiset luontoaiheet. Uutena materiaalina voi tulla esimerkiksi savi ja erilaiset luonnonmateriaalit. Kuvatarkastelua jatketaan.

Maalataan/ piirretään edelleen opettajan esimerkin johdattamina. Vapaammissa töissä hyödynnetään opeteltuja työtapoja ja -tekniikoita omatoimisesti. Keskitytään edelleen yksinkertaisiin, suuriin väripintoihin yksityiskohtia vältellen. Harjoitellaan edelleen perustekniikoita: vesivärimaalaukset (märkää-märälle) ja vahaliitupiirustus. Mehiläisvahan lisäksi voidaan ottaa savi kolmiulotteisten töiden tekemiseen. Maalauksessa opettaja johdattelee oppilaat kokemaan väriharmonioita väritarinoiden avulla (vastaväriparit, heikot väriparit, vahvat väriparit). Suunnittelulle ja tekemiselle tulee olla riittävästi aikaa ja rauhaa. Harjoitellaan edelleen maalauksen valmistelua ja loppusiivousta yhdessä.

Kiinnitetään huomiota käytettävien materiaalien ja välineiden laatuun ja asianmukaiseen käyttöön. Keskustellaan siitä, miten välineet on tehty ja miten ne pidetään kunnossa.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Havainnoidaan luontoa, lähiympäristöä sekä vuoden- ja vuorokaudenaikojen vaihtelua kävely- ja muiden retkien yhteydessä. Tarkastellaan luonnon kauneutta ja moninaisuutta retkien yhteydessä. Retket koulun Pukkilan huvilalle tarjoavat tilaisuuden tarkastella vanhaa kulttuuriympäristöä rakennuksineen ja kasveineen.

S3 Taiteen maailmat

Tutkitaan oman arkiympäristön tekijöitä, esimerkiksi omassa luokahuoneessa, koulun pihalla, kotiympäristössä.

Tarkastellaan edelleen yhdessä valmistuneita töitä ja keskustellaan niistä. Ohjataan oppilasta tarkastelemaan omia ja muiden töitä kunnioittavin silmin. Tarkastellaan yhdessä valmistuneiden töiden moninaisuutta minkälaisin kuvallisoin keinoin eri asiat korostuvat eri töissä.

Vuosiluokka 3

S1 Omat kuvakulttuurit

Kolmannella luokalla syvennetään perustekniikkaa ja opetellaan uusia ilmaisukeinoja esim. savea muovailemalla. Nyt myös harjoitellaan yksityiskohtaisempaa esittämistä. Kuva-aiheet valitaan jakso-opetuksesta, vuodenkierrosta, luonnosta kuten esimerkiksi luomiskertomuksesta, vanhoista ammasteista, maanviljelystä, työvälineistä jne.

Luomiskertomuksen maalaamisen yhteydessä tutustutaan lämpimiin ja kylmiin väreihin. Maalaustunneilla edetään yksinkertaisista väritunnelmista värien sekoittamiseen ja muotojen syntyymiseen. Maalausharjoitukset aloitetaan valon luomisesta, valon ja pimeän polariteetista edeten taivaan ja maan luomiseen; maahan ja veteen. Lopulta päädytään kasveihin ja eläimiin. Prosessin lopussa kaikista väreistä nousee kokonaisuutena ihmishahmo, josta tulee kaksi.

Kolmannella luokalla voidaan tutustua johonkin grafiikan yksinkertaiseen menetelmään.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Kolmannella luokalla painotus on " Luomisen suuressa tapahtumassa " pienimuotoisemmassa maailman muokkaamisessa, maanviljelyssä ja rakentamisessa. Tällöin havainnoidaan lähiluontoa ja -ympäristöä sekä vuoden- ja vuorokaudenaikojen vaihtelua kävely- ja muiden retkien yhteydessä. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä.

Tehdään lyhytfilmejä jakson vierailuista ja tekemisistä kuten viljan puimisesta, vierailuista pajassa, suutarin luona jne.

S3 Taiteen maailmat

Ryhmä tarkastelee valmistuneita töitä yhdessä. Tällöin pyritään huomaamaan erilaisia kuvallisia ratkaisuja ja niiden vaikutusta kokonaisuuteen ja aiheen ilmaisuun. Tällöin voidaan tehdä ryhmä- tai paritöinä julisteita eri aiheista esim. harrastuksista, lemmikeistä. Vanhat ammatit - jaksolla voidaan tarkastella esim. työtapoja - ja ympäristöjä taideteosten kautta. Voidaan myös tutustua valittujen taiteilijoiden teokseen/teoksiin ja elämäntekniikkaan.

Vuosiluokka 4

S1 Omat kuvakulttuurit

Neljännellä luokalla syvennetään edelleen perustekniikoita. Vahaliitujen lisäksi harjaannutaan käyttämään puuvärejä ja syvennetään muovailun taitoja esim. eläinopin jakson yhteydessä. Ilmaisussa kiinnitetään huomiota värien herkkyyteen. Uutena tekniikkana on muodon hakeminen ympäristöstä, harjoitusaiheina ovat esim. päärynä, omena tai muu selkeä muoto kuten tuoli ja sen jälkeen eläinaiheet.

Piirtämistä voidaan kokeilla värilliselle paperille. Voidaan toteuttaa esim. oma ornamenttikuvio jollakin grafiikan menetelmällä. Kalevala ja viikinkiaihealueet tarjoavat herkullista materiaalia harjoitella ilmaisua puuvärien avulla. Tällöin voidaan myös tehdä grafiikan töitä.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Opetuksessa käsitellään oppilaan laajenevaa ja muuttuvaa elinpiiriä. Tutkitaan ympäristöä valokuvaamalla ja videoimalla. Tehdään esimerkiksi liikennetietoiskuja, elinympäristön esittelyjä videoilla, vertaillaan vanhaa elinpiiriä nykyiseen ja vertaillaan rakennettua - ja luonnonympäristöä. Esityksillä voidaan vaikuttaa ympäristön tilaan tai muuhun havaittuun muutokseen/epäkohtaan.

Kotiseutuoppiin liittyen voidaan muovaila ryhmätyönä esim. vanha Oulun linna tai jokin muu rakennelma.

S3 Taiteen maailmat

Tutustutaan viikinkien kulttuurin tuotoksiin ja erilaisiin Kalevalan innoittamiin taideteoksiin. Maalausaiheita voidaan ottaa Kalevalasta, viikinkien kulttuurista, Oulun ja lähialueen historiasta pääainetuntien aihepiireihin liittyen. Tärkeänä osana työskentelyä on yhteinen kuvatarkastelu ja niistä keskustelu. Esineiden piirtäminen mallista vahvistaa havaintojen tekemistä. Innostetaan oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omissa kuvissaan

Vuosiluokka 5

S1 Omat kuvakulttuurit

Viidennellä luokalla perustekniikoiden lisäksi tutustutaan kuultomaalaukseen ja sekatekniikoihin. Nyt aletaan työskennellä värien hienompien erojen ja vivahteiden kanssa. Kuvataideopetus liittyy läheisesti jakso-opetukseen, esim. kasvioppiin, jolloin pyritään löytämään eri kasvitunnelmia. Pyritään löytämään koivun vihreän ja sammalen vihreän laatuero. Tehdään erilaisia puututkielmia. Historiaan ja maantietoon liittyen piirretään ja maalataan karttoja ja erilaisia kuva-aiheita liittyen Kreikan mytologiaan.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Tehdään retkiä lähiympäristöön ja tutkitaan vesistöjen eroavaisuuksia, rantojen, kasvillisuuden ja vesistöjen laadullisia eroja. Pyritään kuvaamaan näitä eroja ja tunnelmia eri menetelmin. Keskustellaan töistä ja kiinnitetään huomiota kuvien jälkitarkastelussa enemmän siihen tapaan, miten oppilaat ovat tietoisesti yrittäneet päätyä värieroihin.

Savesta voidaan tehdä yksinkertaisia ihmishahmoja. Voidaan olla vuorotellen pareittain mallina, ensin seisten sitten istuen.

S3 Taiteen maailmat

Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti, muun muassa lasten ja nuorten tekemiä sarjakuvia, pelejä ja nettitaidetta.

Yhteinen kuvatarkastelu on tärkeä osa opetusta.

Historiallisten kulttuurien yhteydessä pääainetunnilla tutkitaan eri kulttuurien tuottamia kuvia. Viidennellä luokalla tutustutaan Kreikan mytologiaan. Näiden pohjalta tehdään esimerkiksi savitöitä, maalauksia, grafiikkaa, piirustuksia. Savesta tehdään historian jaksolla esim. pyramidi, kreikkalainen ruukku. Harjoitellaan vinoviivatekniikkaa piirtäen.

Vuosiluokka 6

S1 Omat kuvakulttuurit

Kuvataideopetus liittyy läheisesti jakso-opetukseen, esim. fysiikkaan, historiaan ja geologiaan.

Vesivärimaalausta harjoitellaan teemana luonnontunnelmat, puut ja kartat. Opetellaan sekoittamaan harmaita pääväreistä. Tehdään väritunnelmia ja -harjoituksia.

Uutena tekniikkana tulee mustavalkopiirustus hiilellä. Tällöin tehdään pimeys - valoharjoitelmia ja varjotutkimuksia. Oppilaiden tulisi saada selkeä käsitys siitä, miten varjot syntyvät, ja heidän tulisi tehdä tarkkoja havaintoja tästä. Tehdään vinoviivaharjoituksia valööreihin liittyen. Tätä voidaan hyödyntää mineraalitutkielmissä.

Yhteinen kuvatarkastelu herättää pohtimaan maailman lainalaisuuksia.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Opetuksessa käsitellään oppilaiden laajenevaa elinpiiriä ja medioiden merkitystä yhteiskunnassa.

Työtapoja ja -materiaaleja valittaessa otetaan huomioon ekologiset, kestävät arvot. Oppilasta ohjataan pohtimaan esteettisten, eettisten ja ekologisten tekijöiden vaikutusta omiin valintoihinsa sekä taiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin eri aikoina ja eri yhteyksissä.

Pallo-, lieriö-, kartio- ja kuutiomuotoja piirretään kolmiulotteisina tilallisina kappaleina. Eri valolähteet ja niiden aiheuttamat varjojen muutokset otetaan huomioon.

Tallennetaan eri välinein ja tekniikoin seinään, lattiaan ja nurkkaan lankeavia varjoja. Tehdään ja etsitään ympäristöstä erilaisia varjoasetelmia, jolloin varjot lankeavat myös toisiin kappaleisiin.

S3 Taiteen maailmat

Tutkitaan värejä Goethen väriopin pohjalta maalaamalla. Tehdään omia havaintoja väriopin lainalaisuuksista ja toteutetaan omia teoksia havaintojen innoittamina. Kuten omaan arkeen liittyvää muotoilua; huonekalut, kengät jne.

Tutkitaan roomalaista kulttuuria; sen tuottamaa taidetta ja esineistöä. Savesta voidaan tehdä roomalaisia rakennelmia, riimukiviä.

Pyritään tarkastelemaan ympäristöä, taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria kestävän kehityksen ja kulttuurisen moninaisuuden näkökulmista sekä hahmottamaan kulttuuriperinnön jatkumo.

Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 kuvataidetta opiskellaan pääasiassa omassa kotiluokassa tutussa ja turvallisessa ympäristössä. Teemoja ja materiaaleja haetaan lähiympäristöstä ja luonnosta, sisältöjä työestetään taiteellisesti; inspiraatiota ja aiheita maalauksiin, piirustuksiin ja muovailuun saadaan muiden oppiaineiden sisällöistä, esim. kertomusaineistosta.

Oppimiselle luodaan työrauha ja korostetaan tekemiseen tarvittavia rutiineja. Oppilaita rohkaistaan harjoitteluun ja kokeilemiseen.

Tavoitteena on luoda maalaustunnille turvallinen ja rauhallinen ilmapiiri, joka rohkaisee aktiiviseen kokeilemiseen. Tärkeää on eläytyä väreihin ja niiden tunnelmiin ja ihmetellä niitä. Pedagogisilla ratkaisuilla tuetaan moniaistista havainnointia, pitkäjänteistä työskentelyä sekä tutkivaa ja tavoitteellista taideoppimista. Oppilaalle pyritään luomaan tila, jossa on mahdollista keskittyä, syventyä ja rauhoittua maalaamisen äärelle. Opetuksessa otetaan huomioon yksilölliset kuvailmaisun tarpeet ja mahdollistetaan tarkoituksenmukainen työskentely yksin ja ryhmässä.

On tärkeää kiinnittää huomioon maalauksen valmisteluun liittyvien työtapojen opetteluun. Alaluokilla luodaan perustaa välineiden huoltamiselle ja toiminnan itsenäiselle ohjaamiselle. Märkkä märälle -tekniikka valmisteluineen tulisi tulla oppilaalle tutuksi. Tavoitteena on luoda oppimiseen ja vuorovaikutukseen kannustava toimintakulttuuri. Vuosiluokilla 1-2 innostetaan leikinomaiseen kokeiluun myös kuvataiteissa. Opetustilanteita voidaan toteuttaa luokkaympäristön lisäksi myös ulkona, luonnossa tai Villa Pukkilassa.

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 oppimisympäristö laajenee omasta luokahuoneesta myös mahdolliseen maalaussaliin, museoihin, gallerioihin, luontoon ja lopulta myös verkkoympäristöihin. Oppilaita kannustetaan monipuoliseen materiaalien ja ilmaisukeinojen käyttämiseen. Oppiaineiden sisältöjä työstetään taiteellisesti: inspiraatiota ja aiheita maalauksiin, piirustukseen ja muovailuun saadaan muiden oppiaineiden sisällöistä, esim. historiasta, maantiedosta, biologiasta. Verkkoympäristöä ja tietoteknologiaa hyödynnetään turvallisesti, vastuullisesti ja toiminnallisesti.

Maalausvalmistelut ja loppusiivouksen järjestäminen itsenäistyvät ja omatoimistuvat alaluokkien jälkeen. Oppilaita ohjataan huoltamaan välineitä ja huolehtimaan niistä. Työtapoja monipuolistetaan, opetellaan uusia tekniikoita ja ilmaisutapoja sekä kannustetaan omaan taiteelliseen ilmaistamiseen. Mallista maalaamisen sijaan pyritään kohti omaan luomista. Teknologiaa ja verkkoympäristöjä voidaan hyödyntää monipuolisesti ja vastuullisesti esimerkiksi antamaan innoitusta ja inspiraatiota työskentelylle.

Ohjaus, tuki ja eriyttäminen kuvataiteessa

Vuosiluokilla 1-2

Oppilasta tuetaan havaintojen ja tunteiden visuaalisessa esittämisessä sekä motoristen taitojen kehittämisessä yhteisten tehtävien kautta, joissa yksilöllinen työ toteutetaan omasta sisäisestä elämyksestä käsin. Työskentely tukee pitkäjänteisyyttä ja yhteisten kuvatarkastelujen kautta ohjataan ja kannustetaan yksilölliseen kehittymiseen, jolloin luottamus omaan taiteelliseen tekemiseen kasvaa. Oppilasta autetaan oikean tekniikan löytämiseen kaikessa työskentelyssä. Opetuksessa rohkaistaan ja kannustetaan rikkaaseen värien käyttöön.

Vuosiluokilla 3-6

Opetuksessa tuetaan jokaista oppilasta tuetaan hänen omista lähtökohdistaan käsin, rohkaistaan värien ja muiden materiaalien (esim. hiili, savi, valokuva) monipuoliseen käyttöön. Oppilasta autetaan henkilökohtaisesti oikean tekniikan löytämisessä. Kuvataiteen tehtävät ovat oppilaille yhteisiä, mutta niiden toteutuksessa tuetaan yhä voimakkaammin yksilöllisyys. Yhteisten kuvatarkastelujen kautta ohjataan ja kannustetaan yksilölliseen kehittymiseen. Luottamus omaan taiteelliseen tekemiseen kasvaa.

Tavoitteena ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden sosiaalisten, psyykkisten ja motoristen lähtökohtien ja taitojen huomioon ottaminen. Taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne tukee oppilaan identiteettien rakentumista, osallisuutta ja hyvinvointia. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset ohjauksen tarpeet. Opetusta eriytetään tarvittaessa esimerkiksi ilmaisukeinojen, työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnoilla. Opetustilanteissa oppilaat voivat hyödyntää vahvuuksiaan, soveltaa erilaisia työtapoja ja käyttää vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Taideoppimiselle luodaan turvallinen, moninaisuutta kunnioittava ja itseilmaisuuun rohkaiseva ilmapiiri, jossa oppilaat saavat henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Vaihtoehtoisia pedagogisia lähestymistapoja voidaan tarvita erityisesti havaintojen ja tunteiden visuaalisessa ilmaisussa sekä motoristen taitojen kehittämisessä. Ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi leikinomaisuutta, pelejä ja eri aistialueisiin liittyviä kokemuksia

Oppilaan oppimisen arviointi kuvataiteessa

Vuosiluokka 1

- palautetta annetaan tekemisen yhteydessä suullisesti: opettaja ohjaa ja kannustaa
- arvioinnilla tuetaan oppilaan kehitystä ja itsetuntoa; arvioinnin tarkoitus on herättää oppilaassa kokemus: työni kelpaa, minä kelpaan
- tarkastellaan yhteisesti luokan töitä; harjoitellaan omien ajatusten ilmaisemista ja toisten näkemysten arvostamista
- vanhemmille annettavassa kirjallisessa arvioinnissa otetaan huomioon aiemmin kohdassa 4 esitetyt ainekohtaiset tavoitteet

Vuosiluokka 2

- palautetta annetaan tekemisen yhteydessä suullisesti: opettaja ohjaa ja kannustaa
- arvioinnilla tuetaan oppilaan kehitystä ja itsetuntoa; arvioinnin tarkoitus on herättää oppilaassa kokemus: työni kelpaa, minä kelpaan
- tarkastellaan yhteisesti luokan töitä; harjoitellaan omien ajatusten ilmaisemista ja toisten näkemysten arvostamista
- vanhemmille annettavassa kirjallisessa arvioinnissa otetaan huomioon aiemmin kohdassa 4 esitetyt ainekohtaiset tavoitteet

Vuosiluokka 3

- palautetta annetaan tekemisen yhteydessä suullisesti: opettaja ohjaa opittujen taitojen syventämiseen ja kannustaa uusien ilmaisutapojen löytämiseen
- arvioinnilla tuetaan oppilaan kehitystä ja itsetuntoa; arvioinnin tarkoitus on herättää oppilaassa kokemus: työni kelpaa, minä kelpaan
- arvioidaan oppilaan innostusta ja kiinnostusta, työtapaa, esimerkiksi pitkäjänteisyyttä ja yhteistyökykyä
- tarkastellaan yhteisesti luokan töitä; harjoitellaan omien ajatusten ilmaisemista ja toisten näkemysten arvostamista
- vanhemmille annettavassa kirjallisessa arvioinnissa otetaan huomioon aiemmin kohdassa 4 esitetyt ainekohtaiset tavoitteet

Vuosiluokka 4

- palautetta annetaan tekemisen yhteydessä suullisesti: opettaja ohjaa opittujen taitojen syventämiseen ja kannustaa uusien ilmaisutapojen löytämiseen
- arvioinnilla tuetaan oppilaan kehitystä ja itsetuntoa

- kuvatarkastelujen kautta kehitetään itsearviointikykyä ja opitaan ilmaisemaan omia ajatuksia ja arvostamaan toisten näkemyksiä
- arvioidaan oppilaan innostusta, kiinnostusta ja työtapaa, esimerkiksi pitkäjänteisyyttä ja yhteistyökykyä
- tarkastellaan yhteisesti luokan töitä; harjoitellaan omien ajatusten ilmaisemista ja toisten näkemysten arvostamista
- arvioinnin lähtökohta on oppilaan oma kehityskaari
- sanallisessa arvioinnissa huomioidaan aiemmin kohdassa 4 esitetyt tavoitteet

Vuosiluokka 5

- palautetta annetaan tekemisen yhteydessä suullisesti: opettaja ohjaa oppittujen taitojen syventämiseen ja kannustaa uusien ilmaisutapojen löytämiseen
- arvioinnilla tuetaan oppilaan kehitystä ja itsetuntoa
- arvioidaan oppilaan innostusta, kiinnostusta ja työtapaa, esimerkiksi pitkäjänteisyyttä ja yhteistyökykyä
- tarkastellaan yhteisesti luokan töitä; harjoitellaan omien ajatusten ilmaisemista ja toisten näkemysten arvostamista
- oppilaalle annettava sanallisen arvioinnin lähtökohtana on oppilaan oma kehityskaari
- kirjallisessa arvioinnissa huomioidaan aiemmin kohdassa 4 esitetyt tavoitteet

Vuosiluokka 6

- palautetta annetaan tekemisen yhteydessä suullisesti: opettaja ohjaa oppittujen taitojen syventämiseen ja kannustaa uusien ilmaisutapojen löytämiseen
- arvioinnilla tuetaan oppilaan kehitystä ja itsetuntoa
- kuvatarkastelujen kautta kehitetään itsearviointikykyä ja opitaan ilmaisemaan omia ajatuksia ja arvostamaan toisten näkemyksiä
- arvioidaan oppilaan innostusta, kiinnostusta, kykyä monipuoliseen kuvailmaisuun sekä hänen työtapansa
- sanallisessa arvioinnissa huomioidaan aiemmin kohdassa 4 esitetyt tavoitteet

Kuvataiteen arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu			
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja erilaisia kuvallisia välineitä hyödyntäen	S1, S2, S3	Taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin havainnoiminen	Oppilas osaa tehdä monipuolisia havaintoja ympäristöstä ja sen kuvista käyttämällä kuvallisia välineitä
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan sekä harjoittelemaan näkemystensä perustelemista	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten sanallistaminen	Oppilas osaa kuvailla taiteeseen, ympäristöön ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin liittyviä havaintojaan ja perustella ajatuksiaan sanallisesti

T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten kuvallinen ilmaiseminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja ajatuksiaan hyödyntämällä kuvien rinnalla myös muita tiedon tuottamisen tapoja
Kuvallinen tuottaminen			
T4 ohjata oppilasta käyttämään monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä harjaannuttamaan kuvan tekemisen taitojaan	S1, S2, S3	Kuvallisten ilmaisukeinojen käyttäminen	Oppilas osaa soveltaa erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisukeinoja kuvallisessa tuottamisessaan
T5 ohjata oppilasta tavoitteelliseen kuvallisten taitojen kehittämiseen yksin ja yhteistyössä muiden kanssa	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen kehittäminen	Oppilas osaa asettaa tavoitteita ja pyrkii kehittämään kuvailmaisuaan yksin ja ryhmän jäsenenä
T6 ohjata oppilasta tutustumaan erilaisiin kuvallisen viestinnän tapoihin ja käyttämään kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	Kuvien avulla vaikuttaminen ja osallistuminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja ilmaistessaan mielipiteitään
Visuaalisen kulttuurin tulkinta			
T7 ohjata oppilasta tarkastelemaan kuvia eri lähtökohdista ja eri yhteyksissä sekä pohtimaan todellisuuden ja fiktion suhdetta	S1, S2, S3	Kuvien tarkastelu	Oppilas osaa tarkastella sisällön, muodon ja asiayhteyden vaikutusta erilaisten kuvien tulkintaan
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä pohtimaan historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien käyttäminen	Oppilas osaa tulkita kuvia teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista sekä hyödyntää tulkintojaan kuvista keskusteltaessa
T9 innostaa oppilasta kokeilemaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja omista kuvissaan	S1, S2, S3	Kuvailmaisun tapojen käyttäminen	Oppilas osaa hyödyntää erilaisia kuvailmaisun tapoja tarkastellessaan taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria sekä tehdessään omia kuvia
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen			

T10 ohjata oppilasta keskustelemaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista	S1, S2, S3	Arvojen tarkasteleminen	Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista
T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys kuvailmaisun sisältöjä ja toimintatapoja valitessaan	S1, S2, S3	Kuvailmaisun sisältöjen ja toimintatapojen valinta	Oppilas ottaa kuvailmaisussaan huomioon kulttuurisen moninaisuuteen ja kestävään kehitykseen liittyviä näkökulmia

Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Oppilaiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Oppilaiden omat kokemukset, mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Oppilaille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Oppilaat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia.

Vuosiluokilla 7-9

Vuosiluokilla 7-9 kuvataiteen tehtävänä on kiinnostuksen herättäminen ulkomaailmaan ympäristön taiteellisen tarkastelun kautta. Näillä luokilla opitaan näkemään ja kuvaamaan esineitä ja ympäristöä realistisesti tutkimalla mm. valoja, varjoja ja perspektiivin ilmiöitä. Omakohtaista suhdetta ulkomaailmaan syvennetään kuvataiteen kautta, ja keskitytään oman luovuuden kokemiseen ja kehittämiseen sekä omaan aloitteellisuuteen. Kuvataideopetus vahvistaa oppilaan identiteettiä ja rohkeutta yksilölliseen ilmaisuun. Opetus harjaannuttaa hyödyntämään myös tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöjä luovasti, kriittisesti ja vastuullisesti. Toisaalta kuvataideopetus kehittää oppilaan arviointikykyä ja vahvistaa oppilaiden ymmärrystä taiteen eri ilmaisukeinoista ja tavoitteista. Oppilas oppii arvostamaan sekä omaa että muiden taiteellista työtä. Kuvataideopetuksen tehtävä on myös kannustaa oppilasta pohtimaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin vaikutusta omaan taiteelliseen tekemiseen.

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9 (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014)

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu		
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan, taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja käyttämään monipuolisesti kuvallisen tuottamisen menetelmiä	S1, S2, S3	L1, L3, L4, L5
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan omista ja muiden havainnoista ja ajatuksista sekä perustelevaan näkemyksiään	S1, S2, S3	L2, L4, L5, L6
T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen eri ympäristöissä	S1, S2, S3	L2, L3, L4, L5
Kuvallinen tuottaminen		
T4 ohjata oppilasta soveltamaan erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä syventämään kuvallisen tuottamisen taitojaan	S1, S2, S3	L2, L3, L5, L6
T5 ohjata oppilasta tutkivaan lähestymistapaan itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä	S1, S2, S3	L1, L2, L3, L5
T6 rohkaista oppilasta ilmaisemaan mielipiteitään sekä soveltamaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	L1, L2, L4, L7
Visuaalisen kulttuurin tulkinta		
T7 ohjata oppilasta soveltamaan kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä	S1, S2, S3	L1, L4, L5, L6
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista	S1, S2, S3	L2, L3, L6, L7
T9 innostaa oppilasta soveltamaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja kuvallisessa tuottamisessaan	S1, S2, S3	L1, L2, L5, L6
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen		
T10 ohjata oppilasta ottamaan kantaa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin	S1, S2, S3	L3, L4, L6, L7
T11 kannustaa oppilasta ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys sekä vaikuttamaan kuvien avulla	S1, S2, S3	L1, L2, L4, L7

Tavoitteet vuosiluokilla:

7lk. T1-T11

8.lk T1-T11

9.lk T1-T11

Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Kuvataiteen opetuksen tavoitteita lähestytään omia kuvakulttuureja, ympäristön kuvakulttuureja ja taiteen maailmoja tutkimalla. Sisältöalueet ovat toisiaan täydentäviä ja

opetuksessa tarkastellaan myös niiden välisiä yhteyksiä. Sisältöjen valinnan lähtökohtia ovat oppilaille merkitykselliset taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teokset, tuotteet ja ilmiöt. Sisällöt rakentavat yhteyksiä oppilaille tuttujen ja heille uusien kuvakulttuurien välille. Oppilaita kannustetaan ottamaan osaa opetuksen sisältöjen, tarkasteltavien kuvastojen, työskentelymenetelmien ja välineiden valintaan. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia.

Vuosiluokka 7

S1 Omat kuvakulttuurit:

Seitsemännen luokan keskeisiä sisältöjä ovat kuvan rakentamisen lainalaisuudet. Perspektiiviä harjoitellaan perspektiivipiirroksin esimerkiksi esineistä. Väriperspektiiviä harjoitellaan tietoisesti esimerkiksi maisematöissä. Väriperspektiiviä voidaan harjoitella maalaten tai pastelliliiduilla. Oppilas oppii etsimään väriperspektiiviä tietoisesti. Oppilaat oppivat hahmottamaan ja kuvaamaan konkreettista maailmaa realistisesti.

Kuultomaalauksen tekniikkaa syvennetään 7. luokalla, aiheet voivat nousta pääainejaksojen teemoista.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit:

Valittavien sisältöjen kautta oppilatt tarkastelevat visuaalista ympäristöään sekä harjoittelevat aktiivista osallistumista omassa elinympäristössään. Tutkittavia sisältöjä voivat olla esineet, rakennettu ympäristö, mainonta, visuaalinen suunnittelu ja yhteisöllinen media.

S3 Taiteen maailmat:

Seitsemännen luokan löytöretkiteemaa voidaan käsitellä myös kuvataiteen keinoin. Löytöretkien kautta voi luontevasti tutustua eri kulttuurien taiteeseen. Esimerkiksi kiinalainen siveltimen käyttö ja kalligrafia voivat olla mahdollisia sisältöjä. Mustemaalausta ja/tai tussipiirustusta harjoitellaan mahdollisuuksien mukaan. Tutkimuskohteina voivat olla mm. sarjakuva, pelisuunnittelu, katutaide ja pukeutumiskulttuurit.

Vuosiluokka 8

S1 Omat kuvakulttuurit

Nuoren tunne-elämä löytää vastaavuutensa luonnontunnelmista: kuvallisina aiheina ovat esim. myrsky, ukkonen, kuutamo, auringonnousu ja pilvimuodostelmat. Tunteiden elekieltä voidaan käsitellä myös savitöiden kautta.

Biologian aiheisiin liittyen tehdään luupiiirroksia esimerkiksi tutkimalla ihmisen käden anatomiaa. Voidaan piirtää valkoisella mustalle. Jakso-opetukseen liittyen tehdään myös hyönteissuurennoksia. Niiden kautta voidaan harjoitella ja hienosäätää pastelliliitujen käyttöä.

8. luokalla jatketaan edellisenä vuonna aloitettua perspektiiviharjoittelua.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Jakso-opetuksesta riippuen voidaan syventyä johonkin taidekulttuuriin, esimerkiksi alkuperäiskansoihin.

S3 Taiteen maailmat

Kuvataiteissa harjoitellaan uutena tai syvennetään vinoviivatekniikkaa. Tutkitaan lisäksi grafiikan mustavalkotöitä (esimerkiksi Düreriä) ja muunnetaan niiden aiheita värillisiksi töiksi.

Vuosiluokka 9

S1 Omat kuvakulttuurit

Kuvataiteen opetuksen painopiste on valon ja varjon lainalaisuuksien tutkimisessa. Mustavalkopiirustus on keskeinen sisältöalue. Mustavalkoisen ilmaisun katsotaan vastaavan murrosikäisen sisäistä, usein hyvin polarisoivaa ja mustavalkoista maailmaa. Vastakohtia yhdistämään haetaan taiteellisessa ilmaisussa vastakohtien väliin jääviä sävyjä ja laatuja. Nuori löytää vastakohtaisuuksien maailmassa myös erilaisia vivahteita.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit

Savitöissä voidaan tutustua muotojen polariteetteihin (terävä ja pehmeä, kupera ja kovera). Näistä johdetaan omia töitä ja teoksia, esimerkiksi naamiotyöksi.

Grafiikka on omiaan tutustuttamaan kaksivärisen maailmaan, valon ja varjon ilmaisemiseen ja etsimiseen. Voidaan tehdä esimerkiksi puupiirroksia.

S3 Taiteen maailmat

Taidehistorian jaksolla tutustutaan eurooppalaisen taiteen kehitykseen esihistoriasta renessanssiin. Oppilaat saavat teidehistorian kautta käsityksen erilaisten kulttuurien ja aikakausien taiteesta. He osaavat suhteuttaa oman aikamme käsityksiä mm. kauneudesta muiden kulttuurien ihanteisiin.

Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Vuosiluokilla 7-9 luodaan rohkaiseva ja keskusteleva oppimisympäristö, jossa kannustetaan ilmaisemaan omia kokemuksia kuvataiteellisin keinoin. Oppilaita kannustetaan monipuoliseen materiaalien ja ilmaisukeinojen käyttämiseen sekä tutustumaan erilaisiin teknologisiin mahdollisuuksiin kuvataiteessa. Oppiaineiden sisältöjä työstetään taiteellisesti: inspiraatiota ja aiheita maalauksiin, piirustuksiin ja muovailuun saadaan muiden oppiaineiden sisällöistä, esim. historiasta, maantiedosta, biologiasta ja fysiikasta. Erityisesti yhdeksännellä luokalla on toivottavaa, että oppilaat voivat käydä myös taidenäyttelyissä, joissa he harjoittelevat taiteen vastaanottamista ja kuva-analyysiä. Tällöin myös kirjalliset tehtävät ovat suositeltavia. Luokilla 7-9 on tärkeää vaihdella työtapoja ja käyttää erilaisia materiaaleja ja tekniikoita kuvataidetunneilla.

Steinerkoulun yläluokkien aikana on tarkoitus herättää oppilaiden kiinnostusta ja syvempää ymmärrystä taiteeseen. Yhdeksännellä luokalla taidehistoria on oma jaksonsa, mutta lukion kuvataideopetuksessa jatkuvat kolme taidetiedon pääteemaa ja -tavoitetta: 1) aistihavaintojen herkistäminen 2) laadullisten ja esteettisten arvojen havaitsemisen kehittäminen 3) tiedon saaminen taidehistoriasta ja sen suhteesta ihmisen tietoisuuden kehitykseen. Taidehistorian jakso 9. luokalla on ikäänkuin perusta, mihin myöhemmin nojataan ja jatketaan rakentamista. Taidehistoriajakson yhteydessä on hyvä käyttää internetin mahdollisuuksia taiteen tarkastelussa ja myös oppilaiden etsiessä materiaalia taidehistoriavihkoon piirtämilleen tai maalaamilleen

kuville. Kaikista kuvataidetoista ja kuvista pyritään keskustelemaan, olivatpa ne sitten itse luotuja tai muiden tekemiä.

Vuosiluokilla 7-9 tuetaan tutkivaa ja ilmiökeskeistä työskentelyä taiteen traditioita ja aikalaistaiteen toimintatapoja hyödyntämällä.

Opetuksessa luodaan mahdollisuuksia verkko- ja mediaympäristöjen monipuoliselle käytölle, taiteidenvälisille ja koulun ulkopuolisille projekteille sekä globaalien kysymysten käsittelylle.

Ohjaus, tuki ja eriyttäminen kuvataiteessa vuosiluokilla 7-9

Tavoitteena ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä on oppilaiden sosiaalisten, psyykkisten ja motoristen lähtökohtien ja taitojen huomioon ottaminen. Taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne tukee oppilaan identiteettien rakentumista, osallisuutta ja hyvinvointia. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset ohjauksen tarpeet. Opetusta eriytetään tarvittaessa esimerkiksi ilmaisukeinojen, työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnoilla. Opetustilanteissa oppilaat voivat hyödyntää vahvuuksiaan, soveltaa erilaisia työtapoja ja käyttää vaihtoehtoisia lähestymistapoja. Taideoppimiselle luodaan turvallinen, moninaisuutta kunnioittava ja itseilmaisuuksiin rohkaiseva ilmapiiri, jossa oppilaat saavat henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Vaihtoehtoisia pedagogisia lähestymistapoja voidaan tarvita erityisesti havaintojen ja tunteiden visuaalisessa ilmaisussa sekä motoristen taitojen kehittämisessä. Ohjauksen, eriyttämisen ja tuen järjestämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi leikinomaisuutta, pelejä ja eri aistialueisiin liittyviä kokemuksia. Vuosiluokilla 7-9 tavoitteena on vahvistaa oppilaan osaamista kuvataiteessa perusopetuksen jälkeisiin opintoihin valmistavasta näkökulmasta.

Oppilaan oppimisen arviointi kuvataiteessa vuosiluokilla 7-9

Vuosiluokka 7

Palautetta annetaan tekemisen yhteydessä suullisesti. Opettaja ohjaa opittujen taitojen syventämiseen ja kannustaa uusien ilmaisutapojen löytämiseen. Arvioinnilla tuetaan oppilaan kehitystä ja itsetuntoa. Kuvatarkastelujen kautta kehitetään itsearviointikykyä, opitaan ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja arvostamaan toisten näkemyksiä. Arvioidaan oppilaan kiinnostusta, ideointikykyä ja aloitteellisuutta sekä monipuoliseen kuvailmaisuun ja kuvien tulkintaan.

Vuosiluokka 8

Palautetta annetaan tekemisen yhteydessä suullisesti. Opettaja ohjaa opittujen taitojen syventämiseen ja kannustaa uusien ilmaisutapojen löytämiseen. Arvioinnilla tuetaan oppilaan kehitystä ja itsetuntoa. Kuvatarkastelujen kautta kehitetään itsearviointikykyä, opitaan ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja arvostamaan toisten näkemyksiä. Arvioidaan oppilaan kiinnostusta, ideointikykyä ja aloitteellisuutta sekä monipuoliseen kuvailmaisuun ja kuvien tulkintaan.

Vuosiluokka 9

Oppilasarviointin kohteena ovat oppilaan aktiivisuus ja pitkäjänteisyys työskentelyn aikana. Oppilaan kuvataiteellisia töitä arvioitaessa korostuvat työ loppuunsaattaminen taiteellisessa ilmaisussa, taitavuus tekniikan käytössä sekä taiteellinen omaleimaisuus. Ryhmätöiden kohdalla arvioidaan yhteistyökykyä ja positiivista vuorovaikutusta. Voidaan myös arvioida oppilaan kykyä arvioida ja tarkastella taidetta esim. näyttelykäyntien yhteydessä. Palauteopetuksen aikana on suullista neuvomista ja rohkaisua.

Oppimisen arviointi kuvataiteessa on luonteeltaan kannustavaa, ohjaavaa ja oppilaiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Arvioinnilla tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemuksen, pitkäjänteisten työtapojen sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Oppilaita ohjataan arvioinnilla omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Oppimisen arviointi kohdistuu kaikkiin opetuksen tavoitteissa määriteltyihin taideoppimisen ulottuvuuksiin.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona kuvataiteen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättänyt.

Kuvataiteen päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014)

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu			
T1 kannustaa oppilasta havainnoimaan, taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja käyttämään monipuolisesti kuvallisen tuottamisen menetelmiä	S1, S2, S3	Taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin havainnoiminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia havaintovälineitä ympäristön ja sen kuvien tarkastelussa.
T2 rohkaista oppilasta keskustelemaan omista ja muiden havainnoista ja ajatuksista sekä perustelevaan näkemyksiään	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajattelun vaikutusten pohtiminen	Oppilas osaa sanallistaa havaintojaan ja ajatteluaan taiteesta, ympäristöstä ja muusta visuaalisesta kulttuurista.
T3 innostaa oppilasta ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen eri ympäristöissä	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten kuvallinen ilmaiseminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen.
Kuvallinen tuottaminen			
T4 ohjata oppilasta soveltamaan erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä syventämään kuvallisen tuottamisen taitojaan	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen syventäminen	Oppilas osaa käyttää tavoitteellisesti erilaisia kuvallisen tuottamisen materiaaleja, tekniikoita ja keinoja kuvailmaisussaan.
T5 ohjata oppilasta tutkivaan lähestymistapaan itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä	S1, S2, S3	Tutkivan lähestymistavan käyttäminen	Oppilas osaa käyttää tutkivaa lähestymistapaa itsenäisesti tai ryhmässä työskennellessään.
T6 rohkaista oppilasta ilmaisemaan mielipiteitään sekä	S1, S2, S3	Kuvallisen tuottamisen avulla	Oppilas pyrkii vaikuttamaan ympäristöön ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin kuvallisin

soveltamaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan		vaikuttaminen	keinoin.
Visuaalisen kulttuurin tulkinta			
T7 ohjata oppilasta soveltamaan kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinna menetelmiä	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien soveltaminen	Oppilas osaa käyttää joitakin kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä.
T8 ohjata oppilasta tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista	S1, S2, S3	Visuaalisen kulttuurin merkityksen tarkasteleminen	Oppilas osallistuu tulkinnoillaan keskusteluun taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksestä.
T9 innostaa oppilasta soveltamaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja kuvallisessa tuottamisessaan	S1, S2, S3	Kulttuuristen kuvailmaisun tapojen soveltaminen	Oppilas osaa soveltaa joitakin kulttuurisesti erilaisia kuvailmaisun tapoja.
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen			
T10 ohjata oppilasta ottamaan kantaa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin-	S1, S2, S3	Näkemyksen esittäminen	Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista.
T11 kannustaa oppilasta ottamaan huomioon kulttuurin moninaisuus ja kestävä kehitys sekä vaikuttamaan kuvien avulla	S1, S2, S3	Kuvallinen ilmaiseminen ja vaikuttaminen	Oppilas tarkastelee kuvailmaisussaan kulttuurista moninaisuutta ja kestävä kehitystä sekä tunnistaa kuvilla vaikuttamisen mahdollisuuksia.

13.4.19 KÄSITYÖ

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Käsityössä on kysymys kokonaisvaltaisesta toimintaprosessista, joka toteutetaan suunnitelmallisesti ja luovasti erilaisilla materiaaleilla, työvälineillä ja toteutustekniikoilla. Työskentelyssä painotetaan omaa ajattelua, kokeilua, oivaltamista ja ongelmanratkaisutaitoja. Opittava asia kytketään oppilaan kokemusmaailmaan ja toteutetaan ongelmalähtöisesti, yksin tai ryhmässä toimien. Kädentyön merkitys nähdään tärkeänä eheyttävänä tekijänä lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisessa kehityksessä.

Käsityön tavoitteena on kehittää kädentaitoa, esteettistä näkemystä, pitkäjännitteisen suunnittelun ja toteuttamisen kykyä sekä sosiaalisuutta. Alaluokilla työtapojen huolellinen toistaminen ja työskentelyn rytmisyyden löytäminen tukevat tahto- ja tunnepuolen kehittymistä, ylempillä luokilla käsillä tekeminen puhuttelee myös yhä enemmän älyllistä

puolta ihmisessä. Erityisesti tarkka ja täsmällinen kädentyö herättää älyllistä toimintaa ja on yhteydessä loogisen ajattelun ja ajattelun liikkuvuuden kehittymiseen.

Kaikkien valmistettävien töiden tulee olla käyttöä varten. Itse tehdyn, usein kärsivällisyyttä vaatineen työskentelyn tuloksen näkeminen käytännössä toimivana kasvattaa myös tervettä itseluottamusta. Yhtä merkittävää kuin kädentaidon liittäminen käytäntöön on käytännöllisen liittäminen työn esteettisyyteen. Oppilaita ohjataan suunnittelemaan esimerkiksi töidensä värit ja kuviointi käyttötarkoitusta vastaaviksi.

Ensimmäiseltä luokalta lähtien oppilaat tekevät suunnitelman, mihin toteutuvaa työtä vertaillaan. Tasapainon kehittäminen idean ja käytännön mahdollisuuksien välillä on käsityöopetuksen keskeinen tehtävä. Ennakoivan suunnittelun lisäksi karttuneiden tietojen ja taitojen avulla muutetaan tarvittaessa alkuperäistä suunnitelmaa. Työn edistymistä dokumentoidaan ja raportoidaan koko työskentelyprosessin ajan.

Käsityökasvatuksen tavoitteena on oppilas, joka osaa arvostaa itse suunniteltua, yksilöllistä tuotetta ja käsityöperinnettä paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Opetuksessa pyritään oppimisen kokonaisvaltaisuuteen yhteistyössä eri oppiaineiden kanssa.

Käsityön opetus toteutetaan kaikille oppilaille samansisältöisenä ja sekaryhmissä koko perusasteen opetuksen ajan.

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 oppilaat tutustuvat erilaisiin luonnonmateriaaleihin (tekstiilityössä erityisesti villaan), joihin tutustuminen alkaa aistihavainnoinnista. Käsien ja silmien yhteistoimintaa harjoitellaan 1. luokalla neuloen, jolloin neulomisen kulku ja käsien toistuvat liikesarjat kehittävät myös ajattelun liikkuvuutta. Virkkauksessa 2. luokalla puolestaan vahvistetaan vahvemman käden ja silmien yhteistyötä.

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 otetaan käyttöön luonnonmateriaalien rinnalle esimerkiksi kierräysmateriaaleja. Hahmotuskykyä ja keskittymisen taitoa harjoitetaan ristipistotöillä, kolmiulotteisuuden hahmotusta ja mittasuhteita sekä työn tasapainoa viidellä puikolla neuloessa ja puuta veistäessä, sosiaalisia taitoja yhteisillä käsityöprojekteilla. Töiden aiheet integroidaan oppilaan ikäkauden mukaisesti muihin oppiaineisiin. Värien suunnittelun kautta lapsi kehittää kauneudentajuaan ja esimerkiksi ristipistotöiden kautta tutustuu suomalaiseen ja eri kulttuurien kirjontaperinteeseen. Suunnittelun ja kaavatyoiskentelyn kautta oppilaat oppivat erilaisten työvaiheiden hallintaa. Puutöiden kautta tutustutaan muun muassa mekaniikan ja voiman ilmiöihin.

Käsityön opetuksen tavoitteet

Vuosiluokka 1

T1 Ohjata oppilas ymmärtämään kokonainen käsityöprosessi työn suunnitteluvaiheesta valmiiksi saattaminen ja esittämään omia ideoitaan kuvallisesti.

T2 Rohkaista oppilasta kiinnostumaan käsin tekemisestä sekä herättää uteliaisuutta keksivään ja kokeilevaan käsityöhön.

T3 Opastaa oppilasta tutustumaan erilaisiin luonnonmateriaaleihin ja työstämiseen sekä ohjata toimimaan vastuuntuntoisesti ja turvallisesti luokan työrauhaa vaalien.

T4 Tukea oppilaan itsetunnon kehittymistä käsityössä onnistumisen, oivaltamisen ja keksimisen kokemusten kautta.

T5 Ohjata oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan käsityötuotteita luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin.

Lisäksi tavoitteena on

- *Käsityön valmiiksi saaminen.*
- *Työskentelyrauhan ylläpito.*
- *Työn tekemisen arvostaminen ja käsityön valmistusprosessin ymmärtäminen.*
- *Kyseisen työtavan oppiminen.*

Vuosiluokka 2

T1 Ohjata oppilas ymmärtämään kokonainen käsityöprosessi työn suunnitteluvaiheesta valmiiksi saattaminen ja esittämään omia ideoitaan kuvallisesti.

T2 Rohkaista oppilasta kiinnostumaan käsin tekemisestä sekä herättää uteliaisuutta keksivään ja kokeilevaan käsityöhön.

T3 Opastaa oppilasta tutustumaan moniin erilaisiin luonnonmateriaaleihin ja työstämiseen sekä ohjata toimimaan vastuuntuntoisesti ja turvallisesti luokan työrauhaa vaalien.

T4 Tukea oppilaan itsetunnon kehittymistä käsityössä onnistumisen, oivaltamisen ja keksimisen kokemusten kautta.

T5 Ohjata oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan käsityötuotteita luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin.

Lisäksi tavoitteena on

- *Käsityön valmiiksi saaminen.*
- *Työskentelyrauhan ylläpito.*
- *Työn tekemisen arvostaminen ja käsityön valmistusprosessin ymmärtäminen.*
- *Kyseisen työtavan oppiminen.*

Vuosiluokka 3

T1 Vahvistaa oppilain kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön.

T2 Ohjata oppilasta hahmottamaan, kokemaan ja hallitsemaan kokonainen käsityöprosessi.

T5 Kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä.

Lisäksi tavoitteena on

- *Käsityön valmiiksi saaminen.*
- *Työskentelyrauhan ylläpito.*
- *Työn tekemisen arvostaminen ja käsityön valmistusprosessin ymmärtäminen.*
- *Kyseisen työtavan oppiminen.*
- *Turvallisten työtapojen ymmärtäminen.*
- *Omien suunnitelmien luominen ja niiden mukaan eteneminen.*
- *Tutustua vanhoihin työtapoihin ja käsityötaitoihin kolmannen luokan talonpoikaisteemaan liittyen; karstaus ja kehräys, taonta, tarve-esineiden vuoleminen*
- *Suunnittelun tukena käytetään vielä tarinoita, mielikuvitusta, leikkejä sekä aiemmin opittuja käsityötaitoja.*

Vuosiluokka 4

T3 Opastaa suunnittelemaan ja valmistamaan yksin tai yhdessä käsityötuote aiemmin opittua hyödyntäen.

T5 Kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä.

Lisäksi tavoitteena on

- *Käsityön valmiiksi saaminen.*
- *Työskentelyrauhan ylläpito.*

- *Työn tekemisen arvostaminen ja käsityön valmistusprosessin ymmärtäminen.*
- *Kyseisen työtavan oppiminen.*
- *Turvallisten työtapojen ymmärtäminen.*
- *Omien suunnitelmien luominen ja niiden mukaan eteneminen. Tämän voi toteuttaa myös tietotekniikkaa apuna käyttäen.*

Vuosiluokka 5

T2 Ohjata oppilasta hahmottamaan ja hallitsemaan kokonainen käsityöprosessi ja sen dokumentointi.

T4 Ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä erilaisia materiaaleja ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti.

T5 Kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivia työvälineitä.

T6 Opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa.

Lisäksi tavoitteena on

- *Käsityön valmiiksi saaminen.*
- *Työskentelyrauhan ylläpito.*
- *Työn tekemisen arvostaminen ja käsityön valmistusprosessin ymmärtäminen.*
- *Kyseisen työtavan oppiminen.*
- *Turvallisten työtapojen ymmärtäminen.*
- *Omien suunnitelmien luominen ja niiden mukaan eteneminen. Tämän voi toteuttaa myös tietotekniikkaa apuna käyttäen.*

Vuosiluokka 6

T3 Opastaa suunnittelemaan ja valmistamaan yhdessä käsityötuote tai -teos tukeutuen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin.

T6 Opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa.

T7 Ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia.

T8 Herättää oppilas arvioimaan kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti.

Lisäksi tavoitteena on

- *Käsityön valmiiksi saaminen.*
- *Työskentelyrauhan ylläpito.*
- *Työn tekemisen arvostaminen ja käsityön valmistusprosessin ymmärtäminen.*
- *Kyseisen työtavan oppiminen.*
- *Turvallisten työtapojen ymmärtäminen.*
- *Omien suunnitelmien luominen ja niiden mukaan eteneminen. Tämän voi toteuttaa myös tietotekniikkaa apuna käyttäen.*

Käsityön tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

Opetuksessa lähdetään liikkeelle aistimuksen kautta eli tutustumalla käsiteltävään materiaaliin, lampaavillaan. Karstatusta villasta voidaan muotoilla esimerkiksi lampaita, siitä voidaan kehrätä myös käsin villalankaa. Varsinainen opeteltava asia on neulominen kahdella puikolla. Molempien käsien työskennellessä lapsi on kokonaisvaltaisesti työssä mukana ja työskentelee tietyn rytmisyyden kantamana. Neulonnan harjoittelu alkaa

sormineulonnalla. Ensimmäisen työn tulee olla riittävän helppo ja nopeasti valmistuva, esimerkiksi pieni satuhahmo. Päättyöksi kudotaan huilupussi omaan käyttöön.

Puukon käytön opettelu voi aloittaa jo ensimmäisellä luokalla. Työskentelyyn voidaan käyttää luonnosta kerättyä materiaalia, esimerkiksi puun kaarnaa tai oksia. Ensimmäiset neulepuikot voidaan myös valmistaa itse. S1-S4

Vuosiluokka 2

Toisella luokalla tulee uutena asiana virkkaaminen, mikä vahvistaa erityisesti lapsen vahvemman käden toimintaa. Edelleen on tärkeää rytmisyyden löytäminen työskentelystä. Opeteltavia asioita ovat ketjusilmukka, kiinteä silmukka, edestakainen virkkaus ja suljettu virkkaus. Myös virkkaamisen perustaitoja harjoitellaan sormin virkkaamalla. Koska on tärkeää, että käytetyllä työllä on myös käyttötarkoitus, ensimmäinen virkkaustyö voi olla patalappu. Suljetun virkkauksen työnä voidaan tehdä esimerkiksi kertomusaineistoon liittyviä käsinukke-eläimiä. Uutena materiaalina tulee puuvilla. Yksinkertaisin pistoin voi tehdä myös pieniä välitöitä. S1-S4

Vuosiluokka 3

Kolmas luokka on erityinen työnteon vuosi, jolloin toteutetaan varsinaisen opetuksen sisältöä käytännön töissä. Tässä vaiheessa on tärkeää käydä läpi erilaisia työprosesseja alusta loppuun asti. Yksi tällainen prosessi voi olla villan käsittely keritsemisestä karstaamisen, kehruun ja kutomisen kautta valmiiksi käyttöesineeksi. Voidaan kutoa valmiiseen kudontakehykseen pieni laukku värttinällä itse kehrätystä langasta. Kudontatekniikkaa voidaan kehittää kutomalla laukun olkahihnaksi pirtanauha. Myös aiemmin opittuja taitoja pidetään yllä ja kehitetään esimerkiksi virkkaamalla tai neulomalla pipo. Luokassa voi olla myös kangaspuut, joissa yhteiseen loimeen kudotaan esimerkiksi pieni matto itseleikatuista kuteista.

Kolmannella luokalla rakennetaan myös pieni talo, esimerkiksi leikkimökki, perustuksista lähtien. Tämänlaatuinen tekeminen vahvistaa lapsessa, joka siirtyy mielikuvamaailmastaan ympäröivään konkreettiseen todellisuuteen, kykyä kokea maailma turvalliseksi, järjestelmällä tavalla muodostuneeksi todellisuudeksi, missä näkyy ihmisen kädenjälki. Sepän ammattiin tutustuessa voidaan tehdä pienimuotoisia taontatöitä, esimerkiksi paperiveitsi taotusta rautanaulasta.

S1 Ideointi: Suunnittelussa perehdytään erilaisiin lähtökohtiin ja hyödynnetään omia moniaistisia kokemuksia ja elämyksiä sekä havainnoidaan ja analysoidaan esineitä, rakennettua ja luonnon ympäristöä uusien ideoiden kehittämiseksi. Käsityössä yhdistetään värejä, kuviota, erilaisia pintoja, tyytlejä ja muotoja. Sovelletaan materiaalien lujuus- ja taipumisominaisuuksia. Tutkitaan rakenteiden syntymistä ja energian käyttöä.

S2 Suunnittelu: Laaditaan omalle tuotteelle tai teokselle ja työskentelylle suunnitelma ja kehitetään sitä tarvittaessa. Kokeillaan erilaisia materiaaleja ja työskentelytekniikoita ideoiden kehittämiseksi tuotteeksi tai teokseksi. Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja, määriä ja mittakaavoja.

S3 Kokeilu: Tutkitaan materiaalien ominaisuuksia sekä käsityön tekemisessä tarvittavien tavallisimpien koneiden ja laitteiden toimintaperiaatteita. Sovelletaan näin hankittua tietoa omassa työssä. Kokeillaan monipuolisesti erilaisia materiaaleja kuten erilaisia puulajeja, metalleja, muoveja, kuituja, lankoja, kankaita ja kierrätysmateriaaleja. Harjoitellaan ohjelmoimalla aikaan saatuja toimintoja, joista esimerkkinä robotiikka ja automaatio.

Kokeilujen pohjalta tuotetta tai teosta kehitetään vielä eteenpäin. Pääasiallisena materiaalina edelleen villa.

S4 Tekeminen: Valmistetaan erilaisia yksilöllisiä ja /tai yhteisöllisiä tuotteita ja teoksia, joiden toteuttamiseen käytetään monenlaisia käsityössä tarvittavia valmistustekniikoita, työvälineitä, koneita ja laitteita. Työskennellään itse tehdyn suunnitelman ohjaamana. Talonpoikaikajaksen aikana tutustutaan villalangan valmistuksen prosessiin ja opitaan käyttämään siihen tarvittavia välineitä.

S5 Soveltaminen: Työskennellessä opitaan käyttämään alan peruskäsitteistöä ja tutustutaan turvallisiin materiaaleihin ja työtapoihin. Pehdytään laadukkaan tuotteen ominaisuuksiin ja turvalliseen työskentelykulttuuriin. Oppilaiden mielikuvituksen käytölle annetaan paljon tilaa¹⁷⁸.

S6 Dokumentointi ja arviointi: Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä ikäkauteen sopivilla tavoilla. Opetellaan antamaan yksilö- ja ryhmäpalautetta.

Vuosiluokka 4

Neljännän luokan opetussisällöissä tulee keskeiseksi säännönmukaisuus (vieraiden kielten kielioppi, murtoluvut), niin myös käsityöopetuksessa, missä opitaan erilaiset pistot. Erityisesti opetellaan ristipistoja, mikä toisaalta työprosessina herättää tietoisuutta ja toisaalta ohjaa pinnan kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen (vertaa karttapiirustus) ja luo pohjaa abstraktille ajattelulle. Ristipistoin kuvioidusta kankaasta voidaan ommella penaali. Suunnittelun pohjana voidaan käyttää nelisymmetriaa. Neljännän luokan muotopiirustuksesta tutut solmuharjoitukset ovat myös käytössä käsityötunneilla erilaisissa solmeilutöissä (ystävänäuhat, amppelit ja avaimenperät).

S1 Ideointi: Suunnittelussa pehdytään erilaisiin lähtökohtiin ja hyödynnetään omia moniaistisia kokemuksia ja elämyksiä sekä havainnoidaan ja analysoidaan esineitä, rakennettua ja luonnon ympäristöä uusien ideoiden kehittämiseksi. Käsityössä yhdistetään värejä, kuviota, erilaisia pintoja, tyytlejä ja muotoja. Sovelletaan materiaalien lujuus- ja taipumisominaisuuksia. Tutkitaan rakenteiden syntymistä ja energian käyttöä.

S2 Suunnittelu: Laaditaan omalle tuotteelle tai teokselle ja työskentelylle suunnitelma ja kehitetään sitä tarvittaessa. Kokeillaan erilaisia materiaaleja ja työskentelytekniikoita ideoiden kehittämiseksi tuotteeksi tai teokseksi. Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja, määriä ja mittakaavoja.

S3 Kokeilu: Tutkitaan materiaalien ominaisuuksia sekä käsityön tekemisessä tarvittavien tavallisimpien koneiden ja laitteiden toimintaperiaatteita. Sovelletaan näin hankittua tietoa omassa työssä. Kokeillaan monipuolisesti erilaisia materiaaleja kuten erilaisia puulajeja, metalleja, muoveja, kuituja, lankoja, kankaita ja kierrätysmateriaaleja. Kokeilujen pohjalta tuotetta tai teosta kehitetään vielä eteenpäin.

S4 Tekeminen: Valmistetaan erilaisia yksilöllisiä ja /tai yhteisöllisiä tuotteita ja teoksia, joiden toteuttamiseen käytetään monenlaisia käsityössä tarvittavia valmistustekniikoita, työvälineitä, koneita ja laitteita. Työskennellään itse tehdyn suunnitelman ohjaamana. Pääasiallinen materiaali on edelleen villalanka, mitä käytetään esim ristipistotyöhön

S5 Soveltaminen: Työskennellessä opitaan käyttämään alan peruskäsitteistöä ja tutustutaan turvallisiin materiaaleihin ja työtapoihin. Pehdytään laadukkaan tuotteen ominaisuuksiin ja turvalliseen työskentelykulttuuriin.

S6 Dokumentointi ja arviointi: Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään osana ideointia, suunnittelua ja dokumentointia. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä. Opetellaan antamaan yksilö- ja ryhmäpalautetta. S6 - katso vuosiluokka 3

Vuosiluokka 5

Kun viidesluokkalaisen lapsen tietoisuus omista jäsenistään ja niiden muuttuvasta suhteesta muuhun kehoon herää, neulotaan sukkia ja lapasia. Nurjan silmukan neulomisen ja viidellä puikolla neulomisen harjoittelu aloitetaan pienellä harjoitustyöllä. Lisätöinä voidaan myös harjoitella kuvio- ja kirjoneuletta. Ompelutyönä voidaan tehdä liikkeessä olevia kangaseläimiä, joiden kaava piirretään itse.

Veistotaidon kehittämiseksi voidaan valmistaa esimerkiksi köysitikkaat.

S1 Ideointi: Suunnittelussa perehdytään erilaisiin lähtökohtiin ja hyödynnetään omia moniaistisia kokemuksia ja elämyksiä sekä havainnoidaan ja analysoidaan esineitä, rakennettua ja luonnon ympäristöä uusien ideoiden kehittämiseksi. Käsityössä yhdistetään värejä, kuviota, erilaisia pintoja, tyynejä ja muotoja. Sovelletaan materiaalien lujus- ja taipumisominaisuuksia. Tutkitaan rakenteiden syntymistä ja energian käyttöä.

S2 Suunnittelu: Laaditaan omalle tuotteelle tai teokselle ja työskentelylle suunnitelma ja kehitetään sitä tarvittaessa. Kokeillaan erilaisia materiaaleja ja työskentelytekniikoita ideoiden kehittämiseksi tuotteeksi tai teokseksi. Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja, määriä ja mittakaavoja.

S3 Kokeilu: Tutkitaan materiaalien ominaisuuksia sekä käsityön tekemisessä tarvittavien tavallisimpien koneiden ja laitteiden toimintaperiaatteita. Sovelletaan näin hankittua tietoa omassa työssä. Kokeillaan monipuolisesti erilaisia materiaaleja kuten erilaisia puulajeja, metalleja, muoveja, kuituja, lankoja, kankaita ja kierrätysmateriaaleja. Kokeilujen pohjalta tuotetta tai teosta kehitetään vielä eteenpäin.

S4 Tekeminen: Valmistetaan erilaisia yksilöllisiä ja /tai yhteisöllisiä tuotteita ja teoksia, joiden toteuttamiseen käytetään monenlaisia käsityössä tarvittavia valmistustekniikoita, työvälineitä, koneita ja laitteita. Työskennellään itse tehdyn suunnitelman ohjaamana. Viidennen luokan päätyö on neuloa sukat/lapaset/hansikkaat viidellä puikolla. Voi neuloa muutakin. Neulominen on opittu ensimmäisellä luokalla ja nyt taitoa syvennetään. Myös puun vuolemista.

Vuosiluokka 6

Kuudennelta luokalta lähtien keskitytään kankaan käsittelyyn. Kankaan työstäminen vaihe vaiheelta vetoaa voimakkaasti ajatteluun ja kehittää erityisesti hahmottamisen ja päättelyn kykyä. Nukkeä työstäessään oppilas käy läpi myös omaa muuttuvaa olemustaan. Erityisesti nukken mittasuhteiden selvittäminen on pohjana ihmisen biologian jaksolle. Nukken kaavoja piirrettäessä opetellaan myös kaavoituksen alkeita.

Varsinaiset teknisen työn viikkotunnit alkavat viimeistään kuudennella luokalla. Puun työstämiseen ja muotoamiseen käytetään talttoja ja veistorautoja. Puutöissä valmistetaan esineitä, joissa on sekä sisätila että ulkopuoli eli kupera ja kovera (erilaiset kulhot ym.). Fysiikan jaksoon liittyen voidaan valmistaa vesiprismoja lasista ja puusta. Vuolemisen taitoja kehitetään valmistamalla pieniä käyttöesineitä, kuten puulastoja ja -veitsiä.

S1 Ideointi: Suunnittelussa perehdytään erilaisiin lähtökohtiin ja hyödynnetään omia moniaistisia kokemuksia ja elämyksiä sekä havainnoidaan ja analysoidaan esineitä, rakennettua ja luonnon ympäristöä uusien ideoiden kehittämiseksi. Käsityössä yhdistetään värejä, kuviota, erilaisia pintoja, tyynejä ja muotoja. Sovelletaan materiaalien lujus- ja taipumisominaisuuksia. Tutkitaan rakenteiden syntymistä ja energian käyttöä.

S2 Suunnittelu: Laaditaan omalle tuotteelle tai teokselle ja työskentelylle suunnitelma ja kehitetään sitä tarvittaessa. Kokeillaan erilaisia materiaaleja ja työskentelytekniikoita ideoiden kehittämiseksi tuotteeksi tai teokseksi. Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia

sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja, määriä ja mittakaavoja.

S3 Kokeilu: Tutkitaan materiaalien ominaisuuksia sekä käsityön tekemisessä tarvittavien tavallisimpien koneiden ja laitteiden toimintaperiaatteita. Sovelletaan näin hankittua tietoa omassa työssä. Kokeillaan monipuolisesti erilaisia materiaaleja kuten erilaisia puulajeja, metalleja, muoveja, kuituja, lankoja, kankaita ja kierrätysmateriaaleja. Harjoitellaan ohjelmoimalla aikaan saatuja toimintoja, joista esimerkkinä robotiikka ja automaatio. Kokeilujen pohjalta tuotetta tai teosta kehitetään vielä eteenpäin. (Materiaaleina edelleen luonnonmukaiset ja kierrätysmateriaalit)

S4 Tekeminen: Valmistetaan erilaisia yksilöllisiä ja /tai yhteisöllisiä tuotteita ja teoksia, joiden toteuttamiseen käytetään monenlaisia käsityössä tarvittavia valmistustekniikoita, työvälineitä, koneita ja laitteita. Työskennellään itse tehdyn suunnitelman ohjaamana.

S5 Soveltaminen: Työskennellessä opitaan käyttämään alan peruskäsitteistöä ja tutustutaan turvallisiin materiaaleihin ja työtapoihin. Pehdytään laadukkaan tuotteen ominaisuuksiin ja turvalliseen työskentelykulttuuriin.

S6 Dokumentointi ja arviointi: Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään osana ideointia, suunnittelua ja dokumentointia. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä. Opetellaan antamaan yksilö- ja ryhmäpalautetta.

Käsityön oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Käsityön opetuksen perustana on oppimisympäristö, jossa ilmapiiri on turvallinen, kiireetön ja hyväksyvä. Ryhmäkoon tulee tukea edellä mainittuja vaatimuksia. Yhtä lailla tärkeää on, että fyysinen opiskeluympäristö on koneiltaan ja laitteiltaan ajanmukainen sekä tilana työturvallisuussäännöt täyttävä.

Laajemmin opiskeluympäristöön kuuluu paikallisen, oululaisen – niin modernin teknologiakaupungin kuin perinteisen tervaporvariajan – käsityökulttuurin hyödyntäminen esimerkiksi erilaisten vierailukäyntien (käsityöalan yrittäjät ja yritykset, yliopisto, käsityöalan oppilaitokset), yhteistyöprojektien sekä kirjasto- ja museokäyntien avulla. Lähialueen luontoa voidaan hyödyntää suunnittelussa ja toteutuksessa. Lisäksi opetussuunnitelmaan kuuluvilla leirikoulu- ja kulttuurimatkoilla tutustutaan paikalliseen käsityöperinteeseen.

Käsityön toimintaprosessiin sisältyy myös vastuu ympäristöstä ja kestävästä tulevaisuudesta. Oppilas oppii ympäristöystävällisten tuotteiden valmistusta ottamalla työskentelyssä huomioon materiaalien tarkoituksenmukaisuuden, alkuperän, kestävyden ja ympäristövaikutukset. Jätteiden syntyä vähennetään hyödyntämällä materiaali tarkkaan, jäännösmateriaalien kierrätyksellä sekä ongelmajätteiden asianmukaisella käsittelyllä. Oppilaiden kulutuskäyttäytymistä voidaan ohjata mm. harkitun ostokäyttäytymisen, tuotteiden huoltamisen ja korjaamisen opettamisella.

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 oppimisympäristö on turvallinen, viihtyisä ja helposti muunneltavissa oleva tila. Mahdollisuuksien mukaan käsityötä opiskellaan kotiluokassa, jonka tutussa ympäristössä oppilaiden on helpompi toimia itsenäisesti, itseohjautuvasti ja sosiaalisuuteen harjaantuen. Materiaalit ovat luonnonmateriaaleja ja mahdollisuuksien mukaan myös luonnosta hankittuja.

Tavoitteena on oikeiden työtapojen oppimisen lisäksi oppia yhdessä tekemistä ja tekemisen yhtäaikaisuutta. Tavoitteen toteutumiseksi voidaan luoda esimerkiksi työpajatunnelma, jossa on mahdollisuus keskustella työn ohessa.

Vuosiluokilla 3-6

Oppimisympäristö voi laajeta omasta luokkahuoneesta mahdolliseen käsityöluokkaan ja koulun ulkopuolisiin oppimisympäristöihin. Kolmannella luokalla oppimisympäristö voi olla esim. maatila, puistoalue tai sepän paja. Opetuksessa pyritään hyödyntämään myös paikallista perinteistä käsityökulttuuria erilaisilla opastetuilla vierailukäynneillä. Työtavat ovat edelleen käytännönläheiset ja työt tehdään käsin. Suunnittelun tukena käytetään vielä tarinoita, mielikuvitusta, leikkejä sekä käsityötaitoja. Käsitöissä tulevien vaiheiden kirjaamista ja raportointia harjoitellaan. Erilaisia malleja ja töihin tulevien luonnonmateriaalien värejä voidaan suunnitella myös tietotekniikkaa apuna käyttäen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki käsityössä

Vuosiluokilla 1-2

Oppilas ohjataan työhön ja oikeisiin työtapoihin tarinoiden ja satukuvien avulla. Työskentely on yhteisöllistä ja vuorovaikutteista. Oppilaat tekevät samoja töitä, joissa yksilöllinen kädenjälki ja toteutus (esim. värit) tulevat esiin ja jolloin sosiaaliset taidot kehittyvät, kun oppilaat tukevat ja opettavat toisiaan. Edistyneemmille oppilaille voidaan käyttää erilaisia tavoiteaskelia ja nopeille oppilaille tarjota mielekkäitä lisätöitä. Paljon tukea tarvitsevat oppilaat saavat helpotettuja tehtäviä ja mahdollisesti lisää aikaa saattaa työnsä valmiiksi.

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 oppilaille on ikäryhmässään sama aihe, mutta toteuttaminen tapahtuu yksilöllisessä rytmissä. Huomiota kiinnitetään pitkäjänteiseen työskentelyyn ja pitkiin tekoprosesseihin ja vaihe vaiheelta eteneviin töihin. Vuosittaiset teemat ja työskentely töiden parissa luo pohjaa seuraavien vuosien vaativimpiin töihin. Työt tukevat oppilaan kehitystä, ja esimerkiksi 6. luokalla työt auttavat esimurrosiän kynnyksellä olevia oppilaita kehittämään hyvää ja tervettä minäkuvaa.

Oppilaan oppimisen arviointi käsityössä

Vuosiluokka 1

- Työskentelytaidot
- Käsityön huolellisuus, siisteys ja esteettisyys
- Yhteistyötaidot
- Oman työn suunnittelu
- Edistyminen kekseliäiden ratkaisujen tuottamisessa
- Oppilaita arvioidaan sekä suullisesti että kirjallisesti lukuvuoden aikana.

Vuosiluokka 2

- Työskentelytaidot
- Käsityön siisteys ja esteettisyys
- Yhteistyötaidot
- Oman työn suunnittelu
- Edistyminen kekseliäiden ratkaisujen tuottamisessa
- Omasta työstä kertominen muille (itsearviointi)
- Oppilaita arvioidaan sekä suullisesti että kirjallisesti lukuvuoden aikana.

Vuosiluokka 3

- Työskentelytaidot
- Yhteistyötaidot
- Oman työn suunnittelu

- Edistyminen tavoitteellisessa toiminnassa
- Edistyminen kekseliäiden ratkaisujen tuottamisessa, mielikuvituksen käyttö
- Oppilaita arvioidaan sekä suullisesti että kirjallisesti lukuvuoden aikana.

Vuosiluokka 4

- Työskentelytaidot
- Yhteistyötaidot
- Oman työn suunnittelu ja dokumentointi
- Edistyminen tavoitteellisessa toiminnassa
- Edistyminen kekseliäiden ratkaisujen tuottamisessa
- Oppilaita arvioidaan sekä suullisesti että kirjallisesti lukuvuoden aikana.

Vuosiluokka 5

- Työskentelytaidot
- Yhteistyötaidot
- Oman työn suunnittelu ja dokumentointi
- Edistyminen tavoitteellisessa toiminnassa
- Edistyminen kekseliäiden ratkaisujen tuottamisessa
- Oppilaita arvioidaan sekä suullisesti että kirjallisesti lukuvuoden aikana.

Vuosiluokka 6

- Työskentelytaidot
- Yhteistyötaidot
- Oman työn suunnittelu ja dokumentointi
- Edistyminen tavoitteellisessa toiminnassa
- Edistyminen kekseliäiden ratkaisujen tuottamisessa
- Oppimisen taidot
- Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen omassa työskentelyssä
- Oman ja muiden työn arviointi, vertaispalautteen antaminen
- Oppilaita arvioidaan sekä suullisesti että kirjallisesti lukuvuoden aikana.

Käsityön arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen
T1 vahvistaa oppilaan kiinnostusta käsin tekemiseen sekä innostaa keksivään, kokeilevaan ja paikallisuutta hyödyntävään käsityöhön	S1-S6		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksia osana itsearviointia.
T2 ohjata oppilasta hahmottamaan ja hallitsemaan kokonainen käsityöprosessi ja sen dokumentointi	S1-S6	Oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi	Oppilas osaa toteuttaa kokonaisen käsityöprosessin ja tehdä dokumentointia prosessin eri vaiheista.

T3 opastaa oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan yksin tai yhdessä käsityötuote tai -teos luottaen omiin esteettisiin ja teknisiin ratkaisuihin	S1-S4	Tuotteen valmistaminen	Oppilas osaa valmistaa omaan tai yhteiseen suunnitelmaansa perustuvan tuotteen tai teoksen, jossa on huomioitu esteettisyys ja toimivuus.
T4 ohjata oppilasta tunnistamaan käsitteistöä sekä tuntemaan monia erilaisia materiaaleja ja työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti	S3,S5	Käsityössä käytettävien materiaalien ja valmistustekniikoiden valinta, yhdistäminen ja työstäminen	Oppilas valitsee, yhdistää ja käyttää tarkoituksenmukaisesti eri materiaaleja ja valmistustekniikoita. Oppilas tuntee ja osaa käyttää käsityön käsitteistöä.
T5 kannustaa oppilasta toimimaan pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti, huolehtimaan turvallisesta työskentelystä sekä valitsemaan ja käyttämään työhön sopivaa välineistöä	S1-S5	Työskentelytaidot	Oppilas ottaa vastuuta omasta työstään ja toimii tavoitteellisesti. Oppilas osaa kuvata yksinkertaisten ja arkipäivään liittyvien laitteiden toimintaperiaatteita. Oppilas osaa käyttää asianmukaisia työvälineitä, koneita ja laitteita oikein, turvallisesti ja tarkoituksenmukaisesti.
T6 opastaa oppilasta käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa	S1, S2, S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen omassa työskentelyssä	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa ohjatusti käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa.
T7 ohjata oppilasta arvioimaan, arvostamaan ja tarkastelemaan vuorovaikutteisesti omaa ja muiden kokonaisen käsityön prosessia	S6	Oman ja muiden työn arviointi, vertaispalautteen antaminen	Oppilas osallistuu rakentavasti oman ja toisten työn ja työskentelyn arviointiin ja vertaispalautteen antamiseen.
T8 herättää oppilas arvioimaan kulutus- ja	S1-S3, S5	Kulutus- ja tuotantotapojen pohdinta	Oppilas osaa ilmaista, miten kulutus- ja tuotantotavat

tuotantotapoja kriittisesti			vaikuttavat tuotteen elinkaaren.
-----------------------------	--	--	----------------------------------

13.4.20 LIIKUNTA

Oppiaineen tehtävä

Liikunnan opetuksen tehtävänä on vaikuttaa oppilaiden hyvinvointiin tukemalla fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon. Oppiaineessa tärkeitä ovat yksittäisiin liikuntatunteihin liittyvät positiiviset kokemukset ja liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Oppitunneilla korostuvat kehollisuus, fyysinen aktiivisuus ja yhdessä tekeminen. Liikunnan avulla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä sekä tuetaan kulttuurista moninaisuutta. Opetus on turvallista, ja se perustuu eri vuodenaikojen ja Oulun alueen ja retkien tarjoamiin mahdollisuuksiin. Liikunnassa hyödynnetään koulun tiloja, lähiliikuntapaikkoja ja luontoa monipuolisesti. Oppilaita ohjataan ja sitoutetaan turvalliseen ja eettisesti kestävään toimintaan ja oppimisilmapiiriin.

Liikunnassa oppilaat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Liikkumaan kasvamisen osatekijöitä ovat oppilaiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysisesti aktiivinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittelu. Oppilaat saavat tietoa ja taitoja erilaisissa liikuntatilanteissa toimimiseen. Liikunnan avulla kasvamiseen kuuluu toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely sekä myönteisen minäkäsityksen kehittyminen. Liikunta tarjoaa mahdollisuuksia iloon, keholliseen ilmaisuun, osallisuuteen, sosiaalisuuteen, rentoutumiseen, leikinomaiseen kisailuun ja ponnisteluun sekä toisten auttamiseen. Liikunnassa oppilas saa valmiuksia terveytensä edistämiseen.

Bothmer-voimistelua toteutetaan koulussa mahdollisuuksien mukaan luokilla 3 - 12. Bothmer-voimistelun perustan muodostaa Fritz von Bothmerin Rudolf Steinerin pyynnöstä kehittämät liikesarjat. Luokilla 1-3 on yksi vuosiviikkotunti liikuntaa ja yksi eurytmiaa. Liikunnan tavoitteet ja sisällöt toteutuvat eurytmiatunneilla. Luokalla 4 on kaksi vuosiviikkotuntia liikuntaa ja yksi eurytmiaa. Eurytmialiikunnan tunneilla opetellaan tietojenkäsittelyn peruskäsitteet ihmisiä tai ihmisryhmiä liikuttamalla.

”Liikutaan yhdessä leikkien.”

Vuosiluokilla 1-2

Liikunnanopetuksen ensisijainen tehtävä on tukea lapsen kasvua sosiaalisuuteen. Ryhmäytyminen tapahtuu luontevasti, kun koetaan yhdessä asioita leikkimällä. Opetuksen pääpaino on havaintomotoristen taitojen ja motoristen perustaitojen oppimisessa, yhdessä tekemisessä ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä sekä liikuntaan liittyvien myönteisten kokemusten vahvistamisessa. Opetus tukee oppilaita auttamalla heitä kohtaamaan emotionaalisesti vaihtelevia tilanteita. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden mielikuvitusta ja omia oivalluksia. Liikunnan opetuksen tehtävänä on myös kehittää tasapaino-, liikkumis- ja välineen käsittelytaitoja. Tärkeänä osana opetuksessa on myös vaalia luontosuhdetta, jolloin mahdollistetaan lapselle ominainen luova liikkuminen.

”Liikutaan yhdessä toimien ja taitoja harjoitellen.”

Vuosiluokilla 3-6

Liikunnanopetuksen tehtävä näillä luokka-asteilla on vahvistaa lapsen kasvua hyvän itsetunnon kokevaksi koululaiseksi, joka tuntee itsensä varmaksi omassa kehossaan ja joka osaa huomioida myönteisellä tavalla kanssaihmiset. Perusliikuntataitojen lisäksi tehtävänä on harjaannuttaa erilaisia liikunnallisia taitoja eri välinein. Tärkeää on vahvistaa eri aistien kautta tapahtuvia motorisia toimintoja.

Kolmannella luokalla opetuksen painotus on ”me”-kokemuksessa, jossa koetaan ryhmä yhtenäisenä ja tärkeänä. Pelien ja leikkien säännöt luovat turvallisuuden tunnetta järjestyneestä maailmasta, jossa jokaisella on oma tehtävä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Neljännellä luokalla fyysisen kehityksen tärkein alue on hengityksen rytmien vakiintuminen sille ominaiseen muotoon. Tällöin on mielekästä suosia rytmistä elementtiä, joissa liikelaadut vaihtelevat levon ja rauhoittumisen elementeistä erilaisiin liikkumisen tapoihin. Lapsen kokemus ryhmässä tekemisestä muuntuu enenevässä määrin yksilöön. Viidennellä luokalla kasvun rakentumisen pääasiallinen alue on hengitys- ja verenkiertoelimistön vahvistaminen. Opetuksessa tulee tarjota haasteita ja mahdollisuuksia, joissa yksilö voi ylittää niin henkisesti kuin fyysisesti itsensä. Opetuksen tehtävänä on kokea tasapaino keveyden ja painavuuden, mielikuvituksen ja älyllisyyden sekä yksilön ja ryhmän haasteiden välillä. Kuudennella luokalla on olennaista tehdä harjoituksia, joissa vahvistetaan luiden lujittumista ja lihasvoiman kehittymistä.

Liikunnan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Fyysinen toimintakyky		
T1 kannustaa oppilasta fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan itsenäisesti ja yhdessä uusia, erilaisia liikuntatehtäviä sekä rohkaista ilmaisemaan itseään liikunnan avulla	S1	L1, L3
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja	S1	L1, L3, L4
T3 vahvistaa motoristen perustaitojen (tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot) oppimista niin, että oppilas oppii soveltamaan niitä eri oppimisympäristöissä, eri tilanteissa ja eri vuodenaikoina	S1	L3
T4 harjaannuttaa oppilasta liikkumaan turvallisesti erilaisissa ympäristöissä, erilaisilla välineillä ja telineillä	S1	L3
T5 tutustuttaa oppilas vesiliikuntaan ja varmistaa alkeisuimataito	S1	L3
T6 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan liikuntatunneilla	S1	L3, L6, L7
Sosiaalinen toimintakyky		
T7 ohjata oppilasta säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan vuorovaikutuksellisissa liikuntatilanteissa	S2	L2, L3, L6, L7
T8 tukea yhdessä työskentelyn taitoja, kuten yhdessä sovittujen sääntöjen noudattamista, ohjaamalla oppilasta ottamaan vastuuta yhteispelien ja -leikkien onnistumisesta	S2	L2, L6, L7
Psyykinen toimintakyky		
T9 tukea oppilaan myönteisen minäkäsityksen vahvistumista, ohjata itsenäiseen työskentelyyn sekä itsensä monipuoliseen ilmaisemiseen.	S3	L1, L2, L3
T10 varmistaa myönteisten liikunnallisten kokemusten saaminen ja rohkaista oppilasta kokeilemaan oman	S3	L1, L2

toimintakykynsä rajoja		
------------------------	--	--

Liikunnan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
S1 Fyysinen toimintakyky		
T1 kannustaa oppilaita fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntatehtäviä ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen.	S1	L1, L3
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja	S1	L1, L3, L4
T3 ohjata oppilasta sekä vahvistamaan tasapaino- ja liikkumistaitojaan että soveltamaan niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri vuodenaikoina sekä eri tilanteissa.	S1	L3
T4 ohjata oppilasta sekä vahvistamaan että soveltamaan välineenkäsittelytaitojaan monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä käyttämällä erilaisia välineitä eri vuodenaikoina erilaisissa tilanteissa.	S1	L3
T5 kannustaa ja ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa.	S1	L3
T6 opettaa uimataito, jotta oppilas pystyy liikkumaan vedessä ja pelastautumaan vedestä.	S1	L3
T7 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan liikuntatunneilla.	S1	L3, L6, L7
S2 Sosiaalinen toimintakyky		
T8 ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätämään toimintaansa ja tunteilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	S2	L2, L3, L6, L7
T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä kantamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista.	S2	L2, L6, L7
S3 Psyykinen toimintakyky		
T10 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa itsenäisen työskentelyn taitoja.—	S3	L1, L2, L3
T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä.	S3	L1, L2

Vuosiluokka 1: T1-T10

Vuosiluokka 2: T1-T10

Vuosiluokka 3: T1-T11

Vuosiluokka 4: T1-T11

Vuosiluokka 5: T1-T11

Vuosiluokka 6: T1-T11

Liikunnan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokka 1 (S1-S3)

Opetukseen valitaan leikkejä ja liikuntamuotoja, joissa oppilaat toimivat yhteistyössä toistensa kanssa ja ryhmäytyvät. Liikunta- ja aistileikeillä viritetään iloa, onnistumista ja hyväksyntää hehkuva ilmapiiri. Lapsia kannustetaan ja autetaan onnistumaan. Vuoden aikana harjoitellaan perusliikkumisen taitoja kuten tasapainoilua, kiipeilyä, roikkumista, juoksua, hyppyä, loikkia ja heitto- ja kiinniotta. Lapsilla on tarve kokea turvallisuutta ja yhteenkuuluvuutta, joten sen vuoksi piirissä suoritettavat leikit ovat suositeltavia. Liikunnalliset rytmii- ja laululeikit ovat osana opetusta. Luokkatilassa erilaiset liikuntaleikit, tasapainoharjoitukset ja tempuradat penkkien avulla mahdollistavat liikkumisen integroidusti kaikissa oppiaineissa. Pihaleikit, kävely- ja luontoretket ovat iso osa ensimmäistä kouluvuotta. Retkillä harjoitellaan liikkumaan liikenteessä turvallisesti. Hiihto- ja luistelutaitojen harjaannuttaminen aloitetaan tutussa ympäristössä leikin kautta. Eurytmialiikunnassa ryhti, tasapaino, oman kehon kokeminen ja hallinta ovat harjoittelun perustana. Eläydytään kokonaisvaltaisesti kehon liikkeisiin, joita sadut elävöittävät. Harjoitellaan yhteisiä sääntöjä ja kuuntelemista. Vesileikit ja uinti kuuluvat Oulun kaupungin järjestämään uinninopetukseen.

Vuosiluokka 2 (S1-S3)

Jatketaan liikuntaa edellisen vuoden tapaan. Leikkeihin voi ilmestyä uudenlainen elementti, jossa suositetaan etenkin eläinaiheisia leikkejä. Pihaleikit, kävely- ja luontoretket ovat isossa osassa toista kouluvuotta. Eurytmialiikunnassa ryhti, tasapaino, oman kehon kokeminen ja hallinta ovat harjoittelun perustana. Eläydytään kokonaisvaltaisesti kehon liikkeisiin, joita faabelit ja legendat elävöittävät. Harjoitellaan yhteisiä sääntöjä ja kuuntelemista. Aloitetaan hiihto- ja luistelutaitojen harjoittelu yhteisillä retkillä ja leikkien kautta. Vesiliikunta ja uinti kuuluvat Oulun kaupungin järjestämään uinninopetukseen.

Vuosiluokka 3 (S1-S3)

Opetuksessa käytetään liikuntaan innostavia mielikuvia kolmannen luokan opetussisällöistä. Iloa ja virkistystä tuottavilla liikuntatehtävillä autetaan myönteisten tunteiden kokemista, jotka vahvistavat niin minäkäsitystä kuin ryhmähenkeä. Valitaan ryhmähenkeä luotsaavia harjoituksia ja leikkejä. Voimistelussa eläväiset mielikuvat virittävät liikkumaan ja opettelemaan perusliikkumisen taitoja permannolla ja telineillä. Liikuntasaliin, metsään tai pihamaalle rakennetaan seikkailumaisemia, joissa voi tempuilla. Bothmer-voimistelu alkaa ja siinä tulee ensimmäinen piiriharjoitus, jossa vahvistetaan luokkakokonaisuuden kokemista sekä orientoitumista tilaan. Eurytmialiikunnassa harjoitellaan suuntia oikea ja vasen tilassa liikkuen. Tehdään keskittymis- ja ketteryys harjoituksia ja paljon ristikkäisyysliikkeitä omassa kehossa ja tilassa liikkuen. Harjoitellaan kuuntelemaan rytmiä ja melodiaa sekä liikkumaan ja taputtamaan sen mukaisesti. Opetetaan perinneleikkejä. Hyppynaruleikit ja hyppiminen ovat tärkeitä samanaikaisuuden ja rytmitajun kannalta. Tanssitaan yksinkertaisia piiritansseja ja kansantanssien piirimuodostelmassa. Leikitään palloleikkejä, joissa painottuu käsien taitavuus pallon käsittelyssä esimerkiksi pallokoulu ja erilaiset palloleikit seinää vasten. Varsinaiset joukkuepelit saavat odottaa. Hiihdossa ja luistelussa harjoitellaan alkeistekniikkaa leikinomaisesti. Suunnistusta voidaan harjoitella Pukkilassa ja koulualueella valokuvien ja erilaisten tehtävien kuten aarteen etsinnän avulla. Kävely-, pyöräily- ja luontoretkeä jatketaan. Uinninopetuksen järjestää Oulun kaupunki.

Vuosiluokka 4 (S1-S3)

Leikinomainen liikunta jatkuu ja aiheina voi olla vangita ja vapauta tyyppiset leikit. Leikitään seikkailuleikkejä esimerkiksi lipunryöstöä, ruttoa jne. eri ympäristöissä kuten metsässä tai puistossa. Orastava minätietoisuus tekee sen, että lapset haluavat näyttää valmiuksiaan entistä yksilöllisemmin, joten opettajan tulee huomioida lapset yksilöllisesti kannustamalla ja vahvistamalla minäkuvaa liikkujana. Opetuksessa on paljon juoksuleikkejä ja viestejä sekä hyppy-, loikka- ja askelharjoituksia sekä naruhyppelyä yksin ja yhdessä. Yksinkertaisia

palloleikkejä, joissa on selkeät säännöt kuten kuningaspallo, polttopallon eri variaatiot, nelimaali, ja erilaiset palloviestit. Heittämistä ja kiinniottamista harjoitellaan myös. Pelitilanteissa opitaan reilun pelin henkeä ja toisten huomioimista. Voidaan jatkaa yksinkertaisia kansantansseja piirimuodossa. Hiihdossa ja luistelussa jatketaan alkeistekniikkaa leikinomaisesti. Suunnistusta voidaan harjoitella kartan piirtämisellä ja yleisimpien karttamerkkien opiskelulla. Bothmer-voimistelussa on neljännen luokan piiri ja hyppyharjoitukset. Kävely-, pyöräily- ja luontoretkeä jatketaan. Uinninopetuksen järjestää Oulun kaupunki.

Vuosiluokka 5 (S1-S3)

Vuoden teemana on olympialaiset ja kreikkalaisuus. Vuosi aloitetaan yleisurheilulla, jossa ovat kreikkalaiset lajit: juoksu, pituushyppy, kiekko ja/tai liekopallo, keihäs ja paini seisten. Pallonkäsittelyä ja pelaamista harjoitellaan monenlaisin viitepelein ja harjoituksin. Suunnistuksessa opetellaan karttamerkit ja käyttämään karttaa maastossa. Rytmii- ja tanssiliikuntaa opetellaan suomalaisten kansantanssien innoittamana. Luistelussa harjoitellaan takaperin luistelua ja kaarreluistelua eteen- ja taaksepäin. Voimistelussa vahvistetaan perusliikkumisen taitoja kuten esimerkiksi kuperkeikat, käärynpyörät, pukkiihyppy, kierähdykset ja käsilläseisonta. Parkour-temput voidaan ottaa virikkeiksi tunneille. Bothmer-voimistelussa ovat tahtolaukka, viidennen luokan piiri ja kevyt-raskas hyppely eri muodoissa. Liikutaan pyörillä pidemmillekin retkille. Uinninopetuksen järjestää Oulun kaupunki.

Vuosiluokka 6 (S1-S3)

Alempien luokkien opetuksen leikinomainen sävy muuttuu enemmän tarkkuutta ja sääntöjä korostavaksi harjoitteluksi. ”Harjoitus tekee mestarin” kuvaa hyvin tämän luokka-asteen laatua. Monipuolisella opetuksella luodaan mahdollisuuksia omaehtoisen liikunnan harrastamiseen ja liikunnan ilon säilymiseen. Voidaan tehdä valtakunnallisen fyysisen toimintakyvyn seurantarjestelmän (Move!-järjestelmä) mittauksia. Yleisurheilussa painopiste on juoksulajeissa ja niiden mittaamisessa, ja uutena lajina voidaan opettaa korkeushyppy. Musiikkiliikunnassa tulee eurooppalaisia perinnetansseja. Opetellaan eri pallopelien tarkkoja sääntöjä ja pelitaktiikoita. Hiihdon ja luistelun tekniikoita vahvistetaan ja pitkäkestoisempaan harjoitteluun kannustetaan. Mahdollisuuksien mukaan käydään laskettelemassa. Suunnistuksessa opetellaan kompassin käyttö ja kartanlukutaitoa kehitetään. Voimistelussa jatketaan edellisten vuosien perusliikkumisen taitojen harjoittelua. Bothmer-voimistelussa tehdään sauvan kanssa harjoituksia sekä kolmio ja neliö harjoituksia. Sirkusvälineet antavat monia mahdollisuuksia eri taitojen haltuunottoon. Akrobatiatemput ja jongleeraus sopivat hyvin tälle luokalle. Uinninopetuksen järjestää Oulun kaupunki.

Liikunnan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 1-2

Leikit tarjoavat oppilaille mielenkiintoa herättäviä tilanteita, joissa sosiaalisuutta ja liikunnallisia perustaitoja opitaan ikäkaudelle sopivalla tavalla. Opetuksessa otetaan huomioon vuodenajat, erilaiset ympäristöt ja niiden kaikki mahdollisuudet. Luonnossa liikkuminen ja retkeily vahvistavat lapsen luontosuhdetta ja mahdollistaa monipuoliseen liikkumiseen. Tavoitteena on totuttaa oppilaat turvallisiin työtapoihin ja tottumuksiin. Opetetaan liikkumaan liikenteessä turvallisesti. Pyritään oppimisen iloon, kiireettömään ja kuuntelemaan ilmapiiriin.

Liikunnan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla turvallisesti ja monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä sisä- ja ulkotiloissa oppilaita osallistaen. Liikunnan opetuksessa otetaan huomioon vuodenajat, paikalliset olosuhteet sekä koulun ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet tarkoituksenmukaisella tavalla. Opetuksen yhteydessä korostetaan fyysistä aktiivisuutta ja yhteistoiminnallisuutta ylläpitäviä työtapoja, kannustavaa vuorovaikutusta ja toisten auttamista sekä henkisesti ja fyysisesti turvallista toimintaa. Liikuntateknologiaa hyödynnetään tarpeen mukaan. Koulun ulkopuolisille liikuntapaikoille siirtymisessä edistetään turvallista liikennekäyttäytymistä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki liikunnassa vuosiluokilla 1-2

Kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri on edellytys liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamiselle. Toiminnan tulee antaa kaikille oppilaille mahdollisuus onnistumiseen ja osallistumiseen sekä tukea hyvinvoinnin kannalta riittävää toimintakykyä. Opetuksessa on keskeistä oppilaiden yksilöllisyyden huomioon ottaminen, turvallinen työskentelyilmapiiri sekä opetuksen selkeys. Vuosiluokilla 1-2 on tärkeää tunnistaa sellaiset motorisen oppimisen vaikeudet, joilla voi olla yhteyttä muihin oppimisen ongelmiin.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki liikunnassa vuosiluokilla 3-6

Kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri on edellytys liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamiselle. Toiminnan tulee antaa kaikille oppilaille mahdollisuus onnistumiseen ja osallistumiseen sekä tukea hyvinvoinnin kannalta riittävää toimintakykyä. Opetuksessa on keskeistä oppilaiden yksilöllisyyden huomioon ottaminen, turvallinen työskentelyilmapiiri sekä organisoinnin ja opetusviestinnän selkeys. Yksilöllistä onnistumista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta tuetaan oppilaslähtöisillä ja osallistavilla työtavoilla, sopivilla tehtävillä ja rohkaisevalla palautteella. Vuosiluokilla 3-6 kiinnitetään huomiota sellaisten perustaitojen hallintaan, joilla on merkitystä yhteiseen toimintaan osallistumisessa.

Oppilaan oppimisen arviointi liikunnassa vuosiluokilla 1-2

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se rohkaisee yrittämiseen ja opittujen taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyötaitoihin, kuunteluun sekä leikkiutilanteissa syntyvien tunteiden hallintaan. Liikunnan opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppilaan terveydentila ja erityistarpeet.

Oppilaan oppimisen arviointi liikunnassa vuosiluokilla 3-6

Oppilaiden kasvamista liikuntaan ja liikunnan avulla tuetaan monipuolisella, kannustavalla ja ohjaavalla palautteella ja arvioinnilla. Palautteessa ja arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset vahvuudet sekä kehittymistarpeet ja tuetaan niitä. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyötaitoihin. Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön oppilaan oppimisesta ja työskentelystä. Pyritään vahvistamaan oppilaan myönteistä käsitystä itsestä liikkujana. Kolmannella luokalla oppilaan vanhemmat saavat kirjallisen lausunnon ja neljänneltä luokalta lähtien oppilas saa itse kirjallisen lausunnon. Liikunnan opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppilaan terveydentila ja erityistarpeet. Arviointi toteutetaan oppilaan toimintaa ja työskentelyä havainnoimalla. Liikunnan arviointi perustuu fyysisen-, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin. Arvioinnin kohteina ovat oppiminen (tavoitteet 2 - 6) ja työskentely (tavoitteet 1 ja 7 - 10), joten fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä

arvioinnin perusteena. Move!-mittausten tuloksia ei käytetä oppilaan arvioinnin perusteina. Oppilaita ohjataan itsearviointiin.

Oppiaineen arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten

Opetuksen tavoite	Sisältö -alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/Arvosanan kahdeksan osaaminen
Fyysinen toimintakyky			
T1 kannustaa oppilaita fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntatehtäviä ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen.	S1	Työskentely ja yrittäminen	Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan yleensä aktiivisesti kokeillen ja harjoitellen erilaisia liikuntatehtäviä.
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja.	S1	Ratkaisujen teko erilaisissa liikuntatilanteissa	Oppilas tekee eri liikuntatilanteissa, kuten leikeissä ja peleissä, useimmiten tarkoituksenmukaisia ratkaisuja.
T3 ohjata oppilasta sekä vahvistamaan tasapaino- ja liikkumistaitojaan että soveltamaan niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä , eri vuodenaikoina sekä eri tilanteissa.	S1	Motoristen perustaitojen (tasapaino- ja liikkumistaidot) käyttäminen eri liikuntamuodoissa	Oppilas osaa tasapainoilla ja liikkua erilaisissa oppimisympäristöissä.
T4 ohjata oppilasta sekä vahvistamaan että soveltamaan välineenkäsittelytaitojaan monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä käyttämällä erilaisia välineitä eri vuodenaikoina erilaisissa tilanteissa.	S1	Motoristen perustaitojen (välineenkäsittelytaidot) käyttäminen eri liikuntamuodoissa	Oppilas osaa käsitellä erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä.
T5 kannustaa ja	S1	Fyysisten	Oppilas osaa arvioida fyysisiä

ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa.		ominaisuuksien harjoittaminen	ominaisuuksiaan ja harjoittaa nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa
T6 opettaa uimataito, jotta oppilas pystyy liikkumaan vedessä ja pelastautumaan vedestä	S1	Uima- ja pelastautumistaidot	Oppilas on perusuimataitoinen (Osaa uida 50 metriä kahta uintitapaa käyttäen ja sukeltaa 5 metriä pinnan alla).
T7 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan liikuntatunneilla.	S1	Toiminta-liikuntatunneilla	Oppilas osaa ottaa huomioon mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti.
Sosiaalinen toimintakyky			
T8 ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätämään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	S2	Vuorovaikutus- ja työskentelytaidot	Oppilas osaa toimia eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.
T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä kantamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista.	S2	Toiminta yhteisissä oppimistilanteissa	Oppilas noudattaa reilun pelin periaatteita ja osoittaa pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa.
Psyykinen toimintakyky			
T10 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa itsenäisen työskentelyn taitoja.—	S3	Työskentelytaidot	Oppilas osaa yleensä työskennellä vastuullisesti ja itsenäisesti.
T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta,	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostamiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä.			
-------------------------------------	--	--	--

”Liikutaan yhdessä minäkäsitystä ja osallisuutta vahvistaen, taitoja soveltaen.”

Vuosiluokilla 7-9

Liikunnanopetuksen tehtävä on tarjota mahdollisuuksia erilaisten fyysisten taitojen harjaannuttamiseen, huomioiden niin voima-, nopeus-, notkeus-, kuin taitoharjoituksetkin. Yksilöllisten päämäärien asettaminen on myös ajankohtaista. Opetuksen tehtävänä on myös herättää kiinnostus omaan fyysiseen kuntotasoon ja herättää oppilaiden tietoisuus terveyteen vaikuttavista tekijöistä. Liikunnan merkitys terveyden edistäjänä ja ylläpitäjänä ovat tärkeitä näkökulmia.

Liikunnan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Fyysinen toimintakyky		
T1 kannustaa oppilasta fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen	S1	L1, L3
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja	S1	L1, L3, L4
T3 ohjata oppilasta harjoittelun avulla kehittämään tasapaino- ja liikkumistaitojaan, jotta oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	L3
T4 ohjata oppilasta harjoittelun avulla kehittämään välineenkäsittelytaitojaan, jotta oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri välineillä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	L3
T5 kannustaa ja ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta	S1	L3
T6 vahvistaa uima- ja vesipelastustaitoja, jotta oppilas osaa sekä uida että pelastautua ja pelastaa vedestä	S1	L3
T7 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan	S1	L3, L6, L7
Sosiaalinen toimintakyky		
T8 ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätämään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen	S2	L2, L3, L6, L7
T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä ottamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista	S2	L2, L6, L7
Psyykinen toimintakyky		
T10 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa oppilaan itsenäisen työskentelyn taitoja	S3	L1, L2, L3
T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä	S3	L1, L2
T12 auttaa oppilasta ymmärtämään riittävän fyysisen aktiivisuuden ja liikunnallisen elämäntavan merkitys kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille	S3	L3
T13 tutustuttaa oppilas yleisten liikuntamuotojen	S3	L1, L3

harrastamiseen liittyviin mahdollisuuksiin, tietoihin ja taitoihin, jotta hän saa edellytyksiä löytää itselleen sopivia iloa ja virkistystä tuottavia liikuntaharrastuksia		
--	--	--

Liikunnan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 7-9

Vuosiluokka 7 (S1 -S3)

Opetukseen sisältyy paljon fyysisesti aktiivista toimintaa. Liikunnanopetukseen valitaan havainto- ja ratkaisuntekotaitoja kehittäviä ja turvallisia liikuntaleikkejä, viite- ja pallopelejä. Pallopeleissä luodaan myönteinen ryhmähenki ja pelataan sovellettujen sääntöjen mukaisesti. Liikunnan ilo ja virkistys ovat erityisessä asemassa kun edistetään myönteisten tunteiden kokemista. Liikunnan opetukseen valitaan erilaisia pari- ja ryhmätehtäviä, leikkejä, harjoituksia ja pelejä, joissa opitaan ottamaan toiset huomioon sekä auttamaan ja avustamaan muita. Harjoitellaan nopeutta, ketteryyttä ja notkeutta kehittäviä harjoituksia, joiden tavoitteena on jänteiden ja lihasten vahvistuminen. Erilaiset temppuilla ja lihaskuntoa lisäävät radat, kuntopiirit ja parkourharjoitteet ovat suotavia. Bothmer-voimistelussa harjoitteet ovat *Kaatuminen tilaan* ja *Hyppy keskipisteeseen*. Yleisurheilussa harjoitellaan pika- ja aitajuoksua, hyppylajeja ja reaktioharjoituksia. Uinnissa korostetaan oikean uimatekniikan merkitystä ja harjoitellaan vesipelastautumistaitoja. Jatketaan suunnistuksessa kompassin ja kartan käytön harjoittelua. Luistellaan ja pelataan erilaisia pelejä. Hiihdossa lisätään matkan pituutta ja kestävyysharjoittelua. Tehdään mahdollisuuksien mukaan hiihto- ja lasketteluretki.

Vuosiluokka 8 (S1-S3)

Korostetaan opetuksessa fyysisen vastuksen kokemista ja omien voimien koettelua ja haasteiden voittamista. Opetuksessa huomioidaan oppilaiden erilaiset tarpeet sekä kasvun ja kehityksen erot. Opitaan pitkäjänteisesti ponnistelemaan yksin ja yhdessä muiden kanssa tavoitteen saavuttamiseksi. Erilaisilla tehtävillä harjoitellaan vastuunottamista. Opetus jatkuu edellisvuosien lajiharjoitteita kehittäen ja tutustutaan mahdollisuuksien mukaan uusiin lajeihin kuten mm. jousiammunta, melonta, kiipeily, kuntosali ja paini. Bothmer-voimistelussa harjoitellaan *Padottu kolmio*, *Kaatuminen tilaan* ja *Hyppy keskipisteeseen* harjoituksia. Yleisurheilussa ja uinnissa voidaan tehdä Cooperin testit. Harjoitellaan vesipelastautumistaitoja. Opetetaan lihashuoltoa ja sen merkitys. Tehdään valtakunnallisen fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä Move!-n mittaukset, jotka tukevat 8. vuosiluokan laajoja terveystarkastuksia.

Vuosiluokka 9 (S1-S3)

Luokanopettajavaiheen päätyttyä oppilaan on kyettävä seisomaan omilla jaloillaan ja ottamaan vastuun oman toimintansa seuraamuksista. Kannustetaan oppilasta asettamaan yksilöllisiä päämääriä ja parantamaan omaa taito- ja kuntotasoa. Opetus jatkuu edellisvuosien lajiharjoitteita kehittäen ja tutustutaan mahdollisuuksien mukaan uusiin lajeihin. Bothmer-voimistelussa *Syöksy* ja *Putoaminen pisteeseen*.

Liikunnan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 7-9

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla turvallisesti ja monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä sisä- ja ulkotiloissa oppilaita osallistaen. Opetuksessa otetaan huomioon vuodenaajat, paikalliset olosuhteet sekä koulun ja ympäristön tarjoamat

mahdollisuudet tarkoituksenmukaisella tavalla. Opetuksen yhteydessä korostetaan fyysistä aktiivisuutta ja yhteistoiminnallisuutta ylläpitäviä työtapoja, kannustavaa vuorovaikutusta ja toisten auttamista sekä henkisesti ja fyysisesti turvallista toimintaa. Liikuntateknologian hyödyntämisellä tuetaan liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamista. Koulun ulkopuolisille liikuntapaikoille siirtymisessä edistetään turvallista liikennekäyttäytymistä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki liikunnassa vuosiluokilla 7-9

Oppilaita ohjataan enenevässä määrin omien päämäärien asettamiseen ja niiden saavuttamisen kannustamiseen. Ryhmässä suoritettavia tehtäviä ohjataan hyvän tiimityöskentelyn ja kunnioittavan vuorovaikutuksen suuntaan.

Oppilaan oppimisen arviointi liikunnassa vuosiluokilla 7-9

Oppilaiden kasvamista liikuntaan ja liikunnan avulla tuetaan monipuolisella, kannustavalla ja ohjaavalla palautteella ja arvioinnilla. Ne tukevat oppilaiden myönteistä käsitystä itsestä liikkujana. Palautteessa ja arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset vahvuudet sekä kehittymistarpeet ja tuetaan niitä. Liikunnan opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon oppilaan terveydentila ja erityistarpeet.

Liikunnan arviointi perustuu fyysisen-, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin. Arvioinnin kohteina ovat oppiminen (tavoitteet 2-6) ja työskentely (tavoitteet 1 ja 7-10), joten fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Move!-mittausten tuloksia ei käytetä oppilaan arvioinnin perusteina. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä siten, että oppilailla on mahdollisuus osoittaa parasta osaamistaan. Oppilaita ohjataan itsearviointiin.

Päätösarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena. Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut liikunnan oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso liikunnan valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Osaaminen liikunnassa kehittyy kumulatiivisesti. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Liikunnan päätösarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Fyysinen toimintakyky			
T1 kannustaa oppilasta fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen	S1	Työskentely ja yrittäminen	Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan yleensä aktiivisesti kokeillen ja harjoitellen erilaisia liikuntamuotoja.
T2 ohjata oppilasta harjaannuttamaan	S1	Ratkaisujen teko erilaisissa	Oppilas tekee useimmiten tarkoituksenmukaisia ratkaisuja

havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja		liikuntatilanteissa	erilaisissa liikuntatilanteissa.
T3 ohjata oppilasta harjoittelun avulla kehittämään tasapaino- ja liikkumistaitojaan, jotta oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	Motoriset perustaidot (tasapaino- ja liikkumistaidot), eri liikuntamuodoissa	Oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa tasapaino- ja liikkumistaitoja useimmissa opetuissa liikuntamuodoissa.
T4 ohjata oppilasta harjoittelun avulla kehittämään välineenkäsittelytaitojan, jotta oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri välineillä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	Motoriset perustaidot (välineenkäsittelytaidot) eri liikuntamuodoissa	Oppilas osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa välineenkäsittelytaitoja useimmissa opetuissa liikuntamuodoissa.
T5 kannustaa ja ohjata oppilasta arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta	S1	Fyysisten ominaisuuksien arviointi, ylläpito ja kehittäminen	Oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan ja sen pohjalta harjoittaa voimaa, nopeutta, liikkuvuutta ja kestävyyttä.
T6 vahvistaa uima- ja vesipelastustaitoja, jotta oppilas osaa sekä uida että pelastautua ja pelastaa vedestä	S1	Uima- ja vesipelastustaidot	Oppilas osaa uida, pelastautua ja pelastaa vedestä.
T7 ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan	S1	Toiminta liikuntatunneilla	Oppilas toimii turvallisesti ja asiallisesti liikuntatunneilla.
Sosiaalinen toimintakyky			
T8 ohjata oppilasta työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätämään	S2	Vuorovaikutus- ja työskentelytaidot	Oppilas osaa toimia eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.

toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen			
T9 ohjata oppilasta toimimaan reilun pelin periaatteella sekä ottamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista	S2	Toiminta yhteisissä oppimistilanteissa	Oppilas noudattaa reilun pelin periaatteita ja osoittaa ottavansa vastuuta yhteisistä oppimistilanteista.
Psyykinen toimintakyky			
T10 kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa oppilaan itsenäisen työskentelyn taitoja	S3	Työskentelytaidot	Oppilas osaa pääsääntöisesti työskennellä vastuullisesti ja itsenäisesti.
T11 huolehtia siitä, että oppilaat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T12 auttaa oppilasta ymmärtämään riittävän fyysisen aktiivisuuden ja liikunnallisen elämäntavan merkitys kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T13 tutustuttaa oppilas yleisten liikuntamuotojen harrastamiseen liittyviin mahdollisuuksiin, tietoihin ja taitoihin, jotta hän saa edellytyksiä löytää itselleen sopivia iloa ja virkistystä tuottavia liikuntaharrastuksia	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

13.4.22 OPPILAANOHJAUS

Oppiaineen tehtävä

Oppilaanohjauksella on keskeinen merkitys sekä oppilaiden, koulun että yhteiskunnan näkökulmasta. Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, perusopetuksen jälkeisiin opintoihin ulottuva jatkumo. Oppilaanohjauksella edistetään oppilaiden koulutyön onnistumista, opintojen sujumista sekä koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Oppilaanohjauksen tehtävänä on edistää oppilaiden kasvua ja kehitystä siten, että jokainen oppilas pystyy kehittämään opiskeluvalmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan sekä oppimaan

elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oppilaanohjaus tukee oppilaita tekemään omiin valmiuksiinsa, arvoihinsa ja lähtökohtiinsa sekä kiinnostukseensa perustuvia arkielämää, opiskelua, jatko-opintoja sekä tulevaisuutta koskevia päätöksiä ja valintoja. Ohjauksen avulla oppilaat oppivat tiedostamaan mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä suunnitteluun ja päätöksentekoon. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ja kyseenalaistamaan koulutukseen ja ammatteihin liittyviä ennakkokäsityksiä ja tekemään valintansa omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan vastaten. Oppilaanohjausta toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Koulun ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako sekä monialaiset verkostot, joita tarvitaan ohjauksen tavoitteiden toteutumiseksi. Suunnitelmassa kuvataan myös kodin ja koulun ohjausyhteistyö, koulun työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt. Ohjaussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan systemaattisesti. Oppilaiden opintojen sujuvuutta nivelvaiheissa edistetään perusopetuksen aikana ja jatko-opintoihin siirryttäessä opettajien välisellä ja opinto-ohjaajien keskinäisellä sekä tarvittaessa moniammatillisella yhteistyöllä. Opettajat hyödyntävät työssään ajantasaista tietoa jatko-opinnoista, työelämästä ja työtehtävistä sekä niissä tapahtuvista muutoksista.

Oppilaanohjaus yhdistää koulua yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla edistetään oikeuden-mukaisuuden, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista sekä ehkäistään syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Oppilaanohjauksessa kehittyvät tiedot ja taidot edistävät osaltaan osaavan työvoiman saatavuutta sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamista tulevaisuuden työelämässä.

Yleisesti

Oppilaanohjaus muodostaa koko perusasteen kestävä jatkumon. Sen tehtävänä on edistää oppilaiden opiskelun, kasvun ja kehityksen sujuvuutta. Oppilaanohjauksesta vastaavat oppilasta opettavat opettajat yhdessä, mutta päävastuu on luokanopettajalla. Oppilaanohjausta toteutetaan yhteistyössä oppilaan huoltajien kanssa.

Vuosiluokka 1

Ensimmäisellä vuosiluokalla oppilaanohjaus niveltyy luontevasti muuhun opetukseen ja koulun tapahtumiin. Ohjauksesta vastaavat kaikki oppilasta opettavat opettajat yhdessä. Tavoitteena on tukea oppilaan koulunkäynnin aloittamista ja harjoitella vähitellen vastuun ottamista koulutyöstä, -tehtävistä ja -tavaroista. Vuorovaikutustaitojen ja ryhmässä toimimisen opetteleminen ovat ensisijaisia. Kodin ja koulun yhteistyölle luodaan pohjaan vanhempainilloissa ja erilaisissa luokan yhteisissä tapahtumissa. Luokanopettaja vierailee jokaisen oppilaan kotona.

Vuosiluokka 2

Oppilaan oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan vähitellen. Opettaja valitsee opetukseen sellaisia työtapoja, jotka auttavat oppilasta muodostamaan itsestään myönteisen käsityksen oppijana. Oppilasta ohjataan tavoitteiden asettamisessa ja annetaan tavoitteiden saavuttamisesta ohjaavaa ja kannustavaa palautetta. Vuorovaikutustaitoja harjoitellaan erilaisissa ryhmissä ja osallisuuteen koulussa kannustetaan oppilaan ikäkauden mukaisesti. Oppilaanohjauksessa kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu.

Vuosiluokilla 3

Oppilaanohjauksen tavoitteena on edistää oppilaan valmiuksia käyttää opiskelussaan uusia työtapoja ja syventää aikaisemmin opittuja taitoja. Oppilasta ohjataan huomaamaan eri oppiaineisiin parhaiten sopivat opiskelumenetelmät. Ammatteihin tutustuminen alkaa

vanhojen ammattien jaksolla. Oppilaat leipovat leipää itse viljellystä ja puidusta viljasta sekä rakentavat leikkimökin tai vastaavan.

Vuosiluokka 4

Oppilasta tuetaan löytämään sekä omat että toisten kyvyt ja vahvuudet oppijoina. Oppilas saa neljännen luokan aikana kokemuksia vaikuttamisesta koulussa ja lähiympäristössä. Oppilasta ohjataan kotitehtävien tekemisessä. Oppilas opettelee hakemaan tietoa lähdeteoksista. Oppilas opettelee terveiden elämäntapojen merkityksestä oppimiselle.

Vuosiluokka 5

Oppilaat tutustuvat yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Oppilaat opettelevat hakemaan tietoa kirjastosta ja käyttämään lähdeteoksia opiskelunsa tukena.

Vuosiluokka 6

Oppilaat tutustuvat lähiseudun ammatteihin, työpaikkoihin ja elinkeinoelämään tutustumiskäynneillä tai erilaisten projektien kuten Yrityskylän kautta. Oppilaat opettelevat hakemaan tietoa monipuolisesti eri lähteitä hyväksi käyttäen. Oppilasta ohjataan myös henkilökohtaisesti lukuvuoden aikana opiskeluun liittyvissä asioissa.

13.4.23 EURYTMIA

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Eurytmianopetuksen tehtävänä on oppilaiden terveen kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen niin, että otetaan huomioon ihminen fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena. Siinä painotetaan terveyttä, ja kasvatus nähdään hyvinvoinnin tukemisena (salutogeneesi) ja siinä on myös terapeutin ulottuvuus. Eurytmia tukee kognitiivista, emotionaalista ja sosiaalista kehitystä tavalla, joka vahvistaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ja eheää minäkuvaa, luovaa ajattelua ja oivalluskykyä. Näin luodaan pohjaa mm. matemaattiselle ajattelulle ja oppilas saa hyvät edellytykset oppimiseen omista lähtökohdistaan käsin.

Eurytmia kehittää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta, koska kaikkia oppilaita opetetaan ikäkausiopetuksen mukaisesti erottelematta tyttöjä ja poikia omiin ryhmiinsä. Näin kartutetaan inhimillistä pääomaa, joka edistää yksilöllistä hyvinvointia ja yhteiskunnassa tarvittavia sosiaalisia taitoja. Näin eurytmianopetus torjuu eriarvoistumista ja syrjintää. Opetuksen metodina on taiteellisten prosessien hyödyntäminen opetuksessa.

Eurytmiassa ilmaistaan sekä liikkeillä, että eleillä musiikkia ja sanataidetta. Oppilaat eläytyvät yhdessä runoon tai musiikkikappaleeseen ja ilmaisevat niiden sisältöjä yhteisillä liikkeillä. Liikeilmaisun taidot kehittyvät ja lisääntyvät. Aktiivinen, pitkäjänteisyyttä edistävä harjoittelu vahvistaa liikunnan iloa, luovuutta sekä motorisia perusvalmiuksia.

Taiteellisessa työskentelyssä käytetään opetusmateriaalina vanhaa ja uutta kirjallisuutta ja musiikkia. Ikäkausiopetuksen mukaiset materiaalivalinnat tukevat oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentumista. Eurytmianopetus lisää ymmärrystä kulttuurien moninaisuudesta, oppilaiden kanssa tehdään mm. taiteellisia esityksiä eri kielillä. Opetussisällöt integroituvat muihin oppiaineisiin. Esimerkiksi vuosiluokilla 1-5 oppilaat perehtyvät tietojenkäsittelyn perusasioihin toiminnallis-kinesteettisesti eurytmiatunneilla.

Vuosiluokilla 1-2

Vuosiluokilla 1-2 oppilas tutustuu eurytmiassa iloisesti liikkuen omaan kehoonsa, sekä sen monipuolisiin liikke mahdollisuuksiin. Opetus perustuu lapsen luontaiselle kyvyille jäljitellä erilaisia liikkeitä, sekä eläytyä jäljitellen liikkumaan eri laatuja ja tunnelmia. Eurytmian äänne-eleisiin (= tietyt käsieleet aakkosille, joita voi muunnella monin eri tavoin) eläytymällä oppilas liikkuen elää vahvasti satujen, lorujen, runojen tai musiikin synnyttämässä mielikuvissa. Näin eurytmian tehtävä on vahvistaa oppilaan luovaa mielikuvituskykyä¹⁷⁹, joka myöhemmin muuntuu luovaksi ajattelukyvyksi. Eurytmian äänne-eleiden muodostaminen käsillä tai jaloilla vahvistaa myös oppilaan aloitteellisuutta ja tahto-elämää.

Vuosiluokilla 3-6

Vuosiluokilla 3-6 yksilöllinen tunne-elämä alkaa rikastua ja syventyä. Opitaan löytämään yhdessä liikkumisen ilo. Oppilaat tottuvat vähitellen jäsentämään tietoisemmin kielellisiä ja musiikillisia kokemuksia ja ilmiöitä ja samalla heidän taitonsa kuunnella kehittyä.

Erilaisin harjoituksin tuetaan hengityksen ja verenkierron keskinäisen suhteen tasapainottumista (salutogeneesi) sekä iänmukaisten motoristen taitojen oppimista. Geometriset harjoitukset tukevat tilassa orientoitumisen kykyä ja ajattelun kehittymistä.

Eurytmian opetuksen tavoitteet

1.-2. lk tavoitteet

Tavoitteen numero	Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alain. osaaminen, johon tavoite liittyy
	Eurytmian opetuksen tavoitteena on		
T1	Kehonhallinta ja fyysinen toimintakyky	S1	
	<ul style="list-style-type: none">● ohjataan oppilasta tunnistamaan ja hallitsemaan kehoaan● autetaan oppilasta kehittämään koordinaatiotaitoja● autetaan oppilasta harjoittamaan hienomotoorisia taitoja (taitavuusharjoitukset)		L1, L2, L3, L4
T2	Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus	S2	
	luodaan tilanteita joissa oppilas: <ul style="list-style-type: none">● voi harjoitella kuuntelutaitojaan eri tavoin● voi harjoitella toisen yksilön kohtaamista● kehittää yhteistyötaitoja ja toisten		L1, L2, L4, L7, L3, L6

	<p>huomioon ottamista</p> <ul style="list-style-type: none"> ● rakentaa myönteistä minäkuvaa ryhmässä toimiessaan ● voi kokea iloa yhdessä toisten kanssa liikkeessaan ● kehittää empatiakykyään ● oppii liikkumaan luontevasti ryhmässä ● noudattaa sääntöjä 		
T3	Oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen (vahvistaa tahtoa, tunnetta, ajattelua ja tukee muuta oppimista)	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● oppilas kehittää keskittymiskykyä ja muistia ● oppilasta autetaan polariteetteja harjoittamalla rakentamaan sisäistä keskialuetta ● oppilasta kannustetaan eläytymään erilaisiin tunnelmiin 		L1, L2, L3, L4
T4	Avaruudellinen hahmottaminen	S2	
	<p>Oppilaan avaruudellista hahmottamista tukevat</p> <ul style="list-style-type: none"> ● muoto- ja tilatajua kehittävät tehtävät; "minä tilassa" ● peilikuva-harjoitteet; keho- ja tila symmetria ● minä ja sinä-harjoitus (minäkuvan vahvistaminen, kohtaamisen harjoittelu, vääränlaisen egoismin torjuminen) 		L1, L4
T5	Tietojenkäsittelyn ja ohjelmoinnin peruskäsitteet	S2, S3	
	Pääasiat: "peräkkäisyys, valinta ja toisto", bitti ja erilaisia algoritmeja opetetaan toiminnallisina leikkeinä eurytmiatunneilla ihmisiä tai ihmisryhmiä liikuttamalla		L5
T6	Luova ilmaisu	S3	
	Oppilasta ohjataan ilmaisemaan erilaisia laatuja ja tunnelmia liikkuen (musiikki, sadut, lorut)		L2, L1, L4
T7	Psyykinen toimintakyky	S2	
	<p>Eurytmian avulla pyritään</p> <ul style="list-style-type: none"> ● vahvistamaan oppilaan minäkuvaa ● torjumaan vääränlaista egoismia ● antamaan oppilaalle liikunnallisia onnistumisen kokemuksia 		L1, L2, L3
T8	Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	S3, S2	L2, L4

	- tutustutaan eri aikakausien ja kulttuurien satuihin, tarinoihin ja loruihin		
T9	Hyvinvointi ja turvallisuus eurytmian aikana	S3, S2	
	- ohjataan oppilasta omaksumaan turvalliset työskentelytavat ja tottumukset		L3
T10	Liikunnallisen itseohjautuvuuden kehittäminen	ei 1. - 2.lk	
T11	Aistien harjaannuttaminen	S1	
	- mahdollistetaan oppilaalle erilaisia aistikokemuksia		

S1 Fyysinen toimintakyky

Ryhdin ja tasapainon sekä oman kehon kokeminen ja hallinta ovat harjoittelun perustana. Eläydytään kokonaisvaltaisesti kehon liikkeisiin, joita sadun, faabelin ja legendan kuvat elävöittävät.

S2 Sosiaalinen toimintakyky

Eurytmian opetuksessa sosiaalinen harjoittelu on keskeistä. Koko ajan työskennellään yhdessä ryhmässä. Se kasvattaa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Opitaan ottamaan vastuuta yhteisistä säännöistä ja toiminnasta ja opitaan auttamaan ja ottamaan toiset oppilaat huomioon. Opetus edistää vuorovaikutustaitoja. Eurytmian opetuksessa rakennetaan yhteyksiä myös muihin oppiaineisiin.

S3 Henkis-psykykinen toimintakyky

Kuuntelemista kehittäviä harjoitteita toteutetaan. Sanataiteellisiin sisältöihin eläytymällä vahvistetaan mielikuvitusta ja edistetään ajattelun liikkuvuutta.

Vuosiluokka 1

Oppilas

T1 harjoittelee käsien ja jalkojen koordinaatiota, hienomotorisia taitojaan ja tasapainoa

T2 harjaantuu kyvyssään kuunnella ja oppii sosiaalisia taitoja sekä

voi kokea iloa yhdessä toisten kanssa liikkeessään

T3 oppii jäljittelemään eläytyen erilaisia eleitä

T4 harjoittaa muoto- ja tilatajua kehittäviä tehtäviä

T5 Tietojenkäsittelytieteen pääasiat: "peräkkäisyys, valinta ja toisto", bitti ja erilaisia algoritmeja opetetaan eurytmiatunneilla ihmisiä tai ihmisryhmiä liikuttamalla

T6 harjoittaa mielikuvitustaan

T7 Oppilaalle annetaan liikunnallisia onnistumisen kokemuksia

T8 Oppilas tutustuu eri aikakausien ja kulttuurien satuihin, tarinoihin ja loruihin

T9 Oppilasta omaksuu turvalliset työskentelytavat ja tottumukset

T11 Oppilas saa erilaisia aistikokemuksia

Vuosiluokka 2

Oppilas

T1 harjoittelee käsien ja jalkojen koordinaatiota, hienomotorisia taitojaan ja tasapainoa

T2 harjoittelee toisen yksilön kohtaamista, kehittää yhteistyötaitoja, toisten huomioon ottamista, empatiakykyä, oppii liikkumaan luontevasti ryhmässä ja rakentaa myönteistä minäkuvaa ryhmässä toimiessaan sekä noudattaa sääntöjä

T3 kehittää edelleen jäljittelytaitojaan, keskittymiskykyä ja muistia ja häntä autetaan polariteetteja harjoittamalla rakentamaan sisäistä keskialuetta sekä kannustetaan eläytymään erilaisiin tunnelmiin

T4 syventyy suoran ja kaaren ja niiden sovellusten liikkumiseen, oppii tunnistamaan oikean ja vasemman puolen, kehittyy kehonsa hallinnassa, oppilas harjoittelee peilikuva-harjoitteita, keho- ja tila symmetriaa sekä minä ja sinä-harjoitusta

T5 Tietojenkäsittelytieteen pääasiat: "peräkkäisyys, valinta ja toisto", bitti ja erilaisia algoritmeja opetetaan eurytmiatunneilla ihmisiä tai ihmisryhmiä liikuttamalla

T6 oppilas eläytyy erilaisiin tarinoihin

T7 oppilaan minäkuva vahvistetaan ja torjutaan vääränlaista egoismia ja hänelle annetaan liikunnallisia onnistumisen kokemuksia

T8 Oppilas tutustuu eri aikakausien ja kulttuurien satuihin, tarinoihin ja loruihin

T11 Oppilas saa erilaisia aistikokemuksia

Tavoitteet 3-6

Tavoitteenro	Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen, johon tavoite liittyy
	Eurytmian opetuksen tavoitteena on		
T1	Kehonhallinta ja fyysinen toimintakyky	S1	
	<p>(Vahvistetaan kehonhallintaa ja koordinaatiotaitoja sekä hienomotorisia taitoja. Murrosiän lähestyessä harjoitetaan erityisesti ryhtiä ja tasapainoa ja pyritään jäsenten kasvun aiheuttaman raskauden voittamiseen.</p> <p>Kehitetään liikkeiden nopeuden ja voiman hallintaa sekä keskittymiskykyä.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● kehonhallinnan ja koordinaatiotaitojen vahvistaminen ● hienomotoristen taitojen lisääntyminen (taitavuus- ja sauvaharjoitukset) ● ryhdin ja tasapainon kokeminen ● murrosiässä jäsenten kasvun aiheuttaman raskauden voittaminen ● liikkeen nopeuden ja voiman hallinnan 		L1, L3

	<p>kehittyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ● keskittymiskyvyn harjaantuminen 		
T2	Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus	S2	
	<p>Oppitunneilla luodaan tilanteita, joissa oppilas kehittää kuuntelutaitoja, yhteistyötaitoja ja toisten huomioon ottamista. Toimiessaan ryhmässä hän rakentaa myönteistä minäkuvaa, kehittää empatiakykyä ja kokee iloa yhdessä toisten kanssa liikkeessään. Hän liikkuu ryhmässä luontevasti, oppii tekemään kaikkien kanssa yhteistyötä ja opettelee säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan toiset oppilaat huomioon ottaen ja heitä auttaen.</p> <p>luodaan tilanteita joissa oppilas:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● kehittää kuuntelutaitojaan ● kehittää yhteistyötaitoja ja toisten huomioon ottamista ● rakentaa myönteistä minäkuvaa ryhmässä toimiessaan ● kokee iloa yhdessä toisten kanssa liikkeessään ● kehittää empatiakykyään ● säätelee toimintaansa ja tunneilmaisuaan toiset oppilaat huomioon ottaen ja heitä auttaen ● tekee kaikkien kanssa yhteistyötä ● liikkuu ryhmässä luontevasti 		L1,L2, L4, L7, L3
T3	Oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen	S1, S2, S3	
	<p>Kehitetään muistia ja keskittymiskykyä sekä tasapainotetaan hengityksen ja verenkierron suhdetta erilaisia rytmejä, erityisesti heksametria harjoitellen. Ristikkäisliikkeillä tuetaan aivopuoliskoja</p>		L1, L3, L4

	<p>tasapainottumista.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● muistin ja keskittymiskyvyn kehittäminen ● hengityksen ja verenkierron suhteen tasapainottuminen erilaisia rytmejä harjoitellen ● aivopuoliskojen yhteistoiminnan tukeminen (ristikkäisliikkeet) ● sanaluokkien hahmottaminen liikkeen kautta ● 		
T4	<p>Avaruudellinen hahmottaminen (ylhäällä, alhaalla, edessä, takana, oikealla, vasemmalla)</p>	S1, S2, S3	
	<p>Tilassa liikkuminen muuttuu frontaaliksi. Nelitahosymmetrisiä ja muita geometrisia muotoja harjoittamalla lapsi kokee itsensä tilassa, myös hänen muoto- ja tilatajunsu kehittyvät. Ryhmäkoreografioissa opitaan hahmottamaan ja suhteuttamaan omat liikkeet ryhmän jäsenten paikkojen ja liikkeiden kanssa.</p> <p>Avaruudelliseen hahmottamiseen kuuluu</p> <p>- "minä tilassa", muoto- ja tilatajunsu kehittyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ● geometrinen muotojen hahmottaminen tilassa mm. nelitahosymmetria ● geometrinen muotojen kokeminen omassa kehossa ● tilan hahmottaminen frontaalista liikkuen ja suuntaa vaihtaen ● aivopuoliskojen tasapainottuminen (ristikkäisliikkeet) ● ryhmän jäsenten paikkojen ja liikkeen hahmottaminen koreografioissa ja oman liikkeen suhteuttaminen niihin 		L1, L4, L2

T5	<p>Tietojenkäsittelyn ja ohjelmoinnin peruskäsitteet</p> <p>Keskeisiä asioita: "Peräkkäisyys, valinta ja toisto", bitti, algoritmeja, Boolean funktiot, binäärihaku</p>	S2, S3	
	<p>Liikutetaan edelleen ihmisiä, ihmisryhmiä, mutta myös esineitä esim. kuparipalloja ja -sauvoja.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ihmisten tai ryhmän liikuttaminen ● esineiden (esim. kuparipallot) liikuttaminen ja sen liittäminen edelliseen 		L5
T6	<p>Luova ilmaisu</p>	S3, S2	
	<p>Ilmaistaan eurytmianäytöksissä ja juhlissa liikkeiden avulla musiikkia ja sanataidetta useimmiten ryhmäkoreografioissa.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● musiikin ja runouden/sanataiteen ilmaiseminen liikkeiden avulla tunnilla ja juhlissa eri oppimisympäristöissä / tiloissa 		L2, L1, L4
T7	<p>Psyykkinen toimintakyky</p>	S3	
	<p>Vahvistetaan oppilaan minäkokemusta ja keskittymiskykyä ohjaamalla häntä pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä ottamaan vastuuta omasta toiminnasta. Vaikeutuneet harjoitukset elävöittävät ajattelua.</p> <p>Oppilasta tuetaan</p> <ul style="list-style-type: none"> ● minäkokemuksen vahvistumisessa ● pitkäjänteiseen työskentelyyn oppimisessa ● elävöittämään ajatteluaan ● ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan 		L1, L3

T8	Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	S3, S2	L2, L4
	<p>Sävel- ja äänne-eurytmiassa ilmaistaan liikkeillä musiikkia ja sanataidetta. Opitaan ymmärtämään kehollista viestintää ja sanattomia viestejä vuorovaikutuksessa.</p> <p>Oppilas oppii</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ilmaisemaan musiikkia ja runoutta/sanataidetta liikkeiden avulla ● ymmärtämään kehollista viestintää ja sanattomia viestejä 		L4, L2
T9	Hyvinvointi ja turvallisuus eurytmisen liikkumisen aikana	S2, S3	
	<p>Opitaan noudattamaan sääntöjä ja totutellaan toimimaan itsenäisemmin kuin aikaisemmin turvalliseen ja asialliseen toimintaan. Opitaan kunnioittamaan muita ja ehkäistään kiusaamista.</p> <p>Oppilas osaa</p> <ul style="list-style-type: none"> ● noudattaa sääntöjä ● toimia turvallisesti ja asiallisesti ● kunnioittaa toisia ● vaikuttaa kiusaamista hillitsevästi 		L3, L2, L6
T10	Liikunnallisen itseohjautuvuuden kehittäminen	S1	
	<p>Kehitetään liikemuistia ja opitaan työskentelytaitoja.</p> <p>Oppilas</p>		L3, L1

	<ul style="list-style-type: none"> ● oppii työskentelytaitoja ● kehittää liikemuistiaan 		
T11	Aistien harjaannuttaminen	S1, S3	
	<p>Vahvistetaan erilaisia aistikokemuksia.</p> <p>Oppilas saa</p> <ul style="list-style-type: none"> ● erilaisia aistikokemuksia 		L1, L3, L2, L4

S1 Fyysinen toimintakyky

Ryhdin ja tasapainon sekä oman kehon kokeminen ja hallinta ovat harjoittelun perustana. Hengityksen ja verenkierron suhde tasapainottuu erilaisia rytmisiä harjoituksia tekemällä. Näin myös molempien aivopuoliskojen toiminta tasapainottuu.

S2 Sosiaalinen toimintakyky

Eurytmian opetuksessa sosiaalinen harjoittelu on keskeistä. Koko ajan työskennellään yhdessä tai useammassa ryhmässä. Se kasvattaa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Opitaan ottamaan vastuuta yhteisistä säännöistä ja toiminnasta ja opitaan auttamaan ja ottamaan toiset oppilaat huomioon. Opetus edistää vuorovaikutustaitoja. Eurytmian opetuksessa rakennetaan yhteyksiä myös muihin oppiaineisiin.

S3 Henkis-psykykinen toimintakyky

Keskittymiskykyä ja kuuntelemista kehittäviä harjoitteita toteutetaan. Sanataiteellisiin ja musiikillisiin sisältöihin eläytymällä vahvistetaan mielikuvitusta ja edistetään ajattelun liikkuvuutta.

Vuosiluokka 3

Oppilas

T1 vahvistaa kehon hallintaa ja koordinaatiotaitoja, kehittää hienomotorisia taitoja ja pääsee tasapainon kokemiseen

T2 kehittää kuuntelutaitojaan, yhteistyötaitojaan ja toisten huomioon ottamista, empatiakykyään, rakentaa myönteistä minäkuvaa ryhmässä toimiessaan, kokee iloa yhdessä toisten kanssa liikkuessaan, vahvistaa mielikuvitusta, oppii ymmärtämään omaa toimintaansa

T3 harjoittaa muistiaan ja keskittymiskykyään, harjoittaa aivopuoliskojen yhteistoimintaa ristikkäisliikkeiden avulla ja harjaannuttaa keskittymiskykyään

T4 oppii varmemmin tunnistamaan oikean ja vasemman puolen sekä oppii hahmottamaan tilaa liikkuen ja suuntaa vaihtaan

- T5 harjoitetaan edelleen tietojenkäsittelytieteen peruskäsitteitä ihmisryhmiä liikuttamalla uutena Boolean funktioita havainnollistavat toiminnalliset leikit
- T6 valmistaudutaan ilmaisemaan sanataidetta tai musiikkia liikkeen avulla
- T7 saa tukea minäkokemukseensa
- T8 harjoittelee ymmärtämään kehollista ja liikeilmaisua
- T9 oppii noudattamaan sääntöjä, toimimaan turvallisesti ja asiallisesti sekä kunnioittamaan toisia
- T10 oppii työskentelytaitoja ja kehittää liikemuistiaan
- T11 saa erilaisia aistikokemuksia

Vuosiluokka 4

Oppilas

- T1 vahvistaa kehon hallintaa ja koordinaatitaitoja, kehittää hienomotorisia taitoja ja pääsee tasapainon kokemiseen
- T2 kehittää kuuntelutaitojaan, yhteistyötaitojaan ja toisten huomioon ottamista, empatiakykyään, rakentaa myönteistä minäkuvaa ryhmässä toimiessaan ja kokee iloa yhdessä toisten kanssa liikkuessaan
- T3 harjoittaa muistiaan ja keskittymiskykyään, harjoittaa aivopuoliskojen yhteistoimintaa ristikkäisliikkeiden avulla ja tasapainottaa hengityksen ja verenkierron suhdetta erilaisia rytmejä harjoitellen
- T4 oppii hahmottamaan sanaluokkia liikkeen avulla ja tilaa frontaalisti liikkuen ja suuntaa vaihtaen, kehittää muoto- ja tilatajuaan sekä erottaa oikean ja vasemman
- T5 harjoitetaan edelleen tietojenkäsittelytieteen peruskäsitteitä ihmisryhmiä liikuttamalla ottaen huomioon matematiikassa opitut murtoluvut
- T6 valmistaudutaan ilmaisemaan sanataidetta tai musiikkia liikkeen avulla ja integroidaan eurytmista ilmaisua muihin aineisiin
- T7 saa tukea minäkokemukseensa ja oma-aloitteisuuteensa
- T8 harjoittelee ymmärtämään kehollista ja liikeilmaisua
- T9 oppii noudattamaan sääntöjä, oppii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti sekä oppii kunnioittamaan toisia
- T10 oppii työskentelytaitoja ja kehittää liikemuistiaan
- T11 saa erilaisia aistikokemuksia

Vuosiluokka 5

Oppilas

- T1 vahvistaa kehon hallintaa ja koordinaatitaitoja, kehittää hienomotorisia taitoja, pääsee tasapainon kokemiseen ja kehittää liikkeen ja nopeuden hallintaa
- T2 kehittää kuuntelutaitojaan, yhteistyötaitoja ja toisten huomioon ottamista, rakentaa myönteistä minäkuvaa ryhmässä toimiessaan, kokee iloa yhdessä toisten kanssa liikkuessaan, kehittää empatiakykyään, tekee kaikkien kanssa yhteistyötä ja liikkuu ryhmässä luontevasti
- T3 harjoittaa muistiaan ja keskittymiskykyään, harjoittaa aivopuoliskojen yhteistoimintaa ristikkäisliikkeiden avulla sekä tasapainottaa hengityksen ja verenkierron suhdetta erilaisia rytmejä harjoitellen
- T4 hahmottaa tilaa frontaalisti liikkuen ja suuntaa vaihtaen, harjoittelee hahmottamaan geometrisia muotoja tilassa mm. nelitahosymmetria sekä kehittää muoto- ja tilatajuaan
- T5 harjoitetaan edelleen tietojenkäsittelytieteen peruskäsitteitä ihmisryhmiä ja esineitä (esim. kuparipalloja) liikuttamalla, ottaen huomioon matematiikassa opitut desimaaliluvut
- T6 ilmaistaan sanataidetta tai musiikkia liikkeen avulla ja esitetään sitä esimerkiksi koulun juhlissa ja integroidaan eurytmista ilmaisua muihin aineisiin
- T7 saa tukea minäkokemukseensa ja oma-aloitteisuuteensa
- T8 harjoittelee ymmärtämään kehollista ja liikeilmaisua

T9 noudattaa sääntöjä, kunnioittaa toisia sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti
T10 oppii työskentelytaitoja ja kehittää liikemuistiaan
T11 saa erilaisia aistikokemuksia

Vuosiluokka 6

Oppilas

T1 vahvistaa kehon hallintaa ja koordinaatiotaitoja, kehittää hienomotorisia taitoja erityisesti sauva- ja taitavuusharjoituksissa, oppii löytämään luonnollisen, hyvän ryhdin sekä kehittää liikkeen ja nopeuden sekä voiman hallintaa jäsenten kasvupyrähdyksistä huolimatta

T2 osaa kuunnella, rakentaa myönteistä minäkuvaa ryhmässä toimiessaan, kokee iloa yhdessä toisten kanssa liikkuessaan osaa toimia yhteistyössä toisten kanssa ja ottaa heidät huomioon, kehittää empatiakykyään, tekee kaikkien kanssa yhteistyötä, liikkuu ryhmässä luontevasti sekä säätelee toimintaansa ja tunneilmaisuaan toiset oppilaat huomioon ottaen ja heitä auttaen

T3 harjoittaa muistiaan, keskittymiskykyään ja musiikillista hahmotuskykyään, harjoittaa aivopuoliskojen yhteistoimintaa ristikkäisliikkeiden avulla sekä tasapainottaa hengityksen ja verenkierron suhdetta erilaisia rytmejä harjoitellen

T4 hahmottaa geometriset muodot omassa kehossa sekä hahmottaa tilaa frontaalisti liikkuen ja suuntaa vaihtaen, harjoittelee hahmottamaan geometrisia muotoja tilassa mm. nelitahosymmetria sekä kehittää muoto- ja tilatajuaan, erityisesti hahmottaa ryhmän jäsenten paikat ja liikkeen koreografioissa ja osaa suhteuttaa oman liikkeensä niihin sekä kehittää visuaalista havainnointikykyään

T5 harjoitetaan edelleen tietojenkäsittelytieteen peruskäsitteitä ihmisryhmiä ja esineitä (esim. kuparisauvoja tai -paloja) liikuttamalla, uutena binäärihakua (ja logaritmia) havainnollistavat toiminnalliset harjoitteet

T6 ilmaistaan sanataidetta tai musiikkia liikkeen avulla ja esitetään sitä esimerkiksi koulun juhlissa ja integroidaan eurytmista ilmaisua muihin aineisiin

T7 saa tukea minäkokemukseensa ja oma-aloitteisuuteensa, oppii pitkäjänteiseen työskentelyyn, oppii elävöittämään ajatteluaan sekä ottaa vastuuta omasta toiminnastaan

T8 harjoittelee ymmärtämään kehollista ja liikeilmaisua

T9 noudattaa sääntöjä, kunnioittaa toisia, pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti sekä vaikuttaa ryhmässä kiusaamista hillitsevästi

T10 oppii työskentelytaitoja ja kehittää liikemuistiaan

Eurytmian tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

Vuosiluokka 1

Eurytmiatuntien aineistona ovat kansansatujen aiheet, runot ja lorut, joita pyritään liittämään kerronnalliseen kokonaisuuteen. Tuntia voidaan elävöittää pienillä pentatonisilla melodioilla. Tietojenkäsittelyn näkökulmasta toiminnallisia leikkejä, jotka vastaavat peräkkäisyyden, valinnan ja toiston, bittien ja algoritmien toimintaa.

S1 liikutaan runojen tunnelmien ja rytmien mukaan eri laatuisten askelin ja nopeuksin kävellen, juosten, hypellen, polku- ja varvasaskelin, tutustutaan äänneisiin liikkeen avulla, liikutaan tilassa suorita ja kaarevia muotoja ja niiden muunnelmia sekä tehdään rytmisiä käsien ja jalkojen liikkeitä yhdistäviä koordinaatioharjoituksia. Tehdään sormi- ja taputusleikkejä

S2 perusmuotona on piiri ja yhteinen liike piirissä, joka voi supistua, laajentua ja muuntua opettajan johdolla esim. spiraaliksi. Harjoitellaan yhteistoimintaa ja toisen huomioimista edistäviä leikkejä.

S3 liikutaan soitinten laatuisten erilaisten musiikin tunnelmissa ja tunnustellaan hiljaisuuden ja toiminnan vaihteluita. Eläydytään runojen tunnelmassa eri vokaalien ja

konsonanttien eleisiin opettajaa jäljitellen sekä harjoitellaan kuuntelemista. Tehdään runokuvaan liittyviä erilaisia tasapainoharjoituksia.

Vuosiluokka 2

Eurytmiatuntien aineistona ovat kansansatujen aiheet, runot ja lorut, joita pyritään liittämään kerronnalliseen kokonaisuuteen. Tuntia voidaan elävöittää pienillä pentatonisilla melodioilla. 2. luokalla äänne-eurytmian aineistona käytetään lisäksi legendoja ja eläintarinoita. Tietojenkäsittelyn näkökulmasta toiminnallisia leikkejä, jotka vastaavat peräkkäisyyden, valinnan ja toiston, bittien ja algoritmien toimintaa.

S1 liikutaan runojen tunnelmien ja rytmien mukaan eri laatuisten askelin ja nopeuksin kävellen, juosten, hypellen, polku- ja varvasaskelin, tutustutaan äänneisiin liikkeen avulla, liikutaan tilassa suoria ja kaarevia muotoja ja niiden muunnelmia, voidaan tehdä myös yksin vuorotellen tai pareittain sekä tehdään rytmisiä käsien ja jalkojen liikkeitä yhdistäviä koordinaatioharjoituksia. Tehdään sormi- ja taputusleikkejä

S2 harjoitellaan yhteistyötä ja toisen huomioimista edistäviä leikkejä. Perusmuotona on piiri ja yhteinen liike piirissä, piiri voidaan myös jakaa kahdeksi ryhmäksi. Harjoitellaan kohtaamista parin kanssa: esim. minä ja sinä -harjoituksin.

S3 harjoitellaan kuuntelemista, liikutaan soitinten laatuisten mukaan erilaisissa musiikin tunnelmissa, tunnustellaan hiljaisuuden ja toiminnan vaihteluita, eläydytään runojen tunnelmassa eri vokaalien ja konsonanttien eleisiin opettajaa jäljitellen. Tehdään runokuvaan liittyviä erilaisia tasapainoharjoituksia.

Vuosiluokka 3

Eurytmiatuntien aineistona ovat jaksotuntien aiheet mittaamisesta vanhoihin ammatteihin ja luonnon elementteihin. Musiikissa siirrytään diatoniseen sävelasteikkoon. Perusmuotona on edelleen piiri. Oppilasta ohjataan itsenäisempään harjoitteluun jäljittelyn sijaan. Tietojenkäsittelyn näkökulmasta toiminnallisia leikkejä, jotka vastaavat Boolean algoritmeja.

S1 symmetriaharjoituksia ja yksinkertaisia geometrisia muotoja liikutaan leikinomaisesti, harjoitellaan oikeaa ja vasenta suuntaa tilassa liikkuen, tehdään keskittymis- ja ketteryysharjoituksia ja paljon ristikkäisliikkeitä sekä omassa kehossa että liikkuen tilamuodoissa, harjoitellaan taputtaen tai kulkien kuuntelemaan musiikin rytmisiä

S2 tehdään ns. kysymys- ja vastausharjoituksia, joissa harjoitellaan vuorovaikutusta parien ja ryhmien kesken, tehdään piirin supistumis- ja laajenemisharjoituksia

S3 aloitetaan äänneiden tietoinen opettelu, harjoitellaan runojen ja musiikkikappaleiden motiivien liikkumista, tutustutaan säveleleisiin, tunnustellaan iloisen ja surullisen eri laatuja duuri- ja mollitunnelmissa.

Vuosiluokka 4

Eurytmian aineistona ovat jaksotuntien aiheet esim. Kalevala, Edda, kielioppi ja ympäristöopin kartat. Piirin rinnalla siirrytään työskentelemään avorivistössä, jossa opettaja ohjaa oppilaita edestä, heitä vastapäätä seisten. Näin syntyneessä muodostelmassa jokaisella oppilaalla on oma tilansa, jossa hän harjoittelee itsenäistä työskentelyä ottaen samalla huomioon kaikissa tilasuunnissa liikkuvat luokkatoverit. Voidaan ottaa käyttöön eurytmiavihot, joihin tehdyt koreografiat piirretään. Tietojenkäsittelyn näkökulmasta toiminnallisia leikkejä, matematiikassa opitut murtoluvut huomioiden.

S1 opetellaan vaikeampien muotojen ja liikesarjojen liikkumista, liikutaan sanaluokkia vastaavia tilamuotoja, harjoitellaan geometrisia muotoja liikkuen tilassa, tehdään rytmiharjoituksia ja sivulaukkaa vaihtelevissa muodostelmissa

S2 harjoitellaan tehtäviä kaanonissa

S3 opetellaan vaikeampien muotojen ja liikesarjojen muistamista, harjoitellaan sanaluokkien tunnistamista ja harjoitellaan äänneiden ja eleiden muistamista

S1, S3 harjoitellaan allitteraatioita ja muinaisgermaanisen runouden sauvasointua pyrkien askelten varmuuteen

S2, S1 harjoitellaan peilikuvamuotoja, symmetriamuotoja, risteyksiä

Vuosiluokka 5

Eurytmian aineistona ovat jaksotuntien aiheet muinaisten korkeakulttuurien ja antiikin historiasta kasvioppiin. Painotetaan kielen kauneutta, rytmiä ja muotoa. Säveleurytmiassa yksinkertaisia, klassisia kappaleita. Tietojenkäsittelyn näkökulmasta toiminnallisia leikkejä, matematiikassa opitut desimaaliluvut huomioiden.

S1 tehdään keskittymis- ja taitavuusharjoituksia sekä jatketaan allitteraatioharjoituksia

S2 opetellaan hallittua yhteistä liikettä piirissä, mm. anapestirytmiiin perustuvaa ns. energia- ja rauhantanssia ja liikutaan kaksiäänisiä melodioita ja kaanoneita

S3 harjoitellaan duurisävelasteikkoja, jatketaan säveleleiden harjoittelemista, harjoitellaan vaativampia rytmiharjoituksia ja jatketaan äänne-eleiden harjoittelua

S1, S2 vaikeampien tilamuotojen liikkumista kasvot yleisöön päin

S1, S3 harjoitellaan heksametriä ja muita kreikkalaisen runouden runomittoja ja harjoitellaan lisää kieliopillisia muotoja

S1, 2, 3 liikutaan aikaisempaa monimutkaisempia muotoja: esim. 5-tähti, kahdeksikkomuotoja, symmetria- ja ketjumuotoja, metamorfoosimuotoja

Vuosiluokka 6

Eurytmian aineistona ovat jaksotuntien aiheet historiasta akustiikkaan. Tehdään monipuolisesti geometrisiä harjoituksia liikkuen. Roomalaisen lain ja järjestyksen teema tulee eurytmiaharjoituksiin. Selkeys ja järjestelmällisyys ovat keskeisiä harjoitusten valinnassa. Kehon hallinnan täsmällisyys ja tarkkuus tulee esille erityisesti sauvaharjoituksissa. Tietojenkäsittelyn näkökulmasta toiminnallisia leikkejä, jotka vastaavat binäärihakua.

S1 sauvaharjoitukset antavat tukea liikkeiden ja kasvavien voimien hallintaan. Niillä kehitetään koordinaatiokykyä, ketteryyttä, näppäryyttä sekä tuetaan ryhtiä. Ne auttavat oppilasta hahmottamaan omia tilallisia ulottuvuuksiaan. Pyritään hyppyjen keveyteen, harjoitellaan ns. Kiebitz-hyppyä

S3 Musiikin teoriaa tuodaan käytäntöön työstämällä duurisävelasteikkoja ja kvinttiympyrää sekä liikutaan intervalliharjoituksia eri duurisävellajeissa

S1, S3 sisäisen ryhdikkyuden mielikuvaa tuetaan erityisesti ylöspäin suuntautuvan oktaavin eleellä, tehdään yhä vaikeampia keskittymisharjoituksia, harjoitellaan koordinaatiota vaativia liikesarjoja ja eri tahtilajeja harjoittelemalla tuetaan muuttuvaa fyysistä olemusta

S1, 2, 3 tilasuhteiden tajua harjoitellaan suurin geometrisin ryhmämuodoin, joita siirretään ja muunnetaan tilassa; näiden harjoitusten avulla kehitetään myös muistia ja ajattelua.

Liikkuminen frontaalisti kehittää ajattelun liikkuvuutta, joustavuutta ja tilannetajua

Eurytmian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Vuosiluokilla 1-2

Tavoitteena on luoda pedagogisesti mielikuvitusta ruokkivia eurytmian sisältökokonaisuuksia. Tavoitteena on myös totuttaa oppilaat turvallisiin työtapoihin ja tottumuksiin. Oppimisen ilo, kiireetön, kuunteleva ja turvallinen ilmapiiri sekä myönteiset liikkumiskokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita kehittämään eurytmisia taitojaan. Opetustilanteissa perehdytään myös tietojenkäsittelyn perusteisiin ihmisiä ja ihmisryhmiä

liikuttamalla. Viime mainitussa on hyvä toteuttaa yhteisopettajuutta luokan-/matematiikanopettajan kanssa.

Vuosiluokilla 3 - 6

Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolisia ja luokka-asteen mukaisia eurytmian opintokokonaisuuksia, joissa eurytmian opetuksen erilaiset työtavat mahdollistavat myös pitkäjänteisen harjoittelun. Vuorovaikutustaitoihin ja turvalliseen ilmapiiriin kiinnitetään huomiota. Myönteiset liikkumiskokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita kehittämään eurytmisia taitojaan. Oppitunneilla opittua voidaan esittää koulun tapahtumissa. Opetustilanteissa perehdytään tietojenkäsittelyn perusteisiin liittämällä esineiden liikuttaminen ihmisten ja ihmisryhmien liikuttamiseen. Viime mainitussa on hyvä toteuttaa yhteisopettajuutta luokan-/matematiikanopettajan kanssa.

Pyritään siihen, että oppilas osaa noudattaa sääntöjä, toimia turvallisesti ja asiallisesti, kunnioittaa toisia sekä vaikuttaa ryhmässä kiusaamista hillitsevästi

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki eurytmiassa

Yleisesti

Myönteisessä tyttöjen ja poikien rinnakkain työskentelyssä tuetaan tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä, oman itsen ja toisten hyväksymistä, auttamiskykyä turvallisessa ilmapiirissä moninaiset kulttuuriset lähtökohdat huomioon ottaen. Eurytmiatunneilla voi tulla esiin oppimiseen tai elämäntilanteeseen liittyviä vaikeuksia, jolloin opettaja tarvittaessa ohjaa oppilaan oppilashuoltoon.

Vuosiluokilla 1-2

Eurytmianopetuksessa ja työskentelyn suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet ja edellytykset. Niiden pohjalta tehdään muun muassa työtapoja, erilaisten välineiden käyttöä ja oppilaiden ryhmittelyä koskevat ratkaisut niin, että oppilas kykenee parhaansa mukaan iloitsemaan tekemisestään. Eurytmianopetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä tilanteita ja vahvistetaan näin oppilaan yhteistyötaitoja ja itsetuntoa.

Vuosiluokilla 3-6

Eurytmian tulee antaa kaikille oppilaille mahdollisuus osallisuuteen ja yhteisöllisyyden kokemiseen. Opetuksessa on kannustava ja hyväksyvä työskentelyilmapiiri. Selkeällä viestinnällä ja tuntitilanteiden organisoinnilla tuetaan oppilaiden turvallisuuden tunnetta. Sosiaalista yhteenkuuluvuutta tuetaan sopivilla tehtävillä ja rohkaisevalla palautteella.

Erityiseurytmia

Oppilashuollon erityispalveluihin steinerkoulussa kuuluu erityiseurytmia. Se voi olla yleistä, erityistä tai tehostettua oppimisen tai oppilaan terveydentilaan liittyvää tukea, jonka suunnittelevat eurytmiaterapiakoulutuksen saanut eurytmisti ja lääkäri.

Oppilaan oppimisen arviointi eurytmiassa

Eurytmian arvioinnissa pyritään monipuolisiin arviointitapoihin ja kannustavuuteen.

Vuosiluokka 1

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään eurytmiisiin

yhteistyötaitoihin, kuunteluun, havainnointiin ja jäljittelyyn. Myös kehon hallinnan ja koordinoinnin hahmottamisen kehittymiseen kiinnitetään huomiota.

Vuosiluokka 2

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään eurytmisiin yhteistyötaitoihin, kuunteluun, havainnointiin ja jäljittelyyn. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä edistyminen kehon hallinnan ja koordinoinnin hahmottamisessa eurytmian kautta.

Vuosiluokka 3

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään eurytmisiin yhteistyötaitoihin, kuunteluun, havainnointiin, pitkäjänteiseen harjoitteluun ja tavoitteellisuuteen. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä edistyminen kehon hallinnan ja koordinoinnin sekä jonkun verran tilan ja ympäristön hahmottamisessa eurytmian kautta.

Vuosiluokka 4

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään eurytmisiin yhteistyötaitoihin, kuunteluun, havainnointiin, pitkäjänteiseen harjoitteluun ja tavoitteellisuuteen. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä jatkuva edistyminen kehon hallinnassa ja koordinoinnissa sekä merkittävässä määrin tilan ja ympäristön hahmottamisessa eurytmian kautta.

Oppilaalle annetaan kouluvuoden päätteeksi kirjallinen, kannustava lausunto koulukohtaisesti päätettävästä luokasta lähtien.

Vuosiluokka 5

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään eurytmisiin yhteistyötaitoihin, kuunteluun, havainnointiin, pitkäjänteiseen harjoitteluun ja tavoitteellisuuteen. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä edistyminen kehon hallinnassa ja koordinoinnissa sekä tilan ja ympäristön hahmottamisessa eurytmian kautta. Esiintyminen on tärkeä osa arviointia viidennestä luokasta lähtien.

Oppilaalle annetaan kouluvuoden päätteeksi kirjallinen, kannustava lausunto koulukohtaisesti päätettävästä luokasta lähtien.

Vuosiluokka 6

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään eurytmisiin yhteistyötaitoihin, kuunteluun, havainnointiin, pitkäjänteiseen harjoitteluun ja tavoitteellisuuteen. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä edistyminen kehon hallinnan ja koordinoinnin sekä tilan ja ympäristön hahmottamisessa eurytmian kautta. Esiintymisellä, erityisesti esiintymisellä ryhmän jäsenenä on painoarvoa arvioinnissa.

Oppilaalle annetaan kouluvuoden päätteeksi kirjallinen, kannustava lausunto koulukohtaisesti päätettävästä luokasta lähtien.

13.4.24 PUHE JA DRAAMA

Oppiaineen tehtävä

Yleisesti

Puhe- ja draamakasvatuksen perustehtävää voi jakaa kahteen pääryhmään, jotka ovat oppilaan oman identiteetin vahvistaminen (inhimillinen pääoma) ja oppilaan vuorovaikutuksen, luottamuksen ja empatian kehittäminen (sosiaalinen pääoma).

Oppilaan inhimillinen pääoma kasvaa puhetaiteen avulla. Yksilöllisen ilmaisukyvyyn johdonmukainen kehittäminen ja vahvistaminen rakentavat itseluottamusta. Oppilas oppii ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. Puhetaide harjoittaa oman äänen ja sanattoman viestinnän hallitsemista omalla ja muilla kielillä, jotta oppilas voi kehittyä monipuoliseksi ja taitavaksi kielenkäyttäjäksi.

Puhetaiteen pääalueet ovat kerronta ja lausunta. Oppilas syvenyy konkreettisesti kulttuurinsa klassisiin kertomuksiin ja runoihin kertomalla ja lausumalla ne ääneen. Puhekasvatuksen opettaja tutustuttaa oppilasta eri tekstityyleihin, rytmeihin ja tulkintamahdollisuuksiin, ottaen huomioon luokka-asteen sisältöjä ja oppilaan ikää. Oppilasta tuetaan myös luomaan omia kertomuksia ja runoja, kartoittamaan sanavarastoaan ja käyttämään kieltä monipuolisesti. Puhetaiteen opettajan tehtävänä on myös tukea oppilaan tervettä äänenkäyttöä sekä selvittää puheongelmia, kuten artikulaation, hengityksen tai äänen asetuksen epäkohtia. Terve ääni rohkaisee oppilasta ilmaisemaan omia ajatuksiaan. Se ennaltaehkäisee myös syrjäytymisen ja kiusaamisen uhriksi joutumisen. Puhetaide on taiteen laji, johon pääasiallisesti kuuluu tarinankerronta ja runonlausunta.

Oppilaan sosiaalinen pääoma kasvaa merkittävästi draamakasvatuksen avulla. Draaman työkaluja käytetään monipuolisesti kaikilla luokka-asteilla. Draaman kautta oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. Kiusaamis- ja konfliktitilanteissa oppilaat saavat kokeilla tilanteita eri rooleissa, useimmiten metaforisella tasolla (sadun hahmoina, eläinhahmoina jne, luokka-asteesta ja iästä riippuen). Draaman käyttöön liittyy aina reflektio-vaihe, jossa keskustellaan dramatisoidun tilanteen herättämistä ajatuksista ja tunteista. Tällöin oppilaat oppivat kuuntelemaan muiden kokemuksia ja sanottamaan omia tunteita.

Draaman menetelmin syvennytään myös muihin oppiaineisiin, kuten historiaan, maantieteeseen, vieraisiin kulttuureihin, jopa matematiikkaan ja kielioppiin. Draaman avulla myös motorisesti älykkäät oppilaat, joilla monesti on vaikeaa ymmärtää pelkästään verbaalista opetusta, löytävät tien oppimiseen.

Draama käytetään myös taiteellisena aineena. Luokkanäytelmät, jopa hyvin pienimuotoiset, edistävät luokan yhteistyökykyä, poistavat klikki-muodostelmia ja parantavat luokan työilmapiiriä.

Vuosiluokilla 1-2

Puhe- ja draamataide 1-2 luokalla perustuu oppilaan äänen ja fyysisen ilmaisun rohkaisemiseen ja tukemiseen. Lähtökohdانا ovat lapsen luontaiset kyvyt liikkua monipuolisesti, jäljitellä aikuisen antamat mallit sekä käyttää rikasta mielikuvitusta. Leikkimuotoisten liike- ja puheharjoitusten lisäksi puhe- ja draamakasvattaja tukee omalla äänen ja eleiden käytöllä lapsen puheen ja ilmaisun kehitystä. Opettaja johdattaa lapset omalla elävällä ja selkeällä ilmaisulla satujen, lorujen ja rytmien maailmaan. Jäljittämällä opettajan äänenkäyttöä lapsi luo pohjan omalle terveelle ilmaisulle. 1-2 luokan oppilas on puhe- ja draamaharjoituksissa osana ryhmää. Yksittäisen oppilaan mahdollinen puheen erityisopetus tapahtuu yksityistunnin muodossa tai pienryhmissä.

Vuosiluokilla 3-6

Kolmannesta luokasta eteenpäin oppilaan ilmaisu yksilöityy. Hengityskapasiteetti moninkertaistuu ja tunne-elämä syvenee. Puhetaide kehittää oppilaan puheäänän resursseja, jalostaen kehon ja liikkeen kasvavaa voimaa hallitukseksi ilmaisuksi. Vaalitaan ja rohkaistaan edelleen oppilaan itsensä ilmaisemisen impulssia sekä kielellistä kykyä. Yksinkertaisen prosessidraaman avulla työstetään vuorovaikutustaitoja, empatiaa ja kuuntelua.

Taiteelliset kerronta-, lausunta tai draama-esitykset vievät vähitellen ulos luokkahuoneesta laajemman yleisön eteen. Yksilö- ja pienryhmätyöskentely jatkuu tarpeen mukaan.

Puheen ja draaman opetuksen tavoitteet

Vuosiluokka 1

Tavoitteen numero	Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisäl- töalueet	Laaja-alain. osaaminen, johon tavoite liittyy
	Puhe -ja draamataiteen opetuksen tavoitteena on		
T1	Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen ja kehittäminen (inhimillinen pääoma)	S1	
	<ul style="list-style-type: none"> ● liikkeen, oman voiman ja eleiden hallinta puheharjoitusten ja draamaleikkien avulla ● äänen ja eleen yhdistäminen kokonaisvaltaisen ilmaisun pohjaksi ● hengityksen harjoittelu rytmien avulla ● ääneen ja artikulaatioon tutustuminen puheharjoitusten ja lorujen avulla ● aktiiviseen osallistumiseen oppiminen ● eläytymiskyvyn ja mielikuvituksen aktivoiminen draamaleikin avulla ● luokanopettajan oman äänen ja elekielen tukeminen hygieniseksi; oppilaan ilmaisu peilaa opettajan antamaa mallia 		
T2	Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus (sosiaalinen pääoma)	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● yhteistyötaitojen kehittäminen ● myönteisen minäkuvan rakentaminen ● empatiakyvyn kehittäminen: miltä tuntuu olla joku muu? ● luontevan paikkansa löytäminen ryhmässä ● <u>tilan antaminen toiselle</u> ● <u>oman vuoron odottaminen</u> ● <u>yhteisten sopimusten noudattaminen</u> 		

	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>ryhmään suostuminen</u> ● <u>Turvallisuuden ja luottamuksen kasvattaminen</u> 		
T3	Oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen (vahvistaa tahtoa, tunnetta, ajattelua ja tukee muuta oppimista)	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Keskittymiskyvyn vahvistaminen draamaleikkien, puhe- ja rytmiharjoitusten avulla. ● Eläytyminen erilaisiin tunnelmiin satukuvien virittämänä. ● <u>Epäonnistumaan oppiminen</u> ● <u>Ilmaisutahdon rohkaiseminen</u> 		L1,L2, L3, L4
T4	Kielitietoisuuden herättäminen ja kehittäminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Sanavaraston kasvattaminen kerrontaharjoitusten ja sanaimprovisaation avulla ● <u>Äänteiden, sanojen ja kielen laatujen kokeminen kokonaisvaltaisen ilmaisun kautta</u> ● <u>Kielen musikaalisuuden ja rytmisyyden kokeminen</u> ● <u>Kielellisen taidon kehittäminen opettajan kertomien tarinoiden ja runojen kautta</u> 		L1, L4
T5	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	S2, S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Kuunteluharjoitukset ● <u>Toisen auttaminen ja hyväksyminen draamaharjoitusten aiheena</u> ● <u>Erilaisiin hahmoihin eläytyminen</u> ● <u>Omien tunteiden ja ajatusten sanottamisharjoitukset</u> ● <u>Satuhieronta</u> 		L5
T6	Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistaminen	S3	

	<ul style="list-style-type: none"> ● Rytmiset runot ja lorut, joissa huomioitu koko kehon käyttäminen hienomotoriikkaa myöten. ● Puhetaidon ja ilmaisun kehittäminen ja tukeminen. ● <u>Keskittymiskyvyn vahvistaminen</u> ● <u>Itsetunnon vahvistaminen</u> ● <u>Sitkeiden vuorovaikutusongelmien hoitaminen tarinan tai draaman keinoin</u> 		
T7	Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen		
	<ul style="list-style-type: none"> ● Oman kielen laatuksen kokeminen ● <u>Kansansadut, kansanperinteet ja niihin tutustuminen leikin ja esim.pienoisnäytelmien avulla.</u> ● <u>Vieraiden kielten ja kulttuurien kokeminen tarinoiden, runojen ja ilmaisuharjoitusten avulla</u> 		

Vuosiluokka 2

Tavoitteen numero	Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältoalueet	Laaja-alain. osaaminen, johon tavoite liittyy
	Puhe -ja draamataiteen opetuksen tavoitteena on		
T1	Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen ja kehittäminen (inhimillinen pääoma)	S1	
	<ul style="list-style-type: none"> ● liikkeen, oman voiman ja eleiden hallinta leikin avulla ● äänen ja eleen yhdistäminen kokonaisvaltaisen ilmaisun pohjaksi ● <u>hengityksen harjoittelu rytmien avulla</u> ● ääneen ja artikulaatioon tutustuminen puheharjoitusten ja lorujen avulla ● aktiiviseen osallistumiseen oppiminen ● eläytymiskyvyn ja mielikuvituksen aktivoiminen draamaleikin avulla ● taiteellisen puheilmaisun alkeet (selkeys ja 		

	kauneus)		
T2	Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus (sosiaalinen pääoma)	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● yhteistyötaitojen kehittäminen ● myönteisen minäkuvan rakentaminen ● empatiakyvyn kehittäminen: miltä tuntuu olla joku muu? ● luontevan paikkansa löytäminen ryhmässä ● tilan antaminen toiselle ● oman vuoron odottaminen ● yhteisten sopimusten noudattaminen ● Turvallisuuden ja luottamuksen kasvattaminen 		
T3	Oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen (vahvistaa tahtoa, tunnetta, ajattelua ja tukee muuta oppimista)	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● keskittymiskyvyn vahvistaminen leikkien, puhe- ja rytmiharjoitusten avulla ● eläytyminen erilaisiin tunnelmiin satukuvien virittämänä ● Eläytyminen vanhoihin ammatteihin rytmisten runojen avulla ● Epäonnistumaan oppiminen ● ilmaisutahdon rohkaiseminen 		L1,L2, L3, L4
T4	Kielitietoisuuden herättäminen ja kehittäminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● äänteiden, sanojen ja kielen laatuja kokeminen kokonaisvaltaisen ilmaisun kautta ● kielen musikaalisuuden ja rytmisyyden kokeminen ● kielellisen taidon kehittäminen opettajan kertomien tarinoiden kautta 		L1, L4
T5	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	S2, S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● kuunteluharjoitukset ● Draamaharjoitukset ja leikit, jotka tukevat vuorovaikutustaitojen kehittymistä ● Dialogi -harjoitukset ● Opettavaisten eläntarinoiden hahmoin eläytyminen ● omien tunteiden ja ajatusten sanottamisharjoitukset ● satuhieronta 		L5

T6	Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistaminen	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Yksilön puhetaidon ja ilmaisun tukeminen toiminnallisten puheharjoitusten avulla ● <u>Keskittymiskyvyn ja itsetunnon kehittäminen draamaleikein</u> ● <u>Itseilmaisun kehittäminen puheen ja draaman keinoin</u> ● <u>Vuorovaikutusongelmien hoitaminen tarinan tai draaman keinoin</u> 		L2, L1, L4
T7	Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Oman kielen laatujen kokeminen ● Kansansadut, kansanperinteet ja niihin tutustuminen leikin, runojen ja pienoisnäytelmien avulla ● Vieraiden kielten ja kulttuurien kokeminen tarinoiden ja lorujen avulla 		L1, L2,L3

Vuosiluokka 3

Tavoitteen numero	Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alain. osaaminen, johon tavoite liittyy
	Puhe- ja draamataiteen opetuksen tavoitteena on		
T1	Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen ja kehittäminen (inhimillinen pääoma)	S1	
	<ul style="list-style-type: none"> ● liikkeen, oman voiman ja eleiden hallinta leikin avulla ● äänen ja eleen yhdistäminen kokonaisvaltaisen ilmaisun pohjaksi ● <u>hengityksen harjoittelu jatkuu rytmien avulla</u> ● äänen ja artikulaation vahvistaminen puheharjoitusten avulla 		

	<ul style="list-style-type: none"> ● aktiiviseen osallistumiseen oppiminen ● eläytymiskyvyn ja mielikuvituksen aktivoiminen draamaleikin avulla ● <u>voidaan työstää ensimmäinen isompi draamallinen tarina (esim. Mikael-aiheinen), jossa ilmaisun pääpaino on kehollisessa ilmaisussa</u> 		
T2	Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus (sosiaalinen pääoma)	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● tilan antaminen toiselle ● <u>paikkansa löytäminen ryhmässä</u> ● <u>Yhteisten pelisääntöjen ja sopimusten kunnioittaminen</u> ● kehittää yhteistyötaitoja ja toisten huomioon ottamista ● rakentaa myönteistä minäkuvaa ryhmässä toimiessaan ● kehittää empatiakykyä 		
T3	Oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen (vahvistaa tahtoa, tunnetta, ajattelua ja tukee muuta oppimista)	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Eläytyminen vanhojen ammattien laatuihin työrunoja työstämällä ● tunteiden ja ajatusten reflektointi ● <u>ikävaiheeseen kuuluvien tunnetilojen käsittely ja työistö prosessidraaman keinoin (Rubikon)</u> ● oppilasta kannustetaan eläytymään erilaisiin tunnelmiin puhe- ja draamaharjoitusten avulla 		
T4	Kielitietoisuuden herättäminen ja kehittäminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● äänneharjoituksia; vokaalitunnelmat, konsonanttilaadut ● Vanhojen työrunojen monipuolinen työstäminen ● puheen dynaamisen otteen huomioiminen ● painollisten ja painottomien tavujen erottelu (askellus ja taputus) 		
T5	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	S2, S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● draamaleikit ja pantomiimi 		

	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>aistiharjoitukset</u> ● <u>luottamusharjoitukset</u> ● <u>näyttämöilmaisun alkeet</u> ● <u>Yhteisten sopimusten noudattaminen</u> ● <u>Yhteiseen tekemiseen suostuminen</u> ● <u>toisen kunnioittaminen</u> 		
T6	Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistaminen	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Yksilön puhetaidon ja ilmaisun tukeminen puhe- ja draamaharjoitusten avulla ● <u>Keskittymiskyvyn ja itsetunnon vahvistaminen puheharjoitusten ja draaman keinoin</u> ● <u>vuorovaikutusongelmien hoitaminen draaman keinoin</u> 		
T7	Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● rakennetaan ja vahvistetaan siltaa lapsen ja muun maailman välille, äänteiden, rytmin ja puheen soinnin kauneuden kautta ● <u>vanhoihin ammatteihin perustuvien työrunojen työstäminen</u> 		

Vuosiluokka 4

Tavoitteen numero	Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alain. osaaminen, johon tavoite liittyy
	Puhe -ja draamataiteen opetuksen tavoitteena on		

T1	Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen ja kehittäminen (inhimillinen pääoma)	S1	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Henkilökohtaisen runon harjoittelu ja esittäminen ● <u>Jatketaan puheharjoituksia; siirrytään suomalaisista puheharjoituksista saksankielisiin</u> ● <u>Työstetään pidempiä tekstikokonaisuuksia yksitellen ja kuorossa; aineistona yleensä Kalevala tai Edda</u> ● <u>Alliteraation eli toistuvan alkusoinnun monipuolinen työstäminen</u> 		
T2	Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus (sosiaalinen pääoma)	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● temperamentilaatujen kohtaaminen draaman kautta (suvaitsevaisuus) ● <u>erilaisuuden ymmärtäminen</u> ● <u>Ryhmässä tasavertaisena toimiminen; ideoiden tuottaminen, mutta myös toisille tilan antaminen</u> 		
T3	Oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen (vahvistaa tahtoa, tunnetta, ajattelua ja tukee muuta oppimista)	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● tahdon vahvistamista, Kalevalan kaksoissäkeen ja Eddan alliteraation, alkusoinnun muodossa. ● <u>tunteiden ja ajatusten reflektointi ja sanoittaminen</u> ● <u>Tahto, tunne, ajatus laatuina taiteellisessa ilmaisussa (Kalevala, Edda)</u> 		
T4	Kielitietoisuuden herättäminen ja kehittäminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● perehdytään puheen neljään laatuun (selkeys, virtaavuus, eheys ja jaottelu). 		
T5	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	S2, S3	

	<ul style="list-style-type: none"> ● jatketaan vuorovaikutustaitojen kehittämistä draamaharjoitusten avulla ● <u>vuorovaikutusongelmien ja haasteiden läpikäyminen draaman keinoin.</u> 		
T6	Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistaminen	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Yksilön puhetaidon ja ilmaisun tukeminen ● <u>Keskittymiskyvyn harjaannuttaminen puhe- ja draamaharjoitusten sekä draamaprosessin keinoin</u> ● <u>Kohti itse tuotettua ilmaisua</u> 		L2, L1, L4
T7	Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Kansalliseepoksiin tutustuminen (Kalevala, Gilgamesh, Edda jne.) ● <u>Kotiseudun tarinoihin tutustuminen</u> 		

Vuosiluokka 5

Tavoitteen numero	Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältoalueet	Laaja-alain. osaaminen, johon tavoite liittyy
	Puhe -ja draamataiteen opetuksen tavoitteena on		
T1	Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen ja kehittäminen (inhimillinen pääoma)	S1	
	<ul style="list-style-type: none"> ● luokan oman näytelmän kautta, antaa mieluinen rooli lapselle jossa hän saa käyttää ja näyttää omia vahvuuksiaan ● <u>puheopetuksessa kiinnitetään huomiota selkeyteen, tempoon, taukoihin ja liikkuvuuteen</u> ● <u>heksametrin työstäminen tasapainottaa lapsen koko olemusta ja vahvistaa harmoniaa, joka tässä</u> 		

	<u>kehitysvaiheessa on saavutettu (hengityksen suhde pulssiin)</u>		
T2	Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus (sosiaalinen pääoma)	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Yhteisen, tavoitteellisen työn kunnioittaminen ● Rohkaistaan tuottamaan taiteellisessa työssä omia ideoita, mutta myös antamaan tilaa toisille ● Myönteisen minäkuvan rakentaminen ryhmässä toimissa 		
T3	Oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen (vahvistaa tahtoa, tunnetta, ajattelua ja tukee muuta oppimista)	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Oman luovan kapasiteetin käyttöön ottaminen osana taiteellista prosessia ● Sopivan kokoisen haasteen ottaminen näytelmäprojektissa ● oppilasta kannustetaan eläytymään erilaisiin tunnelmiin puhe- ja ilmaisuharjoitusten avulla ● Ajatusten selkeä ilmaiseminen ● Näyttämöpuheen alkeet: selkeys ja kuuluvuus 		L1,L2, L3, L4
T4	Kielitietoisuuden herättäminen ja kehittäminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● puheharjoituksia tekemällä vahvistaa artikulaatiota ja lisää puheen sujuvuutta (K P S R - äänteet) ● <u>Näyttämöpuhe alustavasti: selkeys, kuuluvuus</u> 		L1, L4
T5	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	S2, S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● näytelmäproduktion eri roolit ja yhteistyö luokan ja muun koulun kanssa ● työskentelyä pareittain, pienryhmissä ja suuressa ryhmässä ● vuorovaikutusongelmien ja haasteiden läpikäyminen osana draamaprosessia 		L5
T6	Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistaminen	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● heksametri-rytmin avulla vahvistetaan lapsen fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä ● Kreikkalainen viisiottelu alustavasti ja sen liittyminen puhe- ja draamataiteeseen 		L2, L1, L4
T7	Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen	S2	

	<ul style="list-style-type: none"> Tutustutaan kulttuurikausien kirjallisiin aineistoihin ja toteutetaan niitä niin puhe- ja draamataiteen kuin draamataiteen avulla 		L1, L2,L3
--	---	--	-----------

Vuosiluokka 6

Tavoitteet			Laaja-alain. osaaminen, johon tavoite liittyy
	Puhe -ja draamataiteen opetuksen tavoitteena on		
T1	Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen ja kehittäminen (inhimillinen pääoma)	S1	
	<ul style="list-style-type: none"> Draamaleikkien ja harjoitusten avulla kehitetään itseilmaisua edelleen Liikeimprovisaatioharjoituksilla tuetaan lapsen liikeilmaisun kehittymistä Yksinkertaisilla improvisaatioharjoitusten avulla vahvistetaan lapsen omaa kykyä tuottaa ratkaisuja Puheilmaisua kehitetään monipuolisilla puheaineistolla 	<p>🕒 Voisiko välineteatterin sisällyttää 6. puheaineistoon? Itselläni on hyviä kokemuksia tästä. Puheen merkitys korostuu, kun ilmaisu välineellistetään. Tämä toimii mainiona porkkanana, kun kyllästyminen ainaisten puheharjoitusten tekemiseen jo uhkaa. Siis välineteatteri tarjoaa uuden näkökulman sekä funktion puheeseen.</p>	
T2	Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus (sosiaalinen pääoma)	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> Voidaan työstää koko luokan viikkolauseita, jossa yhdistyy luonnon havainnointi sekä sen peilaaminen omasta sisäisyydestä nouseviin tunteisiin Pienryhmissä voidaan työstää välineteatteriesityksiä erilaisuuden ymmärtäminen ja arvostaminen rakentaa myönteistä minäkuvausta ryhmässä toimiessaan kehittää empatiakykyä tilan antaminen toiselle 		
T3	Oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen (vahvistaa tahtoa, tunnetta, ajattelua ja tukee muuta oppimista)	S3	

	<ul style="list-style-type: none"> ● Puhetaiteen avulla vahvistetaan lapsen minuuden kehitystä. ● Käydään ihmisen puhe-elimistö läpi ● Puheotteet (Huuli-,hammas- ja kitalakiote) 		
T4	Kielitietoisuuden herättäminen ja kehittäminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>Harjoitellaan eri puheotteita (huuli-, kieli-, hammas- ja kitalakiote)</u> ● <u>Kiinnitetään huomiota puheen taukoihin ja dynamiikkaan.</u> ● <u>Kuulasanat</u> ● <u>Runovihko: omat viikkolauseet</u> ● <u>Saksankieliset sujuvuusharjoitukset</u> 		
T5	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	S2, S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● improvisaatioleikit (statukset) ● Työskentelytaitojen harjoittelu pareittain, pienryhmissä ja suuressa ryhmässä ● vuorovaikutusongelmien ja haasteiden läpikäyminen osana draamaprosessia. 		L5
T6	Fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistaminen	S3	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Yksilön puhetaidon ja ilmaisun tukeminen puhe- ja draamaharjoitusten avulla ● Keskittymiskyvyn vahvistaminen 		L2, L1, L4

	<ul style="list-style-type: none"> ● Itsetunnon vahvistaminen 		
T7	Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen	S2	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Oman ja vieraiden kielten laatuksen kokeminen ja niillä leikkittely ● <u>Vieraiden kielten ja kulttuurien kokeminen tarinoiden, runojen ja ilmaisuharjoitusten avulla.</u> 		L1, L2,L3

Opetussisällöt vuosiluokittain

Vuosiluokka 1

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T2 ja T5

- Harjoitellaan vuorovaikutustaitoja leikkien draamaleikkejä.
- Opettajan kertomien satujen ja tarinoiden jälleenkerronta ja eläytyvä työstäminen draaman avulla.
- Pienimuotoiset esitykset
- Harjoitellaan kuuntelemista, kysymistä, vastaamista ja kertomista.
- Leikit ja roolileikit

S2 Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen

T1, T3, T4, T6

- Oman ilmaisun kehittäminen lorujen, riimien, runojen, rytmien ja kertomusten avulla koko ryhmässä tai pienryhmissä
- Kokonaisvaltainen eläytyminen vokaali- ja konsonanttilaatuihin.
- Harjoitellaan äänenkäytön ja artikulaation hallitsemista puhe- ja eleharjoitusten avulla. Sana- ja rytmittäjä harjoitellaan loruilla ja riimeillä
- Tutustutaan omaan fyysiseen ilmaisuun ja kehon hallintaan leikkien ja roolileikkien avulla.

S3 Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen

T7

- Tutustuminen kansansatujen, kertomusten ja lorujen aarteistoon.

S4 Luovan ajattelun ja tunne-elämän kehittäminen

- Draamaleikit
- Sadutus
- Roolileikit
- Satuhieronta

Vuosiluokka 2

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T2 ja T5

- Harjoitellaan vuorovaikutustaitoja leikkien draamaleikkejä.
- Opettajan kertomien satujen ja tarinoiden jälleenkerronta ja eläytyvä työstäminen draaman avulla.
- Pienimuotoiset esitykset
- Harjoitellaan kuuntelemista, kysymistä, vastaamista ja kertomista.
- Leikit ja roolileikit

S2 Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen

T1, T3, T4, T6

- Oman ilmaisun kehittäminen lorujen, riimien, runojen, rytmien ja kertomusten avulla koko ryhmässä tai pienryhmissä
- Harjoitellaan äänenkäytön ja artikulaation hallitsemista puhe- ja eleharjoitusten avulla.
- Sana- ja rytmijua harjoitellaan loruilla ja riimeillä
- Tutustutaan omaan fyysiseen ilmaisuun ja kehon hallintaan draama- ja roolileikkien avulla.
- Hengityksen harjoittelu rytmien avulla
- Eläytymiskyvyn ja mielikuvituksen aktivoiminen draamaleikkien ja puheharjoitusten avulla
- Taiteellisen puheilmaisun alkeet (selkeys ja kauneus)
- Äänen ja eleen yhdistäminen kokonaisvaltaisen ilmaisun pohjaksi
- Aktiiviseen osallistumiseen oppiminen

S3 Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen

T7

- Tutustuminen kansansatujen, kertomusten, legendojen ja eläinsatujen aarteistoon.

S4 Luovan ajattelun ja tunne-elämän kehittäminen

- Sadutus
- Satuhieronta
- Draamaleikki
- Eläintarinoihin eläytyminen ja niiden työstäminen puheen ja draaman keinoin.

Vuosiluokka 3

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T2 ja T5

- Harjoitellaan vuorovaikutustaitoja leikkien draamaleikkejä
- Tarinoiden työstäminen draaman avulla.

- Ilmaisutaidon harjoitukset.
- Roolileikit; esimerkiksi perinteisten ammattien esittäminen draaman keinoin.

S2 Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen

T1, T3, T4, T6

- Oman ilmaisun kehittäminen puheharjoitusten, runojen, rytmien ja kertomusten avulla koko ryhmässä tai pienryhmissä
 - Harjoitellaan äänenkäytön ja artikulaation hallitsemista puhe- ja eleharjoitusten avulla
 - Äänen ja artikulaation vahvistaminen puheharjoitusten avulla
 - Tutustutaan omaan fyysiseen ilmaisuun ja kehon hallintaan draamaharjoitusten avulla
 - Pantomiiimiharjoitukset
 - Vokaalitunnelmat ja konsonanttilaadut näyttämöilmaisun apuna
 - Eläytymiskyvyn ja mielikuvituksen aktivoiminen draamaleikkien avulla
 - Työstetään Mikael-aiheinen draamallinen kuvaelma, jossa ilmaisun pääpaino on kehollisessa ilmaisussa

S3 Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen

T7

- Tutustutaan suomalaisiin tarinankertajiin, kuten Topelius sekä Suomen kansan arvoituksia
- Työstetään monipuolisesti vanhoihin ammatteihin perustuvia työrunoja

S4 Luovan ajattelun ja tunne-elämän kehittäminen

- Mikael-aikaan pohjautuvan draamallisen kuvaelman työstäminen. Prosessiin on hyvä yhdistellä musiikillisia ja liikunnallisia elementtejä.
- Omien kertomusten ja runojen luominen, esimerkiksi luontokokemuksien innostamana.
- Dialogien tekeminen, esimerkiksi perinteisiin töihin liittyvissä draamaleikeissä.
- Voidaan tehdä yksinkertaisia improvisaatioharjoituksia

Vuosiluokka 4

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T2 ja T5

- Harjoitellaan vuorovaikutustaitoja erilaisten draamaleikkien ja –harjoitusten avulla.
- Työstetään esim. Kalevalaan tai Eddaan pohjautuva draamallinen kokonaisuus
- Draamaleikeissä aiheina esimerkiksi elementit ja temperamentit sekä Kalevalan ja Eddan sankarit.

S2 Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen

T1, T3, T4, T6

- Oman ilmaisun kehittäminen puheharjoitusten, runojen, rytmien ja kertomusten avulla.
- Kalevalaa lausutaan puheen selkeyden, sanojen laatutajunnan ja hengityskaaren kehittämiseksi.
- Harjoitellaan äänenkäytön ja artikulaation hallitsemista puhe- ja eleharjoitusten avulla.
- Alliteraation eli tahtoa vahvistavan alkusoinnun monipuolinen työstäminen.
- Kasvatetaan sanatonta ilmaisua ja kehon hallintaa draamaharjoitusten ja liikeimprovisaation avulla.
- Puheharjoittelussa siirrytään saksankielisiin puheharjoituksiin
- Puheharjoittelussa korostuu puheen selkeys, virtaavuus, eheys, jaottelu.

S3 Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen

T7

- Tutustutaan ilmaisun kautta Kalevalan ja/tai Eddan kertomuksiin.
- Tutustutaan kotiseudun tarinoihin

S4 Luovan ajattelun ja tunne-elämän kehittäminen

- Omien kertomusten ja runojen luominen esimerkiksi Kalevalan tai Eddan innostamana.
- Kalevalan tai Eddan monipuolinen taiteellinen työstäminen, esimerkiksi Kalevalan draamallisessa ylösosanossa voi yhdistää luovasti muita taiteellisia ilmaisukeinoja, kuten musiikkia, tanssia ja kuvataiteita.

Vuosiluokka 5

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T2 ja T5

- Luokkanäytelmän työstäminen. Aihepiirinä sadut, kreikkalaiset tarut tai muut arkkityyppejä sisältävät tarinat.
- Yksinkertaiset improvisaatioharjoitukset
- Aistiharjoitukset
- Vuorovaikutustaitoja kasvattavat draamaleikit- ja harjoitukset

S2 Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen

T1, T3, T4, T6

- Oman puheilmaisun kehittäminen monipuolisten puheharjoitusten avulla.
- Heksametria lausutaan hengityskaaren ja puheäänien vahvistamiseksi.
- Harjoitellaan äänenkäytön ja artikulaation hallitsemista puhe- ja eleharjoitusten avulla. K,P,R,S - äänteet
- Näyttämöpuheen alkeet: selkeys, kuuluvuus
- Esitelmän pitämisen perusharjoitukset, kuten tarinan kaaren hallitseminen ja yleisön huomioon ottaminen.
- Kasvatetaan sanatonta ilmaisua ja kehon hallintaa.

- Kreikkalainen viisiottelu alustavasti

S3 Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen

T7

- Tutustutaan kulttuurikausien kirjallisiin aineistoihin ja toteutetaan niitä niin puhetaiteen kuin draamataiteen avulla

S4 Luovan ajattelun ja tunne-elämän kehittäminen

- Roolityö sekä muita näytelmään kuuluvia tehtäviä
- Puhe- ja eleharjoitukset roolityön tukena
- Draamaleikit- ja ilmaisuharjoitukset.

Vuosiluokka 6

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

T2 ja T5

- Vuorovaikutustaitoja kehittävät ja vahvistavat draamaleikit ja ilmaisuharjoitukset
- Liikeimprovisaatio
- Tutustutaan esineteatteriin.
- Improvisaatioharjoitukset: tarjouksen vastaanottaminen ja kehittäminen, yhteisen tarinan kertominen, vastaanäyttelijän auttaminen.

S2 Kokonaisvaltaisen ilmaisun tukeminen

T1, T3, T4, T6

- Puheilmaisua kehitetään monipuolisella harjoitusaineistolla; sujuvuusharjoitukset, kuulasanat, artikulaatio
- Harjoitellaan äänenkäytön hallitsemista mm. oteharjoituksilla
- Vokaalien laadut ja niiden yhteys tunneilmaisuuksiin.
- Omat viikkolauseet: luonnon havainnointi ja sen peilaaminen omiin sisäisyydestä nouseviin tuntoihin
- Draamaleikit ja ilmaisuharjoitukset.

S3 Kulttuuri-identiteetin vahvistaminen

T7

- Oman ja vieraiden kielten laatujen kokeminen ja niillä leikkittely
 - Vieraiden kielten ja kulttuurien kokeminen tarinoiden, runojen ja ilmaisuharjoitusten avulla.

S4 Luovan ajattelun ja tunne-elämän kehittäminen

- Runovihko: Omat viikkolauseet
- Välineteatteri

Arvioinnin kohteet ja käytännöt oppiaineessa vuosiluokittain

Vuosiluokka 1

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyötaitoihin, kuunteluun, havainnointiin ja jäljittelyyn. Myös kehon hallinnan ja koordinoinnin hahmottamisen kehittymiseen kiinnitetään huomiota.

Vuosiluokka 2

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyötaitoihin, kuunteluun, havainnointiin ja jäljittelyyn. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä edistyminen kehon hallinnan ja koordinoinnin hahmottamisessa ja sanallisen ja sanattoman viestinnän selkeyttämisessä.

Vuosiluokka 3

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyötaitoihin, kuuntelun ja itsensä ilmaisun tasapainoon, havainnointiin, pitkäjänteiseen harjoitteluun ja tavoitteellisuuteen. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä edistyminen kehon hallinnan ja koordinoinnin sanallisessa ja sanattomassa viestinnästä.

Vuosiluokka 4

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyötaitoihin, kuuntelun ja itsensä ilmaisemisen tasapainoon, havainnointiin, pitkäjänteiseen harjoitteluun ja tavoitteellisuuteen. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä jatkuva edistyminen puheäänien selkeydessä ja monipuolisuudessa sekä kehon hallinnassa ilmaisun perustana. Oppilaalle annetaan kouluvuoden päätteeksi kirjallinen, kannustava lausunto.

Vuosiluokka 5

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyötaitoihin, kuuntelun ja itsensä ilmaisun tasapainoon, havainnointiin, pitkäjänteiseen harjoitteluun ja tavoitteellisuuteen. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä jatkuva edistyminen puheäänien selkeydessä ja monipuolisuudessa sekä kehon hallinnassa ilmaisun perustana. Esiintyminen on tärkeä osa arviointia viidennestä luokasta lähtien. Oppilaalle annetaan kouluvuoden päätteeksi kirjallinen, kannustava lausunto.

Vuosiluokka 6

Oppilaalle annetaan jatkuvaa kannustavaa palautetta siten, että se kannustaa yrittämiseen ja opittavien taitojen harjoittamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyötaitoihin, kuuntelun ja itsensä ilmaisun tasapainoon, havainnointiin, pitkäjänteiseen harjoitteluun ja

tavoitteellisuuteen. Oppimisprosessin kannalta on keskeistä jatkuva edistyminen puheäänien selkeydessä ja monipuolisuudessa sekä kehon hallinnassa ilmaisun perustana. Esiintyminen sekä yksin että osana ryhmää on tärkeä osa arviointia. Oppilaalle annetaan kouluvuoden päätteeksi kirjallinen, kannustava lausunto.

LÄHTEET

I OSA: YLEINEN OSA JA III OSA: PERUSOPETUS

- Ahlman, E. 1982. Ihmisen probleemi. Jyväskylä: Gummerus.
- Ahmavaara, U. 2011. Arvioinnin vaikutus ihmiseksi tulemisessa – ajatuksia oppilaan arvostelusta. Teoksessa T. Jantunen & E. Ojanen (toim.) Arvot kasvatuksessa. Helsinki: Tammi.
- Atjonen, P. 2011. Arviointi kasvatuksessa. Teoksessa T. Jantunen & E. Ojanen (toim.) Arvot kasvatuksessa. Helsinki: Tammi.
- Atjonen, P. 2013. Näytön paikka? Arviointi omannäköisen oppimisen edistämässä. Luento opetussuunnitelmaseminaarissa Opetushallituksessa 30.10.2013.
- Aula, M.K. 2007. Leikki suojaa lapsen mielenterveyttä. Maria Kaisa Aulan haastattelu. Steinerkasvatus 3/2007, 24–25.
- Bergström, M. 2009. Pieni lapsi ja nykykoulu. Teoksessa T. Jantunen & R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kultta-aika. Helsinki: Tammi.
- Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten maailmassa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Chomsky, N. 2006. Language and Mind. Third Edition. Cambridge: University Press.
- Dahlstöm, M. & Teräsvirta, M. 2014. Kasvatus on taidetta. Helsinki: Osuuskunta Ciris.
- Dewey, J. 1957. Koulu ja yhteiskunta. Suom. K. Kajava. Helsinki: Otava.
- Dewey, J. 1998. Experience and education. The 60th anniversary edition. West Lafayette, IN: Kappa Delta Pi.
- Dufva, H. 1993. Tiedätkö? Tajuatko? Oivallatko? Matkoja kielen ja kulttuurin sisään. The Competent Intercultural Communicator. Teoksessa L. Löfman, L. Kurki-Suonio, Pellinen, S. & J. Lehtonen (toim.).AFinLA Yearbook 1993. Publications de l'association finlandaise se linguistique appliquée 51, 11 – 27.
- Dunderfelt, T. 2006. Voimavarana itsetuntemus. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- EPC ohjeisto. 2013. European Portfolio Certificate. European Council for Steiner Waldorf Education.
- Freinet, C. 1987. Ihmisten koulu. Käytännön opas kansan koulun työvälineiden,

- opetusmenetelmien ja kasvatuksen järjestämiseen. Suom. L. Oksanen. Helsinki: Elämäkoulu.
- Gergen, K. J. 2009. *Relational Being. Beyond Self and Community*. Oxford: University Press.
- Hannula, A. 2011. Paulo Freire: yhteiskunnallista pedagogiikkaa. Teoksessa J. Paalasmaa (toim.) *Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja*. Juva: PS-Kustannus, 251–263.
- Heidegger, M. 1971/2001. *Poetry, Language, Thought*. New York: Perennial Classics.
- Heikkinen, V. 2007. *Kielen voima*. Helsinki: Gaudeamus.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. *Leikin käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- von Heydebrand, C. (1966) *The curriculum of the First Waldorf School*. Forest Row: Steiner Schools Fellowship Publications
- Jantunen, T. & Haapaniemi, R. 2013. *Iloa kouluun. Avaimia kouluviihtyvyyteen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Juuso, H. 2009. *Ajatteleva koulu – Matthew Lipman ja P4C*. Teoksessa T. Tomperi & H. Juuso (toim.) *Sokrates koulussa – Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*. Tampere: niin&näin, 97–118.
- Järvenoja, H. & Järvelä, S. 2013. *Regulating emotions together for motivated collaboration*. Teoksessa M. Baker, J. Andriessen & S. Järvelä (toim.) *Affective learning together. Social and emotional dimensions of collaborative learning*. London: Routledge Taylor & Francis Group, 162–181.
- Kauppila, R. A. 2007. *Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen*. Opetus 2000. Juva: PS-Kustannus.
- Kannisto, H. 1984. *Filosofisen antropologian mahdollisuudesta*. Suomen Filosofisen Yhdistyksen vuosikirja. Ajatus 41.
- Kazepides, T. 2010. *Education as Dialogue. Its Prerequisites and Its Enemies*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2014. *Maailman paras koulu?* Porvoo: WSOY.
- Krohn, S. 1996. *Etsin ihmistä*. Helsinki: WSOY.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. *Lapsen hyvä arki*. Helsinki: Kirjapaja.
- Lipman, M. 2007. *Thinking in Education*. Cambridge: University Press.
- Lukkarila, S. 2014. *Olympialaiset, viidensien luokkien yhteinen haaste*. Julkaisussa *Ihmisen kokoinen koulu*. Vantaan seudun steinerkoulun juhlalehti 1/2014.
- Luomi, A., Paananen, J., Viberg, K. & Virta, L. 2011. *Keke koulussa. Kestävän kehityksen opas*. Helsinki: Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus.
- Luotonen, M. ym. 2014. *Leirikoulu purjelaivalla*. Julkaisussa *Ihmisen kokoinen koulu*. Vantaan seudun steinerkoulun juhlalehti 1/2014.

- Mansikka, J. E. 2007. Om Naturens förvandlingar. Vetenskap, kunskap och frihet i Rudolf Steiners tidiga tänkande. Idehistoriska perspektiv på Waldorfpedagogiken. Pedagogiska institutionen forskningsrapport 211. Helsinki: Helsingfors universitet.
- Mansikka, J-E. 2012. Steinerpedagogiikan ihmiskäsitys saksalaisen idealismin valossa. [esitelmä] Steinerpedagogiikan ihmiskäsitys -seminaari 6.9.2012. Helsinki.
- Mantila, H. 2002. Suunvuoro. Virittäjä 4/2002. Kotikielen seuran aikakauslehti, 489.
- Marton, F. & Booth, S. 1997. Learning and Awareness. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Mathisen, A. 2012. Mysteeri ja ongelma eli taito tehdä hyviä kysymyksiä. Steinerkasvatus 1.
- Montessori, M. 1940. Lapsen salaisuus. Suom. J. A. Hollo. Porvoo: WSOY.
- Montessori, M. 1989. What you should know about your child. Based on lectures delivered by Maria Montessori. Oxford: Clio Press.
- Mäenpää, P. 2012. Numerot haittaavat oppimista. Helsingin Sanomat 29.5.2012.
- Mäntymäki, M. 2012. Lapset ja nuoret sosiaalisessa mediassa. Teoksessa H.
- Niemi & R. Sarras (toim.) Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Niemi, H. 2012. Opettajan vastuun rajat ja rajattomuus sosiaalisen median keskellä. Teoksessa H. Niemi & R. Sarras (toim.) Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Niemi, H. & Sarras, R. (toim.) 2012. Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Niiniluoto, I. 2011. Ihmiskuvan ulottuvuudet. Tiedepolitiikka 4/2011.
- Nikkola, T., Rautiainen, M., Moilanen, P., Räihä, P. & Löppönen, P. 2013. Kielen prosessit oppiaineintegraation perustana. Teoksessa T. Nikkola, M. Rautiainen & P. Räihä (toim.) Toinen tapa käydä koulua. Kokemuksen, kielen ja tiedon suhde oppimisessa. Tampere: Vastapaino, 145–168.
- Ollila, M. 2008. Lauman valta. Helsinki: Edita.
- Paalasmaa, J. 2009. Omassa rytmissä. Steinerkoulun idea ja käytännön sovellukset. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Paalasmaa, J. (toim.) 2011a. Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Paalasmaa, J. 2011b. Lapsilähtöisyys ja vapaus. Miten lapsilähtöisyys ja vapauskäsitteet ymmärretään steiner-, montessori ja freinetpedagogiikassa? Tampere: Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö.
- Paalasmaa 2014. Aktivoi oppilaasi. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Paalasmaa 2015. Mikä on luokanopettajavaiheen oikea pituus? Steinerkasvatus 1/2015.

- Peltonen, J. 2012. Romufysiikkaa. Steinerkasvatus 4.
- Rauhala, L. 2009. Henkinen ihminen. Helsinki: Gaudeamus.
- Rauste-von Wright, M. von Wright, J. & Soini, T. 2003. Oppiminen ja koulutus. Helsinki: WSOY.
- Rawson, M. & Richter, T. (eds.) 2003. The Educational Tasks and Content of the Steiner Waldorf Curriculum. Sussex: Steiner Schools Fellowship Publications.
- Rawson, M. & Richter, T. (toim.) (2004) Steinerkoulun kansainvälinen opetusuunnitelma. Tampere: Steinerpedagogiikan seura ry.
- Rawson, M. 2011. Työkaluja opetuksen laadun kehittämiseen. Jyväskylä: Steinerkasvatuksen liitto.
- Rousseau, J. J. 1933. Emile eli kasvatuksesta. Suom. J. Hahl. Porvoo–Helsinki: WSOY.
- Skinnari, S. 1988. Steinerpedagoginen ihmiskuva ja kasvatuskäytäntö luokilla 1–4. Osa I. Kasvatus taiteena. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 50/1988. Oulu: Oulun yliopisto.
- Skinnari, S. 2004. Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Skinnari, S. 2011. Kasvu ihmisyyteen ja pedagoginen rakkaus. Teoksessa J. Paalasmaa (toim.) Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Juva: PS-Kustannus, 295–300.
- Steiner, R. 1920. Die Kernpunkte der Sozialen Frage. Stuttgart: der Kommende Tag, A.G., Verlag.
- Steiner, R. 1967. Totuus ja tiede. Suom. N. Kaila. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto. Alkuteos Wahrheit und Wissenschaft ilmestyi 1892.
- Steiner, R. 1975. Yhteiskunnallisen kysymyksen ydinkohtia. Suom. R. Wilenius. Oulu: Kaleva.
- Steiner, R. 1976. From Symptom to Reality in Modern History. Rudolf Steiner Press.
- Steiner, R. 1979. Vapauden filosofia. Erään modernin maailmankatsomuksen luonnos. Suom. R. Wilenius. Jyväskylä: Gummerus. Alkuteos Die Philosophie der Freiheit ilmestyi 1894.
- Steiner, R. 1983. Lapsen kasvatus hengentieteen kannalta. Suom. K. Sorma. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.
- Steiner, R. 1988a. Pedagogiikka ja taide. Suom. K. Virkkunen. Tampere: Tammes ry.
- Steiner, R. 1988b. Yleispedagogiikkaa. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.
- Steiner, R. 1989. Tasapainoinen kasvu ja kasvatus. Suom. R. Wilenius. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.
- Steiner, R. 1996. Opettamisen taito. Steiner-koulun opetusmenetelmiä. Suom. I. Järnefelt & A. Ingervo. Helsinki: Steinerpedagogiikan seura.

- Steiner, R. 1996. Education for Adolescents. Eight Lectures given to the teachers of the Stuttgart Waldorf School June 12–19, 1921. Foundations of Waldorf Education. (Translated by Carl Hoffmann). Barrington, MA: Anthroposophic Press.
- Steiner, R. 2004. Kasvatus- ja opetustaito ihmisolemuksen terveen kehittymisen perustana. Suom. M. Tapaninen. Helsinki: Kirjokanta.
- Steiner, R. 2009. Ihmistutkimus pedagogiikan perustana. Yleinen ihmisoppi. Suom. U. Ahmavaara & R. Rieckmann. Tampere: Tammes ry.
- Stenberg, K. 2011. Riittävän hyvä opettaja. Juva: PS-kustannus.
- Stockmeyer, K. 1969. Rudolf Steiner's Curriculum for Waldorf Schools: Forest Row: Steiner Schools Fellowship Publications.
- Syrjäläinen, E. 1990. Oppilaiden ja opettajien roolikäyttäytyminen luokahuoneyhteisössä. Etnografinen tapaustutkimus peruskoulun ja steinerkoulun 4. vuosiluokalta. Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia n:o 78. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Tomperi, T. 2009. Johdanto: Kasvatus, pedagoginen filosofia ja filosofianopetus. Teoksessa T. Tomperi & H. Juuso (toim.) Sokrates koulussa – Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa. Tampere: niin&näin, 9–27.
- Tomperi, T. & Juuso, H. 2009. Ehdotuksia filosofianopetuksen tehostamiseksi toisen asteen koulutuksessa. Teoksessa T. Tomperi & H. Juuso (toim.) Sokrates koulussa – Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa. Tampere: niin&näin, 80–94.
- Uusikylä, K. 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Wilenius, R. 2003. Mitä on ihminen? Filosofiaa ihmisestä ja inhimillisestä kasvusta. Toinen, uudistettu painos. Helsinki: Dialogia.
- Wilenius, R. 2015. Reijo Wilenius - Mietteitä näköalapaikalta. Haastattelu Maija Pietikäinen. Steinerkasvatus 2.2015.

Liitteet

Liite 1. Tukiaineisto opetussuunnitelman koulukohtaistamista ja opetuksen suunnittelua varten

www.bit.ly/tukiaineisto

Tukiaineistosta löytyvät mm. seuraavat asiat (asiakirja täydentyy):

Ops-työn seminaariaineistoja ym.

Tuntijako

Toimintakulttuuri

Steinerkoulut ja mediakompetenssi

Työskentelyohjeita

Monialaiset oppimiskokonaisuudet

Oppilashuoltolukuun (luku 8) liittyvää asiaa:

Käsityön opsiin liittyvä luokkakohtainen tukimateriaali

Liite 2. Opetussuunnitelman koulukohtaistamisohje

<http://bit.ly/koulukohtaistamisohje>

Liite 3. Opetussuunnitelmarungon tuntijako

<http://bit.ly/tuntijako>

Liite 4. Käyttäytymisen arviointikriteerit luokilla 1-6

<https://peda.net/oulun-steinerkoulu/ops-perusaste/kayttaytymisen-arviointikriteerit-luokilla-1-6>

Liite 5. Käyttäytymisen arviointikriteerit luokilla 7-9

<https://peda.net/oulun-steinerkoulu/ops-perusaste/kayttaytymisen-arviointikriteerit-luokilla-7-9>